NEW YORK TIMES BESTSELERIŲ AUTORIUS

JEFFREY ARCHER

Paslaptinga praeitis. Pakeistas gyvenimas. Kova dėl išlikimo.

Tik laikas parodys

KLIFTONŲ KRONIKOS

Vienas iš dešimties geriausių istorijų pasakotojų visame pasaulyje.

Los Angeles Times

Aleksandro Diuma lygio istorijų kūrėjas... neprilygstami gebėjimai.

Washington Post

Jeigu už istorijų rašymą skirtų Nobelio premiją, Archer tikrai ją laimėtų.

Daily Telegraph (London)

Vienas iš geriausių šiuolaikinių grožinės literatūros autorių.

Larry King

Archer meistriškai kuria siužetą ir neleidžia jums atsiplėšti nuo puslapių.

The Boston Globe

Išmoningos intrigos, elegantiškas stilius... Archer su skaitytoju žaidžia „katės ir pelės“ žaidimą.

The New York Times

Archer meistriškai kuria pramogą.

Time

JEFFREY ARCHER

Tik laikas parodys

Iš anglų kalbos vertė Paulė Budraitė

Jotema

UDK 821.111-31
Ar49

Jeffrey Archer
ONLY TIME WILL TELL
Macmillan, London, 2011

ISBN 978-9955-13-470-1

Meisė Klifton

1919

Įžanga

Ši istorija niekada nebūtų parašyta, jei nebūčiau tapusi nėščia. Tikrai sakau, visada ketinau prarasti nekaltybę per išvyką į Veston Super Merą, tik ne su tuo vyriškiu.

Arturas Kliftonas buvo gimęs toje pačioje gatvėje kaip ir aš, net lankė tą pačią mokyklą — Merivudo pradinę, — bet kadangi buvau dvejais metais už jį jaunesnė, jis nė nenutuokė, kad apskritai gyvenu. Visos mano klasės mergaitės kraustėsi dėl jo iš proto, ir ne tik todėl, kad jis buvo mokyklos futbolo komandos kapitonas.

Nors man dar mokantis mokykloje Arturas niekada manimi nesidomėjo, viskas pasikeitė jam grįžus iš Vakarų fronto. Net negaliu tvirtai pasakyti, ar jis suprato, kas esu, kai tą šeštadienio vakarą šokių salėje iškvietė mane šokti, bet ir aš, atvirai kalbant, turėjau kaip reikiant įsižiūrėti, kol jį pažinau, nes jis buvo užsiželdinęs siaurus ūsiukus, o plaukus susišukavęs į viršų, kaip aktorius Ronaldas Kolmanas. Tą vakarą Arturas nesidairė į kitas merginas, ir kai sušokome paskutinį valsą, žinojau, jog anksčiau ar vėliau jis manęs paprašys už jo tekėti.

Lydėdamas į Varyklos gatvę Arturas laikė mane už rankos, o prie mano namų durų mėgino pabučiuoti. Aš nusisukau. Kad ir kaip būtų, kunigas Vatsas man dažnai kartodavo, kad iki vestuvių turiu

išlikti skaisti, o panelė Mondei, mūsų choro vadovė, jau buvo įspėjusi, jog vyrai tenori vieno dalyko, o kai tik gauna, iškart liaujasi tavimi domėjęsi. Dažnai susimąstydavau, ar panelė Mondei taip kalba remdamasi sava patirtimi.

Kitą šeštadienį Arturas mane pakvietė į kiną pažiūrėti Lilianos Giš filme „Nuraškyti žiedai", ir nors neprieštaravau, kai jis apkabino mane per pečius, pabučiuoti vis dar neleidau. Jis ir nesinervino. Tiesą sakant, Arturas buvo gana drovus, ir manęs nebūtų nustebinusi žinia, kad jis vis dar nekaltas.

Dar kitą šeštadienį leidausi pabučiuojama, bet kai pamėgino pakišti po mano palaidine ranką, jį atstūmiau. Atvirai kalbant, neleidau taip elgtis, kol nepasipiršo, kol nenupirko žiedo ir kunigas Vatsas nepaskelbė antrųjų užsakų.

Mano brolis Stenas sakė, kad aš — paskutinė jam žinoma nekalta mergelė mūsiškėje Eivono upės pusėje, nors įtariu, kad taip kalbėdamas jis turėjo omenyje savąsias užkariautas simpatijas. Taigi nusprendžiau, jog atėjo laikas prarasti nekaltybę, o kada geriausia tai padaryti, jei ne per išvyką į Veston Super Merą, jei ne su žmogumi, už kurio rengiesi tekėti vos po kelių savaičių?

Bet vos tik Arturas ir Stenas išlipo iš autobuso, jiedu patraukė tiesiai į artimiausią smuklę. Ir kai po kelių valandų juos iš ten išmes, abu neįstengs panaudoti savo gaidžiukų niekam kitam, kaip tik gėlėmis apsodintam miestelio laikrodžiui apšlapinti. Tačiau aš visą mėnesį planavau šią akimirką, todėl išlipusi iš autobuso buvau pasiryžusi; kaip tikra skautė.

Žingsniavau link prieplaukos svarstydama, jog man viso to jau gana, kai pajutau kažką einant iš paskos. Apsižvalgiau ir nustebau pamačiusi viršininko sūnų. Jis mane pasivijo ir paklausė, ar aš viena.

— Taip, — atsakiau žinodama, kad dabar Arturas lenkia trečią pintą.

Kai jis uždėjo man ant užpakalio ranką, turėjau skelti jam antausį, bet neskėliau dėl kelių priežasčių. Pirmiausia pagalvojau apie pasimylėjimo privalumus su žmogumi, su kuriuo, tikėtina, daugiau niekada nesusitiksiu. Ir dar turiu pripažinti, kad tokia jo skuba man labai tiko.

Kol Arturas ir Stenas tuštino po aštuntą pintą, jis išnuomojo numerį svečių namuose, visai šalia pajūrio bulvaro. Rodos, svečiams, neketinantiems čia likti nakčiai, šeimininkai buvo numatę ypatingas nuolaidas. Jis puolė mane bučiuoti, kai mes dar nebuvome pasiekę pirmosios laiptų aikštelės, o vos uždaręs miegamojo duris kuo skubiausiai atsagstė mano palaidinės sagas ir ėmė glostyti krūtis. Akivaizdu, kad tas kartas jam nebuvo pirmasis. Tiesą sakant, net neabejojau, kad aš — ne pirma mergina, kurią jis atsivedė į tuos namus per iškylą. Antraip nebūtų žinojęs apie ypatingas nuolaidas.

Turiu prisipažinti, nesitikėjau, kad viskas taip greitai baigsis. Kai jis nuo manęs nulipo, pradingau vonioje, o jis atsisėdo lovos kojūgalyje ir prisidegė cigaretę. Gal antrą kartą būtų geriau, pamaniau. Bet kai grįžau, jo niekur nesimatė. Nusivyliau, reikia pripažinti.

Gal būčiau jautusi didesnę kaltę dėl sulaužytos ištikimybės Arturui, jei grįžtant atgal į Bristolį jis nebūtų manęs apvėmęs.

Kitą dieną pasakiau mamai, kas nutiko, tik neprasitariau, kas tas vaikinas. Juk ji jo nepažinojo ir, tikėtina, niekada nesusipažins. Mama man patarė laikyti liežuvį už dantų, nes jai nesinorėjo atšaukti vestuvių, o jei net ir paaiškėtų, kad esu nėščia, niekas nieko nesuprastų, nes kai viskas pasimatytų, mudu su Arturu jau būtume vedę.

Haris Kliftonas

1920—1933

1

Man buvo aiškinama, kad tėvas žuvo kare.

Kai paklausdavau mamos apie jo mirtį, ji tik pasakydavo, kad jis tarnavo Karališkajame Glosteršyro pulke ir buvo užmuštas Vakarų fronte, likus vos kelioms dienoms iki taikos sutarties su Vokietija pasirašymo. Močiutė sakė, kad mano tėvas buvo drąsus žmogus; kartą, kai namuose buvome vieni, parodė jo medalius. Senelis retai kada reikšdavo savo nuomonę, bet, kita vertus, jis buvo kurčias kaip siena, todėl gal nė klausimo neišgirsdavo.

Vienintelis kitas vyras, kurį prisimenu, buvo mano dėdė Stenas. Per pusryčius jis visada sėdėdavo stalo gale. Kai rytais išeidavo, dažnai sekdavau jį iki miesto dokų, kur jis dirbo. Kiekviena prieplaukoje praleista diena man būdavo tikras nuotykis. Iš tolimų šalių atplaukę laivai išsikraudavo prekes — ryžius, cukrų, bananus, džiutą ir daugybę kitokių dalykų, apie kuriuos nebuvau nė girdėjęs. Kai tik triumai būdavo ištuštinti, dokininkai juos vėl pripildydavo druskos, obuolių, alavo ir net anglies (anglis man mažiausiai patiko, nes visada aiškiai išduodavo, ką veikdavau ištisą dieną, ir pykdydavo mamą), o paskui laivai vėl išplaukdavo nežinia kur. Visada norėdavau padėti dėdei Stenui iškrauti kokį nors ryte prisišvartavusį laivą, bet jis tik nusijuokdavo ir sakydavo: „Viskam savas metas, vyruti.“ Man to meto reikėjo gerokai palūkėti, bet mokykla kelią pastojo netikėtai greitai.

Sulaukęs šešerių buvau išsiųstas į Merivudo pradžios mokyklą, ir man atrodė, kad mokykla — tai tuščias laiko švaistymas. Kokia

prasmė lankyti mokyklą, jei visko, ko reikia, galima išmokti dokuose? Kitą dieną nebūčiau varginęsis eiti į pamokas, jei mama nebūtų manęs tempusi iki vartų, už jų palikusi, o paskui ketvirtą valandą popiet nebūtų vėl ėjusi manęs pasiimti.

Nesupratau, kad mama kitaip planavo mano ateitį, kurioje nebuvo vietos darbui su dėde Stenu prieplaukoje.

Kai kas rytą mama palikdavo mane mokykloje, palūkėdavau kieme, kol ji dingdavo man iš akių, ir nerdavau į prieplauką. O kai popiet ateidavo manęs pasiimti, būtiniausiai visada jos laukdavau prie mokyklos vartų. Pakeliui namo pasakodavau, ką tą dieną nuveikiau mokykloje. Puikiai mokėjau kurti įvairias istorijas, bet ilgai netrukus ji išsiaiškino, jog tiek ir tebuvo — istorijos.

Dar keli berniukai iš mano mokyklos irgi slankiodavo po prieplauką, bet aš laikydavausi nuo jų atokiau. Jie buvo vyresni ir didesni, ir jei pasipainiodavau jiems po kojomis, apkumščiuodavo. Taip pat turėjau saugotis nepasimaišyti ponui Haskinsui, vyriausiajam brigadininkui, nes vos mane pamatęs, kaip mėgdavo sakyti, dykinėjantį, varydavo šalin spyriu į užpakalį, palydėdamas grasinimais: „Jeigu dar kartą pamatysiu tave čia dykinėjantį, vyruti, pranešiu direktoriui."

Kartkartėmis Haskinsui pasirodydavo, kad mane mato per dažnai, todėl jis tikrai pranešdavo direktoriui, o šis išperdavo ir tik paskui nuvarydavo į klasę. Mano klasės mokytojas ponas Holkombas niekada niekam neišplepėdavo, jei nepasirodydavau klasėje, bet jis buvo skystokas. Kai mama sužinojo, kad praleidinėju pamokas, netvėrė pykčiu ir nebedavė kišenpinigių — puspensio per savaitę. Bet, nepaisant kartais neišvengiamo niukso iš vyresnio berniuko, nuolatinių direktoriaus pėrimų ir prarastų kišenpinigių, man niekaip nepavyko atsispirti dokų traukai.

„Dykinėdamas" prieplaukoje susiradau tik vieną tikrą draugą. Jis buvo vardu Džekas Taras. Ponas Taras gyveno apleistame trau-

kinio vagone, angarų rikiuotės gale. Dėdė Stenas liepė laikytis nuo senio Džeko atokiau, nes jis – kvailas, purvinas senas valkata. Bet man jis visai neatrodė purvinas, tikrai ne toks purvinas, koks būdavo Stenas, ir ilgai netrukęs išsiaiškinau, jog jis dar ir nekvailas.

Papietavęs su dėde Stenu, atsikandęs jo sumuštinio su sūriu, pakramsnojęs jo suvalgyto obuolio graužtuko ir gurkštelėjęs alaus, grįždavau į mokyklą nevėluodamas į futbolo kėlinuką — tai buvo vienintelė mano dėmesio verta mokyklinė veikla. Kad ir kaip būtų, baigęs mokyklą ketinau tapti Bristolio futbolo komandos kapitonu arba pastatyti laivą, kuris apiplauks pasaulį. Jei ponas Holkombas laikytų liežuvį už dantų, o vyriausiasis brigadininkas nepranešinėtų apie mane mokyklos direktoriui, ištisas dienas pravaikščiočiau nepričiuptas; jeigu elgčiausi apdairiai ir nesiartinčiau prie baržų su anglimis, jei kasdien prieš keturias atsistočiau prie mokyklos vartų, mama niekada nieko nesužinotų.

Kas antrą šeštadienį dėdė Stenas vesdavosi mane į „Ashton Gate" stadioną žiūrėti „Bristol City" komandos rungtynių. Sekmadienių rytais važiuodavau su mama į Šventojo Kristaus Gimimo bažnyčią – niekaip nesugebėdavau rasti būdų nuo šios priedermės išsisukti. Kai tik kunigas Vatsas visus palaimindavo, bėgte pasileisdavau į žaidimų aikštelę ir, prieš grįždamas namo pietauti, kartu su draugais žaisdavau futbolą.

Kai man sukako septyneri, visiems, kas tik nors truputį nutuokė apie futbolą, buvo aišku, jog aš niekada nepapulsiu į mokyklos komandą, ką jau kalbėti apie „Bristol City" kapitono pareigas. Tada ir aš supratau, kad Dievulis mane pamalonino viena dovanėle, tik toji dovanėlė nebuvo eiklios kojos.

Žodžiu, nebuvau pastebėjęs, kad sekmadienio rytais šalia manęs bažnyčioje sėdintys žmonės liaujasi giedoję, kai tik prasižioju

aš. Nebūčiau apie tai susimąstęs, jei mama nebūtų man pasiūliusi giedoti chore. Niekinamai nusijuokiau; juk visi žino, kad choras – tik mergaitėms ir lepūnėliams. Būčiau išmetęs šią mintį iš galvos, tačiau kunigas Vatsas pasakė, kad chore giedantiems berniukams mokama po pensą už laidotuves ir po du pensus už vestuves; tada pirmą kartą patyriau, kas yra papirkinėjimas. Man nenoriai sutikus pasitikrinti balsą, velnias nutarė atsiųsti kliūtį panelės Eleanoros E. Mondei pavidalu.

Niekada nebūčiau sutikęs panelės Mondei, jei ji nebūtų vadovavusi Šventojo Gimimo bažnyčios chorui. Nors buvo tik penkių pėdų ir trijų colių ūgio ir atrodė taip, tarsi ją galėtų nupūsti stipresnis vėjo gūsis, niekas nedrįso iš jos juoktis. Nujaučiu, kad panelės Mondei išsigąstų ir pats velnias, nes kunigas Vatsas tikrai jos bijojo.

Sutikau pasitikrinti balsą, bet tik su sąlyga, kad mama iš anksto duos viso mėnesio kišenpinigius. Kitą sekmadienį stovėjau eilutėje tarp kitų berniokų ir laukiau, kol mane pakvies.

– Niekada nevėluosite į repeticijas, – pareiškė panelė Mondei gręždama mane skvarbiu žvilgsniu. Įžūliai spoksojau nenusukdamas akių. – Niekada nekalbėsite, jei jūsų nekalbins. – Man kažkaip pavyko nutylėti. – Ir mišių metu visada būsite susikaupę. – Nenoromis linktelėjau. Ir tada, telaimina ją Dievas, panelė Mondei paliko mane ramybėje. – Bet svarbiausia, – pareiškė ji įsisprędsdama rankomis į šonus, – po dvylikos savaičių turėsite atlikti atitinkamas skaitymo ir rašymo užduotis, nes man reikės įsitikinti, kad susidorosite su nauja giesme ar kokia nors nežinoma psalme.

Būčiau apsidžiaugęs suklupimu ties pirmąja kliūtimi. Bet, kaip teko įsitikinti, panelė Eleanora E. Mondei taip lengvai nepasiduodavo.

– Ką esi pasirinkęs padainuoti, vaike? – paklausė manęs, kai atsidūriau eilutės priekyje.

– Nieko nesu pasirinkęs, – atsakiau.

Ji atvertė giesmių knygą, padavė man ir atsisėdo prie pianino. Nusišypsojau pamanęs, kad gal dar suspėsiu sužaisti pusę kėlinio sekmadienio ryto futbolo rungtynių. Panelė Mondei pradėjo skambinti pažįstamą melodiją, ir kai pamačiau iš pirmos suolų eilės į mane žiūrinčią mamą, nusprendžiau verčiau jau atlikti, ko prašomas, kad tik ji liktų patenkinta.

— *Kas šviesu ir kas gražu, išmintinga ir puiku, kas užauga dideli, kas gyvena sau maži...*

Panelės Mondei veidą nušvietė šypsena, man dar nė neužtraukus *Viešpats Dievas jų širdy.*

— Kuo tu vardu, vaike? — paklausė ji.

— Haris Kliftonas, panele.

— Hari Kliftonai, choro repeticijas lankysi pirmadieniais, trečiadieniais ir penktadieniais, lygiai šeštą valandą, — atsisukdama į berniuką, stovintį man už nugaros, ji pratarė:

— Kitas!

Pažadėjau mamai į pirmą choro repeticiją nueiti laiku, nors žinojau, kad ta pirmoji repeticija bus ir paskutinė, nes panelė Mondei netruks išsiaiškinti, jog nemoku nei skaityti, nei rašyti. Tas kartas tikrai būtų buvęs paskutinis, jei kiekvienam klausančiajam nebūtų buvę aišku, kad mano balsas visai kito lygmens nei kitų choro berniukų. Tiesą sakant, vos man prasižiojus visi nutilo, ir į mane susmigo susižavėjimo, net pagarbios baimės kupini bažnyčioje susirinkusiųjų žvilgsniai; kaip beviltiškai laukdavau štai tokių žvilgsnių bėgiodamas futbolo aikštėje... Tačiau panelė Mondei dėjosi nieko nepastebinti.

Kai ji mus paleido, namo nėjau, bet nuskuodžiau į prieplauką pasiklausti pono Taro, ką man daryti, jei nemoku nei skaityti, nei rašyti. Atidžiai išklausiau seno žmogaus patarimo ir jau kitą dieną nuėjau į mokyklą ir atsisėdau į savo vietą pono Holkombo klasėje. Pamatęs mane sėdintį pirmoje eilėje, mokytojas negalėjo nuslėpti

nuostabos; jis dar labiau nustebo, kai aš pirmą kartą susikaupęs klausiausi rytinės pamokos.

Ponas Holkombas pradėjo mane mokyti abėcėlės, ir po kelių dienų jau mokėjau parašyti visas dvidešimt šešias raides, nors ir ne visada iš eilės. Popiet grįžus iš mokyklos namo, mama būtų galėjusi man padėti, bet kaip ir kiti mano šeimos nariai ji irgi nemokėjo nei skaityti, nei rašyti.

Dėdė Stenas vargais negalais suraitydavo parašą, ir nors atskirdavo cigarečių „Wills's Star" ir „Wild Woodbines" pakelius, net neabejoju, kad etikečių perskaityti nemokėjo. Nepaisydamas tuščių jo murmėjimų rašydavau abėcėlę ant kiekvienos po ranka pasitaikiusios popieriaus skiautės. Dėdė Stenas, rodos, nė nepastebėdavo, kad išvietėje padėtas suplėšytas laikraštis visada būdavo išmargintas raidėmis.

Kai įgudau rašyti abėcėlę, ponas Holkombas mane išmokė kelių paprastų žodžių – „šuo", „katė", „mama" ir „tėtė". Tada pirmą kartą jo paklausiau apie savo tėtį vildamasis, kad galbūt jis man ką nors apie jį papasakos. Šiaip ar taip, atrodė, jis žino viską. Bet mokytojas, regis, sutriko, kad aš apie savo tėtį taip mažai žinau. Po savaitės jis man lentoje užrašė pirmą penkių raidžių žodį „knyga", paskui – šešių raidžių žodį „kaimas", septynių raidžių – „mokykla". Mėnesio gale jau mokėjau užrašyti pirmąjį savo sakinį: „Greita ruda lapė šoka per snaudžiantį šunį"; ponas Holkombas pabrėžė, jog šiame sakinyje yra beveik visos abėcėlės raidės. Patikrinau, ir paaiškėjo, kad jis teisus.

Baigiantis nustatytam laikui jau mokėjau parašyti „giesmė", „psalmė" ir net „himnas", nors ponas Holkombas man nuolat primindavo, kad kalbėdamas vis dar netariu garso „h". Bet paskui išsivaikščiojome atostogų, ir aš pradėjau nerimauti, kad niekada neišlaikysiu sunkiojo panelės Mondei egzamino be pono Holkombo pagalbos. Taip ir galėjo nutikti, jei mokytojo vietos nebūtų užėmęs Senasis Džekas.



Penktadienio vakarą į choro repeticiją atėjau pusvalandžiu anksčiau, nes žinojau, kad ir toliau būti choro nariu galėsiu tik išlaikęs antrą egzaminą. Tyliai sėdėjau suole vildamasis, jog panelė Mondei prieš mane pasirinks dar kurį nors kitą.

Pirmą egzaminą jau buvau išlaikęs; panelė Mondei pasakė, kad išlaikiau labai sėkmingai. Visi buvome paprašyti sukalbėti „Tėve mūsų". Tai padaryti man nebuvo sunku, nes, kiek prisimenu, mama kiekvieną vakarą parklupdavo prie mano lovos ir, prieš apkamšydama mane antklode, kartodavo gerai žinomus žodžius. Tačiau antrasis panelės Mondei egzaminas turėjo būti daug sunkesnis.

Dabar, baigiantis antram mėnesiui, turėjome mokėti prieš visą chorą garsiai perskaityti psalmę. Aš pasirinkau 121 psalmę, kurią irgi mokėjau atmintinai, nes labai dažnai ją giedodavau. *Keliu akis į kalnus, iš kur ateis man pagalba.* O man teliko viltis Viešpaties pagalbos. Nors ir galėjau atsiversti reikiamą psalmyno puslapį, nes dabar jau mokėjau suskaičiuoti nuo vieno iki šimto, baiminausi, kad panelė Mondei nesuprastų, jog vis dar nemoku sekti teksto eilutė po eilutės. Jeigu ji ir suprato, to neparodė, nes aš likau chore dar mėnesiui, nors kiti du eretikai, — tai jos pavartotas žodis, kurio reikšmės tada dar nežinojau, bet jau kitą dieną išsiaiškinau paklausęs pono Holkombo, — buvo išsiųsti atgal į tikinčiųjų bendruomenę.

Kai atėjo metas laikyti trečią, paskutinį, egzaminą, buvau jam pasirengęs. Panelė Mondei paprašė likusiųjų reikiama tvarka surašyti visus Dešimt Dievo įsakymų nežiūrint į Išėjimo knygą.

Choro vadovė praleido pro akis faktą, kad vagystę parašiau prieš žudymą, nemokėjau taisyklingai parašyti žodžio „svetimavimas" ir tikrai nežinojau, ką jis reiškia. Tik kai be jokių ceremonijų buvo išmesti dar du eretikai, padarę smulkesnių klaidelių nei manosios, iš tikrųjų supratau, koks išskirtinis turėtų būti mano balsas.

Pirmą advento sekmadienį panelė Mondei pareiškė, kad išsirinko tris naujus diskantus – arba „mažuosius angelus“, kaip buvo įpratęs mus vadinti kunigas Vatsas, – kurie taps choro nariais; likusieji buvo pašalinti už tokias nedovanotinas nuodėmes kaip plepėjimas per pamokslą, ledinuko ant pagaliuko čiulpimas arba, kaip nutiko dviem berniukams, už žaidimą su kaštonais skambant giesmei „Nuns Dimittis“.

Kitą sekmadienį apsivilkau ilgą mėlyną sutaną su raukiniuota balta apykakle. Man vieninteliam buvo leista pasikabinti ant kaklo bronzinį Mergelės Marijos medalioną, pažymintį, jog esu išrinktas diskantu solistu. Mielai būčiau ėjęs su tuo medalionu namo užriesta nosimi, net ir kitą rytą į mokyklą, kad pasipuikuočiau prieš kitus berniokus, jeigu tik panelė Mondei po mišių nebūtų liepusi jo atiduoti.

Sekmadieniais persikeldavau į kitą pasaulį, tik baiminausi galvodamas, kas bus, jei ši ekstazės būsena netruks amžinai.

2

Keldamasis rytais dėdė Stenas kažkaip sugebėdavo pažadinti visą šeimą. Niekas nesiskųsdavo, nes jis buvo šeimos duonpelnys, be to, šitoks žadinimas – pigiau ir patikimiau nei žadintuvas.

Iš pradžių Haris išgirsdavo trinktelinčias miegamojo duris. Paskui pasigirsdavo dėdės tapnojimas medinėmis girgždančiomis laiptų aikštelės grindimis, laiptais žemyn ir iš namo. Tuomet trinktelėdavo kitos durys, kai jis užsidarydavo išvietėje. Jeigu kas nors dar tebemiegodavo, kliokiantis vanduo, dėdei Stenui patraukus grandinę, ir dar du kartus trinktelėjusios durys, prieš jam grįžtant į miegamąjį, primindavo, kad vos įžengęs į virtuvę Stenas tikėsis rasti ant stalo paruoštus pusryčius. Jis prausdavosi ir skusdavosi tik šeštadienių

vakarais, prieš eidamas į šokius ar į kiną. Maudydavosi keturis kartus per metus, pirmą ketvirčio dieną. Niekas negalėjo papriekaištauti Stenui už tai, kad sunkiai uždirbtus pinigus švaisto muilui.

Paskui keldavosi Meisė, Hario mama; ji šokdavo iš lovos praėjus kelioms akimirkoms po to, kai durys trinktelėdavo pirmą kartą. Kai Stenas išeidavo iš išvietės, ant viryklės jau stovėdavo puodas košės. Netrukus pakildavo ir močiutė; ji prisidėdavo prie virtuvėje besisukančios dukters, Stenui dar nespėjus atsisėsti į savo vietą gale stalo. Jeigu norėdavo gauti pusryčių, Haris turėdavo nusileisti žemyn penkios minutės po pirmo durų trinktelėjimo. Paskutinis į virtuvę ateidavo senelis, kuris buvo toks kurčias, jog dažnai pramiegodavo ankstyvąjį rytinį Steno ritualą. Ši kasdienė rutina Kliftonų šeimoje niekada nesikeisdavo. Kai tėra viena lauko išvietė, viena praustuvė ir vienas rankšluostis, tvarkos laikytis būtina.

Kai Haris taškydavo veidą šalto vandens srovele, virtuvėje mama jau ruošdavo pusryčius — dvi storas taukais apteptas duonos riekes Stenui ir keturias plonas riekeles kitiems šeimos nariams; jeigu maiše, kas pirmadienį atvelkamame ir paliekamame prie lauko durų, būdavo likusių anglių, duoną paskrudindavo. Stenui suvalgius košę, Hariui būdavo leidžiama išlaižyti dubenį.

Ant krosnies visada stovėdavo didelis rudas katiliukas su arbata, kurią močiutė supilstydavo į skirtingus puodelius, paėmusi iš motinos paveldėtą pasidabruotą Viktorijos laikų arbatos koštuvėlį. Kol kiti šeimos nariai mėgaudavosi puodeliu nesaldintos arbatos, — cukraus tekdavo tik savaitgaliais ar per šventes, — Stenas atsikimšdavo pirmąjį alaus butelį ir dažniausiai šį išgerdavo vienu mauku. Tada jis pakildavo nuo stalo, garsiai atsirūgdavo ir pasiimdavo dėžutę su priešpiečiais, kurią močiutė suruošdavo jam pusryčiaujant; dėžutėje būdavo du sumuštiniai su „Marmite“, mielių ekstraktu, dešros, obuolys, dar du buteliai alaus ir penkių cigarečių pakelis. Kai tik Stenas išeidavo į prieplauką, iškart visi pratrūkdavo kalbėti.

Močiutė visada norėdavo sužinoti, kas lankėsi arbatinėje, kurioje jos dukra dirbo padavėja: kas ką valgė, kas kuo vilkėjo, kas kur sėdėjo; jai rūpėdavo kiekviena smulkmena apie patiekalus, gaminamus ant viryklės, elektros lempučių apšviestoje patalpoje (nuo tos šviesos netykšdavo joks vaškas), ką jau kalbėti apie arbatinės lankytojus, kartais paliekančius kelis pensus arbatpinigių, kuriais Meisė turėdavo dalintis su virėju.

Meisei labiau rūpėdavo išsiaiškinti, ką Haris prabėgusią dieną nuveikė mokykloje. Ji reikalaudavo kasdienės ataskaitos, nors močiutės, rodos, tai visai nedomino; gal todėl, kad ji niekada mokyklos nelankė. Bet, kai pagalvoji, močiutė ir į arbatinę niekada nebuvo užsukusi.

Senelis retai kada reikšdavo savo nuomonę, nes po ketverių metų, kuriuos praleido rytą, dieną ir vakarą užtaisinėdamas patranką ir iš jos šaudydamas, liko toks kurčias, jog tegalėjo stebėti, kaip juda kitų lūpos, ir retsykiais palinksėti. Prašalaičiai galbūt pamanytų, kad jis kvailas, bet visi šeimos nariai kuo puikiausiai žinojo, kad taip nėra.

Šeimos rytmetinė rutina pasikeisdavo tik savaitgaliais. Šeštadieniais Haris išeidavo iš virtuvės paskui dėdę, visada laikydamasis žingsnio atstumo, ir kartu su juo keliaudavo į doką. Sekmadienį Hario mama lydėdavo berniuką į Šventojo Kristaus Gimimo bažnyčią, ten sėdėdavo trečioje eilėje ir maudydavosi šlovės spinduliuose, klausydamasi choro solisto diskanto.

Bet šiandien — šeštadienis. Per dvidešimt minučių trunkančią kelionę į doką Haris niekada nepraveria burnos, kol neprabyla dėdė. O šiam prabilus visada paaiškėja, kad pokalbis suksis apie tą patį, kaip ir praėjusį šeštadienį.

— Kada mesi mokyklą ir eisi dirbti, jaunuoli? — įvadinė dėdės Steno frazė visada būdavo ta pati.

— Man negalima mesti mokslų, kol neturėsiu keturiolikos, — priminė jam Haris. — Toks įstatymas.

— Velniškai kvailas įstatymas, jeigu nori žinoti. Aš mokslus mečiau ir išėjau dirbti į dokus būdamas dvylikos, — pareiškė Stenas, tarsi Haris nebūtų girdėjęs šios gilios ištarmės. Haris niekada nesivargindavo atsakinėdamas, nes žinodavo, koks bus kitas dėdės sakinys. — Negana to, dar prieš septynioliktą gimtadienį įstojau į Kičenerio armiją.

— Dėde Stenai, papasakok apie karą, — paprašė Haris žinodamas, kad išgirdęs šį klausimą dėdė turės ką veikti kelis šimtus metrų.

— Aš ir tavo tėvas tą pačią dieną įstojome į Karališkąjį Glosteršyro pulką, — kalbėdamas Stenas paliesdavo darbinę kepurę, tarsi atiduodamas pagarbą tolimiems prisiminimams. — Po dvylikos savaičių mokymų Tontono kareivinėse buvome laivais išplukdyti į mūšio laukus kautis su bošais*. Kai ten patekome, beveik visą laiką tupėjome knibždančiuose apkasuose laukdami, kol koks nors išpuikęs karininkas palieps išgirdus trimitus pulti stačia galva pirmyn, link priešo linijos, atkišus durtuvus ir šaudant, — tai pasakęs Stenas ilgai tylėjo, o paskui pridūrė:

— Aš buvau vienas iš laimingųjų. Gražiai tvarkingai grįžau į tėvynę.

Haris galėjo žodis žodin pasakyti kitą jo sakinį, bet tylėjo.

— Tu net neįsivaizduoji, kaip tau pasisekė, jaunuoli. Netekau dviejų brolių — tavo dėdės Rėjaus ir dėdės Berto, — o tavo tėvas neteko ne tik brolio, bet ir savo tėvo, kito tavo senelio, kurio tu niekada nė nematei. Geras buvo žmogus; pintą alaus galėjo išmaukti greičiau už bet kurį kitą mano pažįstamą dokininką.

Atsigręžęs Stenas būtų išvydęs žiopčiojantį berniuką, kartojantį jo žodžius, bet šiandien, Hario nuostabai, dėdė Stenas pridūrė sakinį, kurio dar niekada nebuvo sakęs:

— O tavo tėtis ir šiandien būtų gyvas, jeigu vadovybė būtų manęs paklausiusi.

* „Bošais“ būdavo pašaipiai vadinami vokiečiai.

Haris staiga sukluso. Apie tėtės mirtį visada būdavo kalbama pašnibždomis ar nuleidus balsą. Bet dėdė Stenas nuščiuvo tarsi suvokęs, kad nuėjo per toli. Gal kitą savaitę, pamanė Haris prisivydamas dėdę ir žengdamas su juo koja kojon, lyg jiedu būtų kareiviai, žygiuojantys parade.

— Tai su kuo šiandien žaidžia „City“? — paklausė Stenas prisiminęs įprastą scenarijų.

— Su Čarltono „Atletu“, — atsakė Haris.

— Seni kliunkiai.

— Praėjusį sezoną jie mus sutriuškino, — priminė dėdei Haris.

— Jiems velniškai pasisekė, jeigu nori žinoti, — atsakė Stenas ir jau nebeprasižiojo.

Kai jiedu priėjo prie doko vartų, Stenas užsiregistravo ir tik tada patraukė į aptvertą teritoriją, kurioje dirbo kartu su dokininkų brigada; nė vienas darbininkas negalėjo sau leisti vėluoti nė minutėlės. Nedarbas visada buvo didelis; labai jau daug jaunų vyrų stovėjo už vartų laukdami, kol galės užimti kieno nors vietą.

Haris nebesekė paskui dėdę, nes jei ponas Haskinsas sučiuptų jį slankiojantį palei pašiūres, skeltų antausį, o dėdė pridėtų dar ir spyrį į užpakalį už tai, kad jis pykdo brigadininką. Taigi Haris patraukė priešinga kryptimi.

Šeštadienio rytais Haris pirmiausia apsilankydavo pas senį Džeką Tarą traukinio vagone, kitame doko gale. Jis niekada nepasakojo Stenui apie šiuos nuolatinius vizitus, nes dėdė buvo jį įspėjęs vengti senio bet kokia kaina.

— Jis turbūt metų metus nesimaudė, — kalbėjo žmogus, kuris maudydavosi kartą per ketvirtį ir tik tada, kai Hario motina imdavo skųstis nuo jo sklindančia smarve.

Tačiau smalsumas jau seniai buvo įveikęs Harį, ir vieną rytą jis, rankomis ir keliais užropojęs ant vagono, dirstelėjo pro langą.

Senasis Džekas sėdėjo pirmoje klasėje ir skaitė knygą. Jis staiga atsigręžė ir pratarė:

— Užeik, vaiki.

Nušokęs Haris pasileido bėgti, nesustodamas iki pat savo namų durų.

Kitą šeštadienį jis vėl užsiropštė ant vagono ir pažvelgė vidun. Senasis Džekas, rodos, buvo užsnūdęs, bet Haris išgirdo jį sakantį:

— Kodėl neužeini, mano berniuk? Juk neįkąsiu.

Haris pasuko sunkią varinę rankeną ir nedrąsiai pravėrė vagono duris, bet vidun nežengė. Jis tik spoksojo į vagono viduryje sėdintį žmogų. Sunku pasakyti, kiek jam metų, nes visas jo veidas buvo apžėlęs gerai prižiūrėta kanapėta barzda, su kuria jis atrodė panašus į jūrininką ant „Players Please" cigarečių pakelio. Tačiau jis žvelgė į Harį tokiu šiltu žvilgsniu, kokio dėdė Stenas niekada nebuvo nutaisęs.

— Ar jūs — Senasis Džekas Taras? — surizikavo Haris.

— Taip mane vadina, — atsakė senasis.

— Ir jūs čia gyvenate? — klausinėjo Haris žvalgydamasis po vagoną, kol galiausiai įbedė akis į aukštą senų laikraščių stirtą, sukrautą priešais ant sėdynės.

— Taip, — atsakė jis. — Pastaruosius dvidešimt metų čia ir yra mano namai. Kodėl neuždarai durų ir neprisėdi, jaunuoli?

Haris svarstė pasiūlymą, o paskui iššoko iš vagono ir vėl pabėgo.

Kitą šeštadienį Haris neuždarė durų, bet laikėsi įsikibęs rankenos, pasirengęs užšauti duris, jeigu tik senis sukrutėtų. Kurį laiką jie spoksojo vienas į kitą, kol Senasis Džekas paklausė:

— Kuo tu vardu?

— Haris.

— Kokią lankai mokyklą?

— Nevaikštau į mokyklą.

— Tai kaip ketini gyventi, jaunuoli?

— Dirbsiu su savo dėde doke, aišku, — atsakė Haris.

— Kodėl nori ten dirbti? — klausinėjo senasis.

— O ko nenorėti? — šiaušėsi Haris. — Manote, nesu tam tinkamas?

— Tu tam per geras, — atsakė Senasis Džekas. — Kai buvau tavo metų, — tęsė jis, — norėjau eiti į kariuomenę, ir mano tėvas nieko negalėjo pasakyti ar padaryti, kad mane atkalbėtų.

Haris visą valandą prastovėjo užhipnotizuotas, kol Senasis Džekas Taras dėstė prisiminimus apie dokus, Bristolio miestą ir užjūrio žemes, apie kurias jam neteko mokytis geografijos pamokose.

Kitą šeštadienį ir dar daugybę šeštadienių, kurių visų nė neprisimena, Haris lankė Senąjį Džeką Tarą. Bet nė karto apie tai neprasitarė nei dėdei, nei motinai — bijojo, kad šie jam neleis susitikinėti su pirmuoju tikru bičiuliu.

Kai tą šeštadienio rytą Haris pabeldė į traukinio vagono duris, buvo akivaizdu, kad Senasis Džekas jo laukė, nes priešais ant sėdynės buvo padėtas pepinų veislės obuolys. Haris jį paėmė, atsikando ir atsisėdo.

— Ačiū, pone Tarai, — pasakė šluostydamasis nuo smakro ištryškusias sultis.

Jis niekada neklausinėjo, iš kur tie obuoliai; taip šis šaunus žmogus atrodė dar paslaptingesnis.

Kaip labai jis skyrėsi nuo dėdės Steno, kuris tik kartojo ir kartojo tas pačias menkutes tiesas; Senasis Džekas kiekvieną savaitę išmokydavo Harį naujų žodžių, pasakodavo vis apie kitas patirtis, net apie naujus pasaulius. Haris dažnai svarstydavo, kodėl ponas Taras ne mokytojas — atrodė, kad jis išmano daugiau net ir už panelę Mondei ir beveik tiek pat, kiek ponas Holkombas. Haris buvo įsitikinęs, kad ponas Holkombas išmano viską, nes jis visada žino-

davo atsakymą į bet kokį pateiktą klausimą. Senasis Džekas jam nusišypsojo, bet nieko nesakė, kol Haris nebaigė obuolio ir pro langą neišmetė graužtuko.

— Ką šią savaitę sužinojai mokykloje, — paklausė senasis, — ko nežinojai prieš savaitę?

— Ponas Holkombas man pasakė, kad už jūros yra kitų šalių, priklausančių Britanijos imperijai, ir jas visas valdo karalius.

— Jis visai teisus, — atsakė Senasis Džekas. — Ar gali išvardinti kelias tokias šalis?

— Australija. Kanada. Indija, — Haris padvejojo. — Ir Amerika.

— Ne, ne Amerika, — paprieštaravo Senasis Džekas. — Kadaise taip buvo, bet nebėra dėl silpno ministro pirmininko ir ligoto karaliaus.

— Kas buvo karalius ir kas buvo ministras pirmininkas? — supykęs paklausė Haris.

— Karalius Jurgis III buvo soste 1776—aisiais, — pasakojo Senasis Džekas, — bet, atvirai šnekant, jis buvo ligonis, o lordas Nortas, jo ministras pirmininkas, paprasčiausiai nekreipė dėmesio į tai, kas dedasi kolonijose; deja, galiausiai mūsų pačių giminės ir pažįstami ėmėsi prieš mus ginklų.

— Bet mes tikriausiai juos sumušėme? — klausinėjo Haris.

— Ne, nesumušėme, — atsakė Senasis Džekas. — Jų pusėje buvo tiesa, nors tai ir nėra prielaida pergalei...

— Ką reiškia „prielaida“?

— Būtina sąlyga, — paaiškino Senasis Džekas ir tęsė toliau, tarsi nė nebūtų pertrauktas. — Be to, juos vedė į kovą puikus generolas.

— Kuo jis buvo vardu?

— Džordžas Vašingtonas.

— Aną savaitę sakėte, kad Vašingtonas — Amerikos sostinė. Ar jis gavo to miesto vardą?

— Ne, miestas buvo pavadintas jo pavarde. Miestas išaugo ten,

kur anksčiau plytėjo Kolumbijos pelkynai, per kuriuos tekėjo Potomako upė.

— Ar Bristolis irgi pavadintas kokio nors žmogaus vardu?

— Ne, — patenkintas sukrizeno Senasis Džekas girdėdamas, kaip smalsuolio Hario mintys šokinėja nuo vienos temos prie kitos. — Bristolis iš pradžių buvo pavadintas Bridžstovu, o tai reiškia vietą, kurioje yra tiltas.

— Tai kada jis tapo Bristoliu?

— Istorikų nuomonės skiriasi, — kalbėjo Senasis Džekas, — nors Bristolio pilį dar 1109 metais pastatė Robertas iš Glosteršyro, kuris suprato galįs prekiauti su airiais vilna. Vėliau miestas išaugo į prekybos uostą. Nuo tada jis ištisus šimtmečius garsėjo kaip laivų statybos centras ir ėmė augti dar sparčiau, kai 1914—aisiais prireikė plėsti laivyną.

— Mano tėtis kovojo Didžiajame kare, — didžiuodamasis pareiškė Haris. — O jūs?

Senasis Džekas pirmą kartą sudvejojo prieš atsakydamas į Hario klausimą. Jis sėdėjo netardamas nė žodžio.

— Atleiskite, pone Tarai, — pasakė Haris. — Nenorėjau kišti nosies, kur nereikia.

— Ne ne, — atsiliepė Senasis Džekas. — Tik jau daug metų niekas to neklausė.

Daugiau nieko nepasakęs jis atgniaužė delną, kuriame buvo šešiapensis.

Haris paėmė mažą sidabrinę monetą ir suspaudė tarp dantų, kaip buvo matęs darantį dėdę.

— Ačiū, — padėkojo, prieš įsidėdamas pinigėlį į kišenę.

— Eik ir doko užeigoje nusipirk žuvies su keptomis bulvėmis, tik nesakyk savo dėdei, nes jis pradės klausinėti, iš kur gavai pinigų.

Tiesą sakant, Haris niekada nieko nepasakojo dėdei apie Senąjį Džeką. Kartą jis išgirdo, kaip Stenas sakė jo mamai: „Tas psichas turi būti uždarytas.“ Haris paklausė panelės Mondei, ką reiškia „psi-

chas“, nes tokio žodžio žodyne nerado, ir kai ji paaiškino, jis pirmą kartą suprato, koks iš tiesų kvailas turėtų būti dėdė Stenas.

— Nebūtinai kvailas, — gynė jį panelė Mondei, — tiesiog prastai informuotas ir todėl susidaręs išankstinę nuomonę. Net neabejoju, Hari, — pridūrė ji, — kad gyvenime tokių žmonių sutiksi labai daug, ir kai kurie iš jų užims daug aukštesnes pareigas nei tavo dėdė.

3

Meisė palaukė, kol išgirs užsitrenkiančias lauko duris, ir įsitikinusi, kad Stenas jau tikrai išėjo į darbą, pareiškė:

— Man pasiūlė padavėjos darbą „Royal“ viešbutyje.

Niekas iš susirinkusiųjų prie stalo neatsakė, nes pokalbis per pusryčius turėjo vykti įprasta tvarka ir nė vieno negalėjo užklupti netikėtai. Haris norėjo pateikti tuziną klausimų, bet laukė, kol pirmoji prabils močiutė. O ji pylėsi antrą puodelį arbatos, tarsi nė nebūtų išgirdusi pirmiausia prakalbusios dukters.

— Ar kas nors ką nors man atsakys? — paklausė Meisė.

— O aš nė nesupratau, kad tu ieškai kito darbo, — surizikavo Haris.

— Neieškau, — atsakė Meisė, — bet praėjusią savaitę į Tilės arbatinę išgerti kavos užsuko „Royal“ viešbučio valdytojas ponas Framptonas. Jis ten grįžo dar kelis kartus ir paskui pasiūlė man darbą!

— Maniau, tau patinka dirbti arbatinėje, — galiausiai į pokalbį įsitraukė ir močiutė. — Be to, panelė Tilė gerai moka, ir darbo valandos tinkamos.

— Aš ir esu patenkinta, — atsakė Hario mama, — bet ponas Framptonas man siūlo penkis svarus per savaitę ir pusę visos arbatpinigių sumos. Penktadieniais galėčiau parnešti namo visus šešis svarus.

Močiutė sėdėjo plačiai išsižiojusi.

— Ar ir vakarais turėsi dirbti? — paklausė Haris, baigęs laižyti Steno košės dubenį.

— Ne, nedirbsiu, — atsakė Meisė kedendama sūnaus plaukus, — ir, negana to, kartą per dvi savaites gausiu laisvą dieną.

— Ar tavo drabužiai tinkami dirbti tokiame prašmatniame viešbutyje? — paklausė močiutė.

— Man duos uniformą ir kas rytą vis naują baltą prijuostę. Viešbutis net turi savo skalbyklą.

— Neabejoju, — atsakė močiutė, — bet, manau, mums teks susidurti su viena bėdele ir išmokti su ja gyventi.

— Kokia gi, mama? — paklausė Meisė.

— Gali būti, kad uždirbsi daugiau už Steną, o jam šitai nepatiks; tikrai labai nepatiks.

— Vadinasi, jam teks su ta bėdele susitaikyti, juk taip? — pasakė senelis, pirmą kartą per daugelį savaičių pareikšdamas savo nuomonę.

Papildomi pinigai tikrai nepakenks, ypač po to, kas nutiko Šventojo Kristaus Gimimo bažnyčioje. Po mišių Meisė jau rengėsi eiti iš bažnyčios, kai ryžtingu žingsniu tarpusuoliu prie jos prisiartino panelė Mondei.

— Gal galėčiau asmeniškai su jumis pasikalbėti, ponia Klifton? — paklausė ji prieš apsisukdama ir vėl nužingsniuodama tarpusuoliu zakristijos link. Meisė nusekė kaip vaikelis paskui tą Hamelino fleitininką iš pasakos. Ji baiminosi išgirsti blogiausia. Ką Haris iškrėtė šį kartą?

Meisė nuėjo įkandin choro vadovės į zakristiją ir, pamačiusi ten stovinčius kunigą Vatsą, poną Holkombą ir dar vieną poną, pajuto, kaip ima linkti kojos. Panelei Mondei tyliai uždarius duris, Meisė pradėjo drebėti ir niekaip negalėjo liautis.

Kunigas Vatsas apkabino ją per pečius.

— Nėra dėl ko nerimauti, mieloji, — tikino jis. — Atvirkščiai, tikiuosi, pasijusi sulaukusi malonių lietaus, — pridūrė kunigas siūlydamas jai sėstis.

Meisė atsisėdo, bet niekaip nesiliovė drebėjusi.

Kai visi susėdo, pokalbį tęsė panelė Mondei:

— Ponia Klifton, norėjome su jumis pasikalbėti apie Harį, — pradėjo ji.

Meisė sučiaupė lūpas; ką berniukas iškrėtė, jei krūvon susirinko trys tokie svarbūs žmonės?

— Netempsiu gumos, — tęsė choro vadovė. — Į mane kreipėsi muzikos mokytojas iš Šventojo Bedos ir klausė, ar Haris nenorėtų pretenduoti į choristo stipendiją.

— Bet jis labai patenkintas giedodamas Šventojo Gimimo bažnyčioje, — atsakė Meisė. — Beje, o kur yra Šventojo Bedos bažnyčia? Niekada apie tokią negirdėjau.

— Šventasis Beda — ne bažnyčia, — atsakė panelė Mondei. — Tai choristų mokykla, rengianti choristus Redklifo Švenčiausios Marijos bažnyčiai, kurią, kaip visiems žinoma, karalienė Elžbieta pavadino gražiausia ir dieviškiausia bažnyčia visame krašte.

— Ar jis turės išeiti ir iš mokyklos, ne tik iš bažnyčios? — negalėdama patikėti paklausė Meisė.

— Ponia Klifton, pasistenkite į tai pažvelgti kaip į galimybę, kuri galbūt pakeis visą jo gyvenimą, — pirmą kartą prakalbo ponas Holkombas.

— Bet ar jam nereikės bendrauti su protingais ir kultūringais berniukais?

— Abejoju, ar Šventojo Bedos mokykloje atsiras daug už Harį protingesnių vaikų, — kalbėjo ponas Holkombas. — Jis — protingiausias vaikis, kokį tik man yra tekę mokyti. Nors kartais ir išsiunčiame kokį berniuką į vidurinę, nė vienam mūsų mokiniui dar niekada nebuvo pasiūlyta galimybė pelnyti vietą Šventojo Bedos mokykloje.

— Prieš priimdama sprendimą turėtumėte žinoti dar vieną da-

lyką, — pratarė kunigas Vatsas. Meisė dar labiau sunerimo. — Hariui teks išvykti iš namų visam semestrui, nes Šventasis Beda — mokykla-pensionas.

— Vadinasi, apie tai nė neverta kalbėti, — atsakė Meisė. — Aš neišgalėsiu.

— Ne bėda, — įsiterpė panelė Mondei. — Jei Hariui siūloma stipendija, mokykla jį ne tik atleis nuo visų mokesčių, bet ir kas semestrą jam mokės dešimties svarų stipendiją.

— Bet ar tai ne viena iš tų mokyklų, kuriose besimokančių vaikų tėvai dėvi kostiumus ir ryši kaklaraiščius, o motinos nedirba? — klausinėjo Meisė.

— Dar blogiau, — stengdamasi kalbėti giedru balsu pratarė panelė Mondei. — Mokytojai ten vilki ilgas juodas mantijas ir ant galvų nešioja kepures kvadratiniu viršumi.

— Be to, — įsiterpė kunigas Vatsas, — gera žinia, kad Hario ten niekas nepers. Šventojo Bedos mokykloje žmonės elgiasi įmantriau. Jie duoda berniukams lazdų.

Tik Meisei visai nebuvo juokinga.

— O kodėl jis turėtų panorėti išvykti iš namų? — paklausė ji. — Jis lanko Merivudo pradžios mokyklą, be to, tikrai nenorės atsisakyti pagrindinio choro solisto vietos Šventojo Gimimo bažnyčioje.

— Turiu prisipažinti, kad mano netektis bus dar didesnė nei jo, — pasakė panelė Mondei. — Kita vertus, Viešpats tikrai nepanorėtų, kad stočiau skersai kelio tokiam talentingam vaikui tik pataikaudama savanaudiškiems įgeidžiams, — tyliai pridūrė.

— Jeigu aš ir sutiksiu, — pratarė Meisė mesdama paskutinę kortą, — nereiškia, kad sutiks ir Haris.

— Praėjusią savaitę kalbėjausi su berniuku, — prisipažino ponas Holkombas. — Jis, aišku, būgštavo sužinojęs apie tokį jo laukiantį iššūkį, bet, jei gerai prisimenu, atsakė štai taip: „Norėčiau pamėginti, pone, bet tik jei jūs tikrai manote, kad esu tinkamas." Ir dar, — pridūrė jis, Meisei nespėjus prabilti, — iš pokalbio man buvo visiškai aišku, kad jis nė nesvarstytų šio pasiūlymo, jei tam nepritartų mama.



Mąstydamas apie stojamąjį egzaminą Haris ir baiminosi, ir jaudinosi, vienodai nerimaudamas dėl to, kad susikirtęs nepateisins daugelio žmonių vilčių, o jei pasiseks, turės išvykti iš namų.

Per kitą semestrą jis nepraleido nė vienos pamokos Merivudo mokykloje, o kas vakarą grįžęs namo eidavo tiesiai į miegamąjį, kuriuo dalijosi su dėde Stenu, ir prie žvakės valandų valandas mokydavosi to, ko nė nemanė egzistuojant. Pasitaikydavo, kad mama rasdavo Harį giliai įmigusį ant grindų, tarp aplink išmėtytų atverstų knygų.

Jis ir toliau kiekvieną šeštadienio rytą lankė Senąjį Džeką. Pasirodo, Džekas labai daug visko žinojo apie Šv. Bedą ir toliau mokė Harį daugybės visokiausių dalykų lyg nujausdamas, kur ponas Holkombas baigė dėstyti per pamoką.

Dideliam dėdės Steno pasipiktinimui, šeštadienio popietėmis Haris nebevaikščiojo su juo į „Ashton Gate“ stadioną žiūrėti Bristolio komandos rungtynių, bet grįždavo į Merivudo mokyklą ir ponas Holkombas jį mokydavo papildomai. Prireikė daugelio metų, kol Haris išsiaiškino, kad ponas Holkombas irgi atsisakė įprastų kelionių į stadioną palaikyti „Robins“, idant galėtų jį mokyti.

Artėjant egzamino dienai Haris ėmė labiau baimintis susikirsti nei sulaukti sėkmės.

Paskirtą dieną ponas Holkombas palydėjo savo šauniausią mokinį į Kolstono salę*, kur turėjo vykti dvi valandas truksiantis egzaminas. Jis paliko Harį prie įėjimo pasakęs: „Nepamiršk kiekvieną klausimą perskaityti po du kartus; tik tada imk į rankas plunksną.“ Pastarąją savaitę šį patarimą jis kartojo ne sykį. Haris nervingai nusišypsojo ir paspaudė ponui Holkombui ranką, tarsi jie būtų seni draugai.

* *Colston Hall* — koncertų salė Bristolyje.

Įėjęs į egzaminų salę pamatė dar apie šešiasdešimt mažomis grupelėmis stoviniuojančių ir besišnekučiuojančių berniukų. Haris aiškiai suprato, kad daugelis jų tarpusavyje jau buvo pažįstami, o jis nepažinojo nė vieno. Ir vis dėlto keli berniukai liovėsi kalbėję ir pažvelgė į Harį, kai jis žingsniavo į salės priekį, stengdamasis atrodyti pasitikintis savo jėgomis.

— Ebotas, Baringtonas, Kebotas, Kliftonas, Dikinsas, Frajus...

Haris atsisėdo į savo vietą pirmos eilės suole, o likus vos kelioms sekundėms iki laikrodžiui išmušant dešimtą, į salę įplaukė keli mantijomis apsivilkę, kvadratines kepures užsidėję mokytojai ir kiekvienam kandidatui ant suolo padėjo lapus su egzamino užduotimis.

— Ponaičiai, — pratarė salės priekyje stovintis mokytojas, kuris nedalyvavo užduočių lapų dalijime, — aš esu ponas Frobišeris, egzamino stebėtojas. Per dvi valandas turite atsakyti į šimtą klausimų. Sėkmės.

Laikrodis — Haris jo nematė — išmušė dešimtą. Aplink ėmė karštligiškai skrebenti rašalinėn pamirkytos plunksnos, bet Haris tik sunėrė rankas, atsirėmė į suolą ir neskubėdamas skaitė kiekvieną klausimą. Jis kone paskutinis paėmė plunksną.

Argi Haris galėjo žinoti, kad ponas Holkombas matuoja žingsniais šaligatvį vaikštinėdamas pirmyn atgal, gerokai labiau jaudindamasis už mokinį, o „Royal“ viešbutyje rytinę kavą nešiojanti mama kas kelias minutes dirsčioja į fojė kabantį laikrodį. Argi jis galėjo žinoti, kad panelė Mondei klūpi priešais Šventojo Kristaus Gimimo bažnyčios altorių ir tyliai meldžiasi.

Kai tik laikrodis išmušė dvyliktą, egzaminų lapai buvo surinkti, o berniukams leista išeiti iš salės; vieni išėjo juokdamiesi, kiti — susiraukę, dar kiti — susimąstę.

Vos pamatęs Harį ponas Holkombas pajuto, kaip širdis nukrito į kulnus.

— Nejau viskas buvo taip blogai? — paklausė jis.

Haris nieko neatsakė, kol neįsitikino, kad jo žodžių nenugirs joks kitas berniukas.

— Visai ne tai, ko tikėjausi, — atsakė.

— Ką tuo nori pasakyti? — paklausė sunerimęs ponas Holkombas.

— Tie klausimai buvo labai jau lengvi, — atsakė Haris.

Ponas Holkombas per visą gyvenimą nebuvo girdėjęs didesnio komplimento.

— Du kostiumai, ponia, pilkos spalvos. Tamsiai mėlyna striukė. Penkeri balti marškiniai. Penkios baltos kietos apykaklės. Šešios poros puskojinių, pilkos spalvos. Šeši komplektai baltų apatinių. Ir vienas Šventojo Bedos kaklaraištis, — pardavėjas įdėmiai peržvelgė sąrašą. — Manau, čia surašyta viskas. Oo, ne, berniukui dar reikės mokyklos kepuraitės, — jis pakišo ranką po prekystaliu, atidarė stalčių ir išėmęs raudonos ir juodos spalvos kepuraitę uždėjo Hariui ant galvos. — Kuo puikiausiai tinka, — pareiškė. Meisė nusišypsojo, akivaizdžiai didžiuodamasi sūnumi. Haris buvo lyg iš akies luptas Šv. Bedos berniukas. — Iš viso — trys svarai, dešimt šilingų ir šeši pensai, ponia.

Meisė stengėsi nepasirodyti labai nuliūdusi.

— O gal būtų galima kokių nors drabužių įsigyti padėvėtų? — sušnabždėjo.

— Ne, ponia, čia — ne dėvėtų drabužių parduotuvė, — atsakė pardavėjas, jau spėjęs nuspręsti, kad šiai klientei nebus leista atidaryti sąskaitos.

Meisė atsegė piniginę, padavė jam keturis svarus banknotais ir laukė grąžos. Jai kiek atlėgo, kai Šv. Bedos mokykla iš anksto išmokėjo pirmo semestro stipendiją, nes dar reikėjo nupirkti dvi poras

juodų odinių batų su raišteliais, dvi poras sportinių batelių — baltų, su raišteliais, — ir vieną porą šlepečių vaikščioti po miegamąjį. Pardavėjas kostelėjo.

— Berniukui dar reikės dviejų pižamų ir chalato.

— Taip, žinoma, — atsakė Meisė vildamasi, kad piniginėje dar liko reikiama pinigų suma.

— Ar gerai supratau, kad berniukas — choristas stipendininkas? — paklausė pardavėjas, atidžiau įsižiūrėdamas į sąrašą.

— Taip, — išdidžiai atsakė Meisė.

— Tada jam dar reikės vienos raudonos sutanos, dviejų baltų kamžų ir Šventojo Bedos medaliono. — Meisė norėjo bėgti iš tos parduotuvės. — Visa tai jam duos mokykla, kai jis ateis į pirmą choro repeticiją, — pridūrė pardavėjas, prieš atiduodamas grąžą. — Ar dar ko nors norėsite, ponia?

— Ne, dėkoju, — atsakė Haris čiupdamas du maišus, griebdamas mamą už parankės ir kuo skubiausiai išsivesdamas iš „T. C. Marsh, Išskirtinių siuvėjų".

Prieš išvykdamas į Šv. Bedos mokyklą, šeštadienio rytą Haris praleido pas Senąjį Džeką.

— Ar jaudiniesi prieš važiuodamas į naują mokyklą? — paklausė Džekas.

— Ne, nesijaudinu, — maištingai atsakė Haris. Senasis nusišypsojo. — Siaubingai bijau, — prisipažino berniukas.

— Visi fuksai — jus taip vadins — bijo. Į viską žiūrėk taip, tarsi leistumeisi į nuotykių kupiną kelionę po naują pasaulį, kur visi viską pradeda būdami lygūs.

— Bet vos jie išgirs mane kalbantį, supras, kad nesu jiems lygus.

— Galbūt, bet kai tik jie išgirs tave uždainuojantį, supras, jog patys negali tau prilygti.

— Dauguma jų — iš turtingų šeimų, turinčių tarnų.

— Kvailesni galės pasiguosti bent tuo, — pasakė Senasis Džekas.

— Kai kurių broliai mokosi toje mokykloje, net tėvai ir seneliai kadaise ją baigė.

— Tavo tėvas buvo puikus žmogus, — atrėmė Džekas, — ir nė vienas iš jų neturės geresnės mamos, nei turi tu, tikrai tau sakau.

— Pažinojote mano tėvą? — paklausė Haris negalėdamas paslėpti nuostabos.

— Perdėčiau, jei sakyčiau, kad pažinojau, bet stebėdavau jį iš toli, kaip ir daugelį kitų doko darbininkų. Jis buvo padorus, drąsus, dievobaimingas žmogus.

— Bet ar žinote, kaip jis mirė? — klausinėjo Haris žvelgdamas Senajam Džekui į akis, vildamasis pagaliau sulaukti sąžiningo atsakymo į taip ilgai jaudinusį klausimą.

— O kas tau būdavo sakoma?

— Kad jis žuvo Didžiajame kare. Bet kadangi gimiau 1920—aisiais, net ir pats suprantu, jog to negalėjo būti.

Senasis Džekas kurį laiką nieko nesakė. Haris tebesėdėjo ant sėdynės kraštelio.

— Jis tikrai per karą buvo smarkiai sužeistas, bet mirė ne nuo to.

— Tai kaip jis mirė? — klausinėjo Haris.

— Jei žinočiau, pasakyčiau. Tačiau anuomet sklandė tiek daug visokiausių gandų, kad net nežinau, kuo tikėti. Tačiau yra keli žmonės, trys — tai jau tikrai, kurie neabejotinai žino visą tiesą apie tai, kas tą vakarą nutiko.

— Mano dėdė Stenas turėtų būti vienas iš jų, — pratarė Haris, — o kas kiti du?

Prieš atsakydamas Senasis Džekas dvejojo.

— Filas Haskinsas ir ponas Hugas.

— Ponas Haskinsas? Brigadininkas? — pasitikslino Haris. — Jis tikrai su manimi nesišnekės. O kas yra ponas Hugas?

— Hugas Baringtonas, sero Valterio Baringtono sūnus.

— Jų šeima yra laivybos kompanijos savininkai?

— Tie patys, — atsakė Senasis Džekas baimindamasis, kad nuėjo per toli.

— Ar jie irgi padorūs, drąsūs ir dievobaimingi žmonės?

— Seras Valteris — vienas iš šauniausių kada nors mano pažinotų žmonių.

— O jo sūnus ponas Hugas?

— Deja, tas obuolys nusirito gerokai toliau nuo obels, — nieko daugiau nepaaiškindamas atsakė Senasis Džekas.

4

Galinėje tramvajaus sėdynėje, šalia mamos, sėdėjo gražiai aprengtas berniukas.

— Jau mūsų stotelė, — pratarė ji, kai tramvajus sustojo. Jiedu išlipo ir neskubėdami ėmė kopti į kalną, kur buvo mokykla; sulig kiekvienu žingsniu abu ėjo vis lėčiau.

Vieną ranką Haris buvo padavęs mamai, o kitoje nešė aplamdytą lagaminą. Išvydę prie mokyklos vartų sustojusius kelis dviračius ekipažus ir kelis šoferių vairuojamus automobilius, nei mama, nei sūnus nieko nepasakė.

Tėvai spaudė sūnums rankas, kailiniuotos motinos glėbesčiavo savo brangiausiuosius prieš pakštelėdamos į skruostą, lyg paukštės, kurioms galiausiai tenka pripažinti, kad jaunikliai tuoj paliks lizdą.

Haris nenorėjo, kad mama jį bučiuotų kitų berniukų akivaizdoje, todėl paleido jos ranką, kai iki vartų buvo likę penkiasdešimt jardų. Nujausdama, jog Haris jaučiasi nepatogiai, Meisė pasilenkė ir greitai pabučiavo jį į kaktą.

— Sėkmės, Hari. Elkis taip, kad mes visi tavimi didžiuotumėmės.

— Viso geriausio, mama, — atsakė jis stengdamasis sulaikyti ašaras.

Meisė apsigręžė ir ėmė leistis nuo kalno; jos skruostais ritosi ašaros.

Haris žingsniavo pirmyn prisiminęs dėdės pasakojimą apie tai, kaip jie stūmėsi per Iprą, artėdami prie priešų linijos. *Niekada nesigręžiok, nes pražūsi.* Haris norėjo atsigręžti, bet žinojo — jei tik taip pasielgs, puls bėgti nesustodamas, kol pasijus saugus atsidūręs tramvajuje. Sugriežęs dantimis jis ėjo toliau.

— Kaip atostogos, seni? — klausė bičiulio kažkoks berniukas.

— Kietai, — atsakė tasai pirmasis. — Gimdytojas buvo nusivedęs į Aukščiausiąją pažiūrėti universiteto rungtynių.

Ar Aukščiausioji — tai bažnyčia? — svarstė Haris; o jei tikrai taip, tai kokios rungtynės gali vykti bažnyčioje? Jis ryžtingai žengė pro mokyklos vartus ir sustojo atpažinęs prie durų vyrą su bloknotu rankose.

— O tu kas toks, jaunuoli? — paklausė jis, maloniai šypsodamasis Hariui.

— Haris Kliftonas, pone, — atsakė nusiimdamas kepurę; taip elgtis kalbant su mokytoju ar su ponia buvo nurodęs ponas Holkombas.

— Kliftonas, — pakartojo vyras, vesdamas pirštu per sąrašą su pavardėmis. — Aa, taip, — prie Hario pavardės jis padėjo varnelę. — Pirmosios kartos choristas stipendininkas. Labai sveikinu, sveikas atvykęs į Šventojo Bedos mokyklą. Aš — ponas Frobišeris, pensiono vedėjas, o čia — Frobišerio namai. Jeigu koridoriuje paliksi lagaminą, vyresnysis mokinys tave palydės į valgyklą, kur prieš vakarienę kreipsiuosi į visus naujokus berniukus.

Anksčiau Haris niekada nevakarieniaudavo. Kliftonų šeimoje paskutinis „valgymas" pieš atsigulant vos sutemus būdavo arbata. Elektra dar nebuvo pasiekusi Varyklos gatvės, o žvakėms retai kada atsirasdavo pinigų.

— Ačiū, pone, — atsakė Haris ir žengė pro duris į didelį, kruopščiai išblizgintą, medžiu iškaltą koridorių.

Jis padėjo lagaminą ir įsižiūrėjo į paveikslą, kuriame buvo pavaizduotas senas žilas vyriškis tankiomis žilomis žandenomis, apsivilkęs ilgu juodu drabužiu su pečius apkritusiu raudonu gobtuvu.

— Kuo tu vardu? — už nugaros pasigirdo trankus balsas.

— Kliftonas, pone, — atsakė Haris ir atsigręžęs pamatė aukštą berniuką, mūvintį ilgas kelnes.

— Nevadink manęs ponu, Kliftonai. Vadink Fišeriu. Aš — vyresnysis mokinys, o ne mokytojas.

— Atsiprašau, pone, — pratarė Haris.

— Palik čia lagaminą ir eik paskui mane.

Haris pastatė iš padėvėtų prekių parduotuvės pirktą aplamdytą lagaminėlį šalia odinių lagaminų. Jo lagaminėlis vienintelis nebuvo pažymėtas įspaustais inicialais. Paskui nusekė paskui vyresnįjį mokinį ilgu koridoriumi, kurio sienos buvo nukabinėtos senų mokyklos komandų nuotraukomis ir nustatytos vitrinomis su sidabro taurėmis, kad šios vis naujoms kartoms primintų praeities laimėjimus ir šlovę. Kai jiedu priėjo valgyklą, Fišeris pasakė:

— Gali sėstis, kur nori, Kliftonai. Tik, šiukštu, liaukis kalbėjęs, kai tik į valgyklą įžengs ponas Frobišeris.

Kiek padvejojęs Haris apsisprendė, už kurio iš keturių ilgų stalų jis sėdės. Būrelis tyliai besišnekučiuojančių berniukų jau šmirinėjo po valgyklą nedidelėmis grupelėmis. Haris neskubėdamas nuėjo į tolimiausią salės kampą ir atsisėdo stalo gale. Pakėlęs akis jis pamatė į valgyklą įeinančius kelis berniukus, rodos, taip pat suglumusius, kaip ir jis. Vienas iš jų priėjęs atsisėdo šalia Hario, kitas — priešais jį. Jie ir toliau šnekėjosi, tarsi Hario nė nebūtų.

Netikėtai suskambo skambutis, visi liovėsi kalbėję, nes į valgyklą įžengė ponas Frobišeris. Jis atsistojo už pulto, kurio Haris nė nebuvo pastebėjęs, ir truktelėjo mantijos atlapus.

— Sveikinu jus, — kreipėsi nusiimdamas kampuotąją kepurę prieš susirinkusiuosius, — su Šventojo Bedos mokyklos pirmojo semestro pirmąja diena. Po kelių akimirkų jūs pirmą kartą paragausite mokyklos maisto; pažadu, kad geresnis jis niekada ir nebus. — Keli berniukai nervingai nusijuokė. — Kai baigsite vakarieniauti, būsite palydėti į bendrabučius, ten išsikrausite daiktus. Aštuntą valandą išgirsite kitą skambutį. Tiesą sakant, skambutis bus tas pats, tik nuskambės kitu laiku. — Haris nusišypsojo, nors dauguma berniukų nesuprato pono Frobišerio pajuokavimo. — Po trisdešimties minučių tas pats skambutis vėl suskambės, ir tada jūs eisite gultis, bet prieš tai būtinai nusiprausite ir išsivalysite dantis. Galėsite trisdešimt minučių paskaityti; paskui bus užgesinta šviesa, ir jūs visi miegosite. Kiekvienas vaikas, užkluptas besikalbantis užgesinus šviesą, bus nubaustas budinčio vyresniojo mokinio. Jokio skambučio negirdėsite iki pusės septintos ryto, — tęsė ponas Frobišeris, — o išgirdę turėsite keltis, praustis ir apsirengti, kad dar prieš septintą spėtumėte vėl susirinkti valgykloje. Bet kuris pavėlavęs vaikas liks be pusryčių. Aštuntą valandą didžiojoje salėje įvyks rytinis susirinkimas ir į mus kreipsis direktorius. Paskui, pusę devintos, prasidės pirmoji jūsų pamoka. Rytą bus trys pamokos, kiekviena truks po šešiasdešimt minučių; tarp pamokų — dešimties minučių pertraukos, per kurias pereisite iš vienos klasės į kitą. Dvyliktą valandą — priešpiečiai. Po pietų bus tik dvi pamokos, o paskui — sportas; žaisite futbolą. — Haris antrą kartą nusišypsojo. — Futbolas privalomas kiekvienam, kas nedainuoja chore. — Haris susiraukė. Jam niekas nesakė, kad choristai negalės žaisti futbolo. — Pažaidę ar po choro repeticijos grįšite į Frobišerio namus vakarieniauti, po vakarienės jums skiriama valanda pamokų ruošai, o tada — į lovą; kol bus užgesinta šviesa, vėl galėsite skaityti, bet tik jeigu jūsų pasirinktą knygą aprobuos vyresnybė, — pridūrė Frobišeris. — Visa tai jums gali nuskam-

bėti labai gluminamai. — Mintyse Haris stengėsi „užsirašyti“, kokių naujų pono Frobišerio pasakytų žodžių reikšmes reikės pasitikslinti žodyne. Prieš tęsdamas toliau, ponas Frobišeris dar kartą timptelėjo mantijos atlapus. — Bet nesijaudinkit, greitai priprasite prie Šventojo Bedos mokyklos tradicijų. Tai tiek šįkart ir tenorėjau pasakyti. O dabar jus paliksiu mėgautis vakariene. Labanakt, berniukai.

— Labanakt, pone, — išdrįso atsakyti keli berniukai, ponui Frobišeriui einant iš valgyklos.

Haris nė nekrustelėjo, kol kelios prijuostes užsirišusios moterys vaikščiojo tarp stalų ir kiekvienam berniukui padėjo po dubenį sriubos. Jis atidžiai stebėjo, kaip priešais sėdintis vaikas paėmė keistos formos šaukštą, įmerkė jį į sriubą ir, prieš įsidėdamas burnon, kiek patraukė nuo savęs. Haris mėgino pakartoti jo judesį, bet tik nuvarvino kelis lašus ant stalo, o kai galiausiai vargais negalais įsikišo šaukštą į burną su tuo, kas jame buvo likę, beveik viskas nutekėjo per smakrą. Jis nusišluostė burną rankove. Šitai nepatraukė kitų dėmesio, bet, sulig kiekvienu šaukštu jam pradėjus šliurbčioti, keli berniukai nustojo valgyti ir į jį įsispoksojo. Sutrikęs Haris padėjo ant stalo šaukštą, ir sriuba liko aušti.

Antrasis patiekalas — žuvies maltinis; Haris sėdėjo kaip prikaltas, kol pamatė, kokią šakutę ima priešais valgantis berniukas. Jis nustebo pamatęs, jog po kiekvieno kąsnio tasai berniukas nuleidžia peilį ir šakutę ant lėkštės; pats Haris laikėsi įsitvėręs šakutės taip, lyg laikytų šakes.

Šalia jo sėdintis vaikas ėmė šnekučiuotis su berniuku priešais; jų pokalbis sukosi apie medžioklę su skalikais. Haris į pokalbį nesikišo, nes niekada nebuvo sėdėjęs ant arklio, tik vieną popietę Veston Super Mere už puspensį risnojo asiliuku.

Nurinktas lėkštes pakeitė kitos — su pudingu, arba vaišėmis, kaip sakydavo Hario mama, nes pudingą jie valgydavo retai. Vėl ki-

tas šaukštelis, kitas skonis, dar viena klaida. Haris nesuprato, kad bananas – tai ne obuolys, todėl, visų aplinkinių nuostabai, mėgino jį valgyti su žieve. Kitiems berniukams pirmoji pamoka prasidės rytoj, pusę devintos ryto, bet Hario mokslai prasidėjo jau dabar.

Vakarienei pasibaigus grįžo Fišeris ir plačiais mediniais laiptais pareigingai nulydėjo savo globotinius į miegamuosius pirmame aukšte. Haris įėjo į kambarį su tvarkingai išrikiuotomis trisdešimčia lovų – trimis eilėmis po dešimt. Ant kiekvienos buvo po pagalvę, dvi antklodes ir dvi paklodes. Haris niekada nieko neturėdavo po du.

– Čia – naujokų miegamasis, – su panieka pratarė Fišeris. – Jame gyvensite tol, kol išsiauklėsite. Kiekvienos lovos kojūgaly rasite surašytas pavardes abėcėlės tvarka.

Haris nustebo pamatęs savo lagaminėlį ant lovos; jis svarstė, kas jį čia padėjo. Šalia Hario stovėjęs berniukas jau dėliojosi daiktus.

– Aš – Dikinsas, – pratarė jis kilstelėdamas ant nosies akinukus, kad galėtų atidžiau apžiūrėti Harį.

– O aš – Haris. Vasarą, kai laikėme egzaminą, sėdėjau šalia tavęs. Negalėjau patikėti, kad atsakei į visus klausimus vos daugiau nei per valandą.

Dikinsas nuraudo.

– Todėl jis ir stipendininkas, – pratarė kitas berniukas, Hario kaimynas iš kitos pusės.

Haris atsisuko.

– O tu – irgi stipendininkas? – paklausė Haris.

– Viešpatėliau, ne, – toliau dėliodamas daiktus atsakė antrasis berniukas. – Vienintelė priežastis, dėl kurios jie man leido mokytis Šventojo Bedos mokykloje, yra ta, kad ją baigė mano tėtis ir senelis. Aš – trečia karta, lankanti šią mokyklą. Ar kartais tavo tėvas čia nesimokė?

– Ne, – vienbalsiai atsakė Haris ir Dikinsas.

– Baikit plepėti! – suriko Fišeris. – Kraustykitės lagaminus.

Haris pravėrė lagaminėlį ir išėmęs drabužius tvarkingai juos dėliojo į du stalčius prie lovos. Tarp marškinių mama buvo įdėjusi šokoladuką. Haris paslėpė jį po pagalve.

Nuskambėjo skambutis.

— Metas rengtis! — paskelbė Fišeris.

Hariui dar niekada nebuvo tekę nusirengti kito berniuko akivaizdoje, ką jau kalbėti apie jų pilną kambarį. Jis nusisuko į sieną, iš lėto nusivilko drabužius ir skubiai užsimetė pižamą. Susirišęs chalatą nusekė paskui kitus į prausyklą. Haris ir vėl atidžiai stebėjo, kaip berniukai prausiasi veidus darbuodamiesi šiūruokliais, o paskui valosi dantis. Jis neturėjo nei šiūruoklio, nei dantų šepetėlio. Berniukas iš gretimos lovos pasirausė higienos priemonių krepšelyje ir padavė jam naujutėlaitį dantų šepetėlį ir dantų pastos tūbelę. Haris nenorėjo jų imti, bet berniukas pasakė:

— Mano mama visada visko įdeda po du.

— Ačiū, — padėkojo Haris.

Nors jis greitai išsivalė dantis, vis tiek į miegamąjį grįžo vienas iš paskutiniųjų. Haris atsigulė į lovą — dvi švarios paklodės, dvi antklodės ir minkštutė pagalvė. Apsidairęs pamatė, kad Dikinsas skaito Kenedžio „Lotynų kalbos pradžiamokslį". Kitas berniukas pasakė:

— Šita pagalvė — kieta kaip plyta.

— Gal nori apsikeisti su manimi? — paklausė Haris.

— Manau, visos pagalvės bus vienodos, — šyptelėjęs atsakė berniukas, — bet vis tiek ačiū.

Haris išsitraukė iš po pagalvės šokoladuką ir sulaužė jį į tris dalis. Vieną gabaliuką padavė Dikinsui, o kitą berniukui, dovanojusiam dantų šepetėlį ir pastos.

— Kaip matau, tavo gimdytoja supratingesnė už manąją, — pratarė jis atsikandęs šokolado. Vėl skambutis. — Beje, aš vardu Džailzas Baringtonas. O tu?

— Kliftonas. Haris Kliftonas.

Haris negalėjo užmigti, ir ne tik todėl, kad lova buvo neįprastai patogi. Ar gali būti, kad Džailzas kaip nors susijęs su vienu iš trijų žmonių, žinančių tiesą apie jo tėvo mirtį? O jeigu tikrai taip ir yra, ar jis — tas obuolys, kuris netoli nuriedėjo nuo tėvo ar senelio obels?

Staiga Haris pasijuto labai vienišas. Jis atsuko tūbelę, kurią buvo davęs Baringtonas, ir ėmė čiulpti pastą, kol galiausiai užmigo.

Kai rytą, pusę septintos, vėl nuskambėjo jau pažįstamas skambutis, Haris lėtai išsiropštė iš lovos; jį pykino. Nusekė paskui Dikinsą į prausyklą ir ten rado vandenį „tikrinantį" Džailzą.

— Kaip manai, ar čia kas nors kada nors yra girdėjęs apie karštą vandenį? — paklausė jis.

Haris jau rengėsi atsakyti, bet budintis vyresnysis mokinys užriko:

— Prausykloje — jokių kalbų!

— Jis baisesnis ir už prūsų generolą, — pratarė Baringtonas sumušdamas kulnais. Haris prapliupo juoktis.

— Kuris? — paklausė Fišeris žaibuodamas akimis į abu berniukus.

— Aš, — nedelsdamas atsakė Haris.

— Pavardė?

— Kliftonas.

— Dar kartą prasižiosi, Kliftonai, — būsi nušliurintas.

Haris nė nenutuokė, ką reiškia būti nušliurintam, bet nujautė, kad malonu nebūtų. Išsivalęs dantis greitai grįžo į miegamąjį ir netaręs nė žodžio apsirengė. Užsirišęs kaklaraištį — ir tą daryti jis dar nebuvo įgudęs — prisivijo Baringtoną ir Dikinsą, laiptais besileidžiančius į valgyklą.

Niekas nepratarė nė žodelio, nes berniukai nebuvo įsitikinę, ar lipant laiptais leidžiama kalbėtis. Valgykloje vaikams susėdus pus-

ryčiauti, Haris įsitaisė tarp abiejų naujų draugų ir stebėjo, kaip priešais kiekvieną berniuką pastatomas dubenėlis su koše. Kai pamatė kiekvienam padėtą tik po vieną šaukštą, jam atlėgo — šįkart jis nesuklys.

Haris sukimšo košę nepaprastai greitai, lyg bijodamas, kad staiga iš kažin kur neatsirastų dėdė Stenas ir neatimtų dubens. Pirmas baigė valgyti, nė akimirkos nedvejodamas padėjo ant stalo šaukštą, pakėlė dubenį ir pradėjo laižyti. Keli berniukai įsispoksojo į jį negalėdami patikėti savo akimis, kiti ėmė rodyti į jį pirštais, dar kiti prunkštė. Haris skaisčiai nuraudo ir padėjo dubenį. Jis būtų apsipylęs ašaromis, jei Baringtonas irgi nebūtų paėmęs saviškio ir nepradėjęs jo laižyti.

5

Oksfordo universitete krimtęs humanitarinius mokslus didžiai gerbiamas Samuelis Oukšotas plačiai stovėjo scenos viduryje. Jis meiliai pažvelgė į savo ganomuosius, nes būtent taip Šv. Bedos mokyklos direktorius ir matė savo mokinius.

Pirmoje eilėje sėdintis Haris spoksojo į virš galvos dunksančią bauginančią figūrą. Dr. Oukšotas gerokai viršijo šešias pėdas, galva buvo apaugusi vešliais plaukais, apžėlusi ilgomis, tankiomis žandenomis; taip jis atrodė dar grėsmingiau. Sodriai mėlynos jo akys gręžė kiaurai, ir atrodė, kad jis niekada nemirksi; kaktoje kryžmai susimetusios raukšlelės bylojo apie didžią išmintį. Prieš kreipdamasis į berniukus jis atsikrenkštė.

— Bičiuliai bediečiai, — pradėjo jis. — Mes ir vėl visi susirinkome prasidedant naujiems mokslo metams; net neabejoju, kad esame pasirengę įveikti visus mūsų laukiančius iššūkius. Vyresniesiems berniukams noriu pasakyti, — jis kreipėsi į susirinkusiuosius salės

gale, – jog norėdami sulaukti pasiūlymo mokytis pasirinktoje mokykloje neturėtumėte veltui gaišti nė minutės. Niekada nesitenkinkite antraisiais pasirinkimais. Vidurinėms klasėms, – žvilgsniu jis susirado salės vidury susėdusius mokinius, – ateis metas, kai aiškinsimės, kam iš jūsų lemta pelnyti daugiau. Kuris iš jūsų, grįžęs čia kitais metais, taps vyresniuoju, seniūnu ar komandos kapitonu? O gal taip ir liksite paprasti eiliniai? – keli berniukai panarino galvas. – Kita mūsų pareiga – pasveikinti naujus berniukus ir padaryti viską, kas įmanoma, kad čia jie jaustųsi kaip namie. Pradėdami visą gyvenimą truksiančias lenktynes, jie pirmą kartą gavo estafetės lazdelę. Jei šių lenktynių tempas pasirodys per didelis, gali būti, kad pakely vienas kitas iškris, – įspėjo direktorius žvelgdamas į pirmas tris eiles. – Šventojo Bedos mokykla – ne vieta silpnadvasiams. Niekada nepamirškite didžiojo Sesilio Rodso ištartų žodžių: *Jeigu jums taip pasisekė, kad gimėte anglais, žinokite, jog laimėjote didįjį gyvenimo loterijos prizą.*

Susirinkusieji prapliupo ploti, direktorius nulipo nuo scenos ir išsivedė poromis sustojusius mokytojus; vora nuvingiavo tarpueiliu, iš didžiosios salės eidama į ryto saulės nutviekstą kiemą.

Dvasios pakilimą pajutęs Haris pasiryžo nenuvilti direktoriaus. Paskui vyresniuosius berniukus jis išėjo iš salės, bet vos žengęs į kiemą suprato, kad energija slūgsta. Viename kiemo kampe slankiojo rankas į kišenes susikišusių vyresnių mokinių būrelis; jie aiškiai stengėsi parodyti, kas čia vadovauja.

– Štai jis, – pratarė vienas iš jų, pirštu rodydamas į Harį.

– Tai va kaip atrodo gatviniai benamiai, – pasakė kitas.

Trečiasis, – Haris pažino Fišerį, vyresnįjį vakar vakare budėjusį mokinį, – pridūrė:

– Jis – gyvulys, ir svarbiausia mūsų pareiga – pasirūpinti, kad šitas kaip įmanoma greičiau grįžtų į savo įprastą aplinką.

Prie Hario pribėgo Džailzas Baringtonas.

— Jeigu nekreipsi į juos dėmesio, — pasakė, — jiems greitai nusibos, ir jie pradės kabinėtis prie kurio nors kito.

Džailzo žodžiai Hario neįtikino, ir jis nubėgo į klasę, kurioje laukė ateinančio Baringtono ir Dikinso.

Po minutėlės į klasę įėjo ponas Frobišeris. Pirma Hariui į galvą šovusi mintis — ar jis irgi mano, kad esu gatvėmis besišlaistantis benamis, nevertas vietos Šv. Bedos mokykloje?

— Labas rytas, berniukai, — pasisveikino ponas Frobišeris.

— Labas rytas, pone, — atsakė vaikai, kai jų mokytojas įsitaisė savo vietoje, prie lentos.

— Šįryt pirmoji jūsų pamoka bus istorija, — kalbėjo mokytojas. — Kadangi man labai knieti su jumis susipažinti, pradėsime nuo paprastos užduoties, kuri padės išsiaiškinti, kiek jūs jau mokate arba nemokate. Kiek žmonų turėjo Henrikas Aštuntasis?

Pakilo kelios rankos.

— Ebotai, — pratarė mokytojas, pažvelgęs į ant stalo gulintį sąrašą ir rodydamas į pirmoje eilėje sėdintį berniuką.

— Šešias, pone, — iškart pasigirdo atsakymas.

— Gerai, bet ar kas nors gali pasakyti jų vardus? — Dabar rankų pakilo mažiau. — Kliftonai?

— Katerina Aragonietė, Ana Bolein, Džeinė Seimur, paskui, man atrodo, dar viena Ana, — pridūrė prieš nutildamas.

— Ana Klevietė. Ar kas nors gali pasakyti likusių dviejų vardus? — Pakilo tik viena ranka. — Dikinsai? — dirstelėjęs į sąrašą pratarė Frobišeris.

— Katerina Hovard ir Katerina Par, vienintelė, gyvenusi ilgiau už Henriką. Ji net dar kartą ištekėjo.

— Labai gerai, Dikinsai. O dabar pasukime laikrodį pora šimtmečių pirmyn. Kas vadovavo mūsų laivynui Trafalgaro mūšyje? — Pakilo visų klasės mokinių rankos. — Metjusai, — pratarė mokytojas linktelėdamas ypač aktyviai ranką keliančio berniuko pusėn.

— Nelsonas, pone.

— Teisingai. O kas tuo metu buvo ministras pirmininkas?

— Velingtono hercogas, pone, — pasakė Metjusas nelabai pasitikėdamas savo žiniomis.

— Ne, — atsakė ponas Frobišeris, — ne Velingtono hercogas, nors jis ir buvo Nelsono amžininkas, — mokytojas žvalgėsi po klasę, bet tebuvo likusios pakeltos tik Kliftono ir Dikinso rankos. — Dikinsai.

— Pitas Jaunesnysis, nuo 1783-iųjų iki 1801-ųjų ir nuo 1804-ųjų iki 1806-ųjų.

— Teisingai, Dikinsai. O kada ministru pirmininku buvo Geležinis hercogas, Velingtono hercogas?

— Nuo 1828-ųjų iki 1830-ųjų, o paskui dar ir 1834-aisiais, — atsakė Dikinsas.

— Gal man gali kas nors pasakyti, kokia garsiausia jo pergalė?

Baringtonas pirmą kartą pakėlė ranką.

— Vaterlo, pone! — sušuko jis, ponui Frobišeriui nespėjus paklausti kieno nors kito.

— Taip, Baringtonai. O ką Velingtonas nugalėjo Vaterlo mūšyje?

Baringtonas tylėjo.

— Napoleoną, — sušnabždėjo Haris.

— Napoleoną, — pasitikinčiu tonu atsakė Baringtonas.

— Teisingai, Kliftonai, — šypsodamasis atsakė Frobišeris. — Ar Napoleonas irgi buvo hercogas?

— Ne, pone, — atsakė Dikinsas, kai daugiau niekas nepanoro į šį klausimą atsakyti. — Jis įkūrė pirmąją Prancūzijos respubliką ir pasivadino imperatoriumi.

Ponas Frobišeris nesistebėjo Dikinso atsakymais, nes jis buvo tikras moksliuko stipendininko pavyzdys, tačiau Kliftono žinios jį sužavėjo. Vis dėlto jis — stipendininkas choristas, o per daugelį darbo metų šioje mokykloje Frobišeris įsitikino, kad gabūs choristai, kaip ir talentingi sportininkai, retai kada peržengia savo srities iš-

manymo ribas. Jau dabar Kliftonas pasirodė esąs taisyklės išimtis. Ponui Frobišeriui knietėjo sužinoti, kas tą berniuką mokė.

Kai suskambo pamokos pabaigą skelbiantis skambutis, ponas Frobišeris pranešė:

— Kita pamoka — geografija, kurios jus mokys ponas Hendersonas; šiam mokytojui patinka, kai jo laukia. Patariu per pertrauką susirasti jo klasę ir įsitaisyti savo vietose jam dar neatėjus į kabinetą.

Haris laikėsi arčiau Džailzo, kuris, rodos, gerai žinojo, kur kas yra. Kai jiedu vaikštinėjo kieme, Haris pastebėjo, kad jiems praeinant kai kurie berniukai prityla, kai kurie net atsigręžia į jį paspoksoti.

Begales šeštadienio rytų praleidęs su Senuoju Džeku Haris puikiai pasirodė ir per geografijos pamoką, bet per matematiką, paskutinę rytinę pamoką, Dikinsui neprilygo niekas; net ir pačiam mokytojui teko pasistengti, kad neparodytų nuostabos.

Kai trijulė sėdo valgyti priešpiečių, Haris jautė, jog kiekvieną jo judesį stebi šimtas akių. Jis dėjosi nieko nepastebintis, tik kopijavo kiekvieną Džailzo judesį.

— Gerai, kad bent ko nors galiu tave pamokyti, — peiliu lupdamas obuolį kalbėjo Džailzas.

Jau vėliau, po pietų, Hariui patiko chemijos pamoka, ypač kai mokytojas jam leido uždegti Bunzeno degiklį. Bet per gamtos pažinimą, paskutinę tos dienos pamoką, Haris nepasižymėjo, nes buvo vienintelis berniukas, prie namų neturintis sodo.

Nuskambėjus pamokos pabaigą skelbiančiam skambučiui, visa klasė išbėgo žaisti futbolo, o Haris nuėjo į koplyčią, į pirmą choro repeticiją. Jis ir vėl pastebėjo, kad visi į jį spokso, bet šįkart jau dėl kitų priežasčių.

Bet kai tik Haris išėjo iš koplyčios, vėl išgirdo iš aikštės grįžtančių berniukų pusbalsiu tariamus pašaipius žodžius.

— Ar čia tas mūsų mažasis valkata? — pasakė kažkuris.

— Vargšelis, neturi dantų šepetėlio, — atsiliepė kitas.

— Man sakė, kad naktimis jis miega doke, — pratarė trečias.

Dikinso ir Baringtono niekur nesimatė; Haris nuskubėjo į bendrabutį, pakeliui stengdamasis išvengti besibūriuojančių berniukų.

Vakarieniaujant spoksantys žiopliai jau mažiau krito į akis, bet tik todėl, kad Džailzas visiems, galėjusiems jį išgirsti, leido suprasti, jog Haris — jo draugas. Tačiau Džailzas niekuo nebegalėjo padėti, kai paruošus namų darbus ir nuėjus į miegamąjį prie durų stovėjo Fišeris ir aiškiai laukė Hario.

Kai berniukai pradėjo rengtis, Fišeris garsiai pareiškė:

— Atleiskite už smarvę, džentelmenai, bet vienas toks iš jūsų klasės čia atvyko iš namų, kuriuose nėra vonios, — keli berniukai suprunkštė vildamiesi įsiteikti Fišeriui. Haris nekreipė į Fišerį dėmesio. — Tas gatvinis ne tik neturi vonios; jis net tėvo neturi.

— Mano tėvas buvo geras žmogus ir kovėsi už savo šalį kare, — išdidžiai atsakė Haris.

— Kodėl manai, kad kalbėjau apie tave, Kliftonai? — paklausė Fišeris. — Nebent tu tikrai esi tasai, kurio motina dirba, — jis nutilo ir po sekundėlės tęsė, — viešbučio padavėja.

— Padavėja viešbučio restorane, — pataisė jį Haris.

Fišeris čiupo šlepetę.

— Nedrįsk atsikalbinėti, Kliftonai, — piktai pasakė. — Lenkis ir įsitverk lovos galo.

Haris pakluso, ir Fišeris sušėrė jam šešis kartus šlepete taip stipriai, kad Džailzui teko nusigręžti. Haris susirangė lovoje tramdydamas ašaras.

Prieš užgesindamas šviesą Fišeris pridūrė:

— Rytoj vakare vėl visi susitiksime; pratęsiu vakarinę pasakaitę apie Kliftonus iš Varyklos gatvės. Palaukite, kol išgirsite apie dėdę Steną.

Kitą vakarą Haris pirmą kartą sužinojo, kad jo dėdė aštuoniolika mėnesių sėdėjo kalėjime už įsilaužiamąją vagystę. Ši žinia buvo

dar blogiau nei smūgiai šlepete. Jis nusliūkino į lovą svarstydamas, ar negali būti taip, kad jo tėvas tebėra gyvas, tik sėdi kalėjime, ir iš tikrųjų tik todėl namuose niekas nieko apie jį nepasakoja.

Trečią naktį iš eilės Haris beveik visai nemiegojo, ir nei pasisekimas klasėje, nei kitų žavėjimasis jo balsu koplyčioje niekaip negalėjo išblaškyti minčių apie neišvengiamą kitą susitikimą su Fišeriu. Menkiausia dingstis — ant prausyklos grindų nukritęs vandens lašas, kreivai padėta pagalvė, apsmukusi kojinė — garantuodavo, kad Haris susilauks šešių pačių smagiausių vyresniojo mokinio smūgių; ši bausmė būdavo vykdoma visų kitų miegamajame esančių berniukų akivaizdoje, bet tik po to, kai Fišeris papasakodavo dar vieną Kliftono kronikos epizodą. Penktą vakarą Hariui to visko buvo iki kaklo; jo nebegalėjo paguosti net Džailzas su Dikinsu.

Penktadienio vakarą, visiems ruošiant namų darbus — berniukams vartant Kenedžio „Lotynų kalbos pradžiamokslio“ puslapius, — Haris nepaisė nei Cezario, nei galų, tik kūrė planą, kaip galėtų užsitikrinti, kad Fišeris jo daugiau niekada nebekamuotų. Kai tą vakarą jis atsigulė į lovą po Fišerio smūgių, kurių susilaukė šiam ant grindų radus šokolado popieriuką, planas buvo visai parengtas. Haris gulėjo plačiai atsimerkęs dar ilgokai po to, kai buvo užgesinta šviesa, ir nė nekrustelėjo, kol galų gale įsitikino, kad visi berniukai miega.

Haris nenutuokė, kiek buvo valandų, kai jis išlipo iš lovos. Nekeldamas nė menkiausio triukšmelio apsirengė ir tarp lovų nuslinko iki kito kambario galo. Jis atidarė langą; nuo šalto oro gūsio čia pat miegantis vaikas apsivertė ant kito šono. Išlipęs Haris atsistojo ant gaisrininkų kopėčių ir, prieš leisdamasis ant žemės, neskubėdamas uždarė langą. Paskui pasileido vejos pakraščiu laikydamasis šešėlių, vengdamas plieskiančios kaip prožektorius pilnaties.

Kai suprato, kad mokyklos vartai užrakinti, Haris pasibaisėjo. Slinko palei tvorą ieškodamas nors mažiausio plyšio ar išrėžos, kuri padėtų pasiekti tvoros viršų ir ištrūkti į laisvę. Galiausiai aptiko vie-

tą, kur buvo iškritusi viena plyta; Hariui pavyko pasilypėti ir užsiropšti ant tvoros viršaus. Persirito į kitą jos pusę, pasikabino ant rankų, laikydamasis už pačių pirštų galiukų, tyliai sukalbėjo maldelę ir pasileido. Šlumštelėjo ant žemės, bet, rodos, nieko nesusilaužė.

Atsipeikėjęs pasileido bėgti keliu – iš pradžių lėtai, o paskui lėkte lėkė ir nesustojo, kol nepribėgo dokų. Vakarinė pamaina buvo ką tik baigusi darbą; kai suprato, kad dėdės tarp darbininkų nėra, Hariui atlėgo.

Iš akių dingo paskutinis dokininkas, ir Haris patraukė krantine pro prišvartuotus laivus; šie plūduriavo visur, kiek akys užmatė. Ant vieno laivo kamino išvydo įmantriai išraitytą raidę B ir prisiminė savo draugą, kuris turbūt kietai miega. Ar jis kada nors... Haris pametė mintį sustojęs prie Senojo Džeko traukinio vagono.

Berniukas svarstė, ar senasis irgi miega. Jo abejones išsklaidė pasigirdęs balsas:

– Nestovėk ten, Hari. Eikš vidun, kol mirtinai nesušalai.

Pravėrė vagono duris ir pamatė Senąjį Džeką, brėžiantį degtuką ir mėginantį uždegti žvakę. Haris krito į sėdynę priešais.

– Pabėgai? – paklausė Senasis Džekas.

Harį taip netikėtai užklupo šis tiesus klausimas, kad jis net negalėjo iškart atsakyti.

– Taip, pabėgau, – galiausiai pramikčiojo.

– Ir, savaime aišku, atėjai pas mane papasakoti, kodėl taip staiga apsisprendei.

– Aš neapsisprendžiau, – atsakė Haris. – Už mane nusprendė.

– Kas?

– Jis vardu Fišeris.

– Mokytojas ar berniukas?

– Bendrabučio budėtojas, – susiraukęs atsakė.

Tada Haris papasakojo Senajam Džekui viską, kas jam nutiko Šv. Bedo mokykloje tą pirmą savaitę.

Senasis ir vėl jį užklupo netikėtai. Hariui baigus pasakoti, Džekas pratarė:

— Aš kaltinu save.

— Kodėl? — paklausė Haris. — Juk padėjote man, kiek galėjote.

— Galėjau padėti dar daugiau. Turėjau parengti tave baisiam snobizmui, kurio taip išvešėjusio nerasi jokioje kitoje pasaulio tautoje. Turėjau daugiau laiko skirti senosios mokyklos tradicijoms aiškinti, o ne geografijai ir istorijai. Tiesiog tikėjausi, kad po karo viskas pasikeitė, kad baigėsi visi karai, bet Šventojo Bedos mokykloje, akivaizdu, nepasikeitė niekas, — susimąstęs Džekas nutilo, o paskui galiausiai paklausė:

— Tai ką ketini daryti toliau, mano berniuk?

— Pabėgsiu, išplauksiu į jūrą. Lipsiu į bet kokį laivą, kuris tik mane paims, — atsakė Haris, stengdamasis kalbėti neva užsidegęs.

— Kokia puiki mintis, — atsiliepė Senasis Džekas. — Kodėl nenuleidus kepto karvelio tiesiai Fišeriui į burną?

— Ką jūs tuo norite pasakyti?

— Fišeris nepaprastai apsidžiaugs, jei galės papasakoti draugams, kad tasai gatvės vaikėzas — skystablauzdis; beje, o ko gi dar galima tikėtis iš dokininko sūnaus, kurio motina — padavėja?

— Bet Fišeris teisus. Aš — ne iš jo klasės.

— Ne, Hari, bėda ta, kad Fišeris supranta, jog yra ne iš tavo klasės, ir todėl niekada kitoks nebus.

— Ar norite pasakyti, kad turiu grįžti į tą klaikią mokyklą? — paklausė Haris.

— Galiausiai tik tu pats turėsi nuspręsti, — atsakė Senasis Džekas, — bet jei kaskart bėgsi susidūręs su tokiais fišeriais, tapsi toks kaip aš, pralaimėsi gyvenimo lenktynes, jei cituotume tavo mokyklos direktorių.

— Bet jūs — didis žmogus, — pratarė Haris.

— Gal ir būčiau tapęs didis, jei nebūčiau pabėgęs, kai susidū-

riau su savuoju fišeriu. Tačiau aš pasirinkau lengviausią išeitį ir galvojau tik apie save.

— O apie ką dar galima galvoti?

— Pirmiausia — apie mamą, — toliau kalbėjo Senasis Džekas. — Nepamiršk visų jos aukų, kurias ji tau sukrovė stengdamasi suteikti geresnio gyvenimo galimybę — tokią, apie kokią ji nė nebūtų svajojusi. Paskui — apie poną Holkombą, kuris sužinojęs, kad pabėgai, kaltins tik save. Ir dar nepamiršk ponios Mondei, kuri padarė tau paslaugą, spaudė, kai to reikėjo, praleido daugybę valandų, kad gerai pasirodytum ir laimėtum choristo stipendiją. Hari, kalbant apie visus „už" ir „prieš", siūlyčiau ant vienos svarstyklių lėkštės padėti Fišerį, o ant kitos — Baringtoną ir Dikinsą; numanau, kad Fišeris greitai išblės, taps visai nereikšmingas, o Baringtonas su Dikinsu tikrai liks geriausi tavo draugai visam gyvenimui. Jei pabėgsi, jie bus priversti nuolat klausytis Fišerio kalbų apie tai, jog esi tikrai ne toks, kokį jie įsivaizdavo tave esantį.

Haris kurį laiką tylėjo. Galiausiai nenorom atsistojo.

— Ačiū, pone, — pasakė. Daugiau netaręs nė žodžio jis pravėrė vagono duris ir išėjo.

Lėtu žingsniu pėdino krantine, dar kartą nužvelgė didžiulius krovininius laivus, greitai išplauksiančius į tolimus uostus. Žingsniavo, kol priėjo uosto vartus, o tada jau pasileido bėgte miesto link. Prie mokyklos vartų pamatė, kad šie jau atidaryti, o laikrodis didžiajame koridoriuje tuoj išmuš aštuntą.

Nors ir kalbėjo telefonu, ponas Frobišeris turėjo nueiti pas direktorių ir pranešti, kad dingo vienas jo berniukas. Pažvelgęs pro kabineto langą jis pastebėjo už medžių besislapstantį Harį, atsargiai mėginantį nusigauti iki namo. Berniukas nedrąsiai pravėrė lauko duris nuaidėjus paskutiniam laikrodžio dūžiui ir akis į akį susidūrė su pensiono vedėju.

— Geriau paskubėk, Kliftonai, — pasakė ponas Frobišeris, — nes kitaip negausi pusryčių.

— Taip, pone, — pratarė Haris ir nuskuodė koridoriumi.

Jis spėjo įsmukti į valgyklą prieš pat uždarant duris ir klestelėjo į savo vietą tarp Baringtono ir Dikinso.

— Jau maniau, kad šįryt man vienam teks laižyti dubenį, — pasakė Baringtonas. Haris pratrūko juoktis.

Tądien jis nesutiko Fišerio ir nustebo, kai vakare miegamajame išvydo kitą budėtoją. Tą savaitę Haris pirmą kartą užmigo.

6

Rolsroisas įvažiavo pro dvaro vartus ir riedėjo ilgu keliu, iš abiejų pusių apaugusiu aukštais ąžuolais, panašiais į sargybinius. Pakeliui namo link Haris suskaičiavo šešis sodininkus.

Mokydamasis Šv. Bedos mokykloje jis buvo šį tą girdėjęs apie tai, kaip Džailzas gyvena grįžęs namo atostogų, tačiau tokiam nuotykiui niekas nebuvo jo parengęs. Pirmą kartą išvydęs namą jis išsižiojo ir nebegalėjo susičiaupti.

— Sakyčiau, aštuonioliko amžiaus pati pradžia, — pratarė Dikinsas.

— Neblogai, — atsakė Džailzas. — 1722-ieji, statyta Vanbru. Bet, galiu lažintis, nepasakysite, kas suplanavo sodą. Pateiksiu užuominą — sodas pasodintas vėliau nei statytas namas.

— Esu girdėjęs tik apie vieną parkų architektą, — pasakė Haris, tebespoksodamas į rūmus. — Tai — Braunas Gabusis.

— Štai todėl jį ir pasirinkome, — atsakė Džailzas, — tiesiog tam, kad po dviejų šimtų metų mano bičiuliai išgirstų apie tą vyruką.

Haris ir Dikinsas nusijuokė; automobilis sustojo priešais trijų aukštų rūmus, statytus iš aukso spalvos Kotsvoldo akmens. Džailzas iššoko iš mašinos, kol vairuotojas nespėjo atidaryti galinių durų. Jis užlėkė laiptais, o du jo bičiuliai ne taip ryžtingai lipo iš paskos.

Lauko durys buvo atidarytos dar gerokai prieš Džailzui atsiduriant ant paskutinio laiptelio; aukštas vyriškis, apsivilkęs elegantišku ilgu juodu švarku, šviesiais ruoželiais išmargintomis kelnėmis ir pasirišęs juodą kaklaraištį, lengvai linktelėjo sveikindamasis, jaunajam šeimininkui šaunant vidun.

— Su gimtadieniu, ponaiti Džailzai, — pasakė jis.

— Ačiū, Dženkinsai. Eime, vyručiai, — šūktelėjo Džailzas dingdamas namuose. Liokajus prilaikė duris įleisdamas Harį ir Dikinsą.

Vos įžengusį į holą Harį pervėrė seno vyriškio žvilgsnis iš portreto; rodėsi, senasis žiūri tiesiai į jį. Džailzas buvo paveldėjęs kumpą to žmogaus nosį, dideles mėlynas akis ir kampuotą smakrą. Haris nužvelgė kitus sienas puošiančius portretus. Vieninteliai jo matyti tapybos darbai buvo knygų puslapiuose — „Mona Liza“, „Besijuokiantis kavalierius“ ir „Nakties sargyba“. Jis apžiūrinėjo dailininko Konstablio peizažą, kai į holą įplaukė moteris, vilkinti, Hario manymu, baline suknele — kitaip nė nepavadinsi.

— Su gimtadieniu, branguti, — pratarė ji.

— Ačiū, mamyte, — atsakė Džailzas, kai ji pasilenkė jo pabučiuoti. Haris pirmą kartą išvydo savo bičiulį sutrikusį. — Čia — geriausi mano draugai, Haris ir Dikinsas.

Kol Haris spaudė ranką moteriai, vos aukštesnei už jį patį, ji taip šiltai jam nusišypsojo, jog jis iškart pasijuto laisviau.

— Kodėl mums iškart nenuėjus į svetainę, — pasiūlė ji, — ir neišgėrus arbatos?

Ji nusivedė berniukus koridoriumi į didelį kambarį, kurio langai žvelgė į pievelę.

Įėjęs į kambarį Haris nenorėjo sėstis; jam knietėjo apžiūrėti ant visų sienų kabančius paveikslus. Tačiau ponia Barington jau vedėsi jį prie sofos. Jis paniro tarp pliušinių pagalvėlių ir niekaip negalėjo atplėšti akių nuo lango, pro kurį matėsi lygiai nupjauta pieva, didumo sulig lauku kriketui žaisti. Už pievelės Haris regėjo ežerą

su ramiai plaukiojančiomis patenkintomis didžiosiomis antimis — jos akivaizdžiai nesijaudino dėl to, kas joms parūpins naują porciją maisto. Dikinsas įsitaisė ant sofos šalia Hario.

Kai į kambarį įėjo kitas vyriškis, — šis vilkėjo trumpą juodą švarkelį, — lydimas jaunos moters, apsivilkusios šaunią mėlyną uniformą, truputį panašią į jo mamos dėvimą viešbutyje, niekas nieko nepasakė. Tarnaitė atnešė didelį sidabrinį padėklą ir jį padėjo ant ovalaus stalelio priešais ponią Barington.

— Indiškos ar kiniškos? — žvelgdama į Harį paklausė ponia Barington.

Haris nelabai suprato, apie ką ji kalba.

— Visi gersime indišką, ačiū, mama, — atsakė Džailzas.

Haris įsivaizdavo, kad Džailzas jau buvo jį išmokęs visko apie mandagios visuomenės etiketą, bet ponia Barington staiga pakėlė kartelę dar aukščiau.

Kai liokajaus padėjėjas pripylė tris puodelius arbatos, tarnaitė juos išdėliojo kiekvienam berniukui kartu su lėkštelėmis. Haris spoksojo į sumuštinių kaugę, nedrįsdamas jų paliesti. Džailzas paėmė sumuštinį ir įsidėjo į lėkštelę. Jo motina suraukė kaktą.

— Džailzai, kiek kartų sakiau, kad palauktum, kol pasivaišins svečiai, o tik paskui imtum?

Haris norėjo pasakyti poniai Barington, kad Džailzas visada stengiasi būti pirmas tik todėl, kad jis, Haris, žinotų, kaip ką reikia daryti ir, svarbiausia, ko nedaryti. Dikinsas išsirinko sumuštinį ir įsidėjo į lėkštelę. Haris padarė tą patį. Džailzas kantriai laukė, kol Dikinsas paims sumuštinį ir atsikąs.

— Tikiuosi, mėgstate rūkytą lašišą, — pratarė ponia Barington.

— Prašmatnu, — atsakė Džailzas, bičiuliams nespėjus prisipažinti, kad jie dar niekada neragavo rūkytos lašišos. — Mokykloje mums duoda tik sumuštinių su žuvies paštetu, — pridūrė jis.

— Na, papasakokite, kaip jums visiems sekasi mokykloje, — paprašė ponia Barington.

— Dar yra kur pasitempti; manau, taip mano pastangas apibūdintų Frobas, — atsakė Džailzas ir paėmė dar vieną sumuštinį. — Bet Dikinsas — pats geriausias.

— Išskyrus anglų kalbos pamokas, — pratarė Dikinsas prabildamas pirmą kartą. — Čia mane pora procentų lenkia Haris.

— O tu, Džailzai, lenki ką nors kokiose nors pamokose? — paklausė motina.

— Jis antras klasėje per matematiką, ponia Barington, — pratarė Haris, puldamas Džailzui į pagalbą. — Jis turi įgimtų gabumų skaičiams.

— Visai kaip jo senelis, — atsakė ponia Barington.

— Virš židinio kabo labai gražus jūsų paveikslas, ponia Barington, — pasakė Dikinsas.

Ji nusišypsojo.

— Ten pavaizduota ne aš, Dikinsai, o brangioji mano mama.

Dikinsas panarino galvą, tačiau ponia Barington skubiai pridūrė:

— Bet tu pasakei nuostabų komplimentą. Jaunystėje ją visi vadino tikra gražuole.

— Kas tą portretą nutapė? — gelbėdamas Dikinsą paklausė Haris.

— Laslo, — atsakė ponia Barington. — Kodėl klausi?

— Svarsčiau, ar tą džentelmeno portretą koridoriuje irgi nutapė tas pats dailininkas.

— Koks tu pastabus, Hari. Koridoriuje tavo matytas portretas yra mano tėvo, ir jį tikrai nutapė Laslo.

— Kuo jūsų tėvas užsiima? — paklausė Haris.

— Haris niekada nesiliauja klausinėjęs, — įsiterpė Džailzas. — Tiesiog reikia priprasti.

Ponia Barington nusišypsojo.

— Jis į šią šalį importuoja vyną — dažniausiai cheresą iš Ispanijos.

— Visai kaip Harvis, — pasakė Dikinsas, pilna burna kramtydamas sumuštinį su agurku.

— Visai kaip Harvis, — pakartojo ponia Barington. Džailzas šyptelėjo. — Hari, imk dar sumuštinių, — pasiūlė ponia Barington pamačiusi, kad jis nenuleidžia nuo lėkštės akių.

— Ačiū, — padėkojo Haris.

Jis negalėjo apsispręsti, kurį sumuštinį imti — su rūkyta lašiša, agurku, kiaušiniu ar pomidoru. Galiausiai paėmė su rūkyta lašiša svarstydamas, koks galėtų būti sumuštinio skonis.

— O tu kodėl nesivaišini, Dikinsai?

— Dėkoju, ponia Barington, — atsakė jis ir paėmė dar vieną sumuštinį su agurku.

— Negaliu tavęs ir toliau vadinti Dikinsu, — pratarė Džailzo mama. — Atrodo, lyg kreipčiausi į vieną kurį iš tarnų. Pasakyk, kokiu vardu tu krikštytas.

Dikinsas vėl panarino galvą.

— Man patinka, kai į mane kreipiasi Dikinsu, — pasakė.

— Jis — Alas, — įsiterpė Džailzas.

— Toks gražus vardas, — kalbėjo ponia Barington, — nors manau, kad tavo mama tave vadina Alanu.

— Ne, ji manęs taip nevadina, — vis dar panarinęs galvą pasakė Dikinsas. Kitus abu berniukus ši žinia nustebino, bet jie nieko nesakė. — Aš vardu Aldžernonas, — galiausiai sumurmėjo Dikinsas.

Džailzas prapliupo juoktis.

Ponia Barington nekreipė dėmesio į sūnaus protrūkį.

— Turbūt tavo mama žavisi Oskaru Vaildu, — pasakė ji.

— Taip, žavisi, — sutiko Dikinsas. — Bet verčiau ji man būtų davusi Džeko arba net Ernesto vardą.

— Neverta dėl to jaudintis, — kalbėjo ponia Barington. — Šiaip ar taip, Džailzas irgi kamuojasi dėl panašaus „pažeminimo“.

— Mama, juk pažadėjai, kad niekada...

— Būtinai turite kaip nors jį priversti pasisakyti savo antrą vardą, — nepaisydama sūnaus protesto tarė ji. Kai Džailzas neatsiliepė, Haris ir Dikinsas su viltimi sužiuro į jo motiną. — Marmadukas, — atsidusdama pratarė. — Kaip jo tėvo ir senelio.

— Jeigu mums grįžus į mokyklą kuris nors iš jūsų kam nors apie tai prasitarsit, — kalbėjo Džailzas, žvelgdamas į abu bičiulius, — prisiekiu, aš jus užmušiu; tikrai užmušiu.

Abu berniukai pratrūko juoktis.

— O tu, Hari, turi antrą vardą? — paklausė ponia Barington.

Haris jau rengėsi atsakyti, bet atsidarė svetainės durys ir į kambarį įėjo žmogus, kurio niekaip niekada nepalaikytum tarnu; jis nešė kažkokį didelį paketą. Vyriškis turėjo būti ponas Hugas. Džailzas pašoko ir nubėgo prie tėvo, o šis padavė jam paketą ir pratarė:

— Su gimtadieniu, mano berniuk.

— Ačiū, tėti, — dėkojo Džailzas ir iškart ėmė rišti kaspiną.

— Džailzai, gal prieš išsipakuodamas dovaną supažindintum savo bičiulius su tėčiu, — paprašė mama.

— Atleisk, tėti. Tai — geriausi mano bičiuliai; Dikinsas ir Haris, — pasakė Džailzas dėdamas dovaną ant stalo.

Haris atkreipė dėmesį, kad Džailzo tėvas irgi atletiškai sudėtas ir trykšte trykšta energija, nors iki šiol manė, kad tai būdinga išskirtinai jo sūnui.

— Malonu susipažinti, Dikinsai, — pasakė ponas Baringtonas spausdamas jam ranką. Paskui atsigręžė į Harį. — Laba diena, Kliftonai, — pridūrė prieš sėsdamasis į tuščią kėdę, šalia žmonos.

Haris suglumo, kai ponas Baringtonas nepaspaudė jam rankos. Ir iš kur jis žino, kad jo pavardė Kliftonas?

Kai liokajaus padėjėjas įpylė ponui Baringtonui puodelį arbatos, Džailzas išvyniojo dovaną ir sušuko iš džiaugsmo, išvydęs „Roberts“ radiją. Jis įkišo kištuką į jungiklį sienoje ir ėmė sukioti radijo rankenėlę — ieškoti įvairiausių stočių. Berniukai plojo katučių ir juokėsi sulig kiekvienu iš didelės medinės dėžės ištrūkusiu garsu.

— Džailzas sako, kad per matematikos pamokas šį semestrą jis būna antras, — atsisukusi į vyrą tarė ponia Barington.

— Tačiau tai neatperka fakto, kad beveik visus kitus dalykus jis mokosi kone prasčiausiai, — atkirto jis.

Džailzas stengėsi nepasirodyti suglumęs; palinkęs prie radijo, jis ir toliau ieškojo stočių.

— Bet jums reikėjo pamatyti tą įvartį, kurį jis įmušė „Eivono giraitės" komandai, — pasakė Haris. — Tikimės, kad kitais metais jis bus mūsų vienuoliktuko kapitonas.

— Įvarčiai jam nepadės patekti į Itono koledžą, — nežiūrėdamas į Harį pareiškė ponas Baringtonas. — Berniukui metas susiimti ir pradėti rimčiau dirbti.

Kurį laiką niekas nieko nesakė; galiausiai tylą nutraukė ponia Barington.

— Ar tu — tas pats Kliftonas, kuris gieda Redklifo Švenčiausios Marijos bažnyčioje? — paklausė ji.

— Haris — solistas diskantas, — atsakė Džailzas. — Tiesą sakant, jis laimėjo choristo stipendiją.

Haris susivokė, kad Džailzo tėvas dabar sėdi įbedęs akis į jį.

— Taip ir maniau, kad tai tu, — kalbėjo ponia Barington. — Mes su Džailzo seneliu buvome Švenčiausios Marijos bažnyčioje žiūrėti pasirodymo apie Mesiją; Šventojo Bedos choras tada giedojo kartu su Bristolio vidurinės mokyklos choru. Tavo sugiedota „Juk žinai, kad mano Atpirkėjas gyvas" buvo tikrai nuostabi, Hari.

— Ačiū, ponia Barington, — rausdamas atsakė Haris.

— Ar baigęs Šventąjį Bedą toliau tikiesi mokytis Bristolio klasikinėje mokykloje, Kliftonai? — paklausė ponas Baringtonas.

Ir vėl „Kliftonai", pamanė Haris.

— Tik jei laimėsiu stipendiją, pone, — atsakė.

— Bet ar tai svarbu? — nesuprato ponia Barington. — Juk tau, kaip ir visiems kitiems, tikrai bus pasiūlyta vieta.

— Bet mano mama neišgalės sumokėti už mokslą, ponia Barington. Ji dirba padavėja „Royal“ viešbutyje.

— Bet argi tavo tėvas...

— Jis miręs, — atsakė Haris. — Jis buvo užmuštas per karą.

Haris atidžiai stebėjo, kaip sureaguos ponas Baringtonas, bet jis, kaip puikus pokerio lošėjas, niekaip neišsidavė.

— Atsiprašau, — pratarė ponia Barington. — Aš nemaniau.

Hariui už nugaros prasivėrė durys ir įėjo liokajaus padėjėjas, nešinas sidabriniu padėklu su dviejų aukštų gimtadienio tortu; padėklą jis padėjo stalo viduryje. Kai Džailzui pavyko vienu iškvėpimu užpūsti visas dvylika žvakučių, visi pradėjo ploti.

— O kada tavo gimtadienis, Kliftonai? — paklausė ponas Baringtonas.

— Mano gimtadienis buvo praėjusį mėnesį, pone, — atsakė Haris.

Ponas Baringtonas nusuko akis.

Prieš paduodamas jaunajam ponaičiui didelį peilį tortui pjaustyti, liokajaus padėjėjas nurinko žvakutes. Džailzas atpjovė penkis nelygius torto gabalėlius ir išdėliojo į lėkšteles, kurias tarnaitė buvo išrikiavusi ant stalo.

Dikinsas sušlamštė ant lėkštelės nukritusio kremo kaupus ir tik paskui paragavo torto. Haris stebėjo, kaip elgiasi ponia Barington. Jis paėmė prie lėkštelės padėtą dailią sidabrinę šakutę, atgnybo kąsnelį torto, o paskui vėl padėjo šakutę į lėkštelę.

Tik ponas Baringtonas torto nė nepalietė. Staiga jis netikėtai pakilo nuo stalo ir nieko nesakęs išėjo.

Džailzo mama nė nemėgino slėpti, kad ją nustebino toks vyro elgesys, bet nieko nepasakė. Haris nenuleido nuo pono Hugo akių, kol šis ėjo iš kambario, o baigęs valgyti tortą Dikinsas vėl kibo į sumuštinius su rūkyta lašiša, aiškiai abejingas viskam, kas vyksta aplinkui.

Kai tik durys užsidarė, ponia Barington ir toliau ėmė plepėti, tarsi nieko neįprasta nebūtų nutikę.

— Net neabejoju, kad laimėsi stipendiją mokytis Bristolio mo-

kykloje, Hari, ypač turėdama galvoje tai, ką pasakojo Džailzas. Akivaizdu, kad tu – labai sumanus berniukas ir talentingas dainininkas.

– Džailzas linkęs perdėti, ponia Barington, – atsakė Haris. – Galiu jus patikinti, kad tik Dikinsas neabejoja savo galimybėmis laimėti stipendiją.

– Bet ar Bristolio mokykla neskiria stipendijų muzikuojantiems? – paklausė ji.

– Tik ne diskantams, – atsakė Haris. – Jie nenori rizikuoti.

– Nelabai supratau, – kalbėjo ponia Barington. – Juk niekas negali atimti tų metų, kuriuos praleidai mokydamasis chorinio dainavimo.

– Teisybė, bet, deja, niekas negali pasakyti, kas tau nutiks, kai pasikeis balsas. Kai kurie diskantai tampa bosais ar baritonais, o patys laimingiausieji – tenorais, bet iš anksto niekaip negalima pasakyti, kas nutiks.

– Kodėl negalima? – paklausė Dikinsas, pagaliau susidomėjęs jų kalbomis.

– Yra daugybė diskantų solistų, kurie pasikeitus balsui net negauna vietos vietiniame bažnyčios chore. Paklausk mokytojo Ernesto Lougo. Visoje Anglijoje nerasi šeimos, negirdėjusios, kaip jis dainuoja „O, balandžio sparnai“, bet kai jo balsas pasikeitė, niekas nieko apie jį nebegirdėjo.

– Tiesiog tau reikės daugiau dirbti, – nutaikęs akimirką tarp kąsnių, pareiškė Dikinsas. – Nepamiršk, kad vidurinė mokykla kasmet skiria po dvylika stipendijų, ir vieną iš jų gali laimėti, – dalykiškai pridūrė.

– Štai čia ir bėda, – atsakė Haris. – Jeigu daugiau dirbsiu, turėsiu mesti choro repeticijas, o negaudamas choristo stipendijos turėsiu išeiti iš Šventosios Bedos mokyklos, vadinasi...

– Esi tarp kūjo ir priekalo, – pasakė Dikinsas.

Haris dar niekada nebuvo girdėjęs tokio pasakymo ir nusprendė vėliau paklausti Dikinso, ką jis reiškia.

— Na, bet vienas faktas tikrai aiškus, — pratarė ponia Barington. — Džailzas nelaimės stipendijos į jokią mokyklą.

— Gal ir ne, — sutiko Haris, — bet nemanau, kad Bristolio mokykla atsisakytų aukščiausio kalibro kairiojo mušėjo.

— Tada belieka viltis, kad ir Itono koledžui šitai galioja, nes jo tėvas nori, kad jis mokytųsi ten.

— Nenoriu važiuoti į Itoną, — pasakė Džailzas padėdamas šakutę. — Noriu mokytis Bristolio mokykloje su savo bičiuliais.

— Net neabejoju, kad ir Itone susirasi daug naujų draugų, — atsakė motina. — Tėvas labai nusivils, jei neseksi jo pėdomis.

Liokajaus padėjėjas sukosėjo. Ponia Barington pažvelgė pro langą ir pamatė prie laiptų privažiavusį automobilį.

— Manau, jums jau laikas grįžti į mokyklą, — pratarė ji. — Tikrai nenoriu būti kalta, jei pavėluosite ir nesuskubsite paruošti namų darbų.

Haris ilgesingu žvilgsniu pažiūrėjo į didžiulę sumuštinių lėkštę ir nespėtą suvalgyti gimtadienio torto gabaliuką; nenoromis pakilęs jis pasuko prie durų. Dar kartelį atsigręžė ir galėjo prisiekti, kad matė Dikinsą įsidedantį į kišenę sumuštinį. Jis paskutinį kartą pažvelgė pro langą ir nustebo tik dabar pastebėjęs kamputyje tūnančią ir knygą skaitančią išstypusią mergaitę ilgomis kasytėmis.

— Tai baugščioji mano sesutė Ema, — pasakė Džailzas — Ji niekada nesiliauja skaičiusi. Nekreipk į ją dėmesio.

Haris nusišypsojo Emai, bet ji nepakėlė akių. Dikinsas į ją nė nepažvelgė.

Ponia Barington palydėjo visą trejetą iki lauko durų, ten paspaudė rankas Hariui ir Dikinsui.

— Tikiuosi, ilgai netrukę ir vėl pas mus apsilankysite, — kalbėjo ji. — Jūsų draugystė Džailzą taip puikiai veikia.

— Labai ačiū už arbatą, ponia Barington, — padėkojo Haris.

Dikinsas tik linktelėjo. Abu berniukai nusigręžė, kai ponia Barington apkabino sūnų ir pabučiavo.

Vairuotojui pajudėjus ilgu taku vartų link, Haris atsigręžęs pažvelgė pro galinį langą į rūmus. Jis nepastebėjo, kad tolstantį automobilį pro langą žvilgsniu lydi Ema.

7

Mokyklos saldumynų bufetas veikdavo kiekvieną antradienio ir ketvirtadienio popietę, tarp ketvirtos ir šeštos valandos.

Haris retai kada lankydavosi „krautuvėlėje“, kaip bufetą vadino berniukai, nes per semestrą jam buvo paskirta tik du šilingai kišenpinigių ir jis gerai žinojo, kad mama nepaglostys už papildomas išlaidėles semestro gale. Tačiau per Dikinso gimtadienį Haris nusižengė taisyklei ir ketino nupirkti bičiuliui pieninių saldainių už pensą.

Hario vizitai į krautuvėlę buvo reti, tačiau kiekvieno antradienio ir ketvirtadienio vakarą jis rasdavo ant savo stalo po pieninį „Fray's“ šokoladuką. Nors mokykloje galiojo taisyklė, kad saldumynų bufete berniukai negali išleisti daugiau kaip šešių pensų per savaitę, Džailzas ir Dikinsui palikdavo po maišelį saldymedžio saldainių asorti; Džailzas pasistengė abu draugus nuteikti, jog iš jų jis nieko nenori mainais.

Tą antradienį atėjęs į krautuvėlę Haris atsistojo ilgos berniukų eilės gale. Jam tįso seilės žiūrint į dailiai išdėliotų šokoladukų eiles, pieninius saldainius, guminukus, saldymedžio gardėsius ir naujausią skanėstą, dėl kurio visi kraustėsi iš proto – „Smiths“ bulvių traškučius. Jis svarstė, ar nenusipirkus pakelio sau, bet neseniai susipažinęs su ponu Vilkinsu Mikoberiu* jis tikrai suprato šešiapensio vertę.

Žvilgsniu glostydamas krautuvėlės lobius, Haris išgirdo Džailzo balsą ir pamatė jį stovintį vos už kelių berniukų, priešais jį. Jau

* Charles Dickenso romano „Deividas Koperfildas“ personažas.

ketino šūktelėti bičiuliui, bet pamatė, kaip Džailzas paima nuo lentynos šokoladuką ir nuleidžia jį į kelnių kišenę. Po kelių akimirkų paskui šokoladuką nukeliavo ir pakelis kramtomosios gumos. Atsidūręs eilės priekyje Džailzas padėjo ant prekystalio dėžutę saldymedžio asorti už du pensus ir penso vertės pakelį traškučių; už krautuvėlę atsakingas ponas Svivalsas visų gėrybių kainą tvarkingai įrašė į didelę sąskaitų knygą šalia Baringtono pavardės. Kitos dvi prekės taip ir liko Džailzo kišenėje neparodytos.

Harį apėmė siaubas; Džailzui nespėjus atsigręžti, jis spruko iš krautuvėlės — nenorėjo, kad draugas jį pamatytų. Haris neskubėdamas žingsniavo aplink mokyklą stengdamasis išsiaiškinti, kodėl Džailzui norisi vogti, kai jis tikrai išgalėtų už viską sumokėti. Hario manymu, turėjo būti koks nors paprastas paaiškinimas, nors ir neįsivaizdavo koks.

Jis nuėjo į savo kambarį kiek anksčiau nei namų darbams skirtą valandą ir ant stalo rado pavogtąjį šokoladuką; Dikinsas jau smaližiavo atsidaręs saldymedžio asorti dėžutę. Hariui buvo sunku susikaupti ir gilintis į pramonės revoliucijos priežastis, nes vis stengėsi išsiaiškinti, kaip jam elgtis po tokių atradimų.

Baigiantis namų darbams skirtam laikui, jis jau buvo apsisprendęs. Haris įdėjo neatplėštą šokoladuką į viršutinį rašomojo stalo stalčių — nutarė ketvirtadienį, nieko nesakęs Džailzui, saldumyną nunešti atgal į krautuvėlę.

Tą naktį Haris nemiegojo, o po pusryčių pasivėdėjęs Dikinsą į šalį paaiškino, kodėl jam neįteikė gimtadienio dovanėlės. Dikinsas negalėjo nuslėpti nuostabos — jis niekaip negalėjo patikėti.

— Mano tėtis irgi susiduria su tokiom bėdom savo parduotuvėje, — pasakė Dikinsas. — Šitai vadinama vagiliavimu iš lentynų. *Daily Mail* rašoma, kad dėl to kalta ekonominė krizė.

— Nemanau, kad Džailzo šeimą taip stipriai galėjo paveikti ekonominė krizė, — emocingai atsakė Haris.

Dikinsas susimąstęs linkčiojo.

— Gal tau reikėtų pranešti Frobui?

— Siūlai įskųsti geriausią draugą? — nesuprato Haris. — Niekada.

— Bet jei Džailzą sučiuptų, jį išmestų iš mokyklos, — atsakė Dikinsas. — Mažiausia, ką gali padaryti, — tai jį įspėti, jog matei, kaip jis elgiasi.

— Aš apie tai pagalvosiu, — pasakė Haris. — Tačiau dabar grąžinsiu į krautuvėlę viską, ką Džailzas man duos, o jam nieko nesakysiu.

Dikinsas pasilenkė prie Hario.

— Gal galėtum grąžinti ir mano saldainius? — sušnabždėjo. — Aš į krautuvėlę nevaikštau, todėl nė nežinočiau, ką ten reikia daryti.

Haris sutiko imtis visos atsakomybės; po šio pokalbio jis du kartus per savaitę eidavo į krautuvėlę ir nelauktas Džailzo lauktuves grąžindavo į lentynas. Haris nusprendė, kad Dikinsas teisus: jam teks pasikalbėti su bičiuliu, kol šio dar nesučiupo, bet pokalbį atidės iki semestro pabaigos.

— Puikus smūgis, Baringtonai, — pasakė ponas Frobišeris, kamuoliukui kirtus liniją. Aikštelėje nuvilnijo plojimų banga. — Įsidėmėkite mano žodžius, direktoriau, Baringtonas žais už Itoną prieš Harou.

— Tik vargu ar Džailzas ten važiuos, — sušnibždėjo Haris Dikinsui.

— Ką veiksi per vasaros atostogas, Hari? — paklausė Dikinsas, sakytum abejingas viskam, kas dedasi aplinkui.

— Šiais metais neketinu keliauti į Toskaną, jeigu tai ir norėjai sužinoti, — šyptelėjęs atsakė Haris.

— Nemanau, kad ir Džailzas tikrai nori ten vykti, — kalbėjo Dikinsas. — Šiaip ar taip, italai niekada nesuprato kriketo.

— Na, o aš mielai pasikeisčiau su juo vietomis, — atsakė Haris. — Man visai nesvarbu, kad Mikelandželas, Da Vinčis ir Karavadžas neišmanė kriketo smūgių subtilybių, ką jau kalbėti apie makaronus, kurių jis sočiai prisikimš.

— Tai kur keliausi tu? — klausinėjo toliau Dikinsas.

— Savaitę ilsėsiuosi vakarinėje Rivjeroje, — puikuodamasis neva gyrėsi Haris. — Geriausia būna Veston Super Mere, prie didžiojo molo; dar smagu pasėdėti „Senojo laivo“ užeigoje, pasimėgauti žuvimi su bulvėmis. Nori kartu?

— Negaliu gaišti laiko, — atsakė Dikinsas tikrai pamanęs, kad Haris kalba rimtai.

— Kodėl? — toliau Dikinsą tampė už nosies Haris.

— Per daug turiu darbo.

— Ir per atostogas ketini dirbti? — negalėdamas patikėti klausinėjo Haris.

— Darbas man *ir yra* atostogos, — kalbėjo Dikinsas. — Dirbdamas džiaugiuosi kiekviena akimirka, kaip kad Džailzas džiaugiasi kriketu, o tu — dainavimu.

— O kur tu dirbi?

— Miesto bibliotekoje, žioply. Ten yra visko, ko man reikia.

— Ar ir aš galiu kartu su tavimi? — labai rimtai paklausė Haris. — Jei laimėčiau stipendiją mokytis Bristolio mokykloje, man prireiktų visos įmanomos pagalbos.

— Tik jei pažadėsi visą laiką tylėti, — atsakė Dikinsas.

Haris norėjo nusijuokti, bet jis žinojo, kad jo bičiuliui darbas — ne juokai.

— Man labai labai reikia pagalbos mokantis lotynų gramatikos, — pasakė Haris. — Vis dar nesuprantu padarinio šalutinio sakinio, ką jau kalbėti apie tariamosios nuosakos formas, o jei už lotynų rašto darbą negausiu reikiamo balo — man galas, net jei bus gerai įvertinti kiti dalykai.

— Mielai tau padėsiu mokytis lotynų, — atsakė Dikinsas, — jeigu ir tu man padarysi paslaugą.

— Tik sakyk, — kalbėjo Haris, — nors nemanau, kad per šiųmetę kalėdinių giesmių savaitę tikiesi būti solistas.

— Puikus smūgis, Baringtonai, — vėl pasakė ponas Frobišeris. Haris irgi pradėjo ploti. — Tai jau trečias toks puikus jo pasirodymas šį sezoną, direktoriau, — pridūrė ponas Frobišeris.

— Nebūk pokštininkas, Hari, — atsakė Dikinsas. — Tiesą sakant, mano tėvui reikia, kad per vasaros atostogas kas nors išnešiotų rytinius laikraščius; aš jam pasiūliau tave. Atlygis — šilingas per savaitę; jei galėsi kas rytą ateiti į parduotuvę šeštą valandą, darbas tavo.

— Šeštą valandą? — su panieka pakartojo Haris. — Kai turi dėdę, kuris visus namus pakelia penktą, šešta valanda — tikrai ne bėda.

— Vadinasi, norėsi to darbo?

— Taip, žinoma, — atsakė Haris. — Bet kodėl nenori pats? Negalima spjauti į šilingą per savaitę.

— Geriau neprimink, — pasakė Dikinsas. — Aš nevažinėju dviračiu.

— Velnias, — sutriko Haris. — O aš dviračio neturiu.

— Juk nesakiau, kad *neturiu* dviračio, — atsiduso Dikinsas. — Sakiau, kad nevažinėju.

— Kliftonai, — pratarė ponas Frobišeris, kai kriketo žaidėjai išėjo iš aikštelės gerti arbatos. — Po namų darbų ruošos norėčiau tave matyti savo kabinete.

Hariui visada patiko ponas Frobišeris, kuris buvo vienas iš nedaugelio mokytojų, į jį žvelgiančių taip pat, kaip ir į visus kitus. Hariui neatrodė, kad šis mokytojas turėtų numylėtinių, nors kai kurie kiti mokytojai labai aiškiai stengėsi parodyti, jog dokininko sūnui

apskritai niekada neturėjo būti leista žengti pro šventus Šv. Bedos vartus, kad ir koks nuostabus būtų jo balsas.

Kai suskambėjo namų darbų ruošos pabaigą skelbiąs skambutis, Haris padėjo parkerį ir patraukė koridoriumi į pono Frobišerio kabinetą. Jis nė nenutuokė, kodėl pensiono vedėjas nori jį matyti, ir dėl to nesuko sau galvos.

Haris pabeldė į kabineto duris.

— Užeik, — pasigirdo niekada žodžiais nesišvaistančio žmogaus balsas.

Haris pravėrė duris ir nustebo nepasveikintas įprastos pono Frobišerio šypsenos. Ponas Frobišeris įbedė į Harį akis, kai šis sustojo priešais jo darbo stalą.

— Kliftonai, man buvo pranešta, kad tu vagi iš krautuvėlės.

Haris niekaip nesumetė, ką atsakyti, kad neįklampintų Džailzo.

— Aukštesnės klasės mokinys matė, kaip tu imi nuo lentynų prekes, — tęsė Frobišeris tuo pačiu nepalenkiamu tonu, — o paskui sprunki iš parduotuvės taip ir nepriėjęs savo eilės.

Haris norėjo pasakyti „ne imu, bet grąžinu, pone“, bet tegalėjo pralementi:

— Niekada nieko nesu paėmęs iš saldumynų krautuvėlės, pone.

Nors Haris sakė gryniausią tiesą, vis tiek pajuto, kaip ima kaisti skruostai.

— Kaip kitaip paaiškintum faktą, kad du kartus per savaitę lankaisi bufete, bet pono Svivalso sąskaitų knygoje prie tavo pavardės nėra jokio įrašo?

Ponas Frobišeris kantriai laukė, tačiau Haris žinojo, jog jei pasakys tiesą, Džailzas tikrai bus išmestas.

— O šitas šokoladukas ir pakelis saldymedžio asorti buvo rasti viršutiniame tavo darbo stalo stalčiuje netrukus po to, kai bufetas buvo uždarytas.

Haris žvelgė į saldumynus, bet vis dar nieko nesakė.

— Laukiu paaiškinimo, Kliftonai, — tęsė ponas Frobišeris. Po dar vienos pauzės pridūrė: — Aš, aišku, žinau, kad turi mažiau kišenpinigių už kitus savo klasės berniukus, bet tai nereiškia, kad gali vogti.

— Niekada gyvenime nieko nesu pavogęs, — atsakė Haris.

Dabar jau ponas Frobišeris atrodė nuliūdęs. Jis pakilo nuo kėdės.

— Jeigu taip, Kliftonai, — o man norisi tavimi tikėti, — po choro repeticijos grįši pas mane ir nuosekliai paaiškinsi, kaip nutiko, kad saldumynai, už kuriuos nebuvo sumokėta, atsidūrė pas tave. Jeigu tavo paaiškinimas manęs netenkins, mums abiem teks keliauti pas direktorių, ir aš neabejoju, kad išgirsime atitinkamą jo pasiūlymą.

Haris išėjo iš kabineto. Kai uždarė duris, jam pasidarė bloga. Grįžo į savo kambarį vildamasis, kad ten neras Džailzo. Bet kambaryje jam pirmiausia į akis krito ant stalo padėtas dar vienas šokoladukas.

Džailzas pažvelgė į Harį.

— Ar gerai jautiesi? — paklausė išvydęs įraudusius Hario skruostus.

Haris neatsakė. Jis įdėjo šokoladuką į stalčių ir nė vienam bičiuliui netaręs nė žodžio išėjo į choro repeticiją. Džailzas taip ir nenuleido nuo Hario akių, o kai durys užsidarė, atsigręžė į Dikinsą ir nerūpestingai paklausė:

— Kas jam yra?

Dikinsas rašė toliau, tarsi nebūtų išgirdęs klausimo.

— Ar negirdėjai, kurčiau? — neatlyžo Džailzas. — Kodėl Haris toks surūgęs?

— Žinau tik tiek, kad jį buvo iškvietęs Frobas.

— Dėl ko? — jau labiau susidomėjo Džailzas.

— Nenutuokiu, — vis teberašydamas atsakė Dikinsas.

Džailzas atsistojo ir nužingsniavo per kambarį prie Dikinso stalo.

— Ką nuo manęs slepi? — čiupęs jam už ausies griežtai paklausė.

Dikinsas metė parkerį, nervingu judesiu kilstelėjo ant nosies akinius ir galiausiai sucypsėjo:

— Jis turi šiokių tokių bėdų.

— Kokių bėdų? — sukdamas ausį toliau klausinėjo Džailzas.

— Manau, jis net gali būti išmestas iš mokyklos, — verksnojo Dikinsas.

Džailzas paleido ausį ir pratrūko juoktis.

— Haris išmestas? — kvatojosi jis. — Greičiau jau popiežius praras dvasininko titulą. — Džailzas būtų grįžęs prie savo stalo, jei ant Dikinso kaktos nebūtų pastebėjęs prakaito lašelių. — O už ką? — jau tyliau paklausė.

— Frobas mano, kad jis vagia iš skanėstų krautuvėlės, — atsakė Dikinsas.

Jei Dikinsas būtų pakėlęs akis, būtų pamatęs, kad Džailzas išbalo kaip drobė. Po akimirkos jis išgirdo, kaip užsidaro durys. Dikinsas paėmė parkerį ir mėgino susikaupti, bet pirmą kartą gyvenime nebaigė namų darbų.

Kai po valandos Haris grįžo iš choro repeticijos, pamatė sieną ramstantį Fišerį, niekaip neįstengiantį nuslėpti šypsenos. Tada ir suprato, kas jį įskundė. Nekreipdamas į Fišerį dėmesio nužingsniavo į savo kambarį, tarsi jam apskritai niekas pasaulyje nebūtų rūpėję, nors iš tikrųjų jautėsi kaip žmogus, lipantis į kartuves ir suprantantis, jog egzekucijos nebus įmanoma išvengti, jei neišduos artimiausio bičiulio. Kiek padvejojęs Haris pabeldė į pensiono vedėjo kabineto duris.

„Įeik" šįkart buvo daug švelnesnis nei kiek anksčiau tą popietę, tačiau įėjęs į kabinetą Haris buvo sutiktas to paties nepalenkiamo žvilgsnio. Jis panarino galvą.

— Turiu nuoširdžiai tavęs atsiprašyti, Kliftonai, — pasakė Fro-

bišeris stodamasis iš už stalo. — Dabar suprantu, kad ne tu tikrasis kaltininkas.

Hariui vis dar daužėsi širdis, bet dabar jis nerimavo dėl Džailzo.

— Ačiū, pone, — pasakė vis dar nuleidęs galvą.

Jis norėjo tiek visko paklausti Frobo, bet puikiai žinojo, kad nė į vieną klausimą nesulauktų atsakymo.

Ponas Frobišeris žengė žingsnį ir paspaudė Hariui ranką, nors anksčiau niekada nebuvo spaudęs.

— Geriau paskubėk, Kliftonai, jei nori gauti vakarienės.

Išėjęs iš Frobo kabineto Haris neskubėdamas pėdino valgyklos link. Fišeris stovėjo prie durų ir nustebęs spoksojo. Haris praėjo pro jį ir atsisėdo ant suolo krašto šalia Dikinso. Vieta priešais buvo tuščia.

8

Džailzas neatėjo vakarieniauti, ir naktį jo lova liko tuščia. Haris nujautė: jei Šv. Bedos komanda nebūtų pralaimėjusi kasmetinių rungtynių su „Eivono giraite“ trisdešimt vienu tašku, nedaugelis berniukų ar net mokytojų būtų pastebėję, kad Džailzo nėra.

Bet, Džailzo nelaimei, rungtynės vyko Šv. Bedos aikštėje, todėl kiekvienas turėjo savo nuomonę dėl to, kodėl prie linijos nėra geriausio mokyklos mušėjo, o ypač Fišeris, kuris kiekvienam sutikusiam jo klausytis aiškino, kad iš mokyklos pašalintas ne tas žmogus.

Haris nelaukė atostogų; ne tik todėl, kad abejojo, ar dar kada nors pamatys Džailzą, bet dar ir dėl to, kad jam teko grįžti į Varyklos gatvės 27-uoju numeriu pažymėtą namą ir vėl dalintis kambariu su dėde Stenu, kuris dažniausiai grįždavo namo girtas.

Haris visą vakarą peržiūrinėjo senų egzaminų užduotis ir atsigulė apie dešimtą. Jis greitai užmigo, bet truputį po vidurnakčio buvo pažadintas dėdės, kuris dažnai tiek prisilupdavo, jog paskui nerasdavo lovos. Į naktipuodį nusišlapinti besistengiančio ir ne vi-

sada pataikančio Steno keliami garsai Hario atmintin įsirėžė visam gyvenimui.

Stenui kritus į savo lovą, — jis retai kada vargindavosi nusirengti, — Haris antrą kartą mėgino užmigti, nors, kaip dažniausiai nutikdavo, po kelių minučių buvo pažadintas garsaus girto knarkimo. Jis troško grįžti į Šv. Bedą, į savo miegamąjį, kuriame miegodavo kartu su dar dvidešimt devyniais berniukais.

Haris ir toliau vylėsi, kad tokią silpnumo minutę Stenas galbūt leptelės daugiau smulkmenų apie jo tėvo mirtį, bet dėdė beveik visada būdavo kone be nuovokos ir nepajėgdavo atsakyti net į paprasčiausią klausimą. Kartą, pasitaikius retai progai, kai Stenas buvo pakankamai blaivas ir galėjo rišliai kalbėti, jis patarė Hariui atsiknisti ir įspėjo daugiau nebekalbėti ta tema, nes kitaip bus prikultas.

Vienintelis gyvenimo viename kambaryje su Stenu pliusas, — kad Haris niekada nepavėluodavo išnešioti laikraščių.

Hario dienos Varyklos gatvėje slinko pagal griežtą tvarką: penktą reikia keltis, pusryčiams suvalgyti riekelę skrebučio, — dėdės dubens jis jau nebelaižydavo, — šeštą prisistatyti ponui Dikinsui, reikiama tvarka sudėlioti laikraščius ir juos išnešioti. Visa tai trukdavo apie dvi valandas, todėl Haris spėdavo grįžti namo ir su mama išgerti puodelį arbatos, šiai dar neišėjus į darbą. Apie pusę devintos jis keliaudavo į biblioteką, kur susitikdavo su Dikinsu, visada sėdinčiu ant viršutinio laiptelio ir laukiančiu, kol kas nors atrakins duris.

Popiet Haris traukdavo į choro repeticiją Redklifo Švč. Marijos bažnyčioje; taip jis atliko pareigą Šv. Bedos mokyklai. Nors pačiam Hariui tos repeticijos visai neatrodė kaip pareiga, nes jam labai patiko giedoti. Tiesą sakant, jis ne kartą yra šnabždėjęs: „Dieve, prašau, kai man pasikeis balsas, leisk tapti tenoru, ir daugiau jau niekada nieko Tavęs nebeprašysiu.“

Vakare grįžęs namo, išgėręs arbatos, Haris dar porą valandų darbuodavosi prie virtuvės stalo, o paskui eidavo gultis, kaskart su

siaubu laukdamas, kol grįš dėdė, kaip kad pirmą savaitę Šv. Bedos mokykloje laukdavo ateinančio Fišerio. Gerai nors tiek, kad Fišeris išvyko į Kolstono mokyklą; Haris vylėsi, kad jų keliai daugiau niekada nebesusikirs.

Hario laukė paskutiniai metai Šv. Bedos mokykloje, ir jis pats neabejojo, kad jo gyvenimas labai pasikeis, jei galiausiai visi bičiuliai pasuks skirtingais keliais – Džailzas nežinia kur, Dikinsas – į Bristolio mokyklą, o jis, nepavykus gauti Bristolio mokyklos stipendijos, galbūt grįš į Merivudą ir sulaukęs keturiolikos iš mokyklos išeis ir ieškosis darbo. Haris stengėsi negalvoti apie nesėkmės padarinius, nors Stenas niekada nepraleisdavo progos jam priminti, kad dokuose darbo visada atsiras.

– Pirmiausia, berniuko niekada nereikėjo leisti į tą pasipūtėlių mokyklą, – jis nuolat kartodavo Meisei, kai ši padėdavo jam panosėj dubenį košės. – Ten jis tik prisigraibo visokių minčių ne pagal savo nosį, – pridurdavo, tarsi Hario nė nebūtų.

Haris nujautė, jog tokiai nuomonei mielai pritartų ir Fišeris, nors, kita vertus, Haris jau seniai buvo padaręs išvadą, kad dėdė Stenas ir Fišeris daug kuo panašūs.

– Bet juk Hariui tikrai turi būti suteikta proga tobulėti? – atremdavo Meisė.

– Kodėl? – nesuprasdavo Stenas. – Jeigu dokai tiko man ir jo seniui, kodėl neturėtų tikti ir jam? – atrėždavo taip, kad daugiau niekam nekiltų jokių klausimų.

– Gal berniukas protingesnis už mus abu krūvon sudėjus, – svarstydavo Meisė.

Šie žodžiai trumpam nutildydavo Steną, bet įsimetęs šaukštą košės jis pareikšdavo:

– Viskas priklauso nuo to, kas, tavo manymu, yra protingas. Kad ir kaip būtų, protas ir yra protas.

Vėl įsimesdavo į burną košės ir prie šios gilios ištarmės jau nieko nebepridurdavo.

Kas rytą klausydamasis tų pačių dėdės giesmelių, Haris susipjaustydavo skrebutį į keturias dalis. Jis pats niekada nieko nesakydavo, nes visiems buvo aišku, kad Stenas jau apsisprendė dėl Hario ateities ir niekas jo nepalenks. Tik Stenas nesuvokė, jog tokie nuolatiniai baksnojimai įkvėpė Harį dar daugiau dirbti.

— Negaliu kiaurą dieną čia trintis, — galiausiai leptelėdavo Stenas, ypač pajutęs, jog nebesugraibys argumentų. — Juk kažkam reikia dirbti, — pridurdavo kildamas nuo stalo. Niekam nešaudavo į galvą ginčytis. — Ir dar, — užbaigdavo atidaręs virtuvės duris, — niekas nepastebėjo, kad berniukas suskystėjo. Jis net nebelaižo mano dubens. Dievai žino, ko jų toj mokykloj moko. — Ir durys užsitrenkdavo.

— Nekreipk dėmesio į tą savo dėdę, — kartą pasakė Hariui mama. — Jis tiesiog pavydi. Jam nepatinka, kad mes visi taip tavimi didžiuojamės. Jam vis tiek teks pakeisti savo dainelę, kai tu, kaip ir tavo bičiulis Dikinsas, laimėsi stipendiją.

— Čia ir yra toji bėda, mama, — atsakė Haris. — Aš — ne Dikinsas; jau dabar imu abejoti, ar man verta taip stengtis.

Visi kiti šeimos nariai nuščiuvę sužiuro į Harį, negalėdami patikėti savo ausimis, ir galiausiai pirmą kartą per kelias pastarąsias dienas senelis pratarė:

— Labai gaila, kad neturėjau jokios galimybės patekti į Bristolio mokyklą.

— Kodėl, seneli? — riktelėjo Haris.

— Jeigu būčiau tą mokyklą baigęs, mums nebūtų reikėję tiek metų gyventi su tavo dėde Stenu.

Hariui patiko rytais išvežioti laikraščius — ir ne tik todėl, kad galėdavo ištrūkti iš namų. Bėgant savaitėms jis susipažino su keliais nuolatiniais pono Dikinso klientais; kai kurie buvo girdėję, kaip jis

gieda Švč. Marijos bažnyčioje, ir jam atvežus laikraštį pamojuodavo; dar kiti pasiūlydavo puodelį arbatos ar net pavaišindavo obuoliu. Ponas Dikinsas buvo jį įspėjęs, jog bevažinėjant derėtų saugotis dviejų šunų; po dviejų savaičių abu šunys jau vizgino uodegomis Hariui nušokus nuo dviračio.

Haris džiaugėsi sužinojęs, kad ponas Holkombas – vienas iš nuolatinių pono Dikinso klientų; kas rytą jam atvežus ir įmetus į dėžutę *The Times*, jie dažnai pasikalbėdavo. Pirmasis Hario mokytojas berniukui labai aiškiai pasakė, jog tikrai nenori jo matyti grįžusio į Merivudo mokyklą, ir dar pridūrė, kad galėtų jį pamokyti papildomai, jeigu prireiktų, nes beveik visus vakarus būna laisvas.

Po darbo Hariui grįžus į spaudos kioską, ponas Dikinsas visada įmesdavo jam į krepšį šokoladuką ir tik tada leisdavo keliauti namo. Šokoladukas Hariui primindavo Džailzą. Jis dažnai svarstydavo, kas nutiko jo bičiuliui. Nei jis pats, nei Dikinsas apie Džailzą nieko nebuvo girdėję nuo tos dienos, kai ponas Frobišeris paprašė Hario po namų darbų ruošos ateiti į jo kabinetą. Prieš keliaudamas namo Haris visada sustodavo prie vienos pono Dikinso parduotuvės vitrinos pasigrožėti laikrodžiu, kurio, gerai žinojo, niekada neišgalės nupirkti. Jis net nesivargino pono Dikinso paklausti, kiek tasai laikrodis kainuoja.

Kassavaitinėje Hario rutinoje būdavo tik dvi pertraukos. Kiekvieną šeštadienio rytą, surinkęs visus praėjusios savaitės *Times* numerius, jis stengdavosi praleisti su Senuoju Džeku, o sekmadienio vakarais, atlikęs savo pareigas Švč. Marijos bažnyčioje, skubėdavo per visą miestą, kad spėtų į Šventojo Kristaus Gimimo bažnyčios mišparus.

Užgiedojus solistui diskantui, trapioji panelė Mondei nušvisdavo didžiuodamasi. Ji vylėsi sulaukti gilios senatvės, kad spėtų pamatyti Harį Kembridžo studentų gretose. Ketino jam papasakoti apie Karaliaus koledžą, bet tik tada, kai jis laimės vietą Bristolio klasikinėje mokykloje.



— Ar ponas Frobišeris ketina tave paskirti vyresniuoju? — paklausė Senasis Džekas, Hariui net nespėjus atsisėsti ant sėdynės kitoje vagono pusėje.

— Net nenutuokiu, — atsakė Haris. — Sakau, Frobas visada kartoja, — pridūrė timpčiodamas atlapus: — *Kliftonai, gyvenime gauni tiek, kiek esi nusipelnęs, nei daugiau, nei mažiau.*

Senasis Džekas sukikeno ir pasakė:

— Neprastai pamėgdžioji Frobą. Ir galiu lažintis, kad tapsi vyresniuoju.

— Mieliau rinkčiausi stipendiją Bristolio mokykloje, — atsakė Haris staiga pasirodydamas gerokai vyresnis nei buvo.

— O kaip laikosi tavo bičiuliai Baringtonas ir Dikinsas? — mėgindamas praskaidrinti nuotaiką klausinėjo Senasis Džekas. — Ar ir jiems skirta siekti aukštesnių tikslų?

— Jie niekada nepaskirs Dikinso vyresniuoju, — atsakė Haris. — Jis net savimi negali pasirūpinti, ką jau kalbėti apie kitus. Kad ir kaip būtų, Dikinsas viliasi tapti bibliotekos vyresniuoju, o kadangi tokių pareigų daugiau niekas nenori, ponui Frobišeriui neteks per naktis nemiegoti ir svarstyti, kam tą darbą patikėti.

— O Baringtonas?

— Nesu tikras, ar kitą pusmetį jis grįš mokytis, — ilgesingai nutęsė Haris. — Net jei ir grįš, neabejoju, kad vyresniuoju netaps.

— Tu nepakankamai vertini jo tėvą, — pratarė Senasis Džekas. — Tas žmogus neabejotinai ras būdų užtikrinti, kad jo sūnus grįžtų į mokyklą jau pačią pirmą semestro dieną. Ir nesilažinčiau, kad berniukas netaps vyresniuoju.

— Tikėkimės, jūs teisus, — atsakė Haris.

— Jeigu aš tikrai teisus, manyčiau, paskui jis tęs mokslus Itone, kaip ir jo tėvas, taip?

— Ne, jei jo žodis kam nors bus svarbus. Džailzas norėtų mokytis Bristolio mokykloje su manimi ir Dikinsu.

— Jei jis nepateks į Itoną, vargu ar jam teks vieta klasikinėje mokykloje. Jų stojamasis egzaminas yra vienas iš sunkiausių visoje šalyje.

— Jis man sakė, kad turi sumanęs planą.

— Jeigu jis nori apkvailinti ir tėvą, ir egzaminuotojus, tas planas turėtų būti labai geras.

Haris nieko neatsakė.

— Kaip laikosi tavo mama? — paklausė Senasis Džekas, keisdamas pokalbio temą, nes buvo aišku, kad berniukas nebenori gvildenti pradėtosios.

— Ją ką tik paaukštino. Dabar ji atsakinga už visas „Palmių kiemelio“ padavėjas ir turi atsiskaityti tiesiogiai ponui Framptonui, viešbučio valdytojui.

— Tu turėtum labai ja didžiuotis.

— Taip, ir didžiuojuosi, pone, be to, ketinu tai įrodyti.

— Kaip suprasti?

Haris jam atskleidė savo paslaptį. Senasis atidžiai klausė ir kartkartėmis linkčiojo pritardamas. Jis įžvelgė šiokių tokių keblumų, bet juk viskas įveikiama.

Kai Haris grįžo į parduotuvę, baigęs darbus paskutinę dieną prieš mokyklą, ponas Dikinsas jam įteikė šilingo premiją.

— Tu — geriausias laikraščių išnešiotojas, kokį tik esu turėjęs, — pasakė.

— Ačiū, pone, — dėkojo Haris, dėdamas pinigėlį į kišenę. — Pone Dikinsai, gal galiu paklausti?

— Taip, Hari, žinoma.

Berniukas priėjo prie vitrinos, kur ant viršutinės lentynos vienas šalia kito buvo padėti du laikrodžiai.

— Kiek kainuoja štai šitas? — paklausė rodydamas į „Ingersoll“.

Dikinsas nusišypsojo. Jis jau kelias savaites laukė, kol Haris šito paklaus, ir buvo parengęs atsakymą.

— Šeši šilingai, — pasakė.

Haris negalėjo patikėti savo ausimis. Jis buvo įsitikinęs, kad toks nepakartojamai nuostabus daiktas turėtų kainuoti daugiau nei dvigubai tiek. Nors kas savaitę atidėdavo pusę uždirbtų pinigų, net ir su pono Dikinso įteikta premija jam trūko šilingo.

— Hari, tu turbūt supranti, kad tai — moteriškas laikrodis? — paklausė Dikinsas.

— Taip, pone, suprantu. Tikėjausi jį padovanoti mamai.

— Tada galiu tau parduoti už penkis šilingus.

Jam buvo sunku patikėti savo sėkme.

— Ačiū, pone, — pasakė duodamas Dikinsui keturis šilingus, vieną šešiapensį, vieną trijų pensų vertės monetą ir tris pensus atskirai, pats likdamas tuščiomis kišenėmis.

Dikinsas išėmė laikrodį iš vitrinos, apdairiai nuėmė etiketę su užrašyta šešiolikos šilingų kaina ir jį įdėjo į dailią dėžutę.

Haris išėjo iš parduotuvės švilpaudamas. Dikinsas nusišypsojo ir papildė kasą dešimties šilingų banknotu — buvo patenkintas, kad ir pats prisidėjo prie pirkinio.

9

Suskambo skambutis.

— Metas rengtis, — pasakė budintis vyresnysis naujokų miegamajame pirmą semestro vakarą.

Jie visi atrodo tokie maži ir bejėgiai, mąstė Haris. Keli aiškiai mėgino sutramdyti ašaras, kiti žvalgėsi aplinkui nelabai žinodami, ką turėtų daryti toliau. Vienas berniukas buvo nusisukęs į sieną ir drebėjo. Haris greitai prie jo priėjo.

— Kuo tu vardu? — švelniai paklausė.

— Stivensonas.

— Na, o aš — Kliftonas. Sveikas atvykęs į Šventąjį Bedą.

— O aš — Tjuksberis, — pratarė kitas berniukas, stovintis kitoje Stivensono lovos pusėje.

— Sveikas atvykęs į Šventąjį Bedą, Tjuksberi.

— Dėkoju, Kliftonai. Tiesą sakant, čia mokėsi mano tėvas ir senelis, prieš išvykdami į Itoną.

— Neabejoju, — atsakė Haris. — Galiu lažintis, kad jie buvo Itono komandos kapitonai ir žaidė prieš Harou komandą, — pridūrė ir iškart pasigailėjo taip pasakęs.

— Ne, mano tėvas buvo šlapiauodegis, — kuo ramiausiai atsakė Tjuksberis, — o ne sausauodegis*.

— Šlapiauodegis? — pakartojo Haris.

— Jis buvo Oksfordo komandos kapitonas, kai jie rungėsi su Kembridžu.

Stivensonas pratrūko verkti.

— Kas yra? — paklausė Haris sėsdamasis ant lovos šalia berniuko.

— Mano tėtis — tramvajaus vairuotojas.

Visi kiti liovėsi dėlioję daiktus ir įsispoksojo į Stivensoną.

— Tikrai? — pasitikslino Haris. — Tada aš tau pasakysiu vieną paslaptį, — pridūrė pakankamai garsiai, kad jo žodžius išgirstų visi miegamajame. — Aš — dokų darbininko sūnus. Nenustebčiau sužinojęs, kad esi naujas choristas stipendininkas.

— Ne, — atsakė Stivensonas, — aš mokysiuosi be stipendijos.

— Nuoširdžiausiai tave sveikinu, — kalbėjo Haris spausdamas berniukui ranką. — Tęsi labai seną, garbingą tradiciją.

— Ačiū. Bet turiu tokią bėdą, — šnabždėjo berniukas.

* Itono koledže irklavimu užsiimantys studentai būdavo vadinami šlapiauodegiais (*wet-bob*), o žaidžiantys kriketą — sausauodegiais (*dry-bob*).

— Kokią, Stivensonai?

— Neturiu dantų pastos.

— Nesijaudink, seni, — pasakė Tjuksberis, — mano mama visada man įdeda ir atsarginę.

Haris nusišypsojo; vėl pasigirdo skambutis.

— Visi į lovas, — griežtai paliepė jis, žingsniuodamas per miegamąjį durų link.

Jis išgirdo šnabždantį balselį:

— Ačiū už dantų pastą.

— Nėra už ką, seni.

— O dabar, — pratarė Haris ir užgesino šviesą, — nenorėčiau išgirsti nė žodelio, kol rytoj rytą, pusę septintos, suskambės skambutis. — Po kelių akimirkų Haris išgirdo šnabždesį. — Juk sakiau — nė žodelio. — Haris šypsojosi leisdamasis laiptais į vyresniųjų moksleivių kabinetą, kur jau buvo Dikinsas ir Baringtonas.

Kai pirmą semestro dieną grįžo į Šv. Bedos mokyklą, Harį nustebino du dalykai. Vos jam įžengus pro mokyklos duris, į šalį jį pasivėdėjo ponas Frobišeris.

— Sveikinu, Kliftonai, — maloniai pasakė. — Šitai bus pranešta tik rytoj rytą, per susirinkimą, bet tu būsi naujasis mokyklos seniūnas.

— Bet juk juo turėjo tapti Džailzas, — nepagalvojęs atsakė Haris.

— Baringtonas bus komandos kapitonas, o...

Haris net pašoko išgirdęs naujieną, kad jo bičiulis grįžta į Šv. Bedą. Senasis Džekas buvo teisus sakydamas, kad ponas Hugas ras būdų sugrąžinti savo sūnų į mokyklą jau pačią pirmą semestro dieną.

Kai po kelių akimirkų koridoriuje pasirodė Džailzas, berniukai paspaudė vienas kitam rankas, ir Haris daugiau niekada neužsiminė apie tai, kas turėjo suktis jų abiejų galvose.

— Kaip tie naujokai? — paklausė Džailzas, Hariui įžengus į kabinetą.

— Vienas iš jų man priminė tave, — atsakė Haris.

— Neabejoju, kad Tjuksberis.

— Tu jį pažįsti?

— Ne, bet mano tėtis mokėsi Itone tuo pačiu metu kaip ir jo tėvas.

— Aš jam pasakiau, kad esu dokininko sūnus, — pasakojo Haris krisdamas į vienintelę patogią kabineto kėdę.

— Tikrai? — paklausė Džailzas. — O ar jis tau minėjo, kad yra ministro sūnus?

Haris nieko neatsakė.

— Ar yra tokių, kuriuos man reikėtų stebėti atidžiau? — klausinėjo Džailzas.

— Stivensonas. Jis — tarsi tarpinė grandelė tarp manęs ir Dikinso.

— Tada reikėtų užrakinti avarinio išėjimo duris, kol jis nesumanė sprukti.

Haris dažnai susimąstydavo apie tai, kur dabar būtų, jei Senasis Džekas tą naktį nebūtų jo įkalbėjęs grįžti į Šv. Bedą.

— Kokia mums rytoj pirma pamoka? — žiūrinėdamas tvarkaraštį paklausė Haris.

— Lotynų, — atsakė Dikinsas. — Todėl ir aiškinu Džailzui apie pirmąjį Pūnų karą.

— 264—241-ieji metai prieš Kristų, — pratarė Džailzas.

— Galiu lažintis, kad tau labai patiks, — pasakė Haris.

— Taip, labai, — pritarė Džailzas. — Tiesiog negaliu sulaukti tęsinio — antrojo Pūnų karo.

— 218—201-ieji metai prieš Kristų, — priminė Haris.

— Vis negaliu atsistebėti, kaip graikai ir romėnai žinojo, kada tiksliai gims Kristus, — tarė Džailzas.

— Cha cha cha, — nusikvatojo Haris.

Dikinsas nenusijuokė, tik pasakė:

— Ir galiausiai mums teks aiškintis apie trečiąjį Pūnų karą, kuris tęsėsi nuo 149-ųjų iki 146-ųjų prieš Kristų.

— Ar mums tikrai reikia išmanyti apie visus tris karus? — paklausė Džailzas.

Redklifo Švč. Marijos bažnyčia buvo sausakimša — čia susirinko miesto gyventojai ir studentai iškilmingų advento mišių su aštuoniais skaitiniais ir aštuoniomis giesmėmis. Giedodamas „O, tikintieji, ateikite", choras įžengė pro navą ir neskubėdamas ėjo tarpueiliu, o paskui išsirikiavo savo vietoje, ant pakylų.

Direktorius perskaitė pirmą skaitinį. Paskui buvo giedama „O, mažasis Betliejaus miesteli". Mišių programėlėje buvo nurodyta, kad trečią posmą giedos solistas ponaitis Haris Kliftonas.

„Kaip tyliai, o, kaip tyliai, malonės lietūs lyja, o Dievas..." Hario mama išdidžiai sėdėjo trečioje eilėje, o šalia jos sėdinti pagyvenusi ponia norėjo pasakyti kiekvienam parapijiečiui, kad jie klausosi jos anūko. Meisei iš kitos pusės sėdintis vyriškis negirdėjo nė žodelio, bet žvelgdamas į patenkintą šypsnį jo veide niekaip to nebūtum įtaręs. Dėdės Steno niekur nesimatė.

Antrą skaitinį skaitė komandos kapitonas; kai Džailzas grįžo į savo vietą, Haris pastebėjo, kad jis atsisėdo šalia garbingos išvaizdos vyriškio sidabriniais plaukais, kuris, Hario manymu, turėjo būti seras Valteris Baringtonas. Kartą Džailzas jam sakė, kad jo senelis gyvena dar didesniame name nei jis, bet Hariui tai atrodė absoliučiai neįmanoma. Džailzui iš kitos pusės sėdėjo jo mama ir tėtis. Ponia Barington nusišypsojo Hariui, bet ponas Baringtonas nė kartelio nepažvelgė jo pusėn.

Vargonams užgrojus „Mes — trys karaliai" pradžią, visi susirinkusieji pakilo ir užgiedojo iš širdies. Kitą skaitinį skaitė ponas Frobišeris, o paskui įvyko tai, kas, panelės Mondei manymu, ir turėjo būti ryškiausias visų mišių momentas. Tūkstantinė parapijie-

čių minia nė nekrustelėjusi išklausė Hario giedamą „Tylią naktį"; jis giedojo taip aiškiai ir taip savimi pasitikėdamas, kad net direktorius nusišypsojo.

Kitą skaitinį skaitė bibliotekos vyresnysis. Haris net kelis kartus buvo su juo parepetavęs Šv. Morkaus žodžius. Dikinsas visaip stengėsi išsisukti iš šitos kankynės, kaip pats pasakojo Džailzui, bet ponas Frobišeris buvo nepalenkiamas; ketvirtą skaitinį visada skaito bibliotekos vyresnysis. Dikinsas — ne Džailzas, bet blogai nebuvo. Haris pamerkė jam akį, kai šis nušnarėjo į savo vietą prie tėvų.

Tada choras pakilo sugiedoti „In Dulci Jubilo"; tikintieji liko sėdėti. Ši giesmė Hariui atrodė pati sunkiausia iš viso repertuaro dėl neįprastos harmonijos.

Ponas Holkombas užsimerkė, kad dar geriau girdėtų vyriausiąjį choro solistą stipendininką. Kai jis išgirdo menkutį, beveik visai nejuntamą jo balso pertrūkį, Haris giedojo „Leisk visų širdims dainuoti". Jis pamanė, kad Haris persišaldė. Panelė Mondei žinojo tikrąją priežastį. Ji jau anksčiau daugybę kartų buvo girdėjusi tokių ankstyvų ženklų. Ji meldėsi, kad būtų suklydusi, bet gerai žinojo, jog šios jos maldos nebus išklausytos. Haris sugiedos visas mišias, ir tik saujelė žmonių supras, kas vyksta; paskui jis dar galės giedoti kelias savaites, gal net kelis mėnesius, bet per Velykas jau kitas vaikas trauks „Džiaukimės, Viešpats prisikėlė".

Vos prasidėjus mišioms bažnyčioje pasirodžiusiam senyvam žmogui taip pat nekilo abejonių dėl to, kas nutiko. Senasis Džekas išėjo nesulaukęs paskutinio vyskupo palaiminimo. Jis žinojo, kad

Haris negalės jo aplankyti iki kito šeštadienio, vadinasi, jis turės pakankamai laiko sugalvoti, kaip atsakyti į neišvengiamą klausimą.

— Gal galėčiau asmeniškai su tavimi pasikalbėti, Kliftonai? — paklausė ponas Frobišeris nuskambėjus namų darbų ruošos pabaigą skelbiančiam skambučiui. — Gal galėtum užeiti į mano kabinetą?

Haris niekada nepamirš paskutinio karto, kai girdėjo tokius žodžius.

Jam uždarius kabineto duris, pensiono viršininkas pamojo sėstis prie židinio, nors anksčiau niekada nebuvo to siūlęs.

— Aš tik noriu tave patikinti, Hari, — dar vienas pirmas kartas, — jog faktas, kad nebegalėsi dainuoti chore, niekaip nepaveiks tau skirtos stipendijos. Mes, dirbantys Šventojo Bedos mokykloje, labai gerai suprantame, kad tavo indėlis į šią mokyklą yra gerokai svaresnis ir tikrai nebetelpa tarp koplyčios sienų.

— Dėkoju, pone, — pratarė Haris.

— Vis dėlto reikia aptarti tavo ateities planus. Muzikos mokytojas man sakė, kad turi praeiti laiko, kol tavo balsas visai atsigaus, o tai, deja, reiškia, jog privalome būti realistai ir atitinkamai vertinti galimybes sulaukti Bristolio mokyklos siūlomos choristo stipendijos.

— Nėra jokių galimybių, — ramiai atsakė Haris.

— Turiu su tavimi sutikti, — kalbėjo Frobišeris. — Man palengvėjo, kai supratau, kad pats suvoki situaciją. Bet, — tęsė jis, — labai džiaugsiuosi galėdamas įtraukti tavo pavardę į pretendentų mokytis Bristolio mokykloje be stipendijos sąrašą. Vis dėlto, — pridūrė Frobišeris, kol Haris nespėjo atsakyti, — susiklosčius tokioms aplinkybėms, turėtum apsvarstyti ir tai, kad, sakykim, Kolstono mokykloje arba Karaliaus koledže Glosteršyre galėtum tikėtis daugiau galimybių gauti stipendiją, be to, abiejose mokyklose stojamieji egzaminai yra gerokai paprastesni.

— Ne, pone, ačiū, — atsakė Haris. — Pirmasis mano pasirinkimas tebelieka Bristolio klasikinė mokykla.

Praėjusį šeštadienį jis taip pat tvirtai tą patį pasakė ir Senajam Džekui, kai jo patarėjas kažką sumurmėjo apie be reikalo sudegintus tiltus.

— Tebūnie, — pasakė ponas Frobišeris, nė nesitikėjęs kitokio atsakymo, tik jautęs pareigą pasiūlyti kitų alternatyvų. — O dabar paverskime šią kliūtį privalumu.

— Kaip, jūsų manymu, tai padaryti, pone?

— Na, kai tave atleido nuo kasdienių choro repeticijų, turėsi daugiau laiko pasirengti stojamajam egzaminui.

— Taip, pone, bet vis tiek dar būsiu atsakingas ir už...

— Padarysiu viską, kas tik nuo manęs priklausys, kad ateityje tave mažiau vargintų mokyklos seniūno pareigos.

— Dėkoju, pone.

— Beje, Hari, — stodamasis nuo kėdės kalbėjo Frobišeris, — ką tik perskaičiau tavo rašto darbą apie Džeinę Osten ir likau sužavėtas prielaidos, jog jei panelė Osten būtų galėjusi studijuoti universitete, galbūt niekada nebūtų parašiusi romano, o jei ir būtų, jos kūrinys tikriausiai nebūtų toks turtingas visokiausių įžvalgų.

— Kartais neturėdamas pranašumo tampi pranašesnis, — pasakė Haris.

— Nepanašu į Džeinę Osten, — tarė ponas Frobišeris.

— Tai ne Osten, — atsakė Haris. — Bet šiuos žodžius pasakė žmogus, nesimokęs universitete, — pridūrė nieko daugiau nepaaiškindamas.

Meisė pažvelgė į naująjį laikroduką ir nusišypsojo.

— Jau turiu eiti, Hari, jei nenoriu pavėluoti į darbą.

— Žinoma, mama, — atsakė sūnus pašokdamas nuo stalo. — Palydėsiu tave iki tramvajaus stotelės.

— Hari, ar pamąstei, ką darysi, jei nelaimėsi tos stipendijos? — paklausė mama pagaliau užsimindama apie tai, ko vengė ištisas savaites.

— Nuolat mąstau, — atidarydamas duris atsakė Haris. — Bet jei taip nutiks, menkai iš ko turėsiu rinktis. Man teks grįžti į Merivudą, o sulaukus keturiolikos išeiti ir ieškotis darbo.

10

— Ar jautiesi pasirengęs stoti prieš egzaminuotojus, mano berniuk? — paklausė Senasis Džekas.

— Pasirengęs, kaip visada, — atsakė Haris. — Beje, pasinaudojau jūsų patarimu ir peržvelgiau pastarųjų dešimties metų egzaminų užduotis. Jūs buvote teisus — tikrai yra tam tikras modelis; tam tikrais tarpais pasikartoja vis tie patys klausimai.

— Gerai. O kaip tau sekasi lotynų? Mes negalime sau leisti suklupti ties lotynų užduotimis, kad ir kaip puikiai pavyktų kiti darbai.

Haris nusišypsojo išgirdęs, kad Senasis Džekas sako „mes".

— Dėkingas Dikinsui už tai, kad praėjusią savaitę per kontrolinį darbą surinkau šešiasdešimt devynis procentus, nors ir parašiau, kad Hanibalas perėjo Andus.

— Apsirikai tik kokiais šešiais tūkstančiais mylių, — sukikeno Senasis Džekas. — Kaip manai, kas tau bus sunkiausia?

— Įveikti keturiasdešimt berniukų iš Šventojo Bedos mokyklos, kurie taip pat laikys egzaminą, ką jau kalbėti apie dar du šimtus penkiasdešimt kitų mokyklų moksleivių.

— Pamiršk juos. Jeigu padarysi tai, ką sugebi, jie tau — ne kliūtis.

Haris tylėjo.

— Na, kaip tavo balsas? — paklausė Džekas; jis visada keisdavo temą, kai tik Haris nutildavo.

— Nieko nauja. Gali prireikti ištisų savaičių, kol sužinosiu, ar tapau tenoras, ar baritonas, ar bosas, bet ir tada niekas negalės garantuoti, kad gerai dainuosiu. Aišku tik viena — Bristolio mokykla man tikrai nesiūlys choristo stipendijos, kol būsiu lyg arklys lūžusia koja.

— Liaukis, — subarė Džekas. — Nėra taip blogai.

— Ne, dar blogiau. Jei būčiau arklys, mane nušautų ir išvaduotų iš kančių.

Senasis Džekas nusijuokė.

– Tai kada egzaminai? – paklausė, nors ir žinojo atsakymą.

– Kitos savaitės ketvirtadienį. Devintą valandą prasidės bendrų žinių patikrinimas; tądien bus dar penki rašto darbai; viskas baigsis anglų kalbos egzaminu ketvirtą valandą.

– Gerai, kad egzaminai baigsis tavo mėgstamu dalyku.

– Tikėkimės. Melskimės, kad būtų klausimas iš Dikenso, nes pastaruosius trejus metus užduoties iš jo kūrybos nebuvo, todėl ir skaitau Dikenso knygas net tada, kai užgesina šviesą.

– Velingtonas savo prisiminimuose rašė, kad sunkiausias metas prieš bet kokį žygį – laukimas, kol mūšio rytą patekės saulė.

– Sutinku su Geležiniu hercogu. Vadinasi, kitas porą savaičių mažai temiegosiu.

– Tai svari priežastis, dėl kurios tau nereikėtų pas mane ateiti kitą šeštadienį, Hari. Pasistenk naudingiau praleisti laiką. Šiaip ar taip, jei gerai prisimenu, švенti savo gimtadienį.

– Kaip sužinojote?

– Turiu prisipažinti, kad *The Times* įžymybių skiltyje tikrai neperskaičiau. Bet kadangi ir pernai gimtadienis pasitaikė tą pačią dieną, surizikavau ir nupirkau tau mažą dovanėlę, – jis paėmė paketėlį, suvyniotą į praėjusios savaitės laikraščio puslapį, ir padavė Hariui.

– Ačiū, pone, – padėkojo Haris atrišdamas virvelę.

Jis nuėmė laikraštį, atidarė tamsiai mėlyną dėžutę ir negalėdamas patikėti savo akimis įsižiūrėjo į vyrišką „Ingersoll“ laikrodį, kurį paskutinį kartą buvo matęs pono Dikinso parduotuvės vitrinoje.

– Ačiū, – pakartojo segdamasis ant riešo laikrodį.

Kurį laiką jis niekaip negalėjo atplėšti nuo dovanos akių ir tik stebėjosi, iš kur Senasis Džekas gavo šešis šilingus.

Egzamino rytą, dar prieš patekant saulei, Haris jau seniai nemiegojo. Jis nėjo pusryčiauti ir ketino peržvelgti kelias senas bendrų

žinių egzamino užduotis, pasikartoti šalių sostines pradedant Vokietija ir baigiant Brazilija, ministrų pirmininkų vadovavimo datas nuo Valpolio iki Loido Džordžo, monarchų valdymo datas nuo karaliaus Alfredo iki Jurgio V. Po valandos jautėsi pasirengęs stoti prieš egzaminuotoją.

Jis ir vėl buvo pasodintas pirmoje eilėje, tarp Baringtono ir Dikinso. Ar šitas kartas nebus paskutinis? — svarstė Haris. Kai bokšto laikrodis išmušė dešimtą, keli mokytojai pasileido per suolų eiles, keturiasdešimčiai besijaudinančių berniukų dalindami bendrų žinių patikrinimo užduotis. Na, tiksliau, trisdešimt devyniems besijaudinantiems berniukams ir Dikinsui.

Haris neskubėdamas perskaitė klausimus. Perskaitęs iki šimtojo leido sau nusišypsoti. Paėmė plunksną, pamirkė jos galiuką į rašalinę ir pradėjo rašyti. Po keturiasdešimties minučių jis vėl skaitė šimtąjį klausimą. Dirstelėjo į savo laikrodį; jam dar buvo likusios dešimt minučių visiems atsakymams patikrinti. Minutėlę stabtelėjo prie trisdešimt ketvirto ir jį permąstė. Ar į Londono Tauerį už išdavystę buvo pasiųstas Oliveris Kromvelis ar Tomas Kromvelis? Jis prisiminė kardinolo Volsio likimą ir pasirinko žmogų, kuris užėmė jo lordo kanclerio vietą.

Kai vėl ėmė mušti laikrodis, Haris skaitė atsakymą į devyniasdešimt antrą klausimą. Jis skubiai permetė likusius aštuonis atsakymus, ir jo darbas buvo paimtas dar nenudžiūvus paskutinio atsakymo — Čarlzas Lindbergas — rašalui.

Per dvidešimties minučių pertrauką Haris, Džailzas ir Dikinsas vaikštinėjo po kriketo aikštę, kur vos prieš savaitę Džailzas pelnė šimtą taškų.

— *Amo, amas, amat,* — kartojo Dikinsas, uoliai kaldamas berniukams į galvas asmenuotes, nė karto nepažvelgdamas į Kenedžio „Lotynų pradžiamokslį“.

— *Amamus, amatis, amant,* — kartojo Haris jiems pasukus atgal, į egzaminų salę.

Kai po valandos Haris atidavė lotynų egzamino užduotis, jis buvo tikras, kad surinks daugiau nei būtinus šešiasdešimt procentų; net Džailzas atrodė savimi patenkintas. Trijulei žingsniuojant į valgyklą, Haris uždėjo Dikinsui ant peties ranką ir pasakė:

— Dėkoju, drauguži.

Jau vėliau, tą patį rytą perskaitęs geografijos užduotis, Haris tyliai padėkojo slaptajam savo ginklui. Per kelerius metus Senasis Džekas jam perteikė daug žinių, nors berniukas nė karto nebuvo pasijutęs taip, lyg sėdėtų klasėje.

Per pietus Haris nepajudino nei peilio, nei šakutės. Džailzas vargais negalais įveikė pusę pyrago su mėsa, o Dikinsas šlamštė, net ausys linko.

Tą popietę pirmasis egzaminas buvo istorijos, o šis dalykas Hariui nekėlė jokio nerimo. Henrikas VIII, Elžbieta, Rolis, Dreikas, Napoleonas, Nelsonas ir Velingtonas žygiavo į mūšio lauką, ir Haris dar kartą juos išvedė grumtis.

Matematikos egzaminas buvo gerokai lengvesnis, nei jis tikėjosi; net Džailzas pamanė, kad pavyks pelnyti dar šimtuką taškų.

Per paskutinę pertrauką Haris grįžo į savo kambarį ir peržvelgė savo paties rašto darbą apie „Deividą Koperfildą"; buvo įsitikinęs, kad jam pavyks gerai atlikti mėgstamo dalyko užduotį. Jis neskubėdamas grįžo į egzaminų salę, nuolat kartodamas mėgstamiausią pono Holkombo žodį. Susikaupk.

Haris žiūrėjo į paskutinę tą dieną užduotį ir pamatė, kad šie metai buvo skirti Tomui Hardžiui ir Luisui Keroliui. Jis buvo skaitęs „Kasterbridžo merą" ir „Alisą stebuklų šalyje", bet Skrybėlius, Maiklas Henčardas ir Čečyro Katinas jam nebuvo taip gerai pažįstami, kaip Pegoti, daktaras Čilipas ir Barkis. Haris lėtai vedžiojo puslapyje plunksna, ir kai po valandos išmušė laikrodis, nebuvo įsitikinęs, ar parašė pakankamai. Išėjo iš salės ir žengė į popietės saulę kiek pris-

lėgtas, nors pažvelgus į kitų varžovų veidus aiškiai buvo matyti, kad niekam ši užduotis nepasirodė lengva. Todėl Haris dar nepalaidojo visų vilčių.

Paskui prasidėjo tai, ką ponas Holkombas dažnai vadindavo bjauriausia egzamino dalimi — begalinio laukimo dienos prieš mokyklos skelbimų lentoje oficialiai paskelbiant rezultatus; tai metas, kada berniukai prikrečia tokių dalykų, dėl kurių vėliau gailisi; sakytum, jie verčiau sutiktų būti pašalinti iš mokyklos, nei sužinotų tolesnį savo likimą. Vienas berniukas buvo sučiuptas už dviračių pašiūrės geriantis sidrą, kitas tualete rūkė cigaretes „Woodbine“, o trečią kažkas matė išeinantį iš vietinio kino teatro, kai miegamajame jau seniai buvo išjungta šviesa.

Kitą šeštadienį Džailzui pirmą kartą šį sezoną nepasisekė kriketo aikštėje. Dikinsas grįžo į biblioteką, Haris leidosi į ilgus pasivaikščiojimus, mintyse vis perkratinėdamas visus atsakymus. Tačiau laimingesnis nepasijuto.

Sekmadienio popietę Džailzui sekėsi neką geriau; pirmadienį Dikinsas nenorom užleido savo vietą naujam bibliotekos vyresniajam, o antradienį Haris skaitė Hardžio „Toli nuo išprotėjusios minios“ ir garsiai keikėsi. Trečiadienio naktį Džailzas ir Haris kalbėjosi iki paryčių, o Dikinsas saldžiai miegojo.

Tą ketvirtadienio rytą, dar gerokai prieš bokšto laikrodžiui išmušant dešimtą, keturiasdešimt berniukų jau vaikštinėjo po kiemą susikišę į kišenes rankas, palenkę galvas, laukdami, kol pasirodys direktorius. Nors visi žinojo, kad daktaras Oukšotas nepasirodys nė minute anksčiau ir nė minute vėliau, be penkių dešimtą daugumos akys žvelgė per kiemą, į direktoriaus namų duris; visi laukė, kol jos

atsidarys. Kiti dirsčiojo į laikrodį didžiajame koridoriuje ir troško, kad minutinė rodyklė judėtų truputį greičiau.

Sulig pirmuoju laikrodžio dūžiu direktorius Samuelis Oukšotas atidarė savo namų duris ir žengė ant tako. Vienoje rankoje jis nešėsi popieriaus lapą, kitoje — keturis metalinius smeigtukus. Šis žmogus visada viską apgalvoja. Priėjęs tako galą jis atidarė vartelius ir įprastu žingsniu patraukė mokyklos kiemu, nekreipdamas dėmesio į susirinkusiuosius. Berniukai skubiai traukėsi iš kelio padarydami koridorių, kad direktoriui niekas netrukdytų eiti. Jis sustojo prie skelbimų lentos sulig dešimtuoju laikrodžio dūžiu. Direktorius prisegė prie lentos egzamino rezultatus ir netaręs nė žodžio nuėjo.

Keturiasdešimt berniukų puolė pirmyn, grūdosi prie skelbimų lentos. Niekas nenustebo, kad sąrašo viršuje buvo Dikinsas, kuris surinko 92 procentus; jis laimėjo Bristolio mokyklos Peloukvino stipendiją. Džailzas net pašoko nė nesistengdamas slėpti palengvėjimo — prie jo pavardės buvo parašytas įvertinimas — 64 procentai.

Abu berniukai atsigręžė ieškodami savo draugo. Haris stovėjo vienas, toli nuo išprotėjusios minios.

Meisė Klifton

1920—1936

11

Nepasakyčiau, kad per mudviejų su Arturu tuoktuves būtume daug prikaitę; kita vertus, nei Tankokai, nei Kliftonai niekada neturėjo skambančiųjų. Pasirodo, brangiausiai atsiėjo choras – pusę kronos, – bet atsipirko kiekvienas pensas. Visada norėjau giedoti panelės Mondei chore; nors ji sakė, kad mano balsas pakankamai geras, negalėjau tikėtis ten patekti, nes nemokėjau nei skaityti, nei rašyti.

Vaišės, jeigu taip galima sakyti, buvo surengtos Arturo tėvų namuose su terasa Varyklos gatvėje: alaus statinaitė, keli sumuštiniai su riešutų sviestu ir tuzinas pyragėlių su kiaulienos įdaru. Mano brolis Stenas net atsinešė savo žuvies su bulvėmis. Be to, turėjome anksti išeiti, kad spėtume į paskutinį autobusą, važiuojantį į Veston Super Merą, kur ketinome vykti medaus mėnesio. Penktadienio vakarą Arturas išnuomojo svečių namus pajūryje, ir kadangi kone visą savaitgalį lijo, mes beveik neišėjome iš miegamojo.

Keista, kad antrą kartą mylėjausi taip pat Veston Super Mere. Kai pirmą kartą pamačiau Arturą nuogą, mane ištiko šokas. Per visą jo pilvą driekėsi tamsiai raudonas prastai susiūtos žaizdos randas. Po velnių vokiečius. Jis niekada nesakė, kad per karą buvo sužeistas.

Nenustebau, kai Arturas susijaudino, vos tik nusimečiau apatinuką, bet, turiu pripažinti, maniau, kad prieš mylėdamasis jis nusiaus batus.

Iš svečių namų išėjome sekmadienio popietę ir paskutiniu au-

tobusu grįžome į Bristolį, nes pirmadienio rytą, šeštą valandą, Arturas jau turėjo būti doke.

Po vestuvių Artutas persikraustė į mūsų namą — jis pasakė mano tėvui, kad čia pagyvensime tik iki tol, kol išgalėsime·įsigyti savo namus, o tai reiškė, kol mirs kuris nors vienas iš mūsų tėvų. Šiaip ar taip, abi mūsų šeimos Varyklos gatvėje gyveno nuo neatmenamų laikų.

Arturas apsidžiaugė, kai pasakiau, kad laukiuosi, nes norėjo mažiausiai šešių vaikų. Nerimavau žinodama, kad pirmas vaikas bus ne jo, bet kadangi visa tiesa buvo aiški tik man ir mamai, nebuvo jokių priežasčių kokiems nors Arturo įtarinėjimams.

Po aštuonių mėnesių pagimdžiau berniuką; ačiū Dievui, jokie ženklai nerodė, kad vaikelis ne Arturo. Pakrikštijome jį Haroldu; mano tėvas buvo patenkintas, nes tai reiškė, kad jo vardas gyvuos dar vieną žmonių kartą.

Nuo tada buvau garantuota, kad aš kaip mama ir močiutė suksiuosi namuose kasmet gimdydama po vaikelį. Juk Arturas augo aštuonių vaikų šeimoje, o aš buvau ketvirta iš penkių. Bet, pasirodo, Haris buvo vienintelis mano vaikas.

Vakarais po darbo Arturas paprastai iškart eidavo namo, nes norėdavo nors truputį pabūtų su vaikeliu, kol dar nespėdavau jo paguldyti. Kai tą penktadienio vakarą jis nepasirodė, pamaniau, kad su mano broliu nuėjo į aludę. Bet kai tuoj po vidurnakčio įvirto mirtinai girtas, penkių svarų banknotų pluoštu mosuojantis Stenas, Arturo niekur nesimatė. Tiesą sakant, Stenas man davė vieną banknotą, ir aš susimąsčiau, ar tik jis nebus apiplėšęs banko. Bet kai jo paklausiau, kur Arturas, jis nepratarė nė žodžio.

Tą naktį nėjau miegoti, tik sėdėjau ant apatinio laiptelio ir laukiau, kol mano vyras grįš namo. Nuo mūsų vestuvių dienos Arturas nė vienos nakties nebuvo praleidęs ne namie.

Nors kitą rytą į virtuvę Stenas nusileido jau išsiblaivęs, jis ir per pusryčius nepratarė nė žodžio. Kai vėl paklausiau, kur Arturas, tvirtino jo nematęs nuo tada, kai vakar vakare baigė darbą. Nesunku suprasti, kada Stenas meluoja, nes tada jis nežiūri į akis. Jau rengiausi dar labiau jį paspausti, bet išgirdau beldimą į lauko duris. Pirmiausia šovė mintis, kad beldžia Arturas, todėl nuskubėjau atidaryti.

Man atidarius, į namus įpuolė du policininkai; įbėgę į virtuvę jie čiupo Steną, antrankiais surakino rankas ir pasakė, kad jis suimamas už įsilaužiamąją vagystę. Dabar supratau, iš kur tie penkių svarų banknotai.

— Aš nieko nevogiau, — protestavo Stenas. — Pinigų man davė ponas Baringtonas.

— Įtikinama istorija, Tankokai, — pratarė pirmasis policininkas.

— Bet tai — gryna tiesa, Dievas mato, — kartojo Stenas, kai jį tempė į cypę. Šįkart žinojau, kad Stenas nemeluoja.

Palikau Harį su mama ir nubėgau į prieplauką, vildamasi ten rasti Arturą jau užsiregistravusį į rytinę pamainą; maniau, jis galės man papasakoti, kodėl suėmė Steną. Stengiausi negalvoti apie tai, kad Arturas irgi gali būti suimtas.

Prie vartų budintis žmogus pasakė, kad Arturo nematė visą rytą. Tačiau patikrinęs pamainų grafiką sutriko, nes paaiškėjo, jog vakar vakare Arturas nepasižymėjo prieš išeidamas. Budėtojas man tik tiek tepasakė:

— Manęs nekaltink. Vakar vakare nebudėjau.

Tik vėliau susimąsčiau apie tai, kodėl jis pavartojo žodį „nekaltink“.

Nuėjau į doką ir paklausiau Arturo bičiulių, bet jie visi giedojo tą patį. „Nemačiau jo nuo vakar vakaro.“ Paskui jie kuo greičiausiai pasišalino. Jau rengiausi keliauti į nuovadą įsitikinti, ar Arturo irgi nesuėmė, bet tada pamačiau pro šalį gūrinantį senuką nunarinta galva.

Pasileidau iš paskos, nors maniau, kad ir jis lieps man dingti iš akių arba tvirtins nesuprantąs, apie ką kalbu. Bet man priėjus jis sustojo, nusiėmė kepurę ir pasakė: „Labas rytas." Toks mandagumas nustebino, be to, tada man buvo drąsiau paklausti, ar šįryt jis nematė Arturo.

— Ne, — atsakė. — Paskutinį kartą jį mačiau vakar po pietų, kai jis dirbo antroje pamainoje, kartu su jūsų broliu. Gal jums reikėtų jo ir paklausti.

— Negaliu, — pasakiau. — Jį suėmė ir nugabeno į cypę.

— O kuo jį apkaltino? — sutrikęs paklausė Senasis Džekas.

— Nežinau, — atsakiau.

Senasis Džekas papurtė galvą.

— Negaliu jums padėti, ponia Klifton, — pasakė. — Bet mažiausiai du žmonės žino, kaip viskas nutiko.

Jis mostelėjo galva į didelį raudonų plytų pastatą, kurį Arturas visada vadino „valdyba".

Net sudrebėjau pamačiusi pro to pastato duris išeinantį policininką, o kai vėl atsigręžiau, Senasis Džekas jau buvo dingęs.

Mąsčiau, ar nevertėtų nueiti į „valdybą" arba, kitaip tariant, į Baringtono kontorą, bet paskui persigalvojau neiti. Ir ką gi pasakyčiau, jei atsidurčiau akis į akį su Arturo bosu? Galiausiai nieko nepešusi patraukiau namo, stengdamasi susivokti, kas čia dedasi.

Stebėjau parodymus teikiantį Hugą Baringtoną. Tas pats pasitikėjimas, ta pati arogancija, ta pati pusiau tiesa, įtikinamai pilama prisiekusiesiems, kokios ir aš klausiausi, jam šnabždant atkampiame miegamajame. Kai jis išėjo iš liudytojo tribūnos, supratau, kad Stenas neturi nė menkiausio šanso išsisukti.

Sakydamas apibendrinamąją kalbą teisėjas mano brolį apibūdino kaip paprastą vagį, pasinaudojusį savo padėtimi ir apiplėšusį

darbdavį. Baigdamas jis pasakė, jog neturi jokio kito pasirinkimo, kaip tik pasodinti jį trejiems metams.

Nuosekliai stebėjau visą teismo procesą, vildamasi nugirsti nors lašą informacijos ar kokią nors užuominą apie tai, kas tądien nutiko Arturui. Bet kai teisėjas pagaliau pareiškė „teismas baigtas", man nė per plauką niekas nepaaiškėjo, nors neabejojau, kad mano brolis papasakojo ne viską. Dar praeis laiko, iki išsiaiškinsiu kodėl.

Vienintelis kitas žmogus, kuris nepraleido nė vienos teismo dienos, buvo senis Džekas Taras, bet mes nesikalbėjome. Tiesą sakant, jei ne Haris, gal niekada nebebūčiau su juo susitikusi.

Prireikė laiko, kol susitaikiau su mintimi, kad namo Arturas niekada negrįš.

Praėjo kelios dienos po Steno išėjimo, ir aš supratau, ką iš tikrųjų reiškia žodžiai „sunkiai verstis". Kai vienas iš dviejų šeimos duonpelnių buvo uždarytas, o kitas — vienas Dievas težino kur, greitai pasijutome atsidūrę prie skurdo ribos. Laimei, Varyklos gatvėje galiojo tokia nerašyta taisyklė — jei kas nors „užšvenčia", kaimynai daro viską, kad tik kaip nors padėtų vargstančiai šeimai.

Retsykiais pas mus užsukdavo kunigas Vatsas; jis net grąžino kelias monetas iš tų, kurias metų metus metėme į aukų dėžutę. Panelė Mondei lankydavosi retai, bet atnešdavo šį tą daugiau nei vien naudingų patarimų; iš mūsų ji visada išeidavo tuščiu krepšiu. Tačiau man niekas negalėjo kompensuoti vyro netekties ir nekaltai į kalėjimą pasodinto brolio, o sūnui niekas negalėjo grąžinti tėvo.

Haris neseniai žengė pirmąjį žingsnelį, bet aš jau dabar bijojau išgirsti pirmą jo žodį. Ar jis bent prisimins, kas sėdėdavo stalo gale, ar paklaus, kodėl to žmogaus nebėra? Senelis pasiūlė sprendimą, kai ėmėme tartis, ką pasakyti Hariui, kai jis pradės klausinėti. Visi nutarėme pasakoti tą pačią istoriją; kad ir kaip būtų, vargu ar Haris kada nors susidurs su Senuoju Džeku.

Tačiau tuo metu didžiausia Tankokų šeimos problema buvo pastangos kaip nors atsiginti nuo bado ir, svarbiausia, išvengti nuompinigių rinkėjo ir antstolio. Išleidusi Steno duotus penkis svarus, įkeitusi mamos dovanotą pasidabruotą arbatos sietelį, sužadėtuvių žiedą ir galiausiai vestuvinį žiedą, baiminausi, kad ilgai netrukus būsime iškeldinti.

Tačiau šitai buvo atidėta kelioms savaitėms, nes į duris vėl pasibeldė. Šįkart ne policininkai, o žmogus, pavarde Sparksas; jis man pasakė, kad yra Arturo profsąjungos atstovas ir atėjo patikrinti, ar kompanija man išmokėjo kokią nors kompensaciją.

Nusivedusi poną Sparksą į virtuvę ir įpylusi jam puodelį arbatos pasakiau: „Negavau nė skatiko. Jie pasakė, kad jis išėjo neįspėjęs, todėl nėra atsakingi už jo veiksmus. O aš ir dabar nežinau, kas iš tikrųjų tądien atsitiko."

— Ir aš nežinau, — atsakė ponas Sparksas. — Jie visi tyli kaip užsiūti — ne tik valdyba, bet ir darbininkai. Negaliu iš jų ištraukti nė žodelio. „Man gyvybė mielesnė", — pasakė vienas iš jų. Bet jūsų vyras mokėjo profsąjungos nario mokestį, — pridūrė, — todėl jums priklauso kompensacija.

Stovėjau nenutuokdama, apie ką jis kalba.

Ponas Sparksas išsiėmė iš portfelio dokumentą, padėjo jį ant virtuvės stalo ir atvertė antrą puslapį.

— Čia pasirašykite, — pasakė bakstelėdamas pirštu ant taškeliais pažymėtos linijos.

Kai jo nurodytoje vietoje parašiau kryželį, jis išsitraukė iš kišenės voką.

— Atsiprašau, kad čia tiek mažai, — pasakė duodamas jį man.

Nepravėriau voko, kol jis nebaigė arbatos ir neišėjo.

Arturo gyvybę jie įkainojo septyniais svarais, devyniais šilingais ir šešiais pensais. Sėdėjau viena prie virtuvės stalo ir, manau, būtent tą akimirką supratau, kad jau niekada nebepamatysiu savo vyro.

Tą popietę nuėjau į lombardą ir iš pono Koheno atsiėmiau vestuvinį žiedą; tik tiek ir tegalėjau padaryti Arturo atminimui. Kitą rytą padengiau nuomos skolas, atsiskaičiau su mėsininku, su kepėju ir, taip taip, su žvakių liejiku. Ir man dar šiek tiek liko smulkių, už kuriuos bažnyčioje įsigijau padėvėtų drabužių — daugiausia Hariui.

Bet nepraėjus nė mėnesiui mėsininkas vėl žymėjosi kreida mano skolą, taip pat ir kepėjas, ir žvakių liejikas, o netrukus man teko grįžti į lombardą ir vėl atiduoti ponui Kohenui vestuvinį žiedą.

Kai į 27-ojo numerio duris pasibeldė nuompinigių rinkėjas ir nesulaukė jokio atsako, manau, nė vienas šeimos narys nebūtų nustebęs, jei netrukus būtų sulaukęs ir kito svečio — antstolio. Tada ir nutariau, kad atėjo metas ieškotis darbo.

12

Meisei nebuvo paprasta susirasti darbo, nes visai neseniai vyriausybė buvo išleidusi visiems darbdaviams skirtą direktyvą pirmiausia įdarbinti ginkluotosiose pajėgose tarnavusius vyrus, o tik paskui svarstyti kitas kandidatūras. Taip buvo ketinama laikytis Loido Džordžo pažado, kad Britanijos kariai grįš namo — į šalį, tinkančią didvyriams.

Nors po nepriekaištingo darbo šaudmenų gamyklose karo metais daugiau nei trisdešimties sulaukusioms moterims per paskutinius rinkimus buvo suteikta balsavimo teisė, taikos metu jos atsidūrė darbo ieškančiųjų eilės gale. Meisė nutarė, jog daugiausia šansų ji turės ieškodama darbų, kurie vyrams netinka arba, jų manymu, yra per daug žeminantys, arba juokingai apmokami. Taip mąstydama Meisė atsistojo į eilę prie didžiausio mieste darbdavio — „W. D. & H. O. Wills“. Kai priėjo jos eilė, Meisė paklausė prižiūrėtojo:

— Ar tiesa, kad ieškote pakuotojų cigarečių fabrikui?

— Taip, bet tu per jauna, širdele, — atsakė prižiūrėtojas.

— Man dvidešimt dveji.

— Tu per jauna, — pakartojo. — Ateik po dvejų trejų metų.

Meisė grįžo į Varyklos gatvę ir dar spėjo kartu su mama ir Hariu išsrėbti dubenėlį vištienos sultinio su likusia nuo praėjusios savaitės duonos žiaubere.

Kitą dieną ji stojo į dar ilgesnę eilę prie Harvio kompanijos, prekiaujančios alkoholiu. Kai po trijų valandų atėjo jos eilė, vyriškis balta krakmolyta apykakle ir siauru juodu kaklaraiščiu jai pasakė, kad jie priima tik jau turinčius panašaus darbo patirties.

— Tai kaip man tos patirties įgyti? — klausinėjo Meisė, stengdamasi nepasirodyti labai nuliūdusi.

— Galite pradėti pas mus mokytis.

— Tada pradėsiu, — atsakė ji krakmolytai apykaklei.

— Kiek jums metų?

— Dvidešimt dveji.

— Jūs per sena.

Visą šešiasdešimties sekundžių pokalbį Meisė atkartojo savo mamai žodis žodin prie dar skystesnio sultinio dubens iš to paties puodo ir kriaukšlio duonos iš to paties kepalo.

— Bet kada galima pamėginti nueiti į dokus, — pasiūlė Meisės motina.

— Apie ką tu kalbi, mama? Nejau turėčiau imtis kroviko darbo?

Meisės motina nenusijuokė; kita vertus, Meisė nė neprisiminė, kada paskutinį kartą girdėjo motiną besijuokiančią.

— Dokuose visada būna darbo valytojoms, — pasakė motina. — Dievas mato, jie tau skolingi.

Kitą rytą, saulei dar nepatekėjus, Meisė jau buvo atsikėlusi ir apsirengusi; kadangi pusryčiams nebuvo ko valgyti, ji alkana leidosi ilgon kelionėn į prieplauką.

Atėjusi pasakė prie vartų budinčiam vyrui, kad ieško valytojos darbo.

— Kreipkis į ponią Netls, — paaiškino vyriškis linktelėdamas didelio raudonų plytų namo, į kurį Meisė kadaise vos neužėjo, pusėn. — Ji atsakinga už valytojų priėmimą ir atleidimą.

Buvo aišku, kad budėtojas Meisės neprisiminė.

Sunerimusi Meisė patraukė pastato link, bet, iki durų likus keliems žingsniams, sustojo kaip įkirsta. Ji stovėjo ir žiūrėjo, kaip vorelė šauniai apsirengusių vyriškių su skrybėlėmis ir paltais, su skėčiais rankose žengė pro dvivėres duris.

Meisė stovėjo drebėdama ryto šaltyje ir drąsino save nusekti paskui juos. Ji jau rengėsi apsisukti ir nueiti, kai pamatė pro kitas — šonines — pastato duris žengiančią pagyvenusią moterį darbiniu chalatu. Meisė ją pasivijo.

— Ko nori? — įtariai paklausė moteris, kai Meisė prie jos priėjo.

— Ieškau darbo.

— Gerai, — atsakė. — Jaunimas mums pravers. Eik pas ponią Netls, — pridūrė rodydama į siauras dureles, už kurių, sakytum, galėjo būti kamarėlė šluotoms laikyti. Meisė drąsiai prisiartino prie durų ir pabeldė.

— Įeikite, — pasigirdo pavargęs balsas.

Pravėrusi duris Meisė pamatė maždaug savo motinos amžiaus moterį, sėdinčią ant vienintelės visame kambarėlyje kėdės, tarp kibirų, šluotų ir kelių didelių gabalų muilo.

— Man buvo pasakyta kreiptis į jus; aš ieškau darbo.

— Tau buvo pasakyta teisingai. Bet tik jei nori dirbti visas Dievulio skirtas valandas už varganus pinigus.

— Kiek tų valandų ir kokie pinigai? — paklausė Meisė.

— Pradedi trečią ryto ir iki septintos turi būti sutvarkiusi visas patalpas, nes tada pradeda rinktis tie plunksnagraužiai; jų kabinetai turi būti švarutėliai. Arba gali pradėti dirbti septintą vakaro ir tvarkytis iki vidurnakčio; kaip nori. Užmokestis toks pats, nesvarbu, kokį laiką pasirinksi; šeši pensai už valandą.

— Dirbsiu abi pamainas, — atsakė Meisė.

— Gerai, — sutiko moteris imdama kibirą ir šluotą. — Susitiksime čia, šįvakar, septintą; tada ir pamokysiu, kaip ką daryti. Aš vardu Vera Netls. O tu?

— Meisė Klifton.

Ponia Netls numetė ant grindų kibirą ir atrėmė į sieną šluotą. Priėjusi prie durų jas atidarė.

— Čia tau darbo nėra, ponia Klifton, — pasakė.

Kitą mėnesį Meisė mėgino gauti darbo batų parduotuvėje, bet valdytojui pasirodė, kad negalima priimti į darbą žmogaus su skylėtais batais; mėgino eiti pas skrybėlaičių meistrę, kur pokalbis pasibaigė tą pačią akimirką, kai paaiškėjo, kad Meisė negali finansiškai prisidėti prie verslo; ji ėjo ir į gėlių parduotuvę, bet ten niekas nė nesikalbėjo su neturinčiais savo sodo. Senelio žemės sklypelis sodo neatstojo. Apimta nevilties ji ieškojo smuklininkės darbo vietinėje aludėje, bet šeimininkas pasakė: „Atleisk, širdele, tavo papai per maži.“

Kitą sekmadienį Šventojo Kristaus Gimimo bažnyčioje Meisė atsiklaupė ir paprašė Dievulio ištiesti pagalbos ranką.

Paaiškėjo, kad toji ranka — panelė Mondei, ji Meisei pasakė, kad turi draugę, arbatinės Plačiojoje gatvėje šeimininkę, kuri ieško padavėjos.

— Bet aš neturiu patirties, — pasakė Meisė.

— Gali pasirodyti, jog tai — tik privalumas, — atsakė panelė Mondei. — Tavęs tikrai nesiūlyčiau, jei nežinočiau, kad puikiai susitvarkysi. Bet turiu tave įspėti, Meise, kad panelė Tilė nepaprastai punktuali. Būk rytoj rytą prie arbatinės prieš aštuntą. Jei pavėluosi, pirmoji apie tave susidaryta nuomonė kartu bus ir paskutinė.

Kitą rytą Meisė stovėjo prie Tilės arbatinės šeštą ir nepajudėjo

iš vietos ištisas dvi valandas. Be penkių aštuntą apkūni, gražiai apsirengusi pusamžė moteris su tvarkingai susuktu plaukų kuodu ir ant nosies galo kybančiais pusmėnulių pavidalo akiniais apvertė ant durų kabančią lentelę „Uždaryta", pakeisdama į užrašą „Atidaryta", ir įleido nustėrusią Meisę vidun.

— Jūs priimta į darbą, ponia Klifton, — tokie buvo pirmi naujosios Meisės viršininkės žodžiai.

Kai Meisė išeidavo į darbą, Harį prižiūrėdavo močiutė. Nors Meisei mokėjo tik po devynis pensus už valandą, jai buvo leidžiama pasilikti pusę arbatpinigių, todėl po sėkmingos savaitės ji galėdavo parnešti namo visus tris svarus. Buvo ir nenumatytų premijų. Kai tik lentelė „Atidaryta" šeštą valandą vakaro būdavo apverčiama į „Uždaryta", panelė Tilė leisdavo Meisei pasiimti į namus neišpirkto maisto. Žodis „pasenęs" iš kliento lūpų šioje arbatinėje nebuvo leistinas.

Po šešių mėnesių panelė Tilė buvo taip patenkinta Meisės darbu, kad paskyrė jai aptarnauti aštuonis nuolatinius staliukus, o dar po šešių mėnesių Meisė jau turėjo kelis nuolatinius klientus, kurie reikalaudavo tik Meisės patarnavimų. Panelė Tilė išsprendė šią problemą, padidindama Meisės staliukų skaičių iki dvylikos ir pakeldama atlyginimą iki šilingo už valandą. Du kartus per savaitę gaudama atlyginimą Meisė ir vėl galėjo nešioti abu žiedus — sužadėtuvių ir vestuvinį; pasidabruotas arbatžolių sietelis taip pat atsidūrė savo vietoje.

Atvirai kalbant, už gerą elgesį vos po aštuoniolikos mėnesių iš kalėjimo paleisto Steno sugrįžimas, Meisės manymu, buvo ir gerai, ir blogai.

Dabar jau trejų su puse Haris turėjo vėl kraustytis į motinos kambarį, ir Meisė stengėsi negalvoti apie tai, kaip buvo ramu, kai Stenas sėdėjo.

Meisė nustebo, kai Stenas atgavo senąjį darbą doke, tarsi nieko nė nebūtų nutikę. Ir šitai ją dar labiau įtikino, kad apie Arturo dingimą jis žinojo gerokai daugiau nei pasakojo, kad ir kaip stipriai kas jį spaustų. Kartą, kai Meisė pradėjo klausinėti itin primygtinai, jis jai užvožė. Nors kitą rytą panelė Tilė dėjosi nepastebinti pamuštos akies, keli arbatinės lankytojai pastebėjo, todėl Meisė daugiau niekada nieko brolio neklausinėjo. Bet kai tik Haris ko nors paklausdavo apie tėvą, Stenas laikydavosi šeimos susitarimo ir atsakydavo: „Tavo senį užmušė per karą. Kai jį kliudė kulka, stovėjau šalia."

Kone visą laisvalaikį Meisė skirdavo Hariui. Kai tik berniukas tiek paaugs, kad galės lankyti Merivudo pradžios mokyklą, jai bus kur kas lengviau gyventi, manė ji. Bet kasrytinės kelionės lydint Harį į mokyklą reiškė papildomas išlaidas — norėdama nepavėluoti į darbą, Meisė turėjo važinėti tramvajumi. Per pietus jai tekdavo daryti pertrauką, kad pasiimtų sūnų iš mokyklos. Pagirdžiusi Harį arbata Meisė palikdavo berniuką močiutės priežiūrai ir grįždavo į darbą.

Haris buvo nuėjęs į mokyklą vos kelias dienas, kai maudydama sūnų Meisė ant jo nugaros pastebėjo rykščių žymes.

— Kas tau taip padarė? — griežtai paklausė ji.

— Direktorius.

— Už ką?

— Negaliu sakyti, mama.

Kai Meisė pamatė dar šešis randus nė neužgijus pirmiesiems, ji vėl ėmė Harį klausinėti, bet šis ir vėl nieko nesakė. Kai rykščių žymės atsirado trečią kartą, Meisė apsivilko paltą ir patraukė į Merivudo pradinę, ketindama iškloti mokytojui viską, ką apie tai mano.

Ponas Holkombas buvo visai ne toks, kokį tikėjosi išvysti Meisė. Pirmiausia, jis vargiai buvo už ją vyresnis; jai įžengus į kabinetą jis atsistojo; ponas Holkombas visai nebuvo panašus į tuos mokytojus, kuriuos ji prisiminė iš savo mokslų Merivude dienų.

— Kodėl direktorius lupa mano sūnų? — rūsčiai paklausė ji, ponui Holkombui nė nespėjus pasiūlyti jai atsisėsti.

— Nes jis bėga iš pamokų, ponia Klifton. Jis dingsta iškart po rytinės rikiuotės ir grįžta po pietų, kad spėtų pažaisti futbolą.

— Tai kur jis visą dieną būna?

— Manyčiau, prieplaukoje, — atsakė Holkombas. — Gal jūs man galėtumėte pasakyti kodėl.

— Nes ten dirba jo dėdė, kuris Hariui nuolat kartoja, kad mokykla — tai tuščias laiko švaistymas, nes anksčiau ar vėliau jis pradės su juo dirbti pas Baringtoną.

— Tikiuosi, taip nenutiks, — tarė Holkombas.

— Kodėl taip sakote? — paklausė Meisė. — Jo tėvui toks darbas tiko.

— Jam gal ir tiko, bet Hariui netiktų.

— Ką jūs tuo norite pasakyti? — piktinosi Meisė.

— Haris gabus, ponia Klifton. Labai sumanus. Jeigu tik galėčiau jį įtikinti dažniau lankyti pamokas, net sunku įsivaizduoti, ko jis galėtų pasiekti.

Meisė staiga susimąstė, ar apskritai kada nors išsiaiškins, kuris iš tų dviejų vyrų buvo Hario tėvas.

— Kai kurie sumanūs vaikai nė nesupranta, kokie yra protingi, kol nebaigia mokyklos, — tęsė ponas Holkombas, — o paskui visą likusį gyvenimą gailisi, kad veltui iššvaistė metų metus. Noriu užtikrinti, kad Haris tarp tokių nepakliūs.

— Ką norėtumėt, kad padaryčiau? — paklausė Meisė pagaliau atsisėsdama.

— Paskatinkite jį lankyti mokyklą, o ne per dienas šlaistytis dokuose. Pasakykite jam, kad labai didžiuositės, jeigu jam puikiai

seksis ir klasėje, ne tik futbolo aikštėje, nors, ponia Klifton, jei dar kartais nežinote, futbolas nėra jo didysis pliusas.

— Pliusas?

— Atleiskite. Bet dabar jau ir Hariui turėtų būti aišku, kad jis nepaklius į mokyklos vienuoliktuką, ką jau kalbėti apie Bristolio komandą.

— Padarysiu viską, ką galiu, kad tik padėčiau, — pažadėjo Meisė.

— Ačiū, ponia Klifton, — padėkojo Holkombas, kai Meisė atsistojo eiti. — Jeigu sugebėsite jį paskatinti, net neabejoju, kad jūsų žodžiai bus gerokai paveikesni už direktoriaus rykštes.

Nuo tos dienos Meisė gerokai labiau pradėjo domėtis viskuo, ko Haris mokėsi mokykloje. Jai patikdavo klausytis jo pasakojimų apie poną Holkombą, apie tai, ko jis tą dieną mokė, o kadangi rykščių žymių nebebūdavo, ji manė, kad sūnus liovėsi bėgiojęs iš pamokų. Bet vieną vakarą, prieš eidama miegoti, Meisė vėl pamatė randus, tik šįkart raudonesnius ir gilesnius. Jai nereikėjo eiti susitikti su ponu Holkombu, nes kitą dieną jis pats atėjo į arbatinę.

— Jis ištisą mėnesį lankė mano pamokas, — kalbėjo ponas Holkombas, — o paskui vėl dingo.

— Bet aš jau nebežinau, ką dar galėčiau padaryti, — bejėgiškai atsakė Meisė. — Jau nebeduodu kišenpinigių, pasakiau, kad nesitikėtų iš manęs nė penso, jei nelankys mokyklos. Tiesą sakant, jo dėdė Stenas daug labiau sugeba jį paveikti nei aš.

— Tuo blogiau, — pasakė ponas Holkombas. — Bet gali būti, kad radau šios problemos sprendimą, ponia Klifton. Vis dėlto man nieko nepavyks be jūsų bendradarbiavimo.

Meisė manė, kad jau niekada nebeištekės, nors jai tebuvo dvidešimt šešeri. Ir tikrai, kokia nauda iš našlių su vaikais, kai mieste daugybė netekėjusių moterų. Ji visada mūvėjo sužadėtuvių ir vestuvinį žiedą; gali būti, šis faktas sumažino arbatinėje gaunamų pasiū-

lymų skaičių, nors keli vyriškiai vis dėlto mėgino laimę. Meisė į šių pretendentų sąrašą neįtraukė pono Kradiko, kuriam tiesiog patikdavo laikyti ją už rankos.

Ponas Atkinsas buvo vienas iš nuolatinių panelės Tilės arbatinės lankytojų, ir jis mėgdavo sėdėti prie vieno kurio iš Meisės aptarnaujamų staliukų. Jis užsukdavo kone kas rytą, visada užsisakydavo juodos kavos ir gabalėlį vaisinio pyrago. Meisė labai nustebo, kai vieną rytą jis apmokėjo sąskaitą ir pakvietė ją į kiną.

— Greta Garbo vaidins filme „Kūnas ir velnias“, — pasakė jis stengdamasis, kad nuskambėtų labai viliojamai.

Tai nebuvo pirmas kartas, kai arbatinės lankytojas kviečia ją susitikti, tačiau pirmą kartą ja susidomėjo toks jaunas ir tokios puikios išvaizdos vyriškis.

Anksčiau Meisei pavykdavo atsikratyti net ir atkakliausių gerbėjų iš anksto parengtu atsakymu.

— Jūs labai malonus, pone Atkinsai, tačiau laisvalaikį mieliau leidžiu su sūnumi.

— Bet juk vieną vakarą tikrai galėtumėte padaryti išimtį? — atsakė jis, nepasiduodamas taip lengvai kaip kiti.

Meisė skubiai metė žvilgsnį į kairę jo ranką — vestuvinio žiedo nėra, taip pat nėra to nelemto balto lanko, kuris lieka žiedą numovus.

Ji išgirdo save sakančią:

— Jūs labai malonus, pone Atkinsai.

Ir galiausiai sutiko su juo susitikti ketvirtadienio vakarą, kai paguldys Harį.

— Vadink mane Edžiu, — paprašė jis ir paliko šešis pensus arbatpinigių.

Meisė susižavėjo, kai Edis atvyko „Flatnose Morris“ automobiliu, ketindamas nusivežti ją į kiną. Didžiai jos nuostabai, jiems sėdint galinėje eilėje, jis nieko daugiau nedarė, tik žiūrėjo filmą. Ji nebūtų pasiskundusi, jei jis būtų ją apkabinęs per pečius. Tiesą sakant, ji svarstė, kaip toli jam derėtų leisti eiti per pirmą pasimatymą.

Nusileidus uždangai sušvito fisharmonija, ir jie visi atsistojo sugiedoti himno.

— Gal ko nors išgertume? — pasiūlė Edis jiems einant iš kino salės.

— Turiu grįžti namo, kol dar važiuoja tramvajai.

— Kai būni su Edžiu Atkinsu, tau nereikia nerimauti dėl paskutinio tramvajaus, Meise.

— Tada gerai, tik nedelskime, — sutiko Meisė, ir Edis ją nusivedė skersai gatvės į „Raudonąjį bulių“.

— Tai kuo tu užsiimi, Edi? — paklausė Meisė, kai jis padėjo jai ant stalo pusę pintos apelsinų gėrimo.

— Sukuosi pramogų versle, — atsakė nesileisdamas į smulkmenas. Jis vėl nusuko kalbą ir ėmė klausinėti apie Meisę. — O man nė nereikia klausti, kuo užsiimi tu.

Po dar vieno stiklo apelsinų gėrimo jis pažvelgė į laikrodį ir pasakė:

— Rytoj man anksti į darbą, gal jau nuvešiu tave namo.

Pakeliui į Varyklos gatvę Meisė plepėjo apie Harį, apie tai, kaip ji viliasi, kad jis bus priimtas į Šventojo Gimimo bažnyčios chorą. Edis atrodė nuoširdžiai susidomėjęs, o kai sustabdė automobilį prie 27-ojo numerio, Meisė laukė, kol jis ją pabučiuos. Bet Edis iššoko, atidarė jai automobilio dureles ir palydėjo iki durų.

Sėdėdama prie virtuvės stalo Meisė išklojo mamai viską, kas tą vakarą nutiko ir ko nenutiko. O močiutė tepasakė:

— Ką jis sumanęs?

13

Kai Meisė pamatė į Šventojo Gimimo bažnyčią įžengiantį poną Holkombą, o kartu su juo — kažkokį gražiai apsirengusį žmogų, ji

pamanė, kad Haris vėl pakliuvo į bėdą. Nustebo, nes jau daugiau kaip metus ant jo nugaros nesimatė jokių raudonų žymių.

Ji tvirčiau suėmė save į rankas, kai ponas Holkombas pasuko jos link, tačiau, vos pamatęs Meisę, jis tik droviai nusišypsojo ir kartu su palydovu smuko į suolą trečioje eilėje, kitoje tarpueilio pusėje.

Meisė kartkartėmis dirsčiojo į juos, bet kito žmogaus ji nepažinojo; tasai kitas turėjo būti gerokai vyresnis už poną Holkombą. Ji svarstė, ar jis negalėtų būti Merivudo pradinės direktorius.

Kai choras pakilo giedoti pirmos giesmės, panelė Mondei pažvelgė abiejų vyrų pusėn ir tik paskui linktelėjo vargonininkui, duodama ženklą, jog yra pasirengusi.

Meisė jautė, kad šįryt Haris pranoko pats save, bet ji tikrai nustebo, kai po kelių minučių jis atsistojo sugiedoti dar vienos solo partijos, o kai sugiedojo dar ir trečią, Meisė apstulbo dar labiau. Visi žinojo, kad panelė Mondei nieko nesiima be rimtos priežasties, tačiau Meisei vis dar nebuvo aišku, kokia toji priežastis galėtų būti.

Kai mišių pabaigoje kunigas Vatsas palaimino ganomuosius, Meisė liko savo vietoje ir laukė, kol pasirodys Haris ir jai paaiškins, kodėl buvo paprašytas sugiedoti tris solo partijas. Nerimastingai šnekučiuodama su motina, ji vis nepaleido iš akių pono Holkombo, kuris dabar pažindino vyresnįjį vyriškį su panele Mondei ir kunigu Vatsu.

Po minutėlės kunigas Vatsas nusivedė abu vyriškius į zakristiją. Panelė Mondei patraukė tarp suolų Meisės link nutaisiusi ryžtingą žvilgsnį, ir kiekvienam parapijiečiui buvo aišku, kad ji žygiuoja su kažkokia misija.

— Gal galėčiau asmeniškai su jumis pasikalbėti, ponia Klifton? — paklausė.

Ji nesuteikė Meisei progos atsakyti, tik apsisuko ir nužingsniavo tarpusuoliu į zakristiją.



Edis Atkinsas nesirodė Tilės arbatinėje daugiau nei mėnesį, bet vieną rytą vėl atsirado ir atsisėdo įprastoje vietoje, prie vieno iš Meisės staliukų. Kai ši priėjo Edžio aptarnauti, jis plačiai nusišypsojo, tarsi niekada niekur nė nebūtų dingęs.

— Labas rytas, pone Atkinsai, — pasisveikino Meisė atsiversdama bloknotą. — Ko pageidautumėte?

— Kaip visada, — atsakė Edis.

— Jau seniai buvote, pone Atkinsai, — kalbėjo Meisė. — Jums teks priminti.

— Atleisk, Meise, kad tavęs nesusiradau, — pasakė Edis, — bet gana netikėtai teko išvykti į Ameriką, o grįžau tik vakar vakare.

Ji norėjo juo tikėti. Meisė jau buvo prisipažinusi mamai, kad truputį nusivylė nebesusitikusi su Edžiu po to vakaro kine. Jai patiko jo draugija; jos manymu, vakaras praėjo visai neblogai.

Arbatinėje nuolat pradėjo lankytis ir kitas vyras; kaip ir Edis, jis sėsdavosi tik prie Meisės aptarnaujamų staliukų. Nors ji negalėjo nepastebėti, kad jis akivaizdžiai ja domisi, niekaip jo neskatino, nes vyriškis ne tik buvo pusamžis, bet ir mūvėjo vestuvinį žiedą. Jis sudarė viską objektyviai vertinančio žmogaus įspūdį, tarsi būtų advokatas, tyrinėjantis klientą, o kai į ją kreipdavosi, balsas nuskambėdavo kiek pompastiškai. Meisė vis išgirsdavo mamos klausimą: „Ką jis sumanęs?“ Bet gal ji ir klaidingai aiškinosi jo ketinimus, nes jis niekada nemėgino užmegzti su ja pokalbio.

Net Meisė nesusilaikė nenusišypsojusi, kai po savaitės abu jos mergintojai tą patį rytą užbėgo kavos ir abu paklausė, ar vėliau negalėtų su ja susitikti.

Edis buvo pirmas ir be jokių užuolankų paklausė:

— Kodėl man šįvakar neatvažiavus tavęs pasiimti iškart po darbo, Meise? Nekantrauju tau šį tą parodyti.

Meisė norėjo pasakyti, jog jau turi paskyrusi pasimatymą, bet tik tam, kad Edis suprastų: ji nelėks jam iš paskos, kada tik jis panorės. Tačiau po kelių minučių grįžusi prie jo staliuko su sąskaita ji pasijuto sakanti:

— Vadinasi, po darbo susitinkam, Edi.

Ji vis dar tebesišypsojo, kai kitas klientas paklausė:

— Ar galėčiau su jumis pasikalbėti, ponia Klifton?

Meisė svarstė, iš kur jis sužinojo jos pavardę.

— Gal jums geriau pasikalbėti su valdytoja, pone?..

— Framptonas, — atsakė jis. — Ne, dėkoju, tikėjausi pasikalbėti su jumis. Gal galėčiau jums pasiūlyti susitikti „Royal“ viešbutyje per jūsų pietų pertrauką? Ilgiau nei penkiolika minučių neužtruksite.

— Kai tau būtinai reikia autobuso, nė vienas neatvažiuoja, — kalbėjo Meisė panelei Tilei, — o paskui atvažiuoja abu iš karto.

Panelė Tilė pasakė Meisei, jog ponas Framptonas jai lyg ir pažįstamas, bet ji niekaip negali prisiminti iš kur.

Atnešusi ponui Framptonui sąskaitą Meisė pabrėžė, kad galės sugaišti tik penkiolika minučių, nes ketvirtą valandą turi spėti paimti iš mokyklos sūnų. Jis palinksėjo, tarsi žinotų dar kažką svarbaus.

Ar tikrai Hariui bus geriausia pretenduoti į Šv. Bedos mokyklos stipendiją?

Meisė neišmanė, su kuo būtų protingiausia apie tai pasikalbėti. Stenas nepritarė šiai minčiai ir nebuvo linkęs svarstyti visų „už“ ir „prieš“. Panelė Tilė buvo per daug artima panelės Mondei draugė, kad būtų nešališka, o kunigas Vatsas jai jau anksčiau patarė pasitikėti Viešpačiu, nors, sprendžiant iš praeityje nutikusių įvykių, vargu ar toks patarimas patikimas. Ponas Frobišeris atrodė labai šaunus žmogus, bet jis aiškiai pasakė, kad tik ji pati turi galutinai apsispręsti. Pono Holkombo nuomonė jai nekėlė jokių abejonių.

Meisė negalvojo apie poną Framptoną, kol neaptarnavo paskutinio kliento. Paskui ji nusirišo prijuostę ir apsivilko seną paltą.

Panelė Tilė žiūrėjo pro langą, kaip Meisė pasileido „Royal“ viešbučio pusėn. Jai buvo truputį neramu, tik pati nesuprato kodėl.

Nors Meisė niekada nebuvo lankiusis šiame viešbutyje, žinojo, kad jis pelnęs geriausio visuose šalies vakaruose reputaciją, ir galimybė viską pamatyti iš vidaus buvo viena iš priežasčių, dėl kurių ji sutiko susitikti su ponu Framptonu.

Stovėjo kitoje gatvės pusėje ir žiūrėjo, kaip pro sukamąsias duris vaikšto viešbučio gyventojai. Ji dar niekada nebuvo tokių durų mačiusi ir tik nusprendusi, jog perprato jų veikimą, perėjo gatvę ir žengė vidun. Meisė kiek per stipriai pastūmė duris ir buvo įmesta į vestibiulį greičiau nei tikėjosi.

Apsidairiusi pamatė vestibiulio kampe, ramioje atokioje nišoje, sėdintį poną Framptoną. Ji prie jo priėjo. Vyras iškart atsistojo, paspaudė ranką ir palaukė, kol ji atsisės priešais.

— Gal galėčiau jums užsakyti kavos, ponia Klifton? — paklausė ir, Meisei nespėjus atsakyti, pridūrė: — Turiu pasakyti, kad čia jau kita klasė nei pas panelę Tilę.

— Ne, dėkoju, pone Framptonai, — atsakė Meisė, kuriai terūpėjo išsiaiškinti, kodėl jis norėjo su ja susitikti.

Ponas Framptonas neskubėdamas prisidegė cigaretę ir giliai užsitraukė.

— Ponia Klifton, — kreipėsi dėdamas cigaretę į peleninę, — negalėjote nepastebėti, kad pastaruoju metu tapau nuolatiniu panelės Tilės arbatinės lankytoju. — Meisė linktelėjo. — Turiu prisipažinti, kad arbatinėje lankiausi dėl vienintelės priežasties — dėl jūsų.

Meisė jau turėjo parengusi „įsimylėjusiems gerbėjams“ skirtą frazę, kurią ketino ištarti vos jam baigus kalbėti.

— Jau daug metų sukuosi viešbučių versle, — tęsė jis, — ir dar niekada nemačiau našiau dirbančio žmogaus nei jūs. Labai norėčiau, kad visos šio viešbučio padavėjos būtų štai tokio kalibro.

— Mane gerai išmokė, — atsakė Meisė.

— Kaip ir kitas keturias arbatinės padavėjas, bet nė viena iš jų nėra tokia gabi kaip jūs.

— Man labai malonu, pone Framptonai. Bet kodėl jūs man tai sakote...

— Esu vyriausiasis šio viešbučio valdytojas, — kalbėjo jis, — ir norėčiau, kad jūs būtumėte atsakinga už kavinę, kuri vadinama „Palmių kiemeliu“. Kaip matote, — jis plačiai mostelėjo ranka, — turime apie šimtą padengtų staliukų, bet nuolat būna užimta tik mažiau nei trečdalis vietų. Tiesą sakant, šitai menkai teatperka kompanijos investicijas. Net neabejoju, kad viskas pasikeistų, jei pradėtumėte dirbti jūs. Manau, tikrai pasistengčiau, kad ir jums apsimokėtų.

Meisė jo nepertraukė.

— Nemanau, kad jūsų darbo valandos turėtų smarkiai skirtis nuo dabartinių. Norėčiau jums mokėti po penkis svarus per savaitę, o visi „Palmių kiemelio“ padavėjų arbatpinigiai bus padalinti per pusę ir atiteks jums. Jei sugebėtumėte pritraukti daugiau klientų, gautumėte tikrai gerą pelną. Ir dar aš...

— Bet aš net negaliu pagalvoti apie tai, kaip man reikėtų išeiti iš panelės Tilės arbatinės, — nutraukė jį Meisė. — Visus šešerius metus ji man buvo tokia gera.

— Labai vertinu jūsų jausmus, ponia Klifton. Tikrai būčiau nusivylęs, jei būtumėte atsakiusi kitaip. Didžiai vertinu lojalumą. Vis dėlto turėtumėte pagalvoti ne tik apie savo ateitį, bet ir apie savo sūnų, jeigu jis sutiks su pasiūlymu pretenduoti į Šventojo Bedos choristo stipendiją.

Meisė sėdėjo be žado.

Tą vakarą baigusi darbą Meisė jau rado prie arbatinės automobilyje sėdintį Edį. Ji atkreipė dėmesį, kad šįkart jis nešoko iš mašinos atidaryti durelių.

— Na, kur mane veši? — įsitaisiusi šalia Edžio paklausė Meisė.

— Staigmena, — užvesdamas variklį pratarė Edis, — bet nemanau, kad liksi nusivylusi.

Jis įjungė pirmą pavarą ir nuvažiavo į miesto kvartalą, kuriame Meisė dar niekada nebuvo lankiusis. Po kelių minučių įsuko į šoninę gatvę ir sustojo prie didelių ąžuolinių durų, virš kurių švietė neoninis užrašas, žėrinčiomis raudonomis raidėmis skelbiantis, jog čia — EDŽIO NAKTINIS KLUBAS.

— Jis tavo? — paklausė Meisė.

— Kiekvienas kvadratinis colis, — išdidžiai atsakė Edis. — Užeik ir įsitikink pati. — Jis iššoko iš automobilio, atidarė ąžuolines duris ir įleido Meisę. — Anksčiau čia buvo grūdų sandėlis, — aiškino siaurais mediniais laiptais vesdamasis Meisę žemyn. — Bet dabar, kai laivai nebegali taip toli plaukti upe, kompanijai teko išsikelti, todėl galėjau išsinuomoti jų patalpas už labai padorią kainą.

Meisė įžengė į didelį blausiai apšviestą kambarį. Jai prireikė laiko, kol akys priprato prie prieblandos ir galėjo viską įžiūrėti. Prie baro, ant aukštų oda trauktų taburečių, sėdėjo ir kažką gurkšnojo pustuzinis vyrų; aplink juos sukosi kone tiek pat padavėjų. Prie sienos už baro buvo pritvirtintas didžiulis veidrodis, todėl atrodė, kad kambarys gerokai didesnis nei buvo iš tikrųjų. Vidury kambario — šokių aikštelė, o aplink ją sustatyti pliušu traukti minkštasuoliai, ant kurių galėjo atsisėsti po du žmones. Tolumoje matėsi nedidelė scena su pianinu, kontrabosu, būgnais ir pustuziniu pultų gaidoms.

Edis atsisėdo prie baro. Žvalgydamasis po salytę jis pratarė:

— Štai kodėl tiek laiko praleidau Amerikoje. Tokie nelegalūs barai dygsta visame Niujorke ir Čikagoje ir neša didelius pinigus, — jis prisidegė cigaretę. — Pažadu, nieko panašaus nerasi visame Bristolyje; tai jau tikrai.

— Tai jau tikrai, — pakartojo Meisė, atsistojusi šalia jo prie baro, bet nė nemėginanti ropštis ant tos aukštos taburetės.

— Kuo tu nuodijiesi, lėlyte? — paklausė Edis, kaip pats įsivaizdavo, nutaisęs amerikiečio akcentą.

— Aš negeriu, — priminė jam Meisė.

— Tai ir yra viena iš priežasčių, dėl kurios tave pasirinkau.

— Pasirinkai?

— Taip. Tu idealiai tiksi vadovauti kokteilius tiekiančioms padavėjoms. Aš tau ne tik mokėsiu po šešis svarus per savaitę — jei verslas suksis, vien iš arbatpinigių uždirbsi daugiau nei kada nors galėtum uždirbti pas Tilę.

— Ar aš ir rengtis turėsiu štai taip? — paklausė Meisė, rodydama į vieną iš padavėjų, vilkinčią pečių nedengiančią raudoną palaidinę ir vos siekiantį kelius siaurą juodą sijonėlį. Meisei buvo juokinga, kad šie drabužiai tokios pačios spalvos kaip Šv. Bedo mokyklos uniforma.

— O kodėl gi ne? Tu — puikios išvaizdos bobikė, ir visi lankytojai mokės gražų pinigą, kad tik juos aptarnautų tokia kaip tu. Aišku, sulauksi ir keistų pasiūlymų, bet nujaučiu, kad su viskuo susitvarkysi.

— Kam reikalinga šokių aikštelė, jei čia — tik vyrų klubas?

— Valstijose nusičiupau dar vieną idėją, — dėstė Edis. — Jeigu nori pašokti su kuria nors kokteilių padavėja, mokėk papildomai.

— O kas dar priklauso už tą kainą?

— Jų reikalas, — atsakė Edis patraukdamas pečiais. — Jeigu tai vyksta ne mano patalpose, aš — niekuo dėtas, — pridūrė ir kiek per garsiai nusijuokė. Meisė nesijuokė. — Na, ką manai? — paklausė Edis.

— Manau, geriau jau važiuosiu namo. Neturėjau kada Hariui pasakyti, kad vėluosiu grįžti.

— Kaip pasakysi, saldainiuk. — Jis užmetė jai ant peties ranką, išsivedė iš baro ir pakilo laiptais aukštyn.

Važiuodamas į Varyklos gatvę jis pasakojo Meisei apie savo ateities planus.

— Jau nusižiūrėjau kitą vietą, — susijaudinęs pasakojo Edis, — aukščiau — tik dangus.

— Aukščiau — tik dangus, — pakartojo Meisė, kai jie privažiavo 27-ąjį numerį.

Meisė iššoko iš automobilio ir nuskubėjo prie durų.

— Ar tau reikės kelių dienų pasiūlymui apsvarstyti? — ją vydamasis paklausė Edis.

— Ne, Edi, ačiū, — nedvejodama atsakė Meisė. — Aš jau apsisprendžiau, — pridūrė ji, imdama iš rankinės raktą.

Edis išsišiepė ir ją apkabino.

— Aš ir nemaniau, kad tau bus sunku apsispręsti.

Meisė patraukė jo ranką, meiliai nusišypsojo ir pasakė:

— Labai miela, kad pagalvojai apie mane, saldainiuk, bet, manau, ir toliau nešiosiu kavą. — Atrakinusi ir atidariusi duris pridūrė: — Bet vis tiek ačiū už pasiūlymą.

— Kaip pasakysi, lėlyte. Tačiau jei kartais persigalvotum, mano durys visada atviros.

Įėjusi Meisė uždarė duris.

14

Galiausiai Meisė nusprendė kreiptis į žmogų, kurio patarimo, nujautė, galėtų paklausyti. Ji nutarė eiti į uostą niekam apie tai nesakiusi, vildamasi, kad, jai pabeldus į duris, kas nors atsilieps.

Apie savo vizitą neprasitarė nei Stenui, nei Hariui. Vienas mėgintų ją sulaikyti, kitas pasijustų taip, tarsi ji būtų išdavusi pasitikėjimą.

Meisė sulaukė laisvadienio ir, nuvedusi Harį į mokyklą, tramvajumi nuvažiavo į uostą. Buvo gerai apsvarsčiusi, kokiu laiku ten vykti; tinkamiausias metas — vėlyvas rytas, kai jis, tikėtina, dar bus

savo kabinete, o kitame doko gale Stenas įsijuosęs darbuosis kraudamas ir iškraudamas krovinius.

Prie vartų budėjusiam žmogui Meisė pasakė, kad atėjo ieškoti valytojos darbo. Budėtojas abejingai mostelėjo ranka raudonų plytų pastato pusėn; jis ir dabar Meisės neprisiminė.

Eidama Baringtono kontoros link Meisė užvertusi galvą permetė akimis penkto aukšto langus svarstydama, kur galėtų būti jo kabinetas. Prisiminė susitikimą su ponia Netls ir tai, kaip buvo išvaryta tą pačią akimirką, kai tik ištarė savo pavardę. Dabar Meisė ne tik turėjo mėgstamą darbą, ne tik buvo gerbiama, bet per kelias dienas sulaukė dar dviejų darbo pasiūlymų. Ji nebegalvojo apie ponią Netls, tik žingsniavo prieplauka, kol praėjo raudonų plytų namą.

Meisė nelėtino žingsnio, kol nepamatė jo namų. Jai buvo sunku patikėti, kad kas nors galėtų gyventi traukinio vagone; jau ėmė abejoti, ar tik nebus padariusi baisios klaidos. Nejau Haris išties gerokai perdėjo pasakodamas apie valgomąjį, miegamąjį ir net biblioteką? „Nebegali sustoti, kai taip toli nuėjai, Meise Klifton", — tarė sau Meisė ir drąsiai pasibeldė į vagono duris.

— Užeikite, ponia Klifton, — pasigirdo malonus balsas.

Ji pravėrė duris ir pamatė patogioje sėdynėje įsitaisiusį žmogų; aplink buvo paskleistos knygos, matėsi ir kitokių daiktų. Meisė nustebo pamačiusi, koks švarus tasai vagonas, ir, nepaisant Steno kalbų, suprato, jog ji, o ne Senasis Džekas gyvena trečioje klasėje. Stenas nuolat kartojo tą patį mitą, kuris buvo sugriautas viską išvydus nešališko vaiko akimis.

Senasis Džekas iškart pašoko iš vietos ir pasiūlė Meisei sėstis priešais.

— Net neabejoju, kad mane aplankėte norėdama pasikalbėti apie jaunąjį Harį.

— Taip, pone Tarai.

— Pamėginsiu atspėti, — kalbėjo jis. — Jūs niekaip negalite ap-

sispręsti, ar jam mokytis Šventojo Bedos mokykloje, ar likti Merivudo pradinėje.

— Iš kur tai žinote? — nesuprato Meisė.

— Nes jau visą mėnesį ir pats apie tai svarstau, — atsakė Džekas.

— Tai kaip, jūsų manymu, jis turėtų pasielgti?

— Manau, nepaisant visų sunkumų, kurie neabejotinai jam iškils Šventojo Bedos mokykloje, jis tikrai gali visą gyvenimą gailėtis, jei šios progos neišnaudos.

— Gal jis nė nelaimės stipendijos, tada ir nereikės nieko spręsti.

— Mums nieko nebereikia spręsti jau nuo tada, — atsakė Senasis Džekas, — kai ponas Frobišeris išgirdo jaunąjį Harį giedantį. Bet nujaučiu, jog tai — ne vienintelė priežastis, dėl kurios mane aplankėte.

Meisė jau pradėjo suprasti, kodėl Haris taip žavisi šiuo žmogumi.

— Jūs teisus, pone Tarai, man reikia jūsų patarimo sprendžiant ir kitą klausimą.

— Jūsų sūnus mane vadina Džeku, išskyrus tada, kai supyksta; tada jis mane vadina Senuoju Džeku.

Meisė nusišypsojo.

— Man neramu dėl to, kad net jam laimėjus stipendiją neuždirbsiu tiek, jog Haris turėtų papildomų pinigų, kurių neabejotinai turi kiti Šventojo Bedos mokyklą lankantys berniukai. Laimei, man pasiūlė kitą darbą, kuriame galėčiau uždirbti daugiau.

— Ir jums neramu, kaip sureaguos panelė Tilė, kai pasakysite, jog ketinate išeiti?

— Pažįstate panelę Tilę?

— Ne, bet Haris daug apie ją pasakojo. Ji tikrai nulipdyta iš to paties molio kaip ir panelė Mondei; galiu jus patikinti, kad ji — išskirtinis egzempliorius. Jums tikrai nereikėtų nerimauti.

— Nesuprantu, — atsakė Meisė.

— Leiskite paaiškinti, — kalbėjo Džekas. — Panelė Mondei jau skyrė daug laiko ir pastangų, kad Haris ne tik laimėtų Šventojo Bedos stipendiją, bet ir — tai yra dar svarbiau — įrodytų, kad yra

jos vertas. Lažinuosi, kiekvieną galimą atvejį ji bus aptarusi su artimiausia savo drauge, kuri ir yra panelė Tilė. Todėl gali būti, kad išgirdusi apie jums siūlomą naują darbą panelė Tilė nenustebs.

— Ačiū, Džekai. Kaip Hariui pasisekė, kad jis turi tokį draugą. Jūs — kaip tėvas, kurio jis niekada nepažinojo, — tyliai pridūrė.

— Tai gražiausias komplimentas, kokį tik esu girdėjęs per daugybę metų. Ir man labai gaila, kad jis neteko tėvo taip tragiškai susiklosčius aplinkybėms.

— Ar žinote, kaip mirė mano vyras?

— Taip, žinau, — atsakė Senasis Džekas. Supratęs, jog nederėjo pradėti kalbos ta tema, jis paskubėjo pridurti: — Bet išgirdau tik iš Hario lūpų.

— Ką jis jums pasakojo? — nekantraudama klausinėjo Meisė.

— Sakė, kad jo tėvas buvo užmuštas per karą.

— Bet jūs suprantate, kad tai netiesa, — pratarė Meisė.

— Suprantu, — atsakė Džekas. — Įtariu, jog ir pats Haris žino, kad jo tėvas negalėjo žūti per karą.

— Tai kodėl jis to nepasako?

— Turbūt mano, kad kažko nenorite jam atskleisti.

— Bet aš ir pati nežinau tiesos, — prisipažino Meisė.

Senasis Džekas nieko į tai neatsakė.

Ji neskubėdama žingsniavo namo; į vieną klausimą atsakyta, į kitą — vis dar ne. Ir vis dėlto Meisė neabejojo, kad Senąjį Džeką galima įrašyti į sąrašą tų, kurie žino visą tiesą apie tai, kas nutiko jos vyrui.

Džekas neklydo kalbėdamas apie panelę Tilę, nes kai Meisė išdėstė pono Framptono pasiūlymą, ji buvo tokia supratinga ir taip palaikė Meisę, jog didesnės paramos nė negalėjai tikėtis.

— Mes visos tavęs ilgėsimės, — kalbėjo panelė Tilė. — Atvirai kalbant, „Royal“ viešbučiui labai pasisekė, kad turės tave.

— Net neišmanau, kaip jums dėkoti už viską, ką dėl manęs padarėte per tiek metų, — tarė Meisė.

— Tai Haris tau turėtų dėkoti, — atsakė panelė Tilė, — ir, manau, netrukus jis pats tai supras.

Po mėnesio Meisė pradėjo dirbti naujoje vietoje ir greitai suprato, kodėl „Palmių kiemelyje" būdavo užimta vos trečdalis vietų.

Padavėjoms jų darbas ir tebuvo paprasčiausias darbas, o panelei Tilei darbas buvo pašaukimas. Padavėjos nesivargino įsiminti klientų vardų ar jų pamėgtų staliukų. Dar blogiau — kol kava atsidurdavo ant staliukų, jau būdavo ataušusi, o pyragaičiai džiūdavo lentynose tol, kol kas nors jų nenupirkdavo. Meisė ir nesistebėjo, kad niekas negaudavo arbatpinigių; padavėjos jų nenusipelnė.

Dar po mėnesio Meisė pradėjo suprasti, kiek daug visko panelė Tilė ją išmokė.

Po trijų mėnesių Meisė jau buvo pakeitusi penkias iš septynių padavėjų, ir jai nereikėjo jų nuvilioti nuo panelės Tilės. Visoms savo darbuotojoms ji užsakė gražias naujas uniformas, nupirko naujų lėkščių, puodelių ir lėkštelių, be to, pakeitė kavos tiekėją ir pyragų kepėją. Pastarąjį jai norėjosi pasivogti iš panelės Tilės.

— Jūs man kainuojate krūvas pinigų, Meise, — pasakė ponas Framptonas, kai ant jo darbo stalo nusileido dar vienas pluoštas sąskaitų. — Stenkitės nepamiršti, ką sakiau apie investicijų susigrąžinimą.

— Pone Framptonai, duokite man dar šešis mėnesius ir pamatysite rezultatus.

Nors Meisė dirbo dieną naktį, ji visada rasdavo laiko rytais palydėti Harį į mokyklą ir po pietų pasiimti. Bet poną Framptoną įspėjo, kad vieną dieną ji į darbą vėluos.

Kai pasakė priežastį, jis davė jai laisvą dieną.



Prieš jiedviem išeinant iš namų, Meisė pažvelgė į savo atvaizdą veidrodyje. Ji vilkėjo geriausiais sekmadieniniais drabužiais, bet šįkart buvo susiruošusi ne į bažnyčią. Nusišypsojo sūnui, kuris taip šauniai atrodė pasipuošęs nauja raudonos ir juodos spalvos mokykline uniforma. Tačiau laukdama tramvajaus stotelėje Meisė truputį drovėjosi.

— Du bilietus iki Parko gatvės, — pasakė ji konduktoriui, kai vienuoliktu numeriu pažymėtas tramvajus pajudėjo.

Meisė neįstengė nuslėpti pasididžiavimo — konduktorius įdėmiau pažvelgė į Harį. Toks konduktoriaus dėmesys dar labiau patikino Meisę, kad ji apsisprendė teisingai.

Kai privažiavo savo stotelę, Haris atsisakė patikėti mamai lagaminėlį. Kopiant į kalną, ant kurio ir buvo įsikūrusi mokykla, Meisė laikė Harį už rankos net gerai nežinodama, katras iš jų labiau jaudinasi. Ji negalėjo atplėšti akių nuo gražių karietų ir automobilių su vairuotojais, kurie atvežė kitus berniukus švęsti pirmosios semestro dienos. Vylėsi, kad Hariui vis dėlto pavyks tarp tų berniukų susirasti nors vieną draugą. Beje, kai kurios auklės buvo apsirengusios geriau už ją.

Jiems artėjant prie mokyklos vartų, Haris žengė vis lėčiau. Meisė nujautė, kad jam nepatogu, — o gal tik baiminasi nežinios?

— Toliau jau neisiu, — pasakė ji ir pasilenkusi pabučiavo sūnų. — Sėkmės, Hari. Elkis taip, kad mes tavimi didžiuotumėmės.

— Sudie, mama.

Žiūrėdama, kaip jis nueina, Meisė pastebėjo, kad Hariu Kliftonu dar kai kas domisi.

15

Meisė niekada nepamirš pirmo karto, kai jai teko pasakyti klientui, jog kavinėje nėra vietos.

— Net neabejoju, kad po kelių minučių staliukas atsiras.

Ji didžiavosi tuo, kad, klientui apmokėjus sąskaitą, jos darbuotojos sugebėdavo per penkias minutes nurinkti indus, pakeisti staltiesę ir paserviruoti staliuką naujam svečiui.

„Palmių kiemelis“ tapo toks populiarus, kad Meisė nuolat būdavo rezervavusi porą staliukų, jei kartais netikėtai sumanytų užsukti koks nors nuolatinis klientas. Ji net kiek sutriko, kai keli seni Tilės arbatinės lankytojai pradėjo vaikščioti ir į „Palmių kiemelį“, ką jau kalbėti apie mieląjį senuką poną Kradiką, kuris prisiminė Harį dar nuo tų dienų, kai šis išnešiodavo laikraščius. Meisė pasijuto sulaukusi dar didesnio komplimento, kai išgerti rytinės kavos puodelio pas ją pradėjo lankytis ir pati panelė Tilė.

— Tik noriu pažiūrėti, kaip dirba konkurentai, — kalbėjo panelė Tilė. — Beje, Meise, kava nuostabi.

— Taip ir turėtų būti, — atsakė Meisė. — Jūsų mokykla.

Kartkartėmis pas ją užbėgdavo ir Edis Atkinsas; jeigu tikrai ką nors galima spręsti apie žmogaus gyvenimą pažvelgus į jo rūkomų cigarų dydį arba į juosmens apimtį, jam ir toliau dangus buvo ne riba. Nors Edis ir dabar elgėsi bičiuliškai, jis jau nebesiūlė Meisei kur nors kartu nueiti, tik nuolat primindavo, kad jo durys jai visada atviros.

Nepasakytum, kad Meisė nebūtų turėjusi gerbėjų, kuriems ji kartkartėmis leisdavo kur nors nusivesti ją pavakaroti ar pavakarieniauti kokiame nors prašmatniame restorane, palydėti į teatrą ar į kiną, ypač pažiūrėti filmų su Greta Garbo. Bet, prieš išsiskirdama po drauge praleisto vakaro, ji tiems gerbėjams teleisdavo pakštelėti į skruostą ir iškart grįždavo namo. Viskas taip ir klostėsi, iki ji nesusipažino su Patriku Keisiu, kuris įrodė, kad airiškas žavesys — ne tik banali frazė.

Kai tik Patrikas pirmą kartą įžengė į „Palmių kiemelį“, į jį nukrypo ne tik Meisės žvilgsnis. Jis buvo kiek aukštesnis nei šešių

pėdų, banguotų tamsių plaukų, atletiškai sudėtas. Daugumai moterų to ir pakaktų, bet Meisę, kaip ir daugelį kitų, jos manymu, sužavėjo šypsena.

Patrikas jai sakėsi dirbantis finansų srityje, bet, kita vertus, Edis taip pat sakė, jog sukasi pramogų versle. Darbo reikalais Patrikui tekdavo kartą ar du per mėnesį lankytis Bristolyje; tada Meisė leisdavo jam nusivesti ją pavakarieniauti, į teatrą ar į kiną; kartais ji net sulaužydavo savo auksinę taisyklę ir negrįždavo paskutiniu tramvajumi namo, į Varyklos gatvę.

Jos nebūtų nustebinusi žinia, kad savo namuose Korke Patrikas turi žmoną ir pustuzinį vaikų, nors pridėjęs ranką prie širdies jis jai prisiekė esąs viengungis.

Kai į „Palmių kiemelį“ užsukdavo ponas Holkombas, Meisė palydėdavo jį prie stalelio atokesniame salės kampe; stalelis stovėjo už didelės kolonos, ir nuolatiniai jos svečiai jo nesirinkdavo. Bet šiame nuošaliame kamputyje Meisė galėdavo išklausinėti poną Holkombą, kaip sekasi Hariui.

Šiandieną jis, rodos, labiau domėjosi ateitimi nei praeitimi ir paklausė:

— Ar jau nusprendėte, ką Haris veiks baigęs Šventojo Bedos mokyklą?

— Apie tai dar beveik negalvojau, — prisipažino Meisė. — Juk dar yra šiek tiek laiko.

— Laikas labai greitai bėga, ir aš nemanau, jog norėtumėte, kad jis grįžtų į Merivudą.

— Ne, nenorėčiau, — tvirtai atsakė Meisė. — Bet ar yra iš ko rinktis?

— Haris sako, kad norėtų lankyti Bristolio klasikinę mokyklą, bet jam neramu, jog jūs neišgalėsite sumokėti už mokslą, jeigu jis nelaimės stipendijos.

– Nebus didelių sunkumų, – patikino Meisė. – Gaunu gerą atlyginimą ir dar arbatpinigių; tik niekam nereikia žinoti, kad jo mama – padavėja.

– Šauni padavėja, – atsakė ponas Holkombas dairydamasis po pilnutėlę salę. – Labai stebiuosi, kad iki šiol neatidarėte savo kavinės.

Meisė nusijuokė; visai netrukus ji sulaukė netikėto panelės Tilės vizito.

Meisė kiekvieną sekmadienį lankydavosi rytinėse Redklifo Švč. Marijos bažnyčios pamaldose ir klausydavosi, kaip gieda jos sūnus. Panelė Mondei ją įspėjo, kad netrukus Hario balsas ims keistis, todėl tikrai neaišku, ar po kelių savaičių jis jau galės giedoti tenoro solo partijas.

Tą rytą Meisė stengėsi susikaupti ir klausytis sekmadieninio pamokslo, bet mintys vis kažkur klydinėjo. Pažvelgusi į kitą suolų eilę ji pamatė sėdinčius poną ir ponią Baringtonus su sūnumi Džailzu ir dviem mergaitėmis, turbūt dukromis, bet jų vardų Meisė nežinojo. Ji nustebo, kai Haris pasakė, jog Džailzas Baringtonas – geriausias jo bičiulis. Jis sakė, kad pirmiausia juos suvedė ne kas kitas, o paprastas atsitiktinumas – jų pavardės, skaitant pagal abėcėlę, yra greta. Meisė vylėsi niekada nesulaukti tokios akimirkos, kai būtinai reikėtų pasakyti, jog Džailzas jam gali būti daugiau nei geras bičiulis.

Meisė dažnai gailėdavosi, kad negali kaip nors labiau prisidėti prie Hario pastangų laimėti Bristolio klasikinės mokyklos stipendiją. Nors panelė Tilė buvo ją išmokiusi perskaityti meniu, pridėti ir atimti, net parašyti keletą paprastų žodžių, ji pradėdavo virpėti iš nerimo vien pagalvojusi apie tai, kiek Hariui tenka visko įveikti.

Panelė Mondei stiprino Meisės pasitikėjimą nuolat jai primindama, kad Haris niekada nebūtų taip toli nuėjęs, jeigu ji nebūtų sutikusi tiek visko paaukoti.

— Kad ir kaip būtų, — pridūrė ji, — jūs esate tokia pat sumani kaip ir Haris, tik jums nebuvo suteiktos tokios galimybės.

Ponas Holkombas ir toliau ją informuodavo apie tai, ką jis pats vadino „grafiku"; kadangi egzamino data vis artėjo, Meisė nervinosi ne menkiau už patį kandidatą. Teisingas buvo Senojo Džeko pasakymas, kad labai dažnai stebėtojas kamuojasi labiau nei dalyvis.

Dabar „Palmių kiemelis" būdavo sausakimšas kasdien, tačiau šį dešimtmetį, kurį žiniasklaidos atstovai pavadino „lengvabūdišku ketvirtuoju dešimtmečiu", Meisė nesiliovė ieškojusi dar daugiau naujovių.

Rytais prie kavos puodelio savo lankytojams ji pasiūlydavo įvairiausių pyragaičių, o jos sudarytas popietinės arbatos meniu irgi labai išpopuliarėjo — ypač tada, kai Haris jai papasakojo, kaip ponia Barington prašė jo pasirinkti indišką arba kinišką arbatą. Vis dėlto ponas Framptonas vetavo pasiūlymą į meniu įtraukti sumuštinius su rūkyta lašiša.

Kiekvieną sekmadienį Meisė klaupdavosi ant savo mažosios pagalvėlės; ji meldė vis to paties: „Dieve, prašau, padaryk taip, kad Haris laimėtų stipendiją. Jeigu jis laimės, daugiau niekada nieko Tavęs neprašysiu."

Likus savaitei iki egzaminų, Meisė nebegalėjo užmigti; ji gulėdavo atsimerkusi, svarstydama, kaip sekasi Hariui. Daugybė kavinės lankytojų prašydavo, kad ji perduotų Hariui kuo geriausių linkėjimų; kai kurie žmonės buvo girdėję jį giedantį bažnyčios chore, kai kurie pažinojo nuo tada, kai jis išnešiodavo rytinius laikraščius, dar kiti prašydavo perduoti jam labų dienų, nes ir jų pačių vaikai kadaise buvo laikę ar dar tik kada nors laikys egzaminus ir patirs tą patį. Meisei atrodė, kad egzaminą rengiasi laikyti pusė Bristolio.

Egzamino rytą Meisė prie kito staliuko pasodino kelis nuolatinius klientus, ponui Kradikui vietoje įprasto karšto šokolado atnešė kavos ir net dviem lankytojams pateikė kitų žmonių sąskaitas. Niekas nesiskundė.

Haris jai pasakė, kad, jo manymu, viską atliko gana gerai, tik nebuvo įsitikinęs, ar to pakaks. Jis paminėjo Tomo Hardžio pavardę, tik Meisė negalėjo tvirtai pasakyti, ar tai jo draugas, ar vienas iš mokytojų.

Kai tą ketvirtadienio rytą „Palmių kiemelio“ sieninis laikrodis išmušė dešimtą, Meisė žinojo, kad dabar mokyklos skelbimų lentoje direktorius kabina egzaminų rezultatus. Ponas Holkombas įžengė į salę ir patraukė tiesiai prie savo staliuko už kolonos dar po dvidešimt dviejų minučių. Iš mokytojo veido Meisė negalėjo išskaityti, kaip Hariui pasisekė. Ji skubiai perėjo per kavinę ir pirmą kartą per ketverius metus atsisėdo ant kėdės, — žodis „susmuko“ būtų tikslesnis, — priešais savo svečią.

— Haris egzaminą išlaikė labai gerai, — pasakė ponas Holkombas, — bet, deja, iki stipendijos jam pritrūko.

— Ką tai reiškia? — paklausė Meisė, stengdamasi suvaldyti drebančias rankas.

— Pirmieji dvylika kandidatų surinko aštuoniasdešimt ir daugiau procentų, ir jiems visiems buvo paskirtos stipendijos. Tiesą sakant, Hario draugas Dikinsas buvo įvertintas aukščiausiai — devyniasdešimt dviem procentais. Hario rezultatas išties pagirtinas — septyniasdešimt aštuoni procentai; iš trijų šimtų jis — septynioliktas. Ponas Frobišeris man sakė, kad įvertinimą numušė anglų literatūros užduotis.

— Jam reikėjo skaityti Hardį, o ne Dikensą, — pratarė moteris, niekada neskaičiusi jokios knygos.

— Hariui vis tiek bus pasiūlyta vieta Bristolio klasikinėje mokykloje, tik jis negaus kasmetinės šimto svarų moksleivio stipendijos.

Meisė pakilo iš savo vietos.

— Vadinasi, man reikės dirbti ne dvi pamainas, o tris, taip? Nes jis negrįš į Merivudo mokyklą, pone Holkombai, tikrai sakau.

Meisė stebėjosi, kiek daug nuolatinių kavinės lankytojų dar keletą dienų sveikino ją su tokiais puikiais Hario laimėjimais. Ji taip pat sužinojo, kad keli jos klientai irgi turėjo vaikų, kurie egzamino neišlaikė, o vieno lankytojo vaikui pritrūko vos vieno procento. Jiems teks rinktis kitą mokyklą. Tai sužinojusi ji dar tvirčiau įsitikino, kad Hario niekas nesustabdys ir jau pačią pirmą semestro dieną jis peržengs Bristolio mokyklos slenkstį.

Kitą savaitę pastebėjo vieną keistą dalyką — padvigubėjo jos arbatpinigiai. Mielasis senasis ponas Kradikas įbruko jai penkių svarų banknotą sakydamas: „Hariui. Tegu jis įrodo esąs vertas savo motinos."

Kai į pašto dėžutę Varyklos gatvėje įkrito plonas baltas vokas, — toks įvykis retai kada nutinka, — Haris atplėšė laišką ir perskaitė mamai: „H. Kliftonui rudens semestrą siūloma vieta A klasėje; semestras prasideda rugsėjo 15 d." Paskaitęs iki paskutinės pastraipos, kurioje buvo ponios Klifton prašoma patvirtinti savo parašu, ar kandidatas priima, ar atmeta pasiūlymą, Haris sunerimęs pažvelgė į mamą.

— Turi atrašyti nedelsdamas ir priimti pasiūlymą! — pasakė ji.

Haris apsivijo mamos kaklą ir sušnibždėjo:

— Kaip norėčiau, kad mano tėvas būtų gyvas.

Gal jis ir gyvas, pamanė Meisė.

Po kelių dienų ant kilimėlio prie durų nusileido dar vienas laiškas. Jame buvo ilgas ir smulkus sąrašas daiktų, kuriuos reikėjo įsi-

gyti dar prieš prasidedant semestrui. Meisė atkreipė dėmesį į tai, kad Hariui visko reikėjo po kelis vienetus ar poras, o kartais net po tris ar daugiau — pilkų puskojinių su prilaikančiomis gumomis reikėjo net šešių porų.

— Gaila, kad negali pasiskolinti mano keliaraiščių, — pasakė Meisė. Haris nukaito.

Trečias laiškas kvietė naujus mokinius pasirinkti tris papildomas veiklas iš pateikto sąrašo, kuriame buvo išvardyta daugybė būrelių, pradedant automobilininkų klubu ir baigiant Jungtinėmis kadetų pajėgomis; norint lankyti kai kuriuos būrelius, reikėjo sumokėti papildomus penkis svarus. Haris pasirinko chorą, už kurį papildomai mokėti nereikėjo, teatro klubą ir Meno mylėtojų draugiją. Prie pastarosios buvo parašyta išlyga, jog lankantis visose galerijose, kurios nėra Bristolyje, reikės sumokėti papildomus pinigus.

Meisė labai norėjo, kad tokių kaip ponas Kradikas būtų daugiau, bet ji niekada neleido Hariui net įtarti, kad yra priežasčių nerimauti, nors ponas Holkombas jai priminė, kad Bristolio klasikinėje mokykloje jis mokysis penkerius metus. Meisė jam atsakė, jog Haris — pirmasis jų šeimos narys, kuris nemes mokslų sulaukęs keturiolikos.

Meisė susikaupė dar vienam vizitui į „T. C. Marsh, Išskirtiniai siuvėjai“ parduotuvę.

Kai Haris buvo tinkamai aprengtas ir paruoštas pirmai semestro dienai, Meisė vėl pradėjo vaikščioti į darbą pėsčia ir kas savaitę sutaupydavo po penkis pensus — mokestį už tramvajaus bilietėlius arba, kaip ji sakė savo motinai, „svarą per metus, kurio pakako sumokėti už naują Hario kostiumą“.

Per daugelį metų Meisė suprato, kad vaikai į tėvus žiūri kaip į nelemtą būtinybę, bet labai dažnai tie tėvai juos dar ir glumina.

Mokslo metų pabaigos šventėje Šv. Bedos mokykloje Meisė buvo vienintelė motina, nepasipuošusi skrybėle. Po tos šventės padėvėtų drabužių parduotuvėje ją nusipirko; kad ir kokia senamadė toji skrybėlė būtų, jai teks tarnauti tol, kol Haris baigs Bristolio mokyklą.

Haris sutiko, kad pirmą semestro dieną mama jį palydėtų į mokyklą, bet Meisė jau buvo nutarusi, kad jis pakankamai didelis ir vakare galės parvažiuoti namo tramvajumi. Labiausiai ji nerimavo ne dėl to, kaip Haris keliaus į mokyklą ir kaip iš jos grįš, bet ką su juo daryti vakarais, nes pamokos vyks tik dieną, ir Haris neliks mokykloje nakvoti. Ji net neabejojo, kad jei jis ir toliau dalysis kambariu su dėde Stenu, viskas gali baigtis ašaromis. Ruošdama Harį į naująją mokyklą pirmą mokslo metų dieną, Meisė stengėsi apie šią bėdą negalvoti.

Užsidėjusi skrybėlaitę, apsivilkusi neseniai išvalytą geriausią, — vienintelį — paltuką, apsiavusi patogius juodus batelius ir apsimovusi vienintelę porą šilkinių kojinių, Meisė jautėsi pasirengusi susitikti su kitais tėvais. Jai nusileidus laiptais, Haris jau laukė prie durų. Apsivilkęs juodos ir tamsiai raudonos spalvos uniformą jis taip šauniai atrodė, kad Meisei būtų buvusi didžiulė laimė pasivedžioti jį Varyklos gatve pirmyn atgal — idant visi kaimynai žinotų, jog vienas gatvės gyventojas lanko Bristolio klasikinę mokyklą.

Kaip ir pirmą mokslo metų dieną keliaudami į Šv. Bedos mokyklą, jie įlipo į tramvajų, tik dabar Haris paklausė, ar jie negalėtų išlipti viena stotele anksčiau, dar neprivažiavę Universiteto gatvės. Meisei nebebuvo leista vesti jo už rankos, nors ji ne vieną kartą pataisė Hariui kepuraitę ir kaklaraištį.

Kai Meisė pamatė prie mokyklos vartų susibūrusį triukšmingą jaunų vyrų pulką, pasakė:

— Geriau jau eisiu, nenoriu pavėluoti į darbą.

Haris sutriko, nes žinojo, kad ponas Framptonas mamai buvo davęs laisvą dieną.

Meisė trumpam apkabino sūnų, o paskui įdėmiai žiūrėjo, kaip jis kopia į kalvą. Pirmasis jį pasitiko Džailzas Baringtonas. Meisė nustebo jį pamačiusi, nes Haris jai sakė, kad Džailzas tikriausiai mokysis Itone. Jie paspaudė vienas kitam rankas kaip suaugę vyrai, ką tik baigę svarbų sandėrį.

Meisė matė būrio pakrašty stovinčius poną ir ponią Baringtonus. Ar jis tikrai stengiasi jos išvengti? Po kelių minučių prie jų priėjo ponas ir ponia Dikinsai, lydimi Peloukvino stipendininko. Ir vėl rankų paspaudimai; ponas Dikinsas tiesė kairę ranką.

Tėvams pradėjus skirstytis, Meisė stebėjo, kaip ponas Baringtonas pirmiausia paspaudžia ranką sūnui, paskui — Dikinsui, bet Hariui ištiesus ranką nuo jo nusigręžia. Ponia Barington atrodė sutrikusi, ir Meisė svarstė, ar vėliau ji paklaus, kodėl jis ignoravo artimiausią Džailzo bičiulį. Meisė neabejojo, jog jei ir paklaus, jis nesakys žmonai tikrosios priežasties. Meisė baiminosi, kad neilgai trukus Haris jos nepaklaustų, kodėl ponas Baringtonas visada jį taip niekina. Kadangi tiesą žinojo tik trys žmonės, Meisė nemanė, kad Haris kada nors galėtų ką nors išsiaiškinti.

16

Panelė Tilė ėmė taip dažnai lankytis „Palmių kiemelyje“, jog net gavo savo staliuką.

Paprastai ji ateidavo apie ketvirtą ir užsisakydavo puodelį arbatos („Earl Grey“) ir sumuštinį su agurkais. Ji visada atsisakydavo ką nors išsirinkti iš įvairaus kreminių pyragaičių, džemu perteptų pyragų ar šokoladinių eklerų asortimento, bet kartais sau leisdavo pasmaguriauti sviestiniais paplotėliais. O vieną vakarą ji užsuko prieš pat penktą — neįprastai vėlai, — ir Meisei atlėgo, kai pamatė, kad jos stalelis laisvas.

— Įdomu, ar šiandien galėčiau atsisėsti kur nors nuošaliau, Meise. Norėčiau ramiai su tavimi pasikalbėti.

— Žinoma, panele Tile, — atsakė Meisė ir nuvedė ją prie pono Holkombo pamėgto stalelio salės gale, už kolonos. — Po dešimties minučių baigsiu darbą, — kalbėjo Meisė, — tada prie jūsų prieisiu.

Kai Meisę pakeisti atėjo jos padėjėja Suzana, jai paaiškino, jog kelioms minutėms prisės prie panelės Tilės staliuko, bet jos aptarnauti nereikės.

— Ar ta sena antis kuo nors nepatenkinta? — paklausė Suzana.

— Ta sena antis mane išmokė visko, ką dabar išmanau, — šyptelėjusi atsakė Meisė.

Kai išmušė penktą, Meisė perėjo per kavinės salę ir atsisėdo priešais panelę Tilę. Ji retai kada prisėsdavo prie klientų, o jeigu kada ir prisėsdavo, niekada nesijausdavo jaukiai.

— Gal norėtum arbatos, Meise?

— Ne, panele Tile, dėkoju.

— Suprantu. Stengsiuosi tavęs ilgai neužlaikyti, bet prieš pasakydama, kodėl norėjau su tavimi susitikti, paklausiu, kaip sekasi Hariui.

— Norėčiau, kad jis daugiau nebeaugtų, — atsakė Meisė. — Man kas kelias savaites tenka ilginti jam kelnes. Jeigu ir toliau taip sparčiai augs, metų gale ilgos kelnės bus pavirtusios į trumpas.

Panelė Tilė nusijuokė.

— O kaip jam sekasi dirbti?

— Semestro pabaigos ataskaitoje parašyta, — Meisė nutilo stengdamasi prisiminti tikslius žodžius, — „Labai gera pradžia. Daug žadantis moksleivis.“ Anglų kalba jam sekasi geriausiai iš visų.

— Skamba ironiškai. Jei gerai prisimenu, šis dalykas Hariui ir pakišo koją per stojamąjį egzaminą.

Meisė linktelėjo ir stengėsi negalvoti apie finansines pasekmes, kurias sukėlė per menkas Hario domėjimasis Tomu Hardžiu.

— Tu turėtum labai juo didžiuotis, — kalbėjo panelė Tilė. — O kai sekmadienį nuėjau į Švč. Marijos bažnyčią, apsidžiaugiau pamačiusi, kad jis vėl gieda chore.

— Taip, bet dabar jis turi tenkintis vieta paskutinėje eilėje, šalia kitų baritonų. Jo solisto dienos baigėsi. Tačiau jis pradėjo lankyti teatro klubą; kadangi Bristolio mokykloje nėra mergaičių, mokykliniame spektaklyje Haris vaidina Uršulę.

— „Daug triukšmo dėl nieko", — pasakė panelė Tilė. — Bet aš nebegaliu gaišinti tavo laiko, todėl pasakysiu, kodėl norėjau tave pamatyti. — Ji gurkštelėjo arbatos, tarsi būtų norėjusi susikaupti prieš vėl prabildama, o tada jau berte išbėrė: — Brangioji, kitą mėnesį man sueis šešiasdešimt, ir jau kuris laikas svarstau, kad man reikėtų į pensiją.

Meisei niekada nebuvo nė pagalvojusi, kad panelė Tilė su saule nedirbs.

— Mes su panele Mondei svarstėme galimybę persikelti į Kornvalį. Nusižiūrėjome trobelę prie jūros.

Jūs negalite išvykti iš Bristolio, norėjo pasakyti Meisė. Aš jus myliu, ir jei išvyksite, į ką kreipsiuosi patarimo?

— Apie tai pradėjau svarstyti praėjusį mėnesį, — tęsė panelė Tilė, — kai vietinis verslininkas man pateikė pasiūlymą, susijusį su arbatine. Atrodo, jis nori ją prijungti prie augančios savo imperijos. Ir nors man neįdomu, ar Tilės arbatinė taps grandinės dalimi, jo pasiūlymas buvo per daug viliojantis, kad išleistum jį iš rankų.

Meisei kirbėjo vienas klausimas, bet ji nepertraukė įsibėgėjusios panelės Tilės.

— Nuo tada labai daug apie tai mąsčiau ir pamaniau, kad jei rastum tokią sumą, kokią jis man pasiūlė, mieliau perduočiau verslą tau nei tam nepažįstamajam.

— Kiek jis pasiūlė?

— Penkis šimtus svarų.

Meisė atsiduso.

— Man labai miela, kad pagalvojote apie mane, — galiausiai pratarė, — bet, tiesą sakant, aš neturiu nė penkių šimtų pensų, ką jau kalbėti apie penkis šimtus svarų.

— Baiminausi, kad to nepasakytum, — pratarė panelė Tilė. — Bet jei rastum rėmėją, net neabejoju, kad šis verslas jam pasirodytų puiki investicija. Šiaip ar taip, praėjusiais metais arbatinės pelnas buvo šimtas dvylika svarų ir dešimt šilingų, atskaičiavus mano atlygį. Parduočiau tau ir už mažiau nei penkis šimtus svarų, bet Kornvalyje, Sent Mose, radome nuostabią trobelę, ir jos šeimininkai nenuleidžia nė penso — prašo trijų šimtų. Panelė Mondei ir aš galėtume pragyventi iš santaupų metus ar dvejus, bet kadangi nė viena iš mūsų negauna pensijos, papildomi du šimtai svarų daug ką pakeistų.

Meisė jau rengėsi sakyti panelei Tilei, kad labai apgailestauja, bet apie tai tikrai negali būti nė kalbos, kai į kavinės salę įžengė Patrikas Keisis ir atsisėdo prie savo staliuko.

Jiems dar nepasimylėjus Meisė papasakojo Patrikui apie panelės Tilės pasiūlymą. Jis atsisėdo lovoje, prisidegė cigaretę ir giliai užsitraukė.

— Neturėtų būti labai sunku surinkti tiek kapitalo. Juk kalbame ne apie inžinierių Brunelį, mėginantį gauti pinigų Kliftono vardo kabančiam tiltui statyti.

— Ne, kalbame apie ponią Klifton, kuri stengiasi surinkti penkis šimtus svarų, nors negali pažvanginti nė dviem puspensiais.

— Teisybė, bet tu galėsi parodyti grynųjų įplaukas, pajamų srautus, ką jau kalbėti apie pelnytą arbatinės reputaciją. Tik sakau, norėsiu peržiūrėti pastarųjų penkerių metų sąskaitų knygas, kad įsitikinčiau, jog nuo tavęs niekas neslepiama.

— Panelė Tilė niekada nemėgintų ko nors apgauti.

— Tau dar teks patikrinti, ar nereikės artimiausiu metu sumokėti nuompinigių, — tęsė Patrikas, nekreipdamas dėmesio į Meisės protestus. — Viską turėsi patikrinti labai atidžiai, kad jos sąskaitininkas nesumanytų pareikšti pretenzijų, kai tik pradėsi gauti pelną.

— Panelė Tilė taip nesielgtų, — pasakė Meisė.

— Meise, tu tokia patikli. Turėtum prisiminti, kad visa tai bus jau ne panelės Tilės rankose, bet teisininko, kuriam irgi reikės užsidirbti, ir sąskaitininko, laukiančio atlygio dienos, jei jo nenusamdysi.

— Akivaizdu, kad niekada nematei panelės Tilės.

— Mane jaudina tavo pasitikėjimas ta sena panele, Meise, bet mano darbas — apsaugoti tokius žmones kaip tu, o šimto dvylikos svarų ir dešimties šilingų metinio pelno tau nepakaks pragyvenimui, nes nepamiršk, kad reikės nuolat mokėti investuotojui.

— Panelė Tilė mane patikino, kad į tą pelną neįskaičiuotas jos atlyginimas.

— Gal taip ir yra, bet tu nežinai, kokio dydžio tasai atlyginimas. Jei nori išgyventi, tau reikia gauti mažiausiai dar du šimtus penkiasdešimt svarų per metus; kitaip ne tik pati nuskursi, bet ir Haris nebegalės mokytis Bristolio mokykloje.

— Negaliu sulaukti tavo susitikimo su panele Tile.

— O kaip arbatpinigiai? „Royal" viešbutyje gauni penkiasdešimt procentų visos arbatpinigių sumos, o tai yra mažiausiai du šimtai svarų per metus, ir bent jau dabar tie arbatpinigiai neapmokestinami, nors aš neabejoju, kad ateityje vyriausybė susizgribs ir apmokestins.

— Gal man reikėtų pasakyti panelei Tilei, kad rizika per didelė. Galiausiai, kaip ir sakai, dirbdama „Royal" viešbutyje gaunu garantuotas pajamas ir niekuo nerizikuoju.

— Teisybė, bet jei panelė Tilė bent pusę tiek gera, kaip sakai, tokios galimybės kaip ši galbūt daugiau niekada nebepasitaikys.

— Tai apsispręsk, Patrikai, — pratarė Meisė, stengdamasi slėpti susierzinimą.

— Apsispręsiu, kai tik pamatysiu sąskaitų knygas.

— Pamatysi, kai tik susitiksi su panele Tile, — atsakė Meisė, — nes tada ir suprasi, ką iš tikrųjų reiškia gera valia.

— Nekantrauju susipažinti su tuo dorybių įsikūnijimu.

— Ar tai reiškia, kad man atstovausi?

— Taip, — atsakė Patrikas sumygdamas cigaretę.

— Ir kiek už tai teks pakloti bepinigei našlei, pone Keisi?

— Gesink šviesą.

— Ar manai, kad tikrai verta taip rizikuoti, — paklausė ponas Framptonas, — kai teks tiek daug prarasti?

— Mano patarėjas finansų klausimais taip mano, — atsakė Meisė. — Jis mane patikino, kad visi skaičiai sąskaitų knygose pateikti teisingai, be to, išmokėjusi paskolą, per penkerius metus turėčiau sulaukti pelno.

— Bet visus tuos metus Haris mokysis Bristolio klasikinėje mokykloje.

— Labai gerai žinau, pone Framptonai, bet su ponu Keisiu suderėjome pakankamą atlyginimą, o pasidalinusi arbatpinigius su personalu turėčiau uždirbti tiek, kiek ir dabar parnešu namo. Tačiau dar svarbiau yra tai, kad po penkerių metų jau turėsiu savo nuosavybę ir visas pelnas priklausys man, — kalbėjo Meisė stengdamasi tiksliai prisiminti Patriko žodžius.

— Man aišku, kad tu jau apsisprendei, — pasakė ponas Framptonas. — Bet norėčiau tave įspėti, Meise, kad būti darbuotoju, žinančiu, jog kas savaitę parsineši namo atlyginimą, ir būti darbdaviu, atsakingu už tai, kad kiekvieną penktadienio vakarą atsirastų kelios atlyginimų krūvelės, yra labai skirtingi dalykai. Atvirai kalbant, Meise, dabar dirbdama savo darbą esi geriausia, bet ar tikrai manai, kad nori iš žaidėjos tapti vadove?

— Ponas Keisis man patarinės.

— Taip, sutinku, Keisis — gabus vyrukas, bet jis atsakingas ir už svarbesnius klientus visoje šalyje. Tau, o ne kam kitam, teks tvarkyti verslo reikalus diena iš dienos. Jei kas nors pasisuks ne taip, jis ne visada bus šalia, kad palaikytų už rankos.

— Bet gali būti, kad niekada gyvenime man nebepasitaikys tokia galimybė.

Dar viena Patriko išsakyta tiesa.

— Tebūnie, Meise, — pratarė ponas Framptonas. — Ir žinok, kad mums visiems šiame viešbutyje tavęs labai trūks. Vienintelė priežastis, dėl kurios galiu sakyti, kad nesi nepakeičiama — tavo pačios taip gerai išmokyta padėjėja.

— Suzana jūsų nenuvils, pone Framptonai.

— Neabejoju, kad nenuvils. Bet ji niekada netaps Meise Klifton. Leisk man būti pirmam, linkinčiam tau sėkmės žengus šį rizikingą žingsnį; ir jeigu viskas klostysis ne taip, kaip sumanyta, „Royal" viešbutyje tau visada atsiras darbo.

Ponas Framptonas pakilo iš už stalo ir paspaudė Meisei ranką — visai kaip prieš šešerius metus.

17

Po mėnesio, dalyvaujant „National Provincial" banko Kornstrite valdytojui ponui Prendergastui, Meisė pasirašė šešis dokumentus. Bet prieš tai Patrikas jai perskaitė kiekvieną puslapį, eilutę po eilutės, dabar jau džiaugdamasis galimybe pripažinti, kad klydo suabejodamas panele Tile. Jei visi būtų tokie sąžiningi kaip ji, jis neturėtų darbo.

1934-ųjų kovo 19-ą Meisė įteikė panelei Tilei penkių šimtų svarų vertės čekį, už kurį gavo šilčiausią apkabinimą ir arbatinę. Po savaitės panelė Tilė ir panelė Mondei išvyko į Kornvalį.

Kai kitą dieną Meisė atvėrė duris savo verslui, pavadinimą „Tilės arbatinė“ paliko nepakeistą. Patrikas jai patarė vertinti virš durų kabantį reputaciją pelniusį Tilės vardą („atidaryta 1898-aisiais“); jo manymu, nereikėtų nė galvoti apie galimybę pavadinimą keisti, bent jau ligi panelė Tilė netaps šviesios atminties, o gal net ir tada nieko keisti nereikėtų. „Nuolatiniams lankytojams pokyčiai nepatinka, ypač nepatinka netikėti pokyčiai, todėl jų geriau neskubink.“

Vis dėlto Meisė nutarė šį tą pakeisti neįžeisdama nuolatinių arbatinės svečių. Ji nujautė, kad nepakenktų pakeisti staltieses; kėdės ir net stalai dabar jau atrodė, na, sakykim, keistai. Beje, ar panelė Tilė nepastebėjo, kad ir kilimas labai išplonėjęs?

— Prilaikyk vadeles, Meise, — įspėjo ją Patrikas vieno mėnesinio vizito metu. — Nepamiršk, kad pinigus labai lengva išleisti, bet sunku uždirbti; nenustebk, jei prarasi kelias senas bobeles ir pirmus kelis mėnesius neuždirbsi tiek, kiek tikėjaisi.

Patrikas buvo teisus. Pirmą mėnesį sumažėjo užimtų staliukų skaičius, antrą mėnesį — vėl sumažėjo, ir tai buvo panelės Tilės populiarumo įrodymas. Jeigu trečią mėnesį klientų būtų dar labiau sumažėję, Patrikas būtų įspėjęs Meisę dėl grynųjų cirkuliacijos ir kredito perviršio, bet dugnas jau buvo pasiektas, — tai dar viena Patriko frazė, — ir kitą mėnesį arbatinės svečių ėmė daugėti, nors ir nežymiai.

Baigiantis pirmiesiems metams Meisė nebuvo nei išlošusi, nei pralošusi, bet ir nesukaupė pakankamai pinigų, kad galėtų pradėti grąžinti banko paskolą.

— Nesigraužk, mieloji, — per vieną iš retų viešnagių Bristolyje pasakė jai panelė Tilė. — Praėjo daug metų, kol pradėjau gauti pelną.

Meisei nebuvo kada laukti tiek metų.

Antrieji metai prasidėjo gerai — keli nuolatiniai „Palmių kie-

melio“ lankytojai grįžo į senąją pamėgtą vietelę. Edis Atkinsas buvo priaugęs dar daugiau svorio, ir jo cigarai tapo daug daug didesni; Meisė nujautė, kad Edžio pramogų verslas klesti. Ponas Kradikas pasirodydavo kas rytą, vienuoliktą valandą; kad ir koks būtų oras, jis vilkėdavo lietpaltį ir nešdavosi skėtį. Kartkartėmis užbėgdavo ir ponas Holkombas, visada ištroškęs naujienų apie tai, kaip sekasi Hariui, ir Meisė niekada jam neleisdavo apmokėti sąskaitos. Pirmoji Patriko stotelė grįžus į Bristolį visada būdavo Tilės arbatinė.

Dirbdama antrus metus Meisė turėjo pakeisti vieną tiekėją, kuris niekaip negalėjo atskirti šviežio maisto nuo pasenusio, ir vieną padavėją, kurios jai taip ir nepavyko įtikinti, kad klientas visada teisus. Prašydamos darbo į Meisę kreipėsi kelios moterys, nes dirbančios moterys dabar jau nebuvo taip labai neįprasta. Meisė pasirinko jauną panelę vardu Karena su kupeta garbanotų šviesių plaukų, didelėmis mėlynomis akimis ir turinčią, kaip rašo madų žurnalai, smėlio laikrodžio figūrą. Meisė nujautė, kad Karena galėtų pritraukti naujų klientų, jaunesnių nei dauguma dabartinių nuolatinių arbatinės lankytojų.

Išsirinkti kitą pyragų kepėją buvo daug sunkesnė užduotis. Nors kelios kompanijos siūlėsi sudaryti sutartis, Meisė buvo labai reikli. Vis dėlto, kai ant arbatinės slenksčio pasirodė Bobas Barausas iš Barauso kepyklos (įkurtos 1935-aisiais) ir pasakė, jog Tilės arbatinė būtų pirmoji jo klientė, Meisė sutiko jį priimti bandomajam mėnesiui.

Bobas pasirodė esąs labai darbštus ir patikimas, o svarbiausia, jo gaminiai visada būdavo švieži ir gundantys; Meisės svečiai dažnai sakydavo: „Na, gal dar suvalgyčiau kokį vieną.“ Ypač buvo mėgstamos jo bandelės su kremu ir vaisiniai paplotėliai, o šokoladiniai keksiukai — naujas mados klyksmas — dingdavo iš vitrinos dar gerokai prieš vidurdienį. Nors Meisė nuolat jį spaudė iškepti daugiau, Bobas vis kartojo, kad daugiau pagaminti tiesiog negali.

Vieną rytą, kai Bobas atvežė savo gaminius, Meisei jis pasirodė kiek nuliūdęs, todėl ji pasodino Bobą ir įpylė puodelį kavos. Jis išsipasakojo, jog kamuojasi dėl tų pačių piniginių problemų, kokios pirmaisiais metais buvo iškilusios ir pačiai Meisei. Bet jis tikėjo, kad viskas greitai pasitaisys, nes visai neseniai jo kepinius priėmė dvi naujos parduotuvės; pasakodamas Bobas pabrėžė, kad jaučiasi labai skolingas Meisei už pagalbą stojant ant kojų.

Bėgant savaitėms šios rytinės kavos pertraukėlės tapo tarsi ritualu. Vis dėlto Meisė nepaprastai nustebo, kai Bobas pakvietė ją į pasimatymą, nes manė, kad juos sieja tik profesiniai reikalai. Jis nupirko bilietus į naują miuziklą „Kerinti naktis", kurį rodė „Hipodrome"; Meisė vylėsi tą miuziklą pamatyti su Patriku. Ji padėkojo Bobui ir pasakė, jog nenorėtų gadinti santykių. Norėjo pridurti, kad jos gyvenime jau yra du vyrai — dėl spuogų besinervinantis penkiolikmetis ir airis, kuris į Bristolį atvažiuoja kartą per mėnesį ir, rodos, nė nesupranta, kad jinai jį įsimylėjusi.

Bobas nesitaikstė su neigiamu atsakymu, ir po mėnesio Meisė dar labiau sutriko, kai jis jai įteikė markazito segę. Ji pabučiavo Bobą į skruostą stebėdamasi, kaip jis sužinojo, kad šiandien — jos gimtadienis. Tą vakarą ji įsidėjo segę į stalčių ir būtų ją pamiršusi, jei paskui atitinkamais vienodais intervalais nebūtų gavusi vis kitokių dovanų.

Patrikui, rodos, buvo smagu stebėti tokį konkurento atkaklumą ir vieną vakarą, jiedviem pietaujant, jis priminė Meisei, jog ji — puikios išvaizdos moteris su perspektyva.

Meisė nesijuokė.

— Šitai turi liautis, — pasakė.

— Tai kodėl nesusirandi kito kepėjo?

— Todėl, kad rasti gerų kepėjų yra daug sunkiau nei susimedžioti meilužių. Kad ir kaip būtų, Bobas patikimas, jo pyragai — skaniausi visame mieste, o kainos — žemesnės nei visų kitų jo konkurentų.

— Ir dar — jis tave įsimylėjęs, — pridūrė Patrikas.

— Nesišaipyk, Patrikai. Šitai turi liautis.

— Aš tau pasakysiu gerokai svarbesnį dalyką, kuris tikrai turi liautis, — pratarė Patrikas lenkdamasis ir praverdamas portfelį.

— Gal galiu tau priminti, — įsiterpė Meisė, — kad buvome nutarę romantiškai papietauti žvakių šviesoje, o ne kalbėtis apie verslo reikalus.

— Deja, laukti negalima, — atsakė Patrikas dėdamas ant stalo pluoštą dokumentų. — Štai tavo pastarųjų trijų mėnesių sąskaitos; rezultatai nedžiugina.

— Bet, kiek supratau, anksčiau sakei, kad viskas klostosi gerai.

— Klostėsi. Tau net pavyko išlaikyti banko rekomenduotas išlaidų normas, bet per tokį patį laikotarpį tavo pajamos nepaaiškinamai smuko.

— Kaip gali taip būti? — nesuprato Meisė. — Praėjusį mėnesį mus aplankė rekordinis skaičius svečių.

— Todėl ir nusprendžiau kruopščiai patikrinti visas paskutinio mėnesio sąskaitas ir kvitus. Skaičiai nesutampa. Meise, padariau liūdną išvadą, kad kažkuri tavo padavėja prikišo nagus prie kasos. Viešojo maitinimo versle šitai dažnai pasitaiko; paprastai paaiškėja, kad vagiliauja barmenas arba vyriausiasis padavėjas, bet kai vagystės prasideda, niekaip negali jų sustabdyti, kol nesučiumpi vagiančio asmens ir jo neatleidi. Jei nenustatysi kaltininko pakankamai greitai, dar metus negausi pelno ir nė skatiko negalėsi grąžinti bankui, ką jau kalbėti apie kredito perviršio mažinimą.

— Ką patarsi?

— Dabar tau reikėtų atidžiai stebėti visas savo darbuotojas, kol kuri nors išsiduos.

— Kaip man sužinoti, kuri vagia?

— Tau reikia atkreipti dėmesį į keletą požymių, — kalbėjo Patrikas. — Gal kas gyvena ne pagal savo galimybes, gal dėvi naują paltą

ar įsigijo brangų papuošalą, o gal važiuoja kur nors atostogauti, nors šiaip neišgalėtų leistis į tokią kelionę. Gal padavėja sakysis susiradusi naują draugužį, bet...

— Oo, velnias, — išsprūdo Meisei. — Man atrodo, žinau, kas tai galėtų būti.

— Kas?

— Karena. Ji pas mus dirba tik kelis mėnesius, o visai neseniai savaitgaliais pradėjo važinėti į Londoną. Praėjusį pirmadienį ji atėjo į darbą su nauju šaliku ir pora odinių pirštinių, man net pavydu pasidarė.

— Nedaryk skubotų išvadų, — patarė Patrikas, — bet atidžiai ją stebėk. Arba ji dedasi į kišenę visus arbatpinigius, arba vagia iš kasos; o gal ir viena, ir kita. Aš tau pažadu viena: nesiliaus. Dažniausiai vagis ima vis labiau savimi pasitikėti, kol galų gale būna sučiuptas. Tau reikia ją sustabdyti ir veikti greitai, kol ji nesugriovė tavo verslo.

Meisė negalėjo pakęsti tokio savo darbuotojų šnipinėjimo. Šiaip ar taip, jaunesnes padavėjas ji išsirinko pati, o vyresnės metų metus darbavosi Tilės arbatinėje.

Kareną stebėjo ypač atidžiai, tačiau nebuvo jokių akivaizdžių jos vagiliavimo požymių. Bet, kaip buvo įspėjęs Patrikas, vagys gudresni už sąžiningus žmones, o Meisė negalėjo jos stebėti kiaurą dieną.

Galiausiai problema išsisprendė savaime. Karena įteikė prašymą atleisti ją iš darbo ir pareiškė, kad yra susižadėjusi ir mėnesio gale vyks pas savo sužadėtinį į Londoną. Meisė pamanė, kad jos sužadėtuvių žiedas labai prašmatnus; ji svarstė, kas už jį sumokėjo. Bet Meisė nuvijo šalin blogas mintis; jai atlėgo, kad dabar turės mažiau bėdų ir galės gyventi ramiau.

Tačiau kai po kelių savaičių į Bristolį grįžo Patrikas, jis įspėjo Meisę, kad mėnesinės pajamos vėl sumažėjusios, vadinasi, vagiliavo ne Karena.

— Gal jau metas kviesti policiją? — paklausė Meisė.

— Dar ne. Tau mažiausiai reikia melagingų kaltinimų ar gandų, kurie tik užtrauks darbuotojų nemalonę. Policija gal ir demaskuos vagį, bet kol tai nutiks, galbūt prarasi geriausias darbuotojas, kurios nenorės būti įtariamosios. Be to, apie tai, savaime suprantama, sužinos ir kai kurie tavo arbatinės lankytojai, o tau to tikrai nereikia.

— Ar ilgai aš galiu sau leisti nesiimti jokių priemonių?

— Palaukime dar mėnesį. Jeigu per tiek laiko neišsiaiškinsime, kas vagia, teks kviesti policiją, — Patrikas plačiai nusišypsojo. — O dabar liaukimės kalbėtis apie reikalus ir pamėginkime prisiminti, kad turėtume švęsti tavo gimtadienį.

— Mano gimtadienis buvo prieš du mėnesius, — atsakė Meisė, — ir jeigu ne Bobas, tu nė nebūtum sužinojęs.

Patrikas vėl atidarė portfelį, tik šįkart iš jo išėmė karališkai mėlynos spalvos dėžutę su pažįstamu gulbės ženkliuku. Jis padavė dėžutę Meisei; ji neskubėdama ją atidarė ir joje rado porą juodų odinių pirštinių ir vilnonį šaliką, margintą tradiciniu Barberio raštu.

— Vadinasi, tu mane apiplėšinėjai, — pasakė Meisė jį apsikabindama.

Patrikas nieko neatsakė.

— Kas nutiko? — paklausė Meisė.

— Turiu ir daugiau naujienų.

Meisė žvelgė jam į akis svarstydama, kokių dar blogybių galėtų būti Tilės arbatinėje.

— Mane paaukštino. Dabar būsiu naujasis valdytojo pavaduotojas centrinėje mūsų kontoroje Dubline. Beveik visą laiką turėsiu būti savo darbo vietoje, todėl mano dabartinę užims kažkas kitas. Aš ir toliau galėsiu tave aplankyti, tik jau ne taip dažnai.

Gulėdama jo glėbyje Meisė praverkė kiaurą naktį. Ji manė, kad niekada nebenorės ištekėti, bet tik tol, iki suprato, kad mylimas žmogus jai nepasiekiamas.

Kitą rytą atėjo į darbą vėlai ir rado prie slenksčio laukiantį Bobą. Jai atrakinus duris, Bobas pradėjo krauti iš furgonėlio rytinius kepinius.

— Aš tuoj ateisiu, — pasakė Meisė ir dingo personalo prausykloje. Ji paskutinį kartą atsisveikino su Patriku šiam įlipus į tramvajų „Temple Meads" stotelėje; tada ir vėl apsipylė ašaromis. Tarėsi baisiai atrodanti ir nenorėjo, kad nuolatiniai arbatinės lankytojai pamanytų, jog jai kažkas negerai. „Niekada neneškite į darbą asmeninių bėdų, — nuolat savo darbuotojoms primindavo panelė Tilė. — Mūsų svečiai turi ir savų rūpesčių, kam jiems nerimauti dar ir dėl jūsų."

Meisė pažvelgė į veidrodį — visas grimas buvo nutekėjęs. „Prakeikimas", — garsiai tarė sau supratusi, kad ant prekystalio paliko rankinę. Grįžusi į arbatinę paimti rankinės ji staiga sublogavo. Bobas stovėjo atsisukęs į ją nugara, vieną ranką įkišęs į kasos stalčiuką. Meisė žiūrėjo, kaip jis suglemžia pluoštą banknotų ir monetų, kemša juos į kelnių kišenę, tyliai uždaro stalčiuką ir grįžęs prie furgonėlio ima kitą pyragaičių padėklą.

Meisė kuo puikiausiai prisiminė, ką jai buvo pataręs Patrikas. Kai Bobas vėl žengė pro duris, ji įėjo į arbatinę ir atsistojo prie kasos. Bobas laikė rankose ne padėklą, bet mažą raudoną odinę dėžutę. Jis jai plačiai nusišypsojo ir parpuolė ant kelių.

— Išeik iš šių patalpų nedelsdamas, Bobai Barausai, — pratarė Meisė tokiu tonu, kuris net ir ją pačią nustebino. — Jeigu dar kartą tave pamatysiu prie savo arbatinės, iškviesiu policiją.

Ji tikėjosi išgirsti srautus atsiprašymų ar keiksmų, bet Bobas tik atsistojo, padėjo ant prekystalio pavogtus pinigus ir netaręs nė žodžio išėjo. Meisė susmuko ant arčiausiai stovėjusios kėdės, ir tada į darbą atėjo pirmoji padavėja.

— Labas rytas, ponia Klifton. Gražus oras; šiuo metų laiku tokių orų reta.

18

Kai į 27-ojo numerio pašto dėžutę įkrisdavo plonas rudas vokas, Meisė žinodavo, kad laiškas iš Bristolio mokyklos, kad voke ras dar vieną sąskaitą už Hario mokslus ir „papildomas išlaidas“, kaip mėgdavo formuluoti labdaringos Bristolio organizacijos.

Grįždama namo ji visada užsukdavo į banką ir į verslo sąskaitą pervesdavo dienos pajamas, o į kitą sąskaitą — savąją arbatpinigių dalį, kuri buvo pavadinta „Hario“; Meisė vylėsi, kad kiekvieno ketvirčio pabaigoje jai pakaks pinigų padengti Bristolio mokyklos sąskaitas.

Meisė praplėšė voką; nors ji ir nemokėjo perskaityti visų laiške surašytų žodžių, pažino parašą ir virš jo parašytus skaičius — 37.10 svarų. Su pinigais striuka, bet, ponui Holkombui perskaičius paskutinę ataskaitą apie Hario pasiekimus mokykloje, jai teko sutikti — investuota protingai.

— Patikėkite, — įspėjo ją ponas Holkombas, — kai jam ateis metas baigti mokyklą, išlaidos nesumažės.

— Kodėl ne? — paklausė Meisė. — Su tokiu išsilavinimu jam neturėtų būti sunku susirasti darbą, o tada jau jis pats galėtų apmokėti visas sąskaitas.

Ponas Holkombas liūdnai papurtė galvą, tarsi nedėmesingas jo mokinys būtų nesupratęs aiškinamo klausimo.

— Viliuosi, kad baigęs Bristolio mokyklą jis norės keliauti į Oksfordą studijuoti anglų filologijos.

— Ir kiek tai truks? — klausinėjo Meisė.

— Trejus, o gal ketverius metus.

— Vadinasi, iki tol jam reikės perskaityti baisiai daug kūrinių.

— Pakankamai daug, kad gautų darbą.

Meisė nusijuokė.

— Gal jis bus mokytojas, kaip jūs.

— Jis — ne kaip aš, — atsakė ponas Holkombas. — Jei neklystu, jis bus rašytojas.

— Ar būdamas rašytoju gali užsidirbti pragyvenimui?

— Žinoma, jei tau sekasi. Bet jei šitai nepavyks, gal ir būsite teisi — galiausiai jis taps mokytoju, kaip aš.

— Man patiktų, — atsakė Meisė nesupratusi ironijos.

Ji įsidėjo voką į rankinę. Kai tą popietę po darbo užsuks į banką, turės įsitikinti, kad Hario sąskaitoje tikrai yra reikiama suma — trisdešimt septyni svarai ir dešimt šilingų — ir tik tada galės pasirašyti čekį. Patrikas jai sakė, jog kai pereikvoji kreditą, pelnosi bankas. Anksčiau mokykla kartais atidėdavo mokesčius dviem trims savaitėms, bet Patrikas paaiškino, kad kiekvieno semestro pabaigoje jiems irgi reikia sutvarkyti sąskaitų knygas, kaip ir dirbant arbatinėje.

Meisei neteko ilgai laukti tramvajaus; įsėdusi ji vėl susimąstė apie Patriką. Ji niekada niekam, net mamai, neprisipažins, kaip labai jo ilgisi.

Jos mintis nutraukė tramvajų lenkiantis ugniagesių automobilis. Keli keleiviai įsispoksojo pro langą stebėdami, kur jis pasuks. Kai gaisrinė mašina dingo, Meisė ėmė galvoti apie Tilės arbatinę. Atleidus Bobą Barausą, banko valdytojas pranešė, kad arbatinė kas mėnesį ėmė duoti stabilų pelną, ir baigiantis metams gal net pavyks sumušti panelės Tilės šimto dvylikos svarų ir dešimties šilingų rekordą; tada Meisė galėtų pradėti grąžinti penkių šimtų svarų paskolą. Gali būti, kad liks pinigų ir naujai porai batų Hariui.

Viktorijos gatvės gale Meisė išlipo iš tramvajaus. Eidama per Bedminsterio tiltą ji pažvelgė į laikroduką ir vėl pagalvojo apie sūnų, apie pirmą jo dovaną. Septinta trisdešimt dvi; iki aštuntos ji tikrai spės atidaryti arbatinę ir pasirengti aptarnauti pirmuosius klientus. Prieš apversdama lentelę su užrašu „Uždaryta“, ji visada džiaugdavosi matydama šaligatvy lūkuriuojančią eilutę.

Jai nepriėjus Aukštutinės gatvės, prašvilpė dar viena gaisrinė, ir dabar Meisė pamatė į dangų virstančius juodų dūmų kamuolius.

Įsukus į Plačiąją gatvę, jai smarkiau suplakė širdis. Prie Tilės arbatinės puslankiu stovėjo trys gaisrinės mašinos ir policijos automobilis.

Meisė puolė bėgti.

— Ne, ne, tik ne Tilės arbatinė, — rėkė ji, pamačiusi kitoje gatvės pusėje stovinčias kelias savo padavėjas. Viena iš jų verkė. Meisė buvo vos už kelių jardų nuo tos vietos, kur kadaise buvo arbatinės durys, bet kelią jai pastojo policininkas ir neleido žengti toliau. — Bet aš — savininkė! — protestavo Meisė, negalėdama patikėti savo akimis, žiūrėdama į smilkstančių žarijų krūvą, kur neseniai stovėjo populiariausia miesto arbatinė.

Jai ėmė ašaroti akys, ji pradėjo kosėti patekusi į tirštų juodų dūmų stulpą. Žvelgė į apanglėjusias kažkada blizgaus prekystalio liekanas; grindys, ant kurių dar vakar vakare, prieš jai užrakinant duris, stovėjo kėdės ir švarutėlaitėmis staltiesėmis uždengti stalai, buvo apneštos storu pelenų sluoksniu.

— Man labai gaila, ponia, — pratarė policininkas, — bet dėl jūsų pačios saugumo turiu paprašyti jus pereiti į kitą gatvės pusę, prie savo darbuotojų.

Meisė nusigręžė nuo arbatinės ir nenorom leidosi per gatvę. Dar nespėjusi pereiti į kitą pusę, pamatė jį stovintį minios pakrašty. Kai tik jų žvilgsniai susitiko, jis apsisuko ir nuėjo.

Detektyvas inspektorius Bleikmoras atsivertė bloknotą ir per stalą pažvelgė į įtariamąją.

— Ponia Klifton, gal galėtumėte pasakyti, kur buvote šįryt, apie trečią valandą?

— Buvau namuose, lovoje, — atsakė Meisė.

— Ar kas nors galėtų tai patvirtinti?

— Jeigu to klausdamas, detektyve inspektoriau, norite išsiaiškinti, ar tuo metu lovoje su manimi buvo dar kas nors; mano atsakymas — ne. Kodėl klausiate?

Policininkas kažką pasižymėjo bloknote, laimėdamas laiko pamąstyti. Paskui pasakė:

— Stengiuosi išsiaiškinti, ar čia įsipainiojęs dar kas nors.

— Kur įsipainiojęs? — nesuprato Meisė.

— Į šį tyčinį padegimą, — įdėmiai į ją žvelgdamas atsakė inspektorius.

— Bet kas būtų norėjęs sudeginti Tilės arbatinę? — stebėjosi Meisė.

— Tikėjausi, kad jūs man padėsite išspręsti šį klausimą, — atsakė Bleikmoras.

Jis nutilo ir vylėsi, kad ponia Klifton ką nors pridurs, dėl ko vėliau gailėsis. Bet ji nieko nepasakė.

Detektyvas inspektorius niekaip nesuprato, ar ponia Klifton išties tokia kieta, ar paprasčiausiai naivi. Jis pažinojo vieną žmogų, kuris galėjo į šį klausimą atsakyti.

Ponas Framptonas pakilo nuo stalo, paspaudė Meisei ranką ir mostelėjo siūlydamas kėdę atsisėsti.

— Labai apgailestavau išgirdęs apie gaisrą Tilės arbatinėje, — pasakė jis. — Ačiū Dievui, niekas nenukentėjo. — Meisei šiuo metu nelabai norėjosi dėkoti Dievui. — Tikiuosi, pastatas ir tai, kas jame buvo, patikimai apdrausta, — pridūrė ponas Framptonas.

— O, taip, — atsakė Meisė. — Dėkinga ponui Keisiui, kad jis viskuo pasirūpino, bet, deja, draudimo kompanija atsisako mokėti, kol policija nepatvirtins, jog aš su gaisru niekaip nesusijusi.

— Negaliu patikėti, kad policija laiko tave įtariamąja, — pasakė Framptonas.

— Turiu finansinių bėdų, — kalbėjo Meisė. — Negaliu jų kaltinti.

— Anksčiau ar vėliau jie vis tiek išsiaiškins, kad jų prielaidos absurdiškos.

— Bet aš neturiu laiko, — atsakė Meisė. — Todėl ir atėjau pas jus. Man reikia darbo, o kai matėmės paskutinį kartą šiame kabinete, prisimenu, sakėte, jog jei tik norėsiu grįžti į „Royal" viešbutį...

— Sakiau nemeluodamas, — nutraukė ją ponas Framptonas. — Bet nebegaliu tau grąžinti ankstesnių pareigų, nes Suzana dirba puikiai, ir visai neseniai priėmiau tris padavėjas, kurios anksčiau dirbo Tilės arbatinėje, todėl „Palmių kiemelyje" laisvų vietų nebėra. Tos pareigos, kurias šiuo metu galėčiau tau pasiūlyti, vargu ar vertos...

— Man tiks viskas, pone Framptonai, — atsakė Meisė, — tikrai absoliučiai viskas.

— Kai kurie mūsų klientai sako, jog norėtų kur nors užkąsti viešbučio restoranui užsidarius nakčiai, — kalbėjo ponas Framptonas. — Svarsčiau, kad vertėtų įsteigti naujas paslaugas — kava ir sumuštiniai po dešimtos valandos, kurių būtų galima užsisakyti tol, kol šeštą valandą pradeda darbą pusryčių salė. Iš pradžių galėčiau pasiūlyti tik po tris svarus per savaitę; savaime suprantama, visi arbatpinigiai būtų tavo. Aš, aišku, suprasčiau, jei tu pasijustum...

— Su viskuo sutinku.

— Kada galėtum pradėti?

— Šįvakar.

Kai 27-ajame numeryje ant kilimėlio nusileido kitas rudas vokas, Meisė įsimetė jį į rankinę neatplėšusi; ji svarstė, kiek laiko praeis, kol ji gaus antrą, gal dar ir trečią voką, kol galiausiai sulauks storo balto voko, kuriame bus laiškas ne iš mokyklos iždininko, bet iš direktoriaus, reikalaujančio, kad ponia Klifton semestro pabaigoje pasiimtų sūnų iš mokyklos. Ji su siaubu laukė akimirkos, kai Hariui teks jai perskaityti tą laišką.

Rugsėjį Haris turėjo pradėti eiti į šeštą klasę; jis negalėdavo nuslėpti džiugaus jaudulio kalbėdamas apie galimybę studijuoti Oks-

forde, mokytis anglų filologijos prie Alano Kvilterio, žymiausio tų laikų mokslininko, kojų. O Meisė negalėjo pakelti minties, kaip jai teks pasakyti sūnui, jog šitai nebebus įmanoma.

Jai pradėjus dirbti, pirmosios naktys „Royal" viešbutyje buvo labai ramios, ir visą mėnesį darbo buvo neką daugiau. Meisė negalėjo pakęsti tinginiavimo, ir kai penktą valandą susirinkdavo valytojai, dažnai pamatydavo, kad „Palmių kiemelyje" nėra ko tvarkyti. Net ir labiausiai „apkrautomis" naktimis Meisei tekdavo aptarnauti vos pustuzinį svečių, o ir tie patys dažnai būdavo išvaryti iš baro tuoj po pusiaunakčio ir kreipdavosi į ją su visokiausiais pasiūlymais, o ne norėdami išgerti kavos ar sukrimsti sumuštinį su kumpiu.

Daugiausia jos klientų būdavo į komandiruotes atvykę žmonės, apsigyvenę viešbutyje vienai nakčiai, todėl ir progų susirasti nuolatinių klientų nebuvo, o arbatpinigių, savaime suprantama, nepakako, kad būtų galima atsikratyti rankinėje tebegulinčio neatplėšto rudo voko.

Meisė žinojo, jog, Hariui likus Bristolio mokykloje ir nušvitus nors menkiausiai galimybei tęsti mokslus Oksforde, pagalbos ji galėtų kreiptis į vienintelį žmogų. Jei prireiks, ji maldaute maldaus.

19

— Kodėl manai, kad ponas Hugas norės padėti? — paklausė Senasis Džekas atsilošdamas sėdynėje. — Anksčiau jis niekaip neparodė, kad Haris jam nors truputėlį rūpi. Atvirkščiai...

— Nes jei pasaulyje ir yra toks žmogus, turintis jausti nors lašą atsakomybės už Hario ateitį, tas žmogus ir yra ponas Hugas, — pasakė Meisė ir iškart pasigailėjo ištarusi šiuos žodžius.

Senasis Džekas akimirką patylėjo ir paklausė:

— Meise, ar ko nors man nesakai?

— Ne, — atsakė ji kiek per greitai.

Meisei labai nepatiko meluoti, ypač Senajam Džekui, bet ji buvo prisižadėjusi šią paslaptį nusinešti į kapus.

— Ar jau pagalvojai apie tai, kada ir kur susitiksi su ponu Hugu?

— Gerai žinau, ką darysiu. Jis retai kada išeina iš savo kabineto iki šeštos vakaro, o tada jau beveik visi tame pastate dirbantys žmonės būna išsiskirstę po namus. Žinau, kad jo kabinetas penktame aukšte, žinau, kad durys — trečios iš kairės. Žinau...

— Bet ar ką nors žinai apie panelę Pots? — nutraukė ją Senasis Džekas. — Jei tau ir pavyks praeiti pro registratūrą ir kažkaip nusigauti iki penkto aukšto nepastebėtai, niekaip jos neišvengsi.

— Panelė Pots? Niekada apie tokią negirdėjau.

— Ji jau penkiolika metų dirba asmenine pono Hugo sekretore. Galiu pasakyti iš savo patirties: jei tavo sekretorė — panelė Pots, tikrai nereikia sarginio šuns.

— Vadinasi, man teks palaukti, kol ji išeis namo.

— Panelė Pots niekada neišeina namo anksčiau už savo viršininką ir visada į darbą ateina trisdešimčia minučių anksčiau nei jis.

— Bet įsigauti į jų dvarą man bus dar sunkiau, — pasakė Meisė, — nes ten jie tą sarginį šunį turi. Jis vardu Dženkinsas.

— Vadinasi, turėsi rasti laiką ir vietą, kur jis bus vienas pats, negalės pabėgti ar tikėtis, kad jį išgelbės panelė Pots ar Dženkinsas.

— Ar apskritai yra toks laikas ir vieta? — paklausė Meisė.

— Oo, taip, — atsakė Senasis Džekas. — Tik pati turėsi nevėluoti.

Meisė palaukė, iki sutemo, o tada išsmuko iš Senojo Džeko vagono. Pirštų galiukais ji nusėlino žvyruotu taku, atidarė galines automobilio dureles, įlipo ir dureles uždarė. Ji įsitaisė patogioje odinėje sėdynėje ir pasirengė ilgai laukti. Pro šoninį langą kuo pui-

kiausiai matė pagrindinį pastatą. Meisė kantriai laukė, kol užges visi žiburiai. Senasis Džekas ją įspėjo, kad jo lango žiburys užges vienas iš paskutiniųjų.

Laukdama dar kartą permąstė klausimus, kuriuos ketino jam pateikti. Tuos klausimus repetavo jau keletą dienų, o šią popietę juos pažėrė Senajam Džekui. Jis jai davė kelis patarimus, ir Meisė juos su džiaugsmu priėmė.

Kelios minutės po šeštos atvažiavo rolsroisas ir sustojo prie raudonų plytų pastato. Išlipęs vairuotojas atsistojo prie galinių durelių. Po kelių akimirkų pro duris išžygiavo seras Valteris Baringtonas, kompanijos vadovas; jis įlipo pro galines automobilio dureles ir buvo išskraidintas namo.

Geso vis daugiau ir daugiau žiburių, kol galiausiai liko šviesti tik vienas — tarsi vieniša žvaigždelė ant Kalėdų eglutės viršūnės. Staiga Meisė išgirdo žvyru atgurgždančius žingsnius. Ji nusliuogė nuo sėdynės ir pritūpė ant grindų. Girdėjo, kaip automobilio link eina du į pokalbį įsitraukę vyrai. Pagal sumanytą planą jų neturėjo būti du; jau rengėsi šokti lauk pro kitą pusę ir kažkaip pradingti vakaro tamsoje, kai jie priėjo ir sustojo.

— ... bet nepaisant visko, — kalbėjo jai pažįstamas balsas, — būčiau dėkingas, jei mano vardas liktų tik tarp mūsų.

— Žinoma, pone, galite manimi pasikliauti, — atsakė kitas balsas, kuris jai irgi buvo girdėtas, tik neprisiminė kur.

— Susisieksime, bičiuli, — pasakė pirmasis balsas. — Net neabejoju, kad man vėl prireiks banko paslaugų.

Meisė išgirdo, kaip viena pora kojų nutrepsi. Prasivėrus automobilio durelėms, ji suakmenėjo.

Jis įlipo, sėdo prie vairo ir uždarė dureles. Jis neturi vairuotojo, savąjį „Bugatti" mėgsta vairuoti pats, džiaugiasi sėdėdamas prie vairo — visą šią neįkainojamą informaciją jai perdavė Senasis Džekas.

Jis įjungė variklį, ir mašina atgijo. Prieš perjungdamas pirmą pavarą, kelis kartus sudūzgino varikliu. Prie vartų budintis žmogus

atsisveikino, kai ponas Baringtonas įsuko į kelią ir pasileido miesto link, kaip ir kiekvieną vakarą grįždamas į savąjį dvarą.

— Nepasirodyk sėdinti gale, kol neprivažiuosite miesto centro, — mokė ją Senasis Džekas. — Jis nerizikuos ir nesustos — bijos, kad kas nors nepamatytų judviejų kartu ir jo neatpažintų. Bet vos tik jis nuvažiuos iki priemiesčio rajonų, nedvejodamas tave išmes. Pokalbiui turėsi kokias dešimt ar penkiolika minučių.

— Man tiek ir tereikia, — atsakė jam Meisė.

Taigi Meisė palaukė, kol jis pravažiuos katedrą ir Koledžo parką, kuris tokiu vakaro metu visada būdavo pilnas žmonių. Bet kai tik rengėsi atsisėsti ir patapšnoti jam per petį, automobilis sulėtino greitį, o paskui ir visai sustojo. Durelės prasivėrė, jis išlipo, durelės užsitrenkė. Meisė dirstelėjo pro priekinių sėdynių tarpą ir paklaiko pamačiusi, kad jis sustojo prie „Royal" viešbučio.

Jos galvoje sukosi tuzinas minčių. Gal reikėtų iššokti, kol dar nevėlu? Kodėl jis atvažiavo į viešbutį? Ar tai sutapimas, kad jis čia lankosi tada, kai ji turi išeiginę? Kiek laiko ketina ten būti? Ji nutarė likti kur buvusi baimindamasi, kad išlipusi tokioje judrioje vietoje gali būti pastebėta. Be to, galbūt tai paskutinė proga prieš sąskaitos apmokėjimo terminą pasikalbėti su juo akis į akį.

Hugas Baringtonas sugrįžo po dvidešimties minučių, bet jam dar neatsisėdus į vairuotojo vietą ir nepradėjus važiuoti Meisė apsipylė šaltu prakaitu. Nemanė, kad jos širdis gali taip tankiai plakti. Palaukė, kol įsėdęs jis nuvažiuos kokį pusmylį, o tada atsisėdo ir paplekšnojo jam per petį.

Kai atsigręžė, jį ištiko šokas; paskui ją pažino ir mintyse kažką sumetė.

— Ko nori? — griežtai paklausė po truputį atsigaudamas.

— Nujaučiu, kad gerai žinai, ko noriu, — atsakė Meisė. — Man svarbu tik Haris ir kaip susimokėti už kitų dvejų metų jo mokslą Bristolio mokykloje.

— Pasakyk man nors vieną įtikinamą priežastį, dėl kurios turėčiau apmokėti tavo sūnaus sąskaitas už mokslą.

— Nes jis — tavo sūnus, — ramiai atsakė Meisė.

— Kodėl esi tokia tikra?

— Stebėjau tave, kai pirmą kartą jį pamatei Šventojo Bedos mokykloje, — kalbėjo Meisė, — stebėjau kiekvieną sekmadienį Švenčiausios Marijos bažnyčioje, kai jis giedojo chore. Mačiau tavo žvilgsnį, paskui tokį patį žvilgsnį sugavau tada, kai pirmą semestro dieną atsisakei paduoti jam ranką.

— Tai — ne įrodymas, — jau tvirtesniu balsu atsakė Baringtonas. — Tai tik moteriška intuicija, ir nieko daugiau.

— Tai gal atėjo metas ir kitai moteriai sužinoti, kuo užsiimi per išvykas?

— Kodėl manai, kad ji tavimi patikėtų?

— Juk pats minėjai moterišką intuiciją, — atsakė Meisė. Šitai jį nutildė, o Meisei suteikė pasitikėjimo tęsti pokalbį. — Gal poniai Barington būtų įdomu sužinoti, kodėl taip stengeisi suimti mano brolį jau kitą dieną po to, kai dingo Arturas.

— Tai tik sutapimas, nieko daugiau.

— Ar sutapimas ir tai, kad nuo tada mano vyro niekas niekada nematė?

— Aš niekuo dėtas, kad Kliftonas mirė! — suriko Baringtonas staiga pasukdamas vairą ir vos išvengdamas iš priekio atvažiuojančios mašinos.

Meisė sėdėjo įsitempusi kaip styga, priblokšta išgirstų žodžių.

— Vadinasi, dėl mano vyro mirties esi kaltas tu.

— Neturi jokių įrodymų, — įžūliai atkirto Baringtonas.

— Man daugiau įrodymų nereikia. Bet, nepaisant visų skriaudų, kurias iš tavo malonės per tiek metų teko patirti mano šeimai, tu gali lengvai išsisukti. Pasirūpinsi Hario mokslais, kol jis dar lanko Bristolio mokyklą, ir aš paliksiu tave ramybėje.

Praėjo šiek tiek laiko, kol Baringtonas atsiliepė. Pagaliau jis pratarė:

— Man prireiks kelių dienų nuspręsti, kaip geriausia sumokėti.

— Tokia nedidele suma kuo puikiausiai galėtų pasirūpinti kompanijos labdaros fondas, — pasakė Meisė. — Šiaip ar taip, tavo tėvas — fondo valdytojų viršininkas.

Šįkart jis neturėjo parengto atsakymo. Gal svarsto, iš kur ji žino šią informaciją? Jis — ne pirmas žmogus, kuris per menkai vertina Senąjį Džeką. Meisė pravėrė rankinę, išsiėmė ploną rudą voką ir padėjo jį ant sėdynės, šalia Baringtono.

Automobilis įsuko į neapšviestą alėją. Baringtonas iššoko ir atlapojo galines dureles. Meisė išlipo nujausdama, kad ši akistata nė negalėjo pavykti geriau. Vos tik ji palietė kojomis žemę, jis čiupo ją už pečių ir stipriai papurtė.

— O dabar paklausyk manęs, Meise Klifton, atidžiai paklausyk, — pasakė jis tūžmingai. — Jeigu dar kada nors man grasinsi, aš ne tik pasistengsiu, kad tavo brolis būtų atleistas, bet ir pasirūpinsiu, kad šiame mieste jis daugiau niekada negautų jokio darbo. O jei būsi tokia kvaila ir nors puse žodžio užsiminsi mano žmonai, kad aš — to vaiko tėvas, liepsiu tave suimti, ir galiausiai atsidursi ne kalėjime, bet psichiatrijos ligoninėje.

Hugas ją paleido, sugniaužė kumštį ir smogė į veidą. Meisė susmuko ant žemės ir susirietė į kamuolį manydama, kad jis ims ją spardyti. Kai nieko tokio nenutiko, pakėlė akis ir pamatė jį stovintį virš savęs. Hugas draskė ploną rudą voką į skutelius ir mėtė juos kaip konfeti virš nuotakos galvos.

Daugiau netaręs nė žodžio, šoko į automobilį ir nurūko.

Kai į laiškų dėžutę įkrito baltas vokas, Meisė suprato, kad ji žlugusi. Po pietų iš mokyklos grįžusiam Hariui teks iškloti visą tiesą.

Bet pirmiausia jai reikia užsukti į banką ir padėti į sąskaitą varganus vakarykščius arbatpinigius, o paskui pasakyti ponui Prendergastui, kad daugiau sąskaitų iš Bristolio klasikinės mokyklos nebebus, nes pasibaigus semestrui jos sūnus iš mokyklos išeis.

Ji nutarė pėsčia nueiti iki banko ir sutaupyti pensą už tramvajaus bilietėlį. Eidama galvojo apie visus žmones, kuriuos nuvylė. Ar panelė Tilė ir panelė Mondei kada nors jai atleis? Kelios jos arbatinės padavėjos, ypač vyresnės, negalėjo susirasti kito darbo. Dar yra jos tėvai, kurie visada prižiūrėdavo Harį, kad tik ji galėtų išeiti į darbą; Senasis Džekas, kuris stengėsi dėl jos sūnaus kiek įmanydamas, galiausiai ir pats Haris, kurį, pono Holkombo žodžiais tariant, būtų galima vainikuoti laurų vainiku.

Atėjusi į banką Meisė atsistojo į ilgiausią eilę; ji neskubėjo, galėjo ir palaukti, kol bus aptarnauta.

— Labas rytas, ponia Klifton, — linksmai pasisveikino kasininkas, kai galiausiai ji atsidūrė eilės priekyje.

— Labas rytas, — atsakė Meisė ir padėjo prie langelio keturis šilingus ir šešiapensį.

Kasininkas atidžiai perskaičiavo pinigus ir sumetė monetas į skirtingus stalčiukus po langeliu. Paskui išrašė kvitą, patvirtinantį, jog ponia Klifton įnešė atitinkamą pinigų sumą, o tada padavė kvitą Meisei. Meisė pasitraukė į šalį, kad jos vietą užimtų kitas klientas, ir įsidėjo kvitą į rankinę.

— Ponia Klifton, — pratarė kasininkas.

— Klausau? — atsiliepė Meisė pakeldama akis.

— Valdytojas norėjo su jumis pasikalbėti.

— Suprantama, — atsakė Meisė.

Jam nereikėjo nė aiškinti, kad jos sąskaitoje per mažai pinigų paskutinei mokyklos atsiųstai faktūrai apmokėti. Tiesą sakant, ponui Prendergastui palengvės sužinojus, kad nebereikės pervedinėti pinigų už popamokinę veiklą.

Jaunuolis tylėdamas vedė ją per banko salę, o paskui — ilgu koridoriumi. Priėjęs prie valdytojo kabineto tyliai pabeldė į duris, jas atidarė ir pasakė:

— Ponia Klifton, pone.

— Aa, taip, — pratarė ponas Prendergastas. Man tikrai reikia su jumis pasikalbėti, ponia Klifton. Prašau užeiti, — kur ji buvo girdėjusi šį balsą? — Ponia Klifton, — tęsė jis, kai Meisė atsisėdo, — man labai gaila, bet turiu jus informuoti, kad mes negalėjome apmokėti jūsų čekio trisdešimt septyniems svarams ir dešimčiai šilingų, skirtų Bristolio municipalinei labdaros organizacijai. Deja, jūsų sąskaitoje nėra pakankamai pinigų minėtai sumai padengti. Nebent, aišku, netolimoje ateityje ketinate įnešti į savo sąskaitą daugiau pinigų.

— Ne, — atsakė Meisė imdama iš rankinės baltą voką ir dėdama jį ant stalo priešais poną Prendergastą. — Gal būsite toks geras ir pranešite Bristolio labdaros organizacijai, kad aš apmokėsiu visas kitas išlaidas, kurių prireiks už Hario paskutinio semestro mokslą.

— Man labai gaila, ponia Klifton, — atsakė ponas Prendergastas. — Tikrai labai norėčiau kaip nors jums padėti, — jis paėmė baltąjį voką. — Ar galiu atplėšti? — paklausė.

— Taip, žinoma, — pasakė Meisė, iki pat šios akimirkos nepasigilinusi į tai, kiek ji įsiskolinusi mokyklai.

Ponas Prendergastas paėmė nuo stalo siaurutį sidabrinį peiliuką popieriui pjaustyti ir atplėšė voką. Jis išskleidė Bristolio ir Vakarų Anglijos draudimo kompanijos atsiųstą šešių šimtų svarų čekį, skirtą poniai Meisei Klifton.

Hugas Baringtonas

1921—1936

20

Jeigu jau vėliau ji nebūtų manęs apkaltinusi vyro nužudymu, net nebūčiau prisiminęs jos vardo.

Viskas prasidėjo tada, kai tėvas primygtinai man liepė dalyvauti kasmetinėje darbininkų išvykoje į Veston Super Merą. „Jie apsidžiaugs, kad jais domisi viršininko sūnus", — pasakė.

Aš nebuvau tuo įsitikinęs ir, atvirai kalbant, visą šį sumanymą laikiau tuščiu laiko švaistymu, bet jeigu jau mano tėvas ką nors sumano, nėra prasmės ginčytis. Ir tikrai būčiau veltui sugaišęs laiką, jei Meisė — koks dažnas šitas vardas — nebūtų važiavusi kartu. Net pats nustebau pamatęs, kaip labai ji nori sugulti su boso sūnum. Maniau, kai grįšim į Bristolį, tiek ją ir tematysiu. Gal tikrai niekada ir nebebūčiau matęs, jei ji nebūtų ištekėjusi už Arturo Kliftono.

Sėdėjau prie darbo stalo ir skaičiau finansines „Klevo lapo" ataskaitas, vis iš naujo tikrinau skaičius, vildamasis rasti kokių nors būdų kompanijai sutaupyti nors truputį pinigų, bet, kad ir kaip stengiausi, paskutinė eilutė manęs vis netenkino. Neguodė ir tai, jog būtent aš nutariau pasirašyti tą sutartį.

Mano kolega Maisono kompanijoje pasiūlė tam tikras sutarties sąlygas, ir, man nespėjus atsiskaityti laiku, nuo numatyto grafiko atsilikome penkis mėnesius; jeigu iki gruodžio 15 dienos nebaigsime darbų, teks mokėti baudas. Tai, kas iš pradžių atrodė

svajonių kontraktas, duosiantis gražaus pelno, virto į košmarą — gali būti, kad gruodžio 15-ą nubusime patyrę didžiulių nuostolių.

Pirmiausia, mano tėvas prieštaravo sprendimui Baringtono kompanijai pasirašyti kontraktą, ir jis labai aiškiai tai išdėstė. „Turėtume ir toliau laikytis to, ką gebame geriausiai, — kartojo jis per kiekvieną tarybos, kuriai pirmininkavo, susirinkimą. — Per pastarąjį šimtmetį Baringtono laivybos kompanija gabeno krovinius į ir iš tolimiausių žemės kampelių, leisdami konkurentams Belfaste, Liverpulyje ir Niukasle statyti laivus."

Supratau, kad negalėsiu jo palenkti į savo pusę, todėl gaišau laiką stengdamasis įtikinti jaunesnius tarybos narius, jog per pastaruosius metus jau ir taip esame praleidę keletą puikių progų, ir kiti nusigvelbė pelningus kontraktus, kurie nesunkiai galėjo tapti mūsų. Galų gale aš juos įtikinau ir pelnęs nežymią persvarą įmerkiau uodegą, pasirašydamas kontraktą su Maisonu bei pažadėdamas jiems pastatyti krovininį laivą ir papildyti sparčiai augantį jų laivyną.

— Jeigu kaip reikiant padirbėsime ir „Klevo lapą" atiduosime laiku, — kalbėjau tarybai, — neabejotinai sulauksime ir daugiau užsakymų.

— Tikėkimės, mums neteks gailėtis, — tepasakė tėvas, pralaimėjęs balsavimą tarybos susirinkime.

Aš jau dabar gailėjausi dėl tokio savo žingsnio. Nors Baringtono laivybos kompanija 1921-aisiais tikėjosi rekordinio pelno, ėmė atrodyti, jog naujoji kontroliuojama įmonė „Baringtono laivų statyba" vienintelė bus pažymėta raudonai pateiktame metiniame balanse. Kai kurie tarybos nariai jau dabar mėgino nusišalinti nuo priimto sprendimo ir visiems kartoti, jog balsavo palaikydami mano tėvą.

Aš visai neseniai buvau paskirtas kompanijos generaliniu direktoriumi ir nutuokiau, kas galėjo būti kalbama man už nugaros. „Gyvas tėvas" — deja, tokių frazių tikrai neišgirdau. Vienas direktorius jau atsistatydino ir išeidamas labai aiškiai įspėjo mano tėvą:

„Vaikinui trūksta sveikos nuovokos. Žiūrėkite, kad tik jis nenuvarytų kompanijos į bankrotą."

Bet aš nepasidaviau. Likau įsitikinęs, jog laiku baigę darbus nuostolių nepatirsime ir gal dar gausime šiokio tokio pelno. Labai daug kas priklausė nuo artimiausių kelių savaičių. Buvau davęs nurodymą dirbti visą parą, trimis pamainomis po aštuonias valandas, ir darbininkams pažadėjau įspūdingas premijas, jei tik jie įstengs laiku įvykdyti sutarties sąlygas. Kad ir kaip būtų, už vartų laukia daugybė darbo trokštančių žmonių.

Jau ketinau pasakyti sekretorei, kad einu namo, kai jis įsiveržė į mano kabinetą nieko nepranešęs.

Buvo žemas, drūtas vyriškis stambiais pečiais ir pūpsančiais raumenimis — tikro uosto kroviko figūra. Pirmiausia labai nusistebėjau, kaip jam pavyko prasigauti pro panelę Pots, kuri atbėgo iš paskos neįprastai susijaudinusi.

— Negalėjau jo sulaikyti, — pasakė, nors ir taip buvo aišku. — Gal pakviesti budėtoją?

Pažvelgiau tam žmogui į akis ir pasakiau:

— Ne.

Panelė Pots tebestovėjo prie durų, o mes žvelgėme vienas į kitą kaip mangusta ir gyvatė, abu svarstydami, kuris kirs pirmas. Tada vyriškis nenorom nusitraukė kepurę ir pradėjo kažką veblenti. Prireikė laiko, kol supratau, ką jis sako.

— Mano geriausias draugas miršta! Arturas Kliftonas mirs, jei nieko nedarysite.

Pasiūliau jam nusiraminti ir paaiškinti, kas atsitiko, ir tada į kabinetą įpuolė mano darbų vykdytojas.

— Atleiskite, pone, kad jus sutrukdė Tankokas, — atgavęs kvapą pasakė jis, — bet galiu jus patikinti, kad viskas kontroliuojama. Jums nėra dėl ko jaudintis.

— Kas kontroliuojama? – paklausiau.

— Tankokas teigia, kad jo draugas Kliftonas dirbo laivo korpuso viduje, kai keitėsi pamaina, ir kažkas kažkaip jį ten paliko uždaręs.

— Ateikite ir pats tuo įsitikinkite! – rėkė Tankokas. – Girdėti, kaip jis daužosi!

— Ar gali taip būti, Haskinsai? – paklausiau.

— Visko gali nutikti, pone, bet labiausiai tikėtina, kad Kliftonas jau išėjo baigęs darbą ir dabar sėdi aludėje.

— Tai kodėl jis nepasirašė prie vartų? – neatlyžo Tankokas.

— Nieko neįprasta, pone, – nežiūrėdamas į jį kalbėjo Haskinsas. – Juk svarbiausia pasirašyti ateinant, o ne išeinant.

— Jeigu nenueisite ir pats nepažiūrėsite, – pasakė Tankokas, – atgulsite į kapus susitepęs rankas jo krauju. – Šis protrūkis nutildė net Haskinsą.

— Panele Pots, einu į pirmąjį doką, – pasakiau. – Neužtruksiu.

Daugiau netaręs nė žodžio drūtasis vyriškis išbėgo iš mano kabineto.

— Haskinsai, ir tu lipk į mano automobilį. Pakeliui aptarsime, ką daryti.

— Nieko nereikia daryti, – užsispyręs kartojo jis. – Tai tik paistalai, nesąmonės.

Kai likome vienudu automobilyje, tiesiai šviesiai paklausiau savo brigadininko:

— Ar gali būti nors menkiausia tikimybė, kad Kliftonas tikrai liko užvirintas korpuse?

— Jokios galimybės, pone, – tvirtai atsakė Haskinsas. – Man tik labai gaila, kad gaištate laiką.

— Bet tas vyras, rodos, tuo neabejoja, – pasakiau.

— Jis niekada neabejoja, kas laimės Čepstou hipodrome.

Nenusijuokiau.

— Kliftono pamaina baigėsi šeštą, – jau rimčiau tęsė Haskin-

sas. — Jis turėjo žinoti, kad ateis suvirintojai, ketinantys iki kitos pamainos pradžios — antros valandos ryto — baigti savo darbą.

— Ką Kliftonas veikė laivo korpuse?

— Norėjo viską paskutinį kartą patikrinti, kol suvirintojai nepradėjo savo darbų.

— Ar gali būti, jog jis nesuprato, kad jo pamaina baigėsi?

— Sirena, skelbianti pamainos darbo pabaigą, girdisi vidury Bristolio, — atsakė Haskinsas, kai automobiliu pralenkėme Tankoką, kuris bėgo lyg velnio apsėstas.

— Net ir būnant laivo korpuso gilumoje?

— Sakyčiau, jis galėjo neišgirsti sirenos tik būdamas giliausioje laivo dalyje, pačiame dugne, bet dar niekada nemačiau dokininko, nežinančio, kada baigiasi jo pamaina.

— Na, jei jis turi laikrodį, — pasakiau ir pažvelgiau, ar Haskinsas su laikrodžiu. Jis buvo be laikrodžio. — Jei Kliftonas tikrai dar ten, ar turime įrangą, kuria galėtume jį išvaduoti?

— Turime pakankamai dujinių acetileno pjoviklių, kad galėtume pradeginti korpusą ir nuimti visą vientisą segmentą. Bėda ta, kad užtruksime ne vieną valandą, o jei Kliftonas tikrai ten, prisikasę vargu ar rastume jį gyvą. Be to, vyrams prireiks dar dviejų savaičių, o gal ir dar daugiau, tam segmentui vėl sumontuoti. Ir kaip jūs nuolat man primenate, viršininke, premijas gausime tik jeigu sutaupysime laiko, o ne veltui gaišime.

Kai sustabdžiau automobilį prie statomo laivo, naktinė pamaina jau buvo gerokai įpusėjusi antrą valandą. Laive plušėjo daugiau nei šimtas žmonių — jie kalė, virino, kniedijo. Užlipęs trapu pamačiau atbėgantį Tankoką. Kai po kelių akimirkų jis atsidūrė prie manęs, turėjo kiek pastovėti įsisprendęs rankomis į šonus ir susilenkęs, kol atsigavo.

— Na, Tankokai, kaip manai, ką turėčiau daryti? — paklausiau, kai jis atgavo kvapą.

— Liepkite jiems nutraukti darbus, viršininke; tik kelias minutes; išgirsite, kaip jis daužosi.

Linktelėjau pritardamas.

Haskinsas patraukė pečiais aiškiai negalėdamas patikėti, kad sutikau svarstyti tokį pasiūlymą. Jam prireikė kelių minučių, kol paliepė visiems padėti darbo įrankius ir kol visi darbininkai nutilo. Žmonės laive ir prieplaukoje nuščiuvo ir įdėmiai klausėsi, bet aš nieko neišgirdau, nebent kartais praskrendančio kiro klyksmą ar rūkoriaus kosulį.

— Juk taip ir sakiau, pone; mes tik gaištame laiką, — tarė Haskinsas. — Dabar Kliftonas jau srebia trečią pintą smuklėje „Prisiryk ir prisisprok“.

Kažkas numetė plaktuką — nuaidėjo visi dokai. Tada akimirką — bet tik akimirką — tariausi išgirdęs kitokį garsą, silpnutį, tačiau vis pasikartojantį.

— Tai jis! — suriko Tankokas.

Ir tada garsas nutilo taip pat staiga, kaip ir pasigirdo.

— Ar dar kas nors ką nors girdėjo? — sušukau.

— Aš nieko negirdėjau, — pasakė Haskinsas dairydamasis į kitų veidus, sakytum ieškodamas, kas drįs mesti jam iššūkį.

Keli vyrai dėbsojo į jį, dar pora grėsmingai pakėlė kūjus, tarsi laukdami, kol kas nors lieps paleisti juos į darbą.

Jaučiausi kaip kapitonas, kuriam suteikta paskutinė galimybė užgesinti maištą. Bet kokiu atveju laimėjęs nebūčiau. Jei būčiau liepęs vyrams tęsti darbus, būtų pasklidę gandai, ir kiekvienas dokų darbininkas būtų įtikėjęs, kad dėl Kliftono mirties esu kaltas asmeniškai aš. Autoritetui atgauti būtų prireikę savaičių, mėnesių, o gal net metų. O jei būčiau davęs nurodymą išlaužti korpusą, būčiau palaidojęs visas viltis pasipelnyti iš kontrakto, o kartu ir galimybę kada nors tapti tarybos pirmininku. Aš tiesiog stovėjau vildamasis, kad užsitęsusi tyla įtikins žmones, jog Tankokas klysta. Sulig kiekviena tylos sekunde mano pasitikėjimas augo.

— Atrodo, niekas nieko negirdėjo, pone, — po kelių akimirkų pratarė Haskinsas. — Gal galėčiau išgirsti jūsų leidimą grąžinti vyrus prie darbų?

Niekas nė nekrustelėjo, tik ir toliau įžūliai į mane spoksojo. Haskinsas irgi į juos spoksojo, kol galiausiai keli neatlaikę nudelbė akis.

Atsisukau į brigadininką ir paliepiau vėl imtis darbo. Būčiau galėjęs prisiekti, kad dar kitą trumputę tylos akimirką išgirdau dunksėjimą. Pažvelgiau į Tankoką, bet tada garsą nustelbė tūkstantis kitų garsų — vyrai nenoromis grįžo prie darbų.

— Tankokai, kodėl tau nenukinkavus į aludę ir nepažiūrėjus, ar ten nėra tavo draugužio? — pratarė Haskinsas. — O kai jį rasi, duok pipirų, kad sugaišino mūsų visų laiką.

— O jei ten jo nebus, — įsiterpiau, — užbėk pas jį į namus ir paklausk žmonos, ar jo nematė. — Bet tuoj pat susivokiau padaręs klaidą, todėl paskubėjau pridurti: — Na, jei jis išvis turi žmoną.

— Taip, viršininke, turi, — atsakė Tankokas. — Ji — mano sesuo.

— Jei niekur jo nerasi, pranešk man.

— Tada jau bus per vėlu, — atsakė Tankokas apsigręždamas ir nugūrindamas įtraukta į pečius galva.

— Jeigu manęs prireiks, Haskinsai, būsiu savo kabinete, — pasakiau prieš leisdamasis trapu.

Grįžau į Baringtono kontorą, vildamasis daugiau niekada nebepamatyti Tankoko.

Atsisėdau prie darbo stalo, bet nepajėgiau susikaupti ir pasirašyti panelės Pots paliktų laiškų. Tebegirdėjau tą dunksėjimą, jis aidėjo ir aidėjo kaip populiari melodija, nuolat skambanti mintyse ir net neleidžianti užmigti. Žinojau: jei Kliftonas kitą rytą nepasirodys darbe, to garso niekada neatsikratysiu.

Po valandos buvau jau labiau įtikėjęs, kad Tankokas rado bičiulį ir dabar gailisi taip apsikvailinęs.

Tai buvo viena iš retų dienų, kai panelė Pots išėjo anksčiau

už mane; jau rakinau viršutinį darbo stalo stalčių, ketindamas eiti namo, kai išgirdau laiptais atidundančius žingsnius. Taip bėgti galėjo tik vienas žmogus.

Pakėliau akis ir išvydau tarpduryje stovintį vyriškį, kurio vyliausi daugiau niekada nebematyti; jo akyse liepsnojo tramdomas įtūžis.

— Pražudei geriausią mano draugą, galvijau, — kalbėjo jis grūmodamas kumščiu. — Galima sakyti, nudėjai jį plikomis rankomis!

— Palauk, Tankokai, nurimk, žmogau, — kalbėjau. — Kaip žinome, Kliftonas dar gali būti gyvas.

— Jis žuvo, kad galėtum laiku baigti tuos prakeiktus darbus. Niekas niekada neplauks tuo laivu, kai sužinos tiesą.

— Statant laivus kasdien nutinka nelaimingų atsitikimų ir žūsta žmonių, — pralemenau.

Tankokas žengė žingsnį artyn. Buvo taip įpykęs, jog akimirką pamaniau, kad man trenks, bet jis tik stovėjo prasižergęs, sugniaužęs kumščius ir į mane spoksojo.

— Kai papasakosiu policijai, ką žinau, turėsi pripažinti, jog būtum galėjęs išgelbėti jo gyvybę vos vienu ištartu žodžiu. Bet kadangi tave domino tik tai, kiek užkalsi pinigų, aš pasistengsiu užtikrinti, kad šiuose dokuose tau niekas niekada nebedirbtų.

Supratau, jei įsipainios policija, pusė Bristolio manys, kad Kliftonas vis dar laive, ir profesinė sąjunga pareikalaus korpusą praardyti. Jeigu taip ir nutiktų, net neabejojau, kas būtų rasta.

Lėtai pakilau nuo kėdės ir nuėjau per kambarį prie seifo kitame kabineto gale. Surinkau kodą, pasukau raktelį, pravėriau duris, išėmiau storą baltą voką ir grįžau prie stalo. Paėmiau sidabrinį peiliuką laiškams, praplėšiau voką ir išėmiau penkių svarų banknotą. Net susimąsčiau, ar Tankokas kada nors buvo tokį matęs. Padėjau banknotą ant aplanko jam prieš nosį stebėdamas, kaip tą pačią akimirką paršiškos jo akys išsipūtė.

— Tavo draugo jau niekas nebesugrąžins, — kalbėjau ant pirmojo banknoto dėdamas antrą. Jo akys nė sekundę nenuslydo nuo pini-

gų. — Be to, kas žino, gal jis tiesiog ėmė ir pabėgo kelioms dienoms. Dirbdamas tokį darbą galėjo sumanyti ir taip, nesistebėčiau. — Ant antro banknoto uždėjau trečią. — O kai jis grįš, tavo draugužiai dar ilgai primins šią istoriją. — Po ketvirto banknoto nugulė ir penktas. — O tu nenori būti patrauktas atsakomybėn už tai, kad trukdai policijai dirbti, tiesa? Tai rimtas nusižengimas, už kurį galima sėsti į kalėjimą. — Dar du banknotai. — Be to, savaime suprantama, prarasi darbą. — Jis pažvelgė į mane; jo pyktis aiškiai virto į baimę. Dar trys banknotai. — Vargu ar galima tikėtis, kad duosiu darbo žmogui, kuris kaltina mane žmogžudyste. — Ant krūvelės užmečiau paskutinius du banknotus. Vokas buvo tuščias.

Tankokas nusisuko. Paėmiau piniginę ir prie krūvelės pridėjau dar vieną penkių svarų banknotą, tris svarus ir dešimt šilingų — iš viso krūvelėje buvo šešiasdešimt aštuoni svarai ir dešimt šilingų. Jo akys vėl įsmigo į banknotus.

— Ten, iš kur juos paėmiau, dar daug liko, — pasakiau tikėdamasis, kad mano žodžiai nuskambėjo įtikinamai.

Tankokas iš lėto žengė prie stalo, nežiūrėdamas į mane paėmė banknotus, susikišo į kišenę ir išėjo netaręs nė žodžio.

Prisiartinau prie lango ir žiūrėjau, kaip jis palieka pastatą ir neskubėdamas traukia prieplaukos vartų link.

Seifą palikau plačiai atvertą, šį tą iš jo išėmęs paskleidžiau ant grindų, numečiau ant stalo tuščią voką ir išėjau iš kabineto neužrakinęs durų. Iš bendrovės pastato išėjau paskutinis.

21

— Detektyvas inspektorius Bleikmoras, pone, — pasakė panelė Pots ir pasitraukė, į generalinio direktoriaus kabinetą įleisdama policijos pareigūną.

Kai inspektorius įžengė į kambarį, Hugas Baringtonas įdėmiai jį nužvelgė. Turbūt jis nebuvo daug aukštesnis nei privalomos penkios pėdos ir devyni coliai; gal ir turėjo kelių svarų antsvorį, bet vis tiek atrodė gerai. Vilkėjo lietpaltį, kurį pirko turbūt dar tada, kai tebuvo konsteblis, ir buvo užsidėjęs jau ne tokią senamadę rudą fetrinę skrybėlę, bylojančią apie tai, jog inspektoriaus pareigos jam patikėtos neseniai.

Abu vyriškiai paspaudė vienas kitam rankas, ir jiems susėdus Bleikmoras iš vidinės švarko kišenės išsitraukė bloknotą ir parkerį.

— Kaip jau žinote, pone, norėčiau šio to paklausti aiškindamasis vakarykštę įtariamą vagystę iš šių patalpų, — Baringtonui nepatiko žodis „įtariamą“. — Gal galėčiau pradėti nuo klausimo, kada pastebėjote, kad nėra pinigų?

— Taip, žinoma, inspektoriau, — atsakė Baringtonas, stengdamasis kalbėti kuo paslaugiau. — Šįryt į dokus atvykau apie septintą valandą ir iškart nuvažiavau į angarus pažiūrėti, kaip sekėsi dirbti naktinei pamainai.

— Ar ten važiuojate kasryt?

— Ne, tik kartais, — atsakė klausimo sutrikdytas Hugas.

— Ar ilgai ten buvote?

— Dvidešimt, gal trisdešimt minučių. Tada grįžau į savo kabinetą.

— Vadinasi, maždaug dvidešimt minučių po septintos, vėliausiai pusę aštuntos, jūs buvote savo kabinete.

— Taip, manyčiau, taip ir buvo.

— Ar tuo metu jau buvo atėjusi jūsų sekretorė?

— Taip. Man retai kada pavyksta ateiti anksčiau už ją. Toji ponia nenugalima, — pridūrė nusišypsodamas.

— O, taip, — tarstelėjo detektyvas inspektorius. — Vadinasi, panelė Pots jums ir pasakė, kad įsilaužta į seifą?

— Taip. Ji pasakė, kad rytą atėjusi į darbą rado seifo dureles

atdaras, o iš jo išimtus daiktus išbarstytus ant grindų, todėl nedelsdama paskambino policijai.

— Ji nepuolė pirmiausia skambinti jums, pone?

— Ne, inspektoriau. Tuo metu automobiliu važiavau į darbą.

— Taigi jūs sakote, kad šįryt sekretorė į darbą atėjo anksčiau už jus. O ar vakar vakare jūs išėjote iš darbo anksčiau nei ji?

— Neprisimenu, — atsakė Baringtonas. — Bet dažniausiai išeinu vėliau už ją.

— Taip, panelė Pots tai patvirtino, — atsakė detektyvas inspektorius. — Bet ji taip pat sakė štai ką, — jis pažvelgė į bloknotą: — „Vakar vakare išėjau anksčiau už poną Baringtoną, nes kilo nesklandumų, kuriuos jam reikėjo išsiaiškinti." — Bleikmoras pakėlė akis. — Gal galėtumėte papasakoti, pone, kokie tie nesklandumai?

— Kai vadovauji tokiai didelei kompanijai kaip ši, — atsakė Hugas, — nesklandumų pasitaiko nuolat.

— Vadinasi, neprisimenate, kokių nesklandumų buvo kilę vakar vakare.

— Ne, inspektoriau, neprisimenu.

— Kai šįryt atėjote į savo kabinetą ir radote atviras seifo dureles, ką pirmiausia padarėte?

— Patikrinau, ko trūksta.

— Ir ką išsiaiškinote?

— Paimti visi grynieji pinigai.

— Kodėl neabejodamas tvirtinate, kad paimti *visi* pinigai?

— Nes ant stalo radau štai šį atplėštą voką, — atsakė Hugas duodamas inspektoriui voką.

— O kiek pinigų tame voke turėjo būti, pone?

— Šešiasdešimt aštuoni svarai ir dėšimt šilingų.

— Rodos, nė kiek neabejojate savo žodžiais.

— Neabejoju, — sutiko Hugas. — Kodėl šitai jus turėtų stebinti?

— Na, panelė Pots sakė, kad seife buvo tik šešiasdešimt svarų

popieriniais banknotais po penkis svarus. Gal galėtumėte pasakyti, pone, iš kur atsirado dar aštuoni svarai ir dešimt šilingų?

Hugas atsakė ne iš karto.

— Kartais stalo stalčiuje laikau šiek tiek smulkių monetų, inspektoriau, — galiausiai pratarė.

— Jūsų minėta suma gana didelė, kad būtų pavadinta „smulkiomis monetomis“. Vis dėlto leiskite minutėlei grįžti prie seifo klausimo. Kai šįryt įėjote į kabinetą, pirmiausia ir pastebėjote, kad seifo durelės praviros?

— Taip, inspektoriau, teisybė.

— Ar turite seifo raktą?

— Taip, žinoma.

— Ar jūs — vienintelis žmogus, žinantis kodą ir turintis raktą, pone?

— Ne, panelė Pots irgi gali atidaryti seifą.

— Ar galėtumėte patvirtinti, kad vakar, kai išėjote namo, seifas buvo užrakintas?

— Taip, jis visada būna užrakintas.

— Tada turėtume daryti prielaidą, kad įsilaužiamoji vagystė įvykdyta profesionalo.

— Kuo remdamasis taip teigiate, inspektoriau? — paklausė Baringtonas.

— Jei vagis tikrai profesionalas, — tęsė Bleikmoras, praleidęs pro ausis klausimą, — mane labiausiai trikdo tai, kad jis paliko atviras seifo dureles.

— Nesu tikras, ar gerai jus suprantu, inspektoriau.

— Paaiškinsiu, pone. Profesionalūs įsilaužėliai linkę viską palikti taip, kaip radę, kad nusikaltimas nebūtų pastebėtas iškart. Tada jie turi daugiau laiko realizuoti pavogtus daiktus.

— Daugiau laiko, — pakartojo Hugas.

— Profesionalas būtų uždaręs seifo dureles ir pasiėmęs voką,

tada būtų buvę labiau tikėtina, kad ne iš karto pastebėsite, jog kažkas dingo. Remdamasis sava patirtimi galiu pasakyti, jog yra žmonių, kurie dienų dienas ar net savaites neatidaro seifo. Tik pradedantis vagišius galėtų palikti kabinetą taip suverstą.

— Tai gal mane ir apvogė pradedantis vagišius?

— O kaip jam pavyko atidaryti seifą, pone?

— Gal jis kažkaip gavo panelės Pots raktą?

— Ir sužinojo kodą? Bet panelė Pots mane patikino, kad seifo raktą kiekvieną vakarą išsineša namo, kaip ir jūs, kiek suprantu, taip, pone? — Hugas nieko neatsakė. — Gal galėčiau dirstelėti į seifą?

— Taip, žinoma.

— O kas čia? — paklausė inspektorius, rodydamas į skardinę dėžutę apatinėje seifo lentynoje.

— Tai mano monetų kolekcija, inspektoriau. Mano hobis.

— Gal būtumėte toks geras, pone, ir atidarytumėte dėžutę?

— Ar tikrai būtina? — nekantraudamas paklausė Hugas.

— Taip, deja, būtina, pone.

Hugas nenorom atidarė dėžutę, kurioje buvo daugybė auksinių monetų, surinktų per daugelį metų.

— Štai ir dar viena paslaptis, — kalbėjo inspektorius. — Mūsų vagis iš seifo pasiglemžia šešiasdešimt svarų ir dar aštuonis svarus ir dešimt šilingų iš jūsų stalo stalčiaus, bet palieka dėžutę auksinių monetų, kurios, manyčiau, vertos gerokai didesnės sumos. Ir dar ta problemėlė su voku.

— Su voku? — nesuprato Hugas.

— Taip, pone, su voku, kuriame, kaip sakėte, buvo pinigai.

— Tačiau šįryt aš tą voką radau ant stalo.

— Neabejoju, pone, bet pamatysite, kad vokas kuo dailiausiai prapjautas.

— Galbūt jį prapjovė mano laiškų peiliuku, — pasakė Hugas triumfuodamas ir paėmė nuo stalo peiliuką.

— Tikrai galėjo taip būti, pone, bet iš patirties galiu pasakyti, kad vagys linkę vokus praplėšti, o ne pjaustyti vokams skirtais peiliukais, lyg žinodami, ką tuose vokuose ras.

— Bet panelė Pots man sakė, kad jau radote vagį, — pasakė Hugas, mėgindamas nuslėpti kylantį pyktį.

— Ne, pone. Radome pinigus, bet nesu tikras, kad radome ir vagystės kaltininką.

— Bet pas jį radote dalį pinigų?

— Taip, pone, radome.

— Tai ko dar norite?

— Norime įsitikinti, kad sučiupome tikrai tą žmogų.

— O kas tas žmogus, kuriam pateikėte kaltinimus?

— Nesakiau, pone, kad aš jam pateikiau kaltinimus, — tarė inspektorius versdamas bloknoto puslapį. — Ponas Stenlis Tankokas, vienas iš jūsų uosto krovikų. Ar jo vardas jums ką nors sako, pone?

— Nepasakyčiau, — pratarė Hugas. — Bet jeigu jis dirba laivų statykloje, tikrai turi žinoti, kur mano kabinetas.

— Neabejoju, pone, kad Tankokas žinojo, kur jūsų kabinetas, nes jis sako, jog vakar vakare, apie septintą, buvo užėjęs pas jus pranešti, kad jo svainis ponas Arturas Kliftonas užspeistas statomo laivo korpuse ir, jei neduosite atitinkamų nurodymų, jis žus.

— Aa, taip, dabar prisimenu. Vakar po pietų tikrai važiavau į statyklą, kaip patvirtins mano brigadininkas, bet paaiškėjo, kad triukšmas buvo sukeltas be reikalo, tik sugaišome laiko. Matyti, jis tik norėjo sužinoti, kur yra seifas, o vėliau čia grįžti ir mane apiplėšti.

— Jis pripažįsta, kad į jūsų kabinetą buvo atėjęs ir antrą kartą, — kalbėjo Bleikmoras versdamas dar vieną bloknoto puslapį. — Ir tada, tvirtino jis, jūs jam pasiūlėte šešiasdešimt aštuonis svarus ir dešimt šilingų už tai, kad laikytų liežuvį už dantų ir niekam apie Kliftoną nepasakotų.

— Dar negirdėjau tokios siaubingos versijos.

— Tada minutėlę pasvarstykime ir apie kitokį variantą, pone. Sakykime, Tankokas tikrai grįžo į jūsų kabinetą vakar vakare, tarp septintos ir pusės aštuntos, ketindamas jus apiplėšti. Jis kažkaip sugeba įsigauti į pastatą niekieno nepastebėtas, pakyla į penktą aukštą, nueina iki jūsų kabineto ir jūsų arba panelės Pots raktu atsirakina seifą, surenka kodą, paima voką, gražiai jį prapjauna, išsiima pinigus, bet nekreipia dėmesio į dėžutę su aukso monetomis. Jis palieka praviras seifo dureles, numeta ant grindų kelis daiktus, o tvarkingai peiliuku atplėštą voką padeda ant jūsų darbo stalo; galiausiai dingsta ore kaip dūmas.

— Bet gal jo čia nebuvo vakar vakare tarp septintos ir pusės aštuonių, — įžūliai atkirto Hugas. — Jis čia galėjo ateiti rytą, bet kuriuo metu prieš aštuntą.

— Manau, kad ne, pone, — atsakė Bleikmoras. — Matote, tarp aštuntos ir vienuoliktos valandos Tankokas turi alibi.

— Net neabejoju, kad tasai vadinamasis „alibi“ — koks nors jo draugužis, — atrėmė Baringtonas.

— Kiek skaičiavau, trisdešimt vienas, — nepasidavė detektyvas inspektorius. — Atrodo, kad pavogęs jūsų pinigus apie aštuntą valandą jis nuėjo į „Prisiryk ir prisisprok“ aludę, kur ne tik visiems pirko išgerti, bet ir apmokėjo senas skolas. Šeimininkui jis sumokėjo nauju penkių svarų banknotu, kurį dabar turiu aš.

Detektyvas atsegė piniginę, išėmė banknotą ir padėjo Baringtonui ant stalo.

— Šeimininkas taip pat pridūrė, kad Tankokas iš aludės išėjo apie vienuoliktą ir buvo toks girtas, jog du bičiuliai turėjo jį palydėti iki namų Varyklos gatvėje, kur šįryt mes jį ir radome. Turiu pasakyti, pone, jog jeigu jus būtų apiplėšęs Tankokas, galėtume teigti, kad susidūrėme su tikru nusikaltimų meistru; didžiuočiausi, jei būčiau tasai, kuris įkištų jį už grotų. Įtariu, to ir tikėjotės, pone, — pridūrė jis žvelgdamas tiesiai Baringtonui į akis, — kai *davėte* jam pinigus.

— Kurių galų man būtų reikėję duoti? — stengdamasis kalbėti ramiai paklausė Hugas.

— Jei Stenlis Tankokas būtų suimtas ir pasodintas į kalėjimą, niekas rimtai nežiūrėtų į jo papasakotą istoriją apie Arturą Kliftoną. Beje, nuo vakar popietės Kliftono niekas niekur nematė. Todėl viršesniems pareigūnams rekomenduosiu ilgiau nedelsti ir atidaryti laivo korpusą, kad įsitikintume, ar triukšmauta buvo be reikalo ir ar Tankokas tikrai gaišino visų laiką.

Hugas Baringtonas pažvelgė į veidrodį ir pasitaisė peteliškę. Jis nepasakojo tėvui nei apie incidentą su Arturu Kliftonu, nei apie detektyvo inspektoriaus Bleikmoro vizitą. Kuo mažiau senasis žinos, tuo geriau. Hugas tepasakė, kad iš kontoros pavogta kažkiek pinigų ir kad suimtas vienas krovikas.

Užsivilkęs smokingą Hugas atsisėdo ant lovos galo ir laukė, kol žmona baigs rengtis. Jis baisiai nemėgo vėluoti, bet taip pat žinojo, kad Elžbietos nepaskubins joks baksnojimas. Pažvelgė į Džailzą ir mažąją jo sesutę Emą; jiedu abu giliai miegojo.

Hugas norėjo dviejų sūnų — įpėdinio ir dar vieno. Ema — tik trukdis, vadinasi, jam reikės mėginti dar kartą. Jo tėvas buvo antras vaikas — vyresnysis brolis žuvo per būrų karą Pietų Afrikoje. Vyresnis Hugo brolis buvo užmuštas prie Ipro, ten žuvo ir pusė jo pulko. Taigi, kai ateis laikas, Hugas galės tikėtis pakeisti tėvą ir tapti kompanijos vadovu, o po tėvo mirties paveldėti ir titulą, ir šeimos turtą.

Taigi jiedviem su Elžbieta teks pamėginti dar kartą. Nepasakytum, kad mylėtis su žmona jam tebebuvo malonu. Tiesą sakant, jis neprisiminė, kad kada nors apskritai buvo malonu. Pastaruoju metu jis eidavo prasiblaškyti kur nors kitur.

— Jūsų santuoką palaimino dangus, — sakydavo jo motina.

Tėvas buvo praktiškesnis. Jis nujautė, kad į vyresniojo sūnaus ir vienturtės lordo Harvio dukters santuoką reikėtų žiūrėti kaip į są-

jungą, o ne kaip į vedybas. Kai Vakarų fronte buvo užmuštas Hugo brolis, jo sužadėtinė atiteko Hugui. Ir tada tebuvo galima kalbėti ne apie sąjungą, bet apie perėmimą. Hugas nenustebo vestuvių naktį supratęs, kad Elžbieta dar nekalta; tiesą sakant, ji buvo antra jam tekusi nekalta mergina.

Pagaliau Elžbieta išėjo iš savo kambario, kaip visada atsiprašinėdama, kad verčia jį laukti. Atstumas nuo jų dvaro iki Baringtono namų – vos pora mylių, ir visos žemės tarp abiejų dvarų priklausė jų šeimai. Kai kelios minutės po aštuntos Hugas ir Elžbieta įžengė į jo tėvų svetainę, lordas Harvis gurkšnojo jau antrą chereso taurę. Hugas apsidairė po kambarį nužvelgdamas kitus svečius. Nepažinojo tik vienos poros.

Tėvas nedelsdamas jį supažindino su pulkininku Danversu, neseniai paskirtu grafystės policijos viršininku. Hugas nusprendė neminėti pulkininkui rytinio susitikimo su detektyvu inspektoriumi Bleikmoru, bet prieš sėsdamas vakarieniauti pasivėdėjo tėvą į šalį ir keliais žodžiais papasakojo apie vagystę, nė kartelio neištaręs Arturo Kliftono pavardės.

Per vakarienę, skanaujant laukinių paukščių sriubos, sultingos ėrienos su žaliaisiais žirneliais ir krembriulė deserto, pokalbiai sukosi apie Velso princo vizitą į Kardifą ir jo nepageidautinas pastabas apie simpatijas kasyklų darbininkams, apie naujausius Loido Džordžo importo tarifus ir jų poveikį laivybos pramonei, apie Vinstono Čerčilio kalbą Bendruomenių Rūmuose, įspėjančią dėl vokiečių persiginklavimo, apie Džordžo Bernardo Šo „Sudužusių širdžių namus“, kurie sulaukė įvairių recenzijų po pastatymo „Old Vic“ teatre, galiausiai – vėl apie Velso princą ir itin keblų klausimą, kaip jam rasti tinkamą žmoną.

Kai suvalgius desertą tarnai ėmė tvarkyti stalą, ponios nuėjo į svetainę mėgautis kava, o džentelmenams vyresnysis liokajus pasiūlė brendžio arba porto.

— Aš atgabenau, o jūs importavote, — pratarė seras Valteris, keldamas taurę už lordą Harvį; liokajus ėjo ratu aplink stalą siūlydamas svečiams cigarus. Kai lordo Harvio malonumui buvo pridegtas „Romeo ir Džiuljeta“, jis atsigręžė į žentą ir pasakė:

— Tavo tėvas man sakė, kad kažkoks bjaurybė įsilaužė į tavo kabinetą ir pavogė didelę sumą grynųjų.

— Taip, teisybė, — atsakė Hugas. — Bet džiaugiuosi galėdamas pasakyti, kad vagis sučiuptas. Deja, paaiškėjo, kad jis — vienas iš mūsų krovikų.

— Tikrai, Danversai? — paklausė seras Valteris. — Sučiupote tą žmogų?

— Tikrai kažką girdėjau, — atsakė policijos viršininkas, — bet man niekas nepranešė, kad kam nors jau pateikti kaltinimai.

— O kodėl nepateikti? — domėjosi lordas Harvis.

— Nes tas žmogus tvirtina, jog aš jam tuos pinigus *daviau*, — įsiterpė Hugas. — Tiesą sakant, kai šįryt mane apklausė detektyvas inspektorius, pradėjau svarstyti, kuris iš mūsų nusikaltėlis, o kuris — auka.

— Man labai gaila, kad taip jaučiatės, — atsakė pulkininkas Danversas. — Gal galiu paklausti, koks pareigūnas atsakingas už tyrimą?

— Detektyvas inspektorius Bleikmoras, — atsakė Hugas, o paskui pridūrė: — Susidariau įspūdį, kad jis mūsų šeimai jaučia pagiežą.

— Kai aprūpini darbu tiek daug žmonių, kiek aprūpiname mes, — statydamas ant stalo taurę kalbėjo seras Valteris, — visada atsiras koks nors pagiežingas keistuolis.

— Turiu pripažinti, — pratarė Danversas, — kad Bleikmoras taktu nepasižymi. Bet aš pats imsiuosi šio klausimo; jei pamatysiu, kad jis peržengė ribą, bylai tirti paskirsiu kitą žmogų.

22

R. C. Šerifas teigė, kad mokykliniai metai – laimingiausios gyvenimo dienos, bet Hugo Baringtono patirtis liudijo kitaip. Vis dėlto jis nujautė, jog Džailzui „viskas klostysis sklandžiau“, kaip sakė jo tėvas.

Hugas stengėsi užmiršti, kas jam nutiko pirmą dieną mokykloje prieš dvidešimt ketverius metus. Jį atvežė į Šv. Bedos mokyklą gražia karieta, jį lydėjo tėvas, motina ir vyresnis brolis Nikolas, ką tik paskirtas mokyklos seniūnu. Hugas apsipylė ašaromis, kai kitas naujokas nekaltai paklausė: „Ar tiesa, kad tavo senelis buvo dokininkas?“ Seras Valteris didžiavosi, kad jo tėvas „iškilo pats, be jokios kitų pagalbos“, bet tarp aštuonmečių greitai prilimpa pirma išsakyta nuomonė. „Senelis buvo dokininkas! Senelis dokininkas! Verk, vaikeli! Verk, vaikeli!” – skandavo visas miegamasis.

Šiandieną į Šv. Bedos mokyklą sero Valterio Baringtono rolsroisu bus nuvežtas jo sūnus Džailzas. Hugas norėjo nuvežti sūnų į mokyklą savo paties automobiliu, bet jo tėvas nieko nenorėjo girdėti. „Trys Baringtonų kartos mokėsi Šventojo Bedos mokykloje ir Itone. Mano įpėdinis privalo atvykti stilingai.“

Hugas nepasakė tėvui, kad Džailzui dar niekas nepasiūlė vietos Itone, be to, gali būti ir taip, kad berniukas turės savų ketinimų, kur tęsti mokslus. „Dieve, gink, – jis tarėsi girdįs tėvo balsą. – Visos idėjos atsiduoda maištu, o maištai turi būti numalšinti.“

Išvažiavęs iš namų Džailzas nepratarė nė žodžio, nors jo motina jau ištisą valandą nesiliovė šokinėjusi apie sūnų. Ema pravirko, kai jai neleido važiuoti kartu, o Violeta – dar viena mergaitė; jis nesiliaus mėginęs toliau – tik glaudėsi prie auklės rankos ir mojavo atsistojusi ant aukščiausio laiptelio, žiūrėdama, kaip jie išvažiuoja.

Automobiliui riedant kaimo keliukais miesto link, Hugas turėjo ir daugiau apie ką mąstyti, ne tik apie moteriškąją savo šeimos liniją. Ar jis tikrai pirmą kartą pamatys Harį Kliftoną? Ar jis jį pažins kaip

kitą taip trokštamą ir vis nesulaukiamą sūnų, ar vos tą berniuką pamatęs neabejotinai supras, kad jis negali turėti jo kraujo?

Hugui derėjo būti atsargiam ir nesusidurti su Kliftono motina. Ar jis ją bepažintų? Hugas neseniai sužinojo, kad ji dirba padavėja „Royal“ viešbutyje, „Palmių kiemelyje“; jis pats ten lankydavosi, kai mieste kam nors paskirdavo verslo susitikimą. Dabar teks apsiriboti retais apsilankymais vakarais ir tik tada, kai bus įsitikinęs, kad ji baigė darbą ir išėjo namo.

Meisės brolis Stenas Tankokas buvo paleistas iš kalėjimo atsėdėjęs aštuoniolika mėnesių iš jam skirtų trejų metų. Hugas niekada nesužinojo, kas nutiko detektyvui inspektoriui Bleikmorui, bet po kviestinės tėvo vakarienės šio žmogaus daugiau niekada nebematė. Per Tankoko teismą parodymus davė jaunas policijos seržantas, kuris nė trupučio neabejojo, kas yra kaltas.

Kai tik Tankokas buvo saugiai uždarytas už grotų, visi svarstymai apie tai, kas nutiko Arturui Kliftonui, greitai nutilo. Versle, kur mirtis yra kasdienybė, Arturas Kliftonas tapo statistiniu vienetu. Vis dėlto, kai ledi Harvi po šešių mėnesių nuleido „Klevo lapą“ į vandenis, Hugui niekaip neišėjo iš galvos, kad laivą būtų buvę tiksliau pavadinti „Jūreivio kapu“.

Iš pateiktų tarybai galutinių skaičių paaiškėjo, kad projektą įvykdžiusi Baringtono kompanija patyrė 13 712 svarų nuostolių. Hugas nesiūlė ateityje pasirašyti naujų laivų statybos kontraktų, o seras Valteris šios temos daugiau niekada nebegvildeno. Per kitus kelerius metus Baringtonai ir toliau augino tradicinį laivybos verslą vis stiprėdami ir stiprėdami.

Kai Stenas buvo nugabentas į vietinį kalėjimą, Hugas manė, kad dabar jis visiems laikams dings jam iš akių. Bet visai prieš pat išleidžiant Tankoką panelei Pots paskambino Bristolio kalėjimo viršininko pavaduotojas ir paprašė suorganizuoti susitikimą. Jiems su-

sitikus viršininko pavaduotojas prašė Baringtono grąžinti Tankoką į senąsias pareigas, nes kitaip jis vargu ar apskritai gaus kokio nors darbo. Iš pradžių Hugas labai džiaugėsi girdėdamas tokias naujienas, bet kiek pamąstęs persigalvojo ir nusiuntė vyriausiąjį brigadininką Filą Haskinsą aplankyti kalėjime sėdinčio Tankoko ir jam pranešti, kad jis galės grįžti į darbą su viena sąlyga — Stenas niekada neminės Arturo Kliftono vardo. Jeigu paminės, galės susirinkti daiktus ir ieškotis darbo kitur. Tankokas su dėkingumu priėmė pasiūlymą; bėgant metams paaiškėjo, kad jis tikrai to susitarimo laikėsi.

Rolsroisas privažiavo prie Šv. Bedos mokyklos vartų, vairuotojas iššoko atidaryti galinių durelių. Jų pusėn susmigo keletas porų akių: vieni žiūrėjo žavėdamiesi, kiti — pavydėdami.

Džailzui akivaizdžiai nepatiko toks dėmesys, jis greitai nuėjo nepaisydamas nei vairuotojo, nei tėvų. Jo motina pasileido iš paskos, pasilenkusi truktelėjo aukštyn puskojines, paskui paskutinį kartą apžiūrėjo panages. Hugas žvalgėsi į nesuskaičiuojamus berniukų veidus ir svarstė, ar galėtų akimirksniu pažinti tą, kurio niekada nebuvo matęs.

Ir tada jis išvydo į kalną kopiantį berniuką, kurio nelydėjo nei motina, nei tėvas. Pažvelgęs berniukui per petį pamatė jį stebinčią moterį — tos moters niekaip negalėjo užmiršti. Turbūt jiedu abu svarstė, ar vienas, ar du jo sūnūs pradeda naujus mokslo metus Šv. Bedos mokykloje.

Kai Džailzas susirgo vėjaraupiais ir turėjo kelias dienas praleisti izoliatoriuje, Hugas rado gerą progą, kaip būtų galima įrodyti, kad Haris Kliftonas nėra jo sūnus. Jis nesakė Elžbietai apie savo ketinimą aplankyti izoliatoriuje gulintį Džailzą, nes nenorėjo, kad ji būtų šalia, kai jis pateiks vyresniajai medicinos seseriai, sakytum, visai nekaltą klausimą.

Peržvelgęs rytinį paštą Hugas pasakė panelei Pots, jog ketina užsukti į Šv. Bedą aplankyti sūnaus, todėl jo nebus darbe mažiausiai porą valandų. Jis nuvažiavo į miestą ir paliko automobilį prie Frobišerio namų. Labai gerai prisiminė, kur yra izoliatorius, nes besimokydamas Šv. Bedos mokykloje pats dažnai ten gulėdavo.

Džailzas sėdėjo lovoje ir matavosi temperatūrą, kai į kambarį įžengė jo tėvas. Berniuko veidas nušvito.

Seselė stovėjo prie lovos ir žiūrėjo, kiek jos pacientas turi karščio.

— Nukrito iki devyniasdešimt devynių*. Pirmadienio rytą jau galėsi dalyvauti pirmoje pamokoje, jaunuoli, — pareiškė kratydama termometrą. — O dabar išeinu, pone Baringtonai, kad nors trumpam galėtumėte pabūti su sūnumi.

— Ačiū, sesute, — atsakė Hugas. — Tik norėjau paklausti, ar galėčiau prieš išvažiuodamas persimesti su jumis keliais žodeliais?

— Žinoma, pone Baringtonai. Būsiu savo kabinete.

— Man tu visai neatrodai prastai, Džailzai, — išėjus seselei, pratarė Hugas.

— Gerai jaučiuosi, tėti. Tiesą sakant, tikėjausi, kad seselė mane išleis jau šeštadienio rytą, kad galėčiau pažaisti futbolą.

— Prieš išvažiuodamas su ja pasikalbėsiu.

— Ačiū, tėti.

— Na, kaip tau sekasi darbuotis?

— Neblogai, — atsakė Džailzas. — Bet tik todėl, kad mokausi tame pačiame kabinete su dviem protingiausiais klasės berniukais.

— Ir kas jie tokie? — baimindamasis atsakymo paklausė Džailzo tėvas.

— Vienas — Dikinsas, protingiausias berniukas visoje mokykloje. Tiesą sakant, kiti su juo net nesikalba, nes mano, kad jis — kalikas. Bet geriausias mano draugas yra Haris Kliftonas. Jis irgi labai protingas, bet ne toks protingas kaip Dikinsas. Turbūt girdėjai, kaip jis gieda chore. Žinau, kad jis tau patiks.

* T. y. apie 37,2 °C.

— Bet ar Kliftonas — ne kroviko sūnus? — paklausė Hugas.

— Taip, ir visai kaip senelis šito neslepia. Tačiau iš kur apie tai sužinojai, tėti?

— Man atrodo, Kliftonas dirbo mūsų kompanijoje, — atsakė Hugas ir iškart pasigailėjo ištaręs šiuos žodžius.

— Tikriausiai tai buvo dar prieš tau pradedant dirbti, tėti, — kalbėjo Džailzas, — nes jo tėvas žuvo kare.

— Kas tau taip sakė? — paklausė Hugas.

— Hario mama. Ji dirba padavėja „Royal" viešbutyje. Per Hario gimtadienį ten ėjome gerti arbatos.

Hugas norėjo paklausti, kada Hario gimtadienis, bet baiminosi, kad vienu kartu nebūtų per daug klausimų. Tad užuot paklausęs tepasakė:

— Mama siunčia daug linkėjimų. Man atrodo, ji su Ema dar šią savaitę ketina tave aplankyti.

— Fe. To tik betrūko, — atsakė Džailzas. — Vėjaraupiai ir siaubingos sesės apsilankymas...

— Ne tokia ji jau ir bloga, — juokdamasis tarė Džailzo tėvas.

— Blogesnė nei bloga, — kalbėjo Džailzas. — Neatrodo, kad ir Violeta bus geresnė. Ar jos ir atostogaus su mumis, tėti?

— Taip, aišku, kad atostogaus kartu.

— Svarsčiau, ar šią vasarą Haris Kliftonas negalėtų kartu su mumis vykti į Toskaną. Jis dar niekada nebuvo užsienyje.

— Ne, — kiek per griežtai atsakė Hugas, — ir daugiau apie tai nekalbėkim.

Džailzas atrodė nusivylęs.

— Tai ko norėtum gimtadienio proga, mano berniuk? — paklausė Hugas skubiai keisdamas temą.

— Naujausio radijo, — nedvejodamas atsakė Džailzas. — Jis vadinasi „Roberts Reliable".

— Ar jums leidžiama mokykloje klausytis radijo?

— Taip, — atsakė Džailzas, — bet klausytis galima tik savaitgaliais. Jei tave sučiups besiklausantį radijo jau užgesus šviesai arba kokią kitą savaitės dieną, aparatą konfiskuos.

— Žiūrėsiu, ką bus galima padaryti. Ar per gimtadienį grįši namo?

— Taip, bet tik arbatėlei. Iki namų darbų ruošos turėsiu spėti grįžti į mokyklą.

— Tada ir aš pasistengsiu būti, — pasakė Hugas. — O dabar jau eisiu. Prieš išvažiuodamas dar noriu pasikalbėti su sesele.

— Tik nepamiršk paklausti, ar ji negalėtų manęs išleisti šeštadienio rytą, — priminė tėvui Džailzas, kai Hugas išėjo iš kambario, ketindamas įgyvendinti tai, dėl ko iš tikrųjų ir buvo atvažiavęs.

— Taip džiaugiuosi, kad galėjote užsukti, pone Baringtonai. Dabar Džailzas tikrai bus gerokai linksmesnis, — pasakė seselė, kai Hugas įėjo į jos kabinetą. — Kaip matote, jis jau beveik visai sveikas.

— Taip, ir jis viliasi, kad šeštadienio rytą jį išleisite žaisti futbolo.

— Neabejoju, kad žaisti jis galės, — atsakė seselė. — Bet sakėte, jog dar apie kažką norėtumėte pasikalbėti?

— Taip, sesele. Kaip žinote, Džailzas — daltonikas. Tik norėjau paklausti, ar šitai jam nesukelia kokių nors sunkumų.

— Tikrai negirdėjau, kad skųstųsi, — atsakė seselė. — Bent jau šitai jam tikrai netrukdo spirti raudoną kamuolį žalia veja iki baltos linijos.

Baringtonas nusijuokė ir pateikė dar vieną iš anksto parengtą teiginį:

— Kai aš mokiausi Šventojo Bedos mokykloje, mane vaikai nuolat erzindavo, nes tarp jų buvau vienintelis daltonikas.

— Galiu jus patikinti, — atsakė seselė, — kad Džailzo niekas neerzina. Šiaip ar taip, geriausias jo bičiulis — irgi daltonikas.



Hugas važiavo atgal į kontorą ir svarstė, jog ką nors reikia daryti, kol situacija netapo nevaldoma. Jis nutarė vėl pasikalbėti su pulkininku Danversu.

Sėdęs prie darbo stalo paprašė panelės Pots, kad jam niekas trukdytų, palaukė, kol ji uždarys duris, tada pakėlė telefono ragelį. Po kelių akimirkų atsiliepė vyriausiasis policijos pareigūnas.

— Skambina Hugas Baringtonas, pulkininke.

— Kaip laikaisi, vaikine? — paklausė policijos viršininkas.

— Puikiai, pone. Svarsčiau, ar galėtumėte man patarti vienu asmenišku klausimu.

— Dėstyk, bičiuli.

— Ieškau naujo apsaugos darbuotojų viršininko; pamaniau, gal galėtumėte mane nukreipti tinkama linkme.

— Tiesą sakant, pažįstu žmogų, kuris galėtų tau tikti, tik nežinau, ar jis dar laisvas. Išsiaiškinsiu ir paskambinsiu.

Policijos viršininkas laikėsi žodžio ir paskambino jau kitą rytą.

— Šiuo metu tas žmogus, apie kurį kalbėjau, dirba nevisą darbo dieną ir ieško pastovesnio darbo.

— Ką galėtumėte apie jį pasakyti? — paklausė Hugas.

— Kai dirbo policijoje, buvo numatyta jį pakelti į aukštesnes pareigas, bet jam teko išeiti, nes per Midlando banko apiplėšimą buvo sunkiai sužeistas. Turbūt prisimeni tą istoriją. Apie ją rašė net nacionalinė spauda. Manyčiau, jis būtų idealus kandidatas vadovauti tavajai apsaugos darbuotojų komandai; atvirai kalbant, tau pasisektų, jeigu jį gautum. Jeigu tau vis dar įdomu, galėčiau perduoti jo duomenis.

Derekui Mičelui Baringtonas paskambino jau iš namų, nes nenorėjo, kad panelė Pots sužinotų, ką jis sumanė. Sutarė susitikti

su buvusiu policininku pirmadienio vakarą, šeštą valandą, „Royal“ viešbutyje, kai ponia Klifton jau būna išėjusi namo, o „Palmių kiemelis“ ištuštėja.

Hugas atvažiavo keliomis minutėmis anksčiau ir patraukė tiesiai prie stalelio salės gale, kurio šiaip nesirinktų. Atsisėdo už kolonos, kad niekas jų su Mičelu nematytų ir negirdėtų. Laukdamas mintyse permetė visus klausimus, į kuriuos reikės atsakyti nepažįstamajam, ketinančiam pelnyti jo pasitikėjimą.

Be trijų minučių šeštą pro sukamąsias duris įžengė aukštas, gerai sudėtas kariškos išvaizdos vyriškis. Tamsiai mėlynas trumpas švarkas, pilkos kelnės, ežiuku kirpti plaukai ir nepriekaištingai išblizginti batai bylojo, kad jis — drausmės žmogus.

Hugas atsistojo ir pakėlė ranką, lyg kviesdamas padavėją. Mičelas neskubėdamas perėjo kavinės salę ir nė nemėgino slėpti, kad truputį šlubčioja; kaip sakė Danversas, po sužeidimo Mičelas buvo nebetinkamas tarnybai policijoje.

Baringtonas prisiminė paskutinę akistatą su policijos pareigūnu; tačiau šįkart klausinės jis.

— Labas vakaras, pone.

— Labas vakaras, Mičelai, — spausdamas jam ranką sveikinosi Hugas.

Mičelui atsisėdus, Hugas įdėmiau pažvelgė į sulaužytą jo nosį ir kalafiorus primenančias ausis; beje, pulkininkas Danversas minėjo, kad jis yra žaidęs Bristolio komandoje.

— Iš pradžių norėčiau pasakyti, Mičelai, — negaišdamas laiko pradėjo Hugas, — jog tai, ką noriu su jumis aptarti, yra labai konfidencialu ir kuo griežčiausiai turi likti tik tarp mūsų.

Mičelas linktelėjo.

— Tiesą sakant, šitai taip konfidencialu, kad net pulkininkas Danversas nenutuokia tikrosios priežasties, dėl kurios norėjau su jumis susitikti, nes man tikrai nereikia žmogaus vadovauti apsaugininkams.

Mičelo veidas ir toliau išliko neperprantamas; jis laukė, kol Hugas išdėstys savo sumanymą.

— Ieškau žmogaus, galinčio dirbti privačiu sekliu. Vienintelė jo užduotis — kiekvieną mėnesį man pranešti, ką veikia viena moteris, gyvenanti šiame mieste ir, tiesą sakant, dirbanti šiame viešbutyje.

— Suprantu, pone.

— Noriu žinoti viską, ką ji veikia tiek darbe, tiek asmeniniame gyvenime, kad ir kokia nereikšminga toji veikla atrodytų. Ji niekada, kartoju, niekada neturi suprasti, kad ja domitės. Prieš pasakydamas jos pavardę norėčiau paklausti, ar manote, kad jums pavyks susidoroti su tokia užduotimi?

— Toks darbas nėra lengvas, — atsakė Mičelas, — bet ir nėra neįveikiamas. Būdamas jaunas seržantas vykdžiau slaptą operaciją, kuri padėjo itin bjaurų žmogų šešiolikai metų pasodinti už grotų. Jeigu dabar jis įžengtų į šį viešbutį, esu įsitikinęs, manęs nepažintų.

Hugas pirmą kartą nusišypsojo.

— Prieš tęsdamas, — kalbėjo jis, — noriu sužinoti, ar norėsite imtis šios užduoties.

— Šitai priklausys nuo kelių dalykų, pone.

— Kokių?

— Ar dirbsiu visą darbo dieną, nes naktimis dabar dirbu banko apsaugininku.

— Jau rytoj įteikite prašymą atleisti jus iš darbo, — atsakė Hugas. — Nenoriu, kad dirbtumėte dar kam nors.

— O kokios mano darbo valandos?

— Jūsų valia.

— O atlyginimas?

— Mokėsiu po aštuonis svarus per savaitę, duosiu mėnesio avansą ir padengsiu visas papildomas dokumentais pateisintas išlaidas.

Mičelas linktelėjo.

— Gal galėčiau pasiūlyti, kad pinigus mokėtumėte grynaisiais, pone? Tada mūsų pavardžių niekas nesietų.

— Skamba išmintingai, — pritarė Hugas, jau anksčiau ir pats taip nusprendžiau.

— Norėtumėte, kad mėnesio ataskaitą pateikčiau raštu ar asmeniškai?

— Asmeniškai. Norėčiau, kad dokumentų būtų kuo mažiau.

— Tada mums kaskart teks susitikti vis kitoje vietoje ir niekada tą pačią savaitės dieną. Tik taip galima tikėtis, kad niekas mūsų neaptiks daugiau nei kartą.

— Ne bėda, — atsakė Hugas.

— Kada norėtumėte, kad pradėčiau, pone?

— Pradėjote prieš pusvalandį, — atsakė Baringtonas. Iš vidinės kišenės jis ištraukė lapelį popieriaus, voką su trisdešimt dviem svarais ir viską padavė Mičelui.

Mičelas kelias akimirkas žvelgė į vardą ir adresą, o paskui grąžino lapelį naujajam bosui.

— Man taip pat reikės asmeninio jūsų numerio, pone, ir nurodymų, kur ir kada galėčiau su jumis susisiekti.

— Bet kurį vakarą mano kabinete tarp penktos ir šeštos, — atsakė Hugas. — Niekada negalite manęs ieškoti namuose, nebent kritiniu atveju, — pridūrė imdamas parkerį.

— Jūs tik pasakykite telefono numerį, pone, nerašykite.

23

— Ar ketinate dalyvauti ponaičio Džailzo gimtadienio šventėje? — paklausė panelė Pots.

Hugas pažvelgė į užrašų knygelę su kalendoriumi. Puslapio viršuje riebiomis raidėmis buvo užrašyta: *Džailzas, dvyliktasis gimtadienis, trečia valanda popiet, dvare.*

— Ar man pakaks laiko pakeliui į namus nupirkti dovaną?

Panelė Pots išėjo iš kabineto ir po minutėlės grįžo nešina į švytintį raudoną popierių įvyniotu dideliu paketu, perrištu kaspinu.

— Kas viduje?

— Naujausias „Roberts" radijas; toks, kokio jis prašė, kai praėjusį mėnesį jį lankėte izoliatoriuje.

— Ačiū, panele Pots. — Hugas pažvelgė į laikrodį. — Man jau reikėtų važiuoti, jei noriu spėti pamatyti, kaip jis pjausto tortą.

Panelė Pots įdėjo jam į portfelį storą segtuvą ir, Baringtonui nespėjus paklausti, pasakė:

— Svarbiausi dokumentai tarybos susirinkimui rytojaus rytą. Galėsite juos peržvelgti, kai ponaitis Džailzas grįš į Šventąjį Bedą. Taigi šįvakar jums nebereikės grįžti į darbą.

— Dėkoju, panele Pots. Jūs apie viską pagalvojate.

Važiuodamas per miestą namo Hugas negalėjo nepastebėti, kad per metus keliuose gerokai padaugėjo automobilių. Pėstieji jau atsargiau ėjo per gatvę, nes vyriausybė padidino leistiną greitį iki trisdešimties mylių per valandą. Hugui šaunant pro gražią karietaitę, pasibaidė arklys. Jis svarstė, ar ilgai karietos išsilaikys, kai miesto taryba paleido pirmą taksi automobilį.

Išvažiavęs iš miesto jis paspaudė greičiau — nenorėjo pavėluoti į sūnaus šventę. Kaip sparčiai berniukas auga. Jis jau dabar aukštesnis už motiną. Ar galiausiai peraugs ir tėvą?

Kai po metų Džailzas baigs Šv. Bedos mokyklą ir pradės mokytis Itone, Hugas buvo įsitikinęs, jo bičiulystė su Kliftonų berniuku greitai bus pamiršta, nors, jis gerai suprato, prieš tai dar reikės įveikti kitokių sunkumų.

Važiuodamas pro dvaro vartus sumažino greitį. Jam visada labai patikdavo šis ilgas, ąžuolais apaugęs kelias iki dvaro namų. Hugui išlipus iš automobilio, ant viršutinio laiptelio jau stovėjo Dženkinsas. Jis atidarė namų duris ir pasakė:

— Ponia Barington svetainėje, pone, su ponaičiu Džailzu ir dviem jo mokslo draugais.

Kai Hugas žengė į koridorių, laiptais bėgte nusileido Ema ir apsikabino tėvą.

— Kas dėžėje? — paklausė.

— Gimtadienio dovana broliui.

— Taip, bet kas joje yra?

— Teks palūkėti, o tada ir pamatysi, panele, — šypsodamasis atsakė mergaitės tėvas, duodamas liokajui portfelį. — Gal galėtum nunešti į mano kabinetą, Dženkinsai, — pasakė Hugas, o Ema čiupo jam už rankos ir ėmė tempti į svetainę.

Kai tik pravėrė duris ir pamatė, kas sėdi ant sofos, jo šypsena išgaravo.

Džailzas pašoko ir pripuolė prie tėvo, kuris padavė jam dėžę ir pratarė:

— Su gimtadieniu, mano berniuk.

— Ačiū, tėti, — padėkojo Džailzas, prieš supažindindamas tėvą su savo bičiuliais.

Hugas paspaudė Dikinsui ranką, bet kai Haris ištiesė savąją, tik pasakė „Laba diena, Kliftonai" ir atsisėdo į savo mėgstamą kėdę.

Susidomėjęs stebėjo, kaip Džailzas atriša pakuotės kaspiną, ir jiedu abu pirmąkart pamatė dovaną. Tačiau net ir nežabotas sūnaus džiaugsmas, kai jis išvydo naująjį radiją, neįžiebė Hugui šypsenos. Jis norėjo paklausti Kliftono vieno klausimo, tačiau turėjo paklausti taip, kad berniuko atsakymas atrodytų visai nereikšmingas.

Hugas tylėjo, kol trejetas junginėjo aparatą, rinkosi tai vieną, tai kitą stotį ir įdėmiai klausėsi iš garsiakalbio sklindančių keistų balsų ir muzikos. Visa tai kartkartėmis palydėdavo juokas ar katutės.

Ponia Barington plepėjo su Hariu apie „Mesijo" oratoriją, kurios neseniai klausėsi, nepamiršdama pridurti, kaip labai jai patiko jo atliekama giesmė „Žinau, kad mano Atpirkėjas gyvas".

— Ačiū, ponia Barington, — padėkojo Haris.

— Ar baigęs Šventąjį Bedą tikiesi toliau mokytis Bristolio klasikinėje mokykloje, Kliftonai? — nutaikęs progą paklausė Hugas.

— Tik jei laimėsiu stipendiją, pone, — atsakė Haris.

— Bet kodėl tai šitaip svarbu? — paklausė ponia Barington. — Juk tau, kaip ir kitiems berniukams, tikrai bus pasiūlyta vieta.

— Nes mano mama nepajėgs sumokėti už mokslą, ponia Barington. Ji dirba padavėja „Royal“ viešbutyje.

— Bet ar tavo tėvas...

— Jis miręs, — atsakė Haris. — Jis žuvo per karą.

— Atleisk, — pratarė ponia Barington. — Nežinojau.

Tada prasivėrė durys ir į kambarį įžengė liokajaus padėjėjas, ant sidabrinio padėklo nešinas didžiuliu tortu. Kai Džailzui vienu atsikvėpimu pavyko užpūsti dvylika žvakučių, visi paplojo.

— O kada tavo gimtadienis, Kliftonai? — paklausė Hugas.

— Manasis jau buvo praėjusį mėnesį, pone, — atsakė Haris.

Kai Džailzas supjaustė tortą, Hugas atsistojo ir, netaręs nė žodžio išėjo iš kambario.

Jis nuėjo tiesiai į savo kabinetą, bet suprato, kad nepajėgs susikaupti ir neperžvelgs rytojaus tarybos susirinkimui svarbių dokumentų. Kliftono atsakymas reiškė, kad jam teks kreiptis į paveldėjimo klausimus nagrinėjantį teisininką ir prašyti patarimo.

Maždaug po valandos koridoriuje pasigirdo balsai, paskui trinktelėjo lauko durys, ir Hugas nebeišgirdo, kaip suburzgė nuvažiuojantis automobilis. Po kelių minučių, pasibeldusi į jo kabineto duris, įėjo Elžbieta.

— Kodėl taip netikėtai išėjai? — paklausė ji. — Ir kodėl neatėjai atsisveikinti? Juk žinojai, kad Džailzas ir jo bičiuliai išvažiuoja.

— Rytoj rytą manęs laukia labai keblus tarybos susirinkimas, — nepakeldamas akių atsakė Hugas.

— Bet tai ne priežastis neatsisveikinti su sūnumi, ypač per jo gimtadienį.

— Mano galva visa ko prikimšta, — pasakė tebežiūrėdamas į užrašus.

— Bet turbūt visa tai nėra tiek svarbu, kad galėtum sau leisti taip nemandagiai elgtis su svečiais. Su Hariu Kliftonu elgeisi taip atsainiai, kaip dar niekada nesielgei nė su vienu tarnu.

Hugas tik dabar į ją pažvelgė.

— Turbūt todėl, kad Kliftonas žemesnis ir už mūsų tarnus. — Elžbieta atrodė priblokšta. — Ar žinojai, kad jo tėvas buvo dokininkas, o motina — padavėja? Nemanau, kad Džailzui derėtų painiotis su tokiais berniukais.

— Džailzas neabejotinai mąsto kitaip; kad ir kokia bebūtų jo kilmė, Haris — puikus berniukas. Nesuprantu, kodėl tu jam toks priešiškas. Su Dikinsu taip nesielgi, nors jo tėvas — spaudos kiosko savininkas.

— Jis dar ir stipendijos laimėtojas.

— O Haris laimėjo choristo stipendiją, šitai žino kiekvienas Bristolyje gyvenantis ir bažnyčią lankantis žmogus. Tikiuosi, kitą kartą su juo susitikęs būsi kultūringesnis.

Daugiau netarusi nė žodžio Elžbieta išėjo iš kambario garsiai uždarydama duris.

Kai į kabinetą įžengė jo sūnus, seras Valteris Baringtonas liko savo vietoje — tarybos posėdžių kabineto stalo gale.

— Aš vis labiau nerimauju dėl vyriausybės pasiūlytų importo tarifų įteisinimo, — atsisėdęs tėvo dešinėje pareiškė Hugas, — ir dėl to, kaip tai gali paveikti mūsų balansą.

— Todėl mūsų taryboje ir yra teisininkas, — atsakė seras Valteris, — galintis patarti, kai iškyla tokie klausimai.

— Bet aš apskaičiavau, kad tokių tarifų įteisinimas mums galėtų atsieiti dvidešimt tūkstančių svarų per metus. Ar nemanote, kad mums būtų paranki ir kitokia nuomonė?

— Manau, galėčiau pasikalbėti su seru Džeimsu Amhurstu, kai nuvyksiu į Londoną.

— Antradienį aš vykstu į Londoną, į kasmet Britų laivų savininkų asociacijos rengiamus pietus, — pasakė Hugas. — Kadangi jis yra teisės patarėjas, gal man reikėtų su juo pasikalbėti.

— Tik jei tikrai manai, jog tai būtina, — atsakė seras Valteris. — Ir nepamiršk, kad Amhurstas ima valandinį mokestį net ir konsultuodamas pietų metu.

Britų laivų savininkų asociacijos pietūs buvo surengti Grosvenoro rūmuose; juose dalyvavo per tūkstantį asociacijos narių ir kitų svečių.

Hugas iš anksto paskambino asociacijos sekretorei ir paklausė, ar galėtų būti pasodintas šalia sero Džeimso Amhursto. Sekretorė kiek nustebo, bet sutiko persodinti svarbiausiojo stalo svečius. Kad ir kaip būtų, senasis Džošua Baringtonas buvo asociacijos įkūrėjas.

Kai Niukaslo vyskupas sukalbėjo maldą, Hugas nė nesistengė pertraukti garsiojo advokato, įsitraukusio į pokalbį su dešinėje sėdinčiu žmogumi. Vis dėlto, kai advokatas pagaliau atkreipė dėmesį į kairėje pasodintą nepažįstamąjį, Hugas negaišdamas laiko čiupo jautį už ragų.

— Mano tėvas seras Valteris Baringtonas, — kreipėsi jis ir iškart pelnė savosios aukos dėmesį, — sunerimęs dėl Bendruomenių Rūmuose svarstomų importo tarifų dokumentų ir galimo tų dokumentų poveikio pramonei. Jis norėtų sužinoti, ar galėtų su jumis pasitarti šiuo klausimu, kai kitą kartą atvyks į Londoną.

— Be abejo, mielasis jaunuoli, — atsakė seras Džeimsas. — Tik tegul jo sekretorė paskambina mano raštvedžiui, kad per jo vizitą Londone tikrai būčiau laisvas.

— Dėkoju, sere, — atsakė Hugas. — O dabar, jeigu kalbėtume ne taip rimtai, įdomu, ar esate skaitęs Agatą Kristi?

— Nepasakyčiau, kad skaičiau, — atsakė seras Džeimsas. — Ar ji gerai rašo?

— Man labai patiko naujausia jos knyga „Kur testamentas“, bet nemanau, kad turinys atitiktų teisinio pasaulio tikrovę.

— Ką toji ponia siūlo? — paklausė Amhurstas, kai jam buvo patiektas į šaltą lėkštę įmestas perkeptos jautienos gabalėlis.

— Kaip rašo ponia Kristi, vyriausiasis kilmingo žmogaus sūnus automatiškai paveldi tėvo titulą, net jei vaikas ir neteisėtas.

— Aa, tai išties labai įdomus teisinis galvosūkis, — atsakė seras Džeimsas. — Tiesą sakant, visai neseniai aukščiausio lygio teisėjai nagrinėjo panašią bylą; jei gerai atsimenu, Bensonai prieš Karsteirus. Dažnai spauda tai pateikia kaip „pataikavimą benkartui“.

— Ir prie kokių išvadų priėjo jų šviesybės? — paklausė Hugas, stengdamasis nepasirodyti per daug susidomėjęs.

— Jei originaliai surašytame testamente negalima rasti jokios spragos, viskas sprendžiama pirmagimio naudai, net jei tasai jaunuolis yra neteisėtas palikuonis.

Tai buvo dar vienas atsakymas, kurio Hugas nenorėjo išgirsti.

— Tačiau, — tęsė seras Džeimsas, — jų šviesybės nutarė išsukti uodegas ir pridėjo testamento papildymą, kad kiekvienas atvejis turėtų būti nagrinėjamas iš esmės ir paržiūrėtas Keliaraiščio ordino narių. Toks teisėjų elgesys tipiškas, — pridūrė jis prieš imdamas peilį su šakute ir kibdamas į jautieną. — Jie — per dideli bailiai, kad sudarytų precedentą, ir džiaugiasi galėdami išvengti atsakomybės.

Kai seras Džeimsas vėl pradėjo šnekučiuotis su dešinėje sėdinčiu kaimynu, Hugas svarstė, kaip viskas susiklostytų, jei Haris Kliftonas išsiaiškintų, jog gali pelnyti teisę paveldėti ne tik Baringtono laivų transporto bendrovę, bet ir šeimos turtą. Būtų labai blogai, jei jam tektų pripažinti nesantuokinį sūnų, bet mintis, kad po jo mirties Haris Kliftonas paveldėtų šeimos titulą ir taptų seru Hariu, buvo tiesiog nepakeliama. Jis padarys viską, kas tik bus jo valioje, ir užtikrins, kad situacija taip nesusiklostytų.

24

Hugas Baringtonas pusryčiaudamas skaitė Šv. Bedos mokyklos direktoriaus atsiųstą laišką, kuriame buvo prašoma padėti mokyklai sukaupti tūkstančio svarų sumą naujam Pirmojo vienuoliktuko kriketo komandos paviljonui statyti. Jis atvertė čekių knygelę ir įrašė skaičių šimtas, bet tada jo dėmesį patraukė žvyruotame take sustojusio automobilio garsas.

Nuėjo prie lango pažiūrėti, kas tokį ankstyvą šeštadienio rytą nutarė apsilankyti. Sutriko pamatęs iš taksi automobilio išlipantį sūnų su lagaminu rankose, nes popiet tikėjosi jį pamatyti finalinėse kriketo rungtynėse prieš „Eivono giraitę“.

Dženkinsas spėjo laiku atsirasti prie durų ir jas atidaryti, vos Džailzas užlipo ant paskutinio laiptelio.

— Labas rytas, ponaiti Džailzai, — pasisveikino Dženkinsas, tarsi ir būtų jo laukęs.

Hugas skubiai išėjo iš valgomojo ir pamatė koridoriuje stovintį sūnų panarinta galva, šalia pasidėjusį lagaminą.

— Ką veiki namuose? — paklausė. — Juk iki semestro pabaigos dar savaitė.

— Mane laikinai pašalino, — paprastai atsakė Džailzas.

— Pašalino? — pakartojo tėvas. — Gal galėčiau paklausti, ką gi tu padarei, kad to nusipelnei?

Džailzas pažvelgė į Dženkinsą, kuris tyliai stovėjo prie lauko durų.

— Nunešiu ponaičio Džailzo lagaminą į jo miegamąjį, — pasakė liokajus, tada paėmė lagaminą ir neskubėdamas ėmė lipti laiptais.

— Eik paskui mane, — paliepė Hugas, kai liokajus dingo iš akių.

Nė vienas nepratarė nė žodžio, kol Hugas neuždarė sau pavymui kabineto durų.

— Ką padarei, kad mokykla ėmėsi tokių drastiškų priemonių? — vėl kritęs į kėdę griežtai paklausė tėvas.

— Buvau sučiuptas bevagiantis iš saldumynų krautuvėlės, — atsakė Džailzas, paliktas stovėti vidury kambario.

— Ar gali paaiškinti kuo paprasčiau? Gal tai koks nors nesusipratimas?

— Ne, — vos tramdydamas ašaras atsakė Džailzas.

— Ar galėtum kaip nors pasiteisinti ar apsiginti?

— Ne, — vėl pratarė Džailzas. — Nebent...

— Nebent kas?

— Tėti, saldainius aš visada atiduodavau. Niekada nesu pasilikęs sau.

— Neabejoju, kad atiduodavai Kliftonui.

— Ir dar Dikinsui, — atsakė Džailzas.

— Ar Kliftonas tave ir pastūmėjo vogti?

— Ne, tikrai ne, — patikino Džailzas. — Tiesą sakant, kai jis sužinojo, ką darau, visus jam ir Dikinsui mano duotus saldumynus visada nunešdavo atgal į krautuvėlę. Jis net prisiėmė kaltę, kai ponas Frobišeris vagyste apkaltino jį.

Ilgokai patylėjęs tėvas paklausė:

— Vadinasi, tave tik laikinai pašalino, o ne išmetė iš mokyklos?

Džailzas linktelėjo.

— Kaip manai, ar kitą semestrą tau bus leista grįžti?

— Abejoju, — pratarė Džailzas.

— Kodėl taip manai?

— Nes dar niekada nebuvau matęs direktoriaus taip įpykusio.

— Bet jis nė pusės tiek nebuvo piktas, kiek bus pikta tavo motina, kai viską sužinos.

— Tėti, labai prašau, nesakyk jai, — apsipylęs ašaromis meldė Džailzas.

— Kaip turėčiau jai paaiškinti, kodėl atvažiavai savaite anksčiau ir galbūt net negrįši į Šventąjį Bedą kitą semestrą?

Džailzas nė nesistengė ko nors sakyti, tik ir toliau tyliai kūkčiojo.

— Dievai žino, ką pasakys tavo seneliai, — pridūrė tėvas, — kai man teks jiems paaiškinti, kodėl nevažiuosi į Itoną.

Ir vėl ilga pauzė.

— Eik į savo kambarį ir nesumanyk nusileisti, kol nepaliepsiu.

— Klausau, — atsakė Džailzas ir apsigręžė ketindamas išeiti.

— Kad ir ką darytum, su niekuo apie tai nesikalbėk, ypač girdint tarnams.

— Taip, tėti, — atsakė Džailzas bėgdamas iš kambario ir vos nesusidurdamas su laiptais lipančiu Dženkinsu.

Hugas palinko pirmyn savo kėdėje stengdamasis suregzti, ar bus įmanoma kaip nors kitaip pakreipti visą situaciją, kai sulauks neišvengiamo mokyklos direktoriaus skambučio. Pasirėmė alkūnėmis į stalą ir veidu įsikniaubė į delnus, bet žvilgsnis tik paskui užkliuvo už dar nepasirašyto čekio.

Jo lūpomis perbėgo šypsena, ir prieš pasirašydamas čekį Hugas prirašė dar vieną nulį.

25

Mičelas sėdėjo tolimame laukiamosios salės kampe ir skaitė *Bristol Evening Post*, kai įėjo Hugas ir atsisėdo šalia jo. Pūtė toks skersvėjis, kad Baringtonas taip ir neišsitraukė iš kišenių rankų.

— Objektas, — pratarė Mičelas tebežiūrėdamas į laikraštį, — mėgina sukaupti penkis šimtus svarų verslo sumanymui.

— Kokiu verslu ji galėtų domėtis?

— Tilės arbatine, — atsakė Mičelas. — Atrodo, objektas ten dirbo, kol neperėjo į „Royal“ viešbučio „Palmių kiemelį“. Panelė Tilė visai neseniai sulaukė pasiūlymo iš pono Edvardo Atkinso, kuris norėjo įsigyti arbatinę už penkis šimtus svarų. Panelei Tilei Atkinsas nerūpi, ir ji labai aiškiai pasakė objektui, jog šiai surinkus tokią pačią sumą ji mieliau verslą perleistų jai.

— Iš kur ji galėtų tikėtis gauti tiek pinigų?

— Gal iš to, kas norėtų finansiškai ją kontroliuoti, ateityje tikėdamasis kokios nors naudos?

Hugas tylėjo. Mičelas taip ir nepakėlė akių nuo laikraščio.

— Ar ji į ką nors kreipėsi stengdamasi gauti pinigų? — galiausiai paklausė Hugas.

— Dabar ji klauso pono Patriko Keisio patarimų; tas ponas atstovauja „Dilono ir Co" finansų kompanijai, įsikūrusiai Dubline. Jų specializacija — paskolos privatiems klientams.

— Kaip man susisiekti su Keisiu?

— Nepatarčiau to daryti, — pasakė Mičelas.

— Kodėl ne?

— Kartą per mėnesį jis atvyksta į Bristolį ir visada apsistoja „Royal" viešbutyje.

— Mums nebūtina susitikti „Royal" viešbutyje.

— Su objektu jis užmezgęs glaudžius asmeninius santykius. Viešėdamas mieste vedasi ją vakarieniauti arba į teatrą, o visai neseniai ji buvo pastebėta kartu su juo grįžtanti į viešbutį, kur jiedu kartu praleido naktį trys šimtai septyniasdešimt pirmame numeryje.

— Žavu, — tarstelėjo Hugas. — Dar kas nors?

— Gal jums bus įdomu sužinoti, kad objektas laiko pinigus „National Provincial" banke, esančiame Kornstrito keturiasdešimt devyni. Valdytojas — ponas Prendergastas. Dabar jos sąskaitoje yra dvylika svarų ir devyni šilingai.

Hugas labai norėjo paklausti, kaip Mičelas sužinojo tokią specifinę informaciją, bet tepasakė:

— Nuostabu. Kai tik sužinosite dar ką nors, kad ir kaip nereikšminga tai atrodytų, paskambinkite.

Paskui iš palto kišenės išsiėmė storą voką ir padavė jį Mičelui.

— Į devintą kelią atvyksta traukinys iš Tontono, kurio numeris septyni šimtai dvidešimt antras.

Mičelas įsikišo voką į kišenę, sulankstė laikraštį ir išėjo iš laukiamosios salės. Jis nė karto taip ir nepažvelgė į savo darbdavį.

Sužinojęs tikrąją priežastį, dėl kurios Džailzui nebuvo pasiūlyta vieta Itone, Hugas neįstengė paslėpti pykčio. Jis skambino direktoriui, kuris atsisakė su juo kalbėtis telefonu, skambino būsimam bendrabučio vedėjui, kuris prijautė Džailzui, bet nepaliko jokios vilties sulaukti pasigailėjimo, skambino net rektoriui, kuris pažadėjo pats paskambinti, bet nepaskambino. Nors Elžbieta ir mergaitės nė nenutuokė, kodėl pastaruoju metu Hugas nuolat praranda pusiausvyrą dėl kažkokių neaiškių priežasčių, jos ir toliau demonstravo dvasios stiprybę, pasitikdamos vis naujus Džailzo prasižengimų smūgius.

Pirmą semestro dieną Hugas nenorom palydėjo Džailzą į Bristolio klasikinę mokyklą ir neleido vykti kartu nei Emai, nei Violetai, nors Ema apsipylė ašaromis ir dar ilgai šiaušėsi.

Kai Hugas sustabdė automobilį Koledžo gatvėje, pirmasis žmogus, kurį pamatė stovintį prie mokyklos vartų, buvo Haris Kliftonas. Nespėjo nuspausti stabdžių pedalo, o Džailzas jau šoko iš mašinos ir pasileido prie savo bičiulio.

Hugas vengė maišytis tarp kitų tėvų, su kuriais visai maloniai šnekučiavosi Elžbieta, o kai neapsižiūrėjęs susidūrė su Kliftonu, ir vėl nepaspaudė jam rankos.

Jiedviem grįžtant į dvarą Elžbieta paklausė vyro, kodėl šis taip niekina geriausius Džailzo bičiulius. Hugas priminė žmonai, kad jų sūnus turėjo mokytis Itone, kur būtų bendravęs su kitais džentelmenais, o ne su vietinių prekybininkų sūnumis ar dar gerokai prastesniais, kaip Kliftono atveju. Elžbieta pasirinko santykinai saugų tylėjimą; pastaruoju metu ji labai dažnai taip apsispręsdavo.

26

— Iki pamatų sudegė arbatinė! Įtariamas padegimas! — šūkavo Plačiosios gatvės kampe laikraščius pardavinėjantis berniukas.

Hugas užmynė stabdžius, iššoko iš automobilio ir padavė vaikinukui puspensį. Grįždamas prie automobilio pradėjo skaityti pirmąjį laikraščio puslapį.

Ankstyvą rytą iki pamatų sudegė Tilės arbatinė, vienas iš svarbiausių Bristolio orientyrų, itin pamėgtas vietinių gyventojų. Policija suėmė trisdešimtmetį šio miesto gyventoją ir apkaltino jį padegimu. Panelė Tilė, dabar gyvenanti Kornvalyje...

Pamatęs šaligatvyje stovinčios Meisės Klifton ir jos darbuotojų, liūdnai žvelgiančių į Tilės arbatinės nuodėgulius, nuotrauką, Hugas nusišypsojo. Akivaizdu, kad dievai — jo pusėje.

Jis vėl įlipo į automobilį, padėjo laikraštį ant keleivio sėdynės ir tęsė kelionę į Bristolio zoologijos sodą. Jam reikėtų kuo anksčiau sutarti susitikimą su ponu Prendergastu.

Mičelas jam patarė: jeigu norįs išlaikyti paslaptyje faktą, kad jis yra objekto finansuotojas, susitikti su Prendergastu turėtų Baringtonų biuruose, pageidautina, kai panelė Pots po darbo išeina namo. Hugas nė nesistengė aiškinti Mičelui, jog ir pats nėra įsitikinęs, ar panelė Pots apskritai grįžta namo. Vadinasi, su Prendergastu bus galima susitikti jam priimant paskutinį patepimą, bet prieš tai Hugui reikėjo pasimatyti su kitu žmogumi.

Kai jis atvyko, Mičelas šėrė Rouzę.

Hugas neskubėdamas priėjo, pasirėmė į turėklą ir dėjosi besidomįs indiška dramble, kurią Bristolio zoologijos sodas neseniai

atsigabeno iš Utar Pradešo ir jau susilaukė daugybės lankytojų. Mičelas numetė dramblei duonos gabalą, kurį Rouzė pagavo straubliu ir akimirksniu grakščiai įsimetė į burną.

— Objektas grįžo dirbti į „Royal“ viešbutį, — pasakė Mičelas, lyg kreiptųsi į dramblį. — Ji dirba „Palmių kiemelyje“, naktinėje pamainoje, nuo dešimtos vakaro iki šeštos ryto. Jai mokama po tris svarus per savaitę, ir dar ji gali sau pasilikti visus arbatpinigius, tačiau jų daug nebūna, nes naktį klientų mažai.

Jis metė dramblei dar vieną gabalą ir dėstė toliau:

— Suimtas Bobas Barausas; jis kaltinamas padegimu. Barausas buvo jos konditerijos gaminių tiekėjas, kol objektas jo neatleido. Jis viską prisipažino, net papasakojo, kad ketino pirštis objektui ir nupirko sužadėtuvių žiedą, bet jinai jį atstūmė; bent jis išklojo štai tokią istoriją.

Hugo lūpomis perbėgo šypsnys.

— O kas nagrinėja tą bylą? — paklausė.

— Detektyvas inspektorius Bleikmoras, — atsakė Mičelas. Hugo šypsnį pakeitė raukšlelės kaktoje. — Nors iš pradžių Bleikmoras manė, kad objektas gali būti Barauso bendrininkė, — tęsė Mičelas, — vėliau jis informavo Bristolio ir Vakarų Anglijos draudimo kompaniją, kad ji nebėra įtariamoji.

— Gaila, — atsakė Hugas vis dar susiraukęs.

— Nebūtinai. Draudimo kompanija išsiųs poniai Klifton šešių šimtų svarų čekį ir atlygins visus patirtus nuostolius.

Hugas nusišypsojo ir kone pats sau sumurmėjo:

— Įdomu, ar ji pasakė sūnui.

Jei Mičelas ir išgirdo šią pastabą, nekreipė į ją dėmesio.

— Jus galėtų dominti dar vienas faktas, — tęsė Mičelas. — Ponas Patrikas Keisis penktadienio vakarą užsisakė numerį „Royal“ viešbutyje ir nusivedė objektą vakarieniauti į „Plimsoll Line“ restoraną. Po vakarienės jie grįžo į viešbutį, ir ji kartu su juo nuėjo

į trys šimtai septyniasdešimt pirmąjį numerį, kurį jiedu paliko tik kitą rytą, po septintos valandos.

Pauzė užsitęsė; tai buvo ženklas, kad Mičelas baigė mėnesio ataskaitą. Hugas išsiėmė iš vidinės kišenės voką ir įkišo Mičelui, kuris dėjosi nematąs to veiksmo ir metė patenkintai dramblei paskutinį duonos gabalą.

— Pas jus atėjo ponas Prendergastas, — pranešė panelė Pots pasitraukdama nuo durų ir į generalinio direktoriaus kabinetą įleisdama bankininką.

— Labai malonu, kad atėjote, — kreipėsi Hugas. — Esu tikras, jog suprasite, kodėl tokio itin konfidencialaus klausimo nenorėjau aptarti banke.

— Viską suprantu, — atsakė Prendergastas ir dar neatsisėdęs ėmė segti odinį sakvojažą ir traukti iš jo storą aplanką. Ponui Baringtonui jis ištiesė per stalą tik vieną popieriaus lapą.

Hugas permetė akimis dokumentą ir vėl atsilošė kėdėje.

— Tik norėčiau priminti, — kalbėjo Prendergastas. — Jūs pervedėte penkių šimtų svarų sumą. Ja pasinaudodama ponia Klifton galėjo įsigyti verslą — Tilės arbatinę Plačiojoje gatvėje. Kontraktas buvo sudarytas visai sumai ir kasmet priskaičiuojamoms penkių procentų sudėtinėms palūkanoms, kurias reikėjo išmokėti pridedant prie pagrindinės sumos per penkerius metus. Nors po pirmų ir antrų darbo Tilės arbatinėje metų ponia Klifton įstengė deklaruoti nežymų prekybos pelną, ji taip ir nesukaupė perteklinių lėšų, kad galėtų sumokėti palūkanas ar grąžinti dalį pagrindinės sumos; kilus gaisrui ponia Klifton jums buvo skolinga penkis šimtus septyniasdešimt du svarus ir šešiolika šilingų. Prie šios sumos turiu pridėti dvidešimt svarų banko aptarnavimo mokesčių, vadinasi, visa skolos suma yra penki šimtai devyniasdešimt du svarai ir šešiolika šilingų. Šią sumą, savaime suprantama, padengs draudimo išmoka, o tai

reiškia, kad jūsų investicija saugi, bet poniai Klifton faktiškai neliks nieko.

— Kaip gaila, — pasakė Hugas. — Gal galėčiau paklausti, kodėl į visą sumą neįskaičiuotas mokestis už pono Keisio suteiktas paslaugas? — paklausė jis atidžiau peržvelgęs skaičius.

— Nes ponas Keisis informavo banką, kad už savo suteiktas paslaugas neišrašinės jokių sąskaitų.

Hugas suraukė kaktą.

— Nors viena gera žinia vargšei moteriai.

— Tikrai. Ir vis dėlto baiminuosi, kad kitą semestrą ji nebegalės apmokėti sūnaus mokslo Bristolio klasikinėje mokykloje.

— Kaip liūdna. Vadinasi, berniukui teks išeiti iš mokyklos?

— Man labai gaila, bet tai — neišvengiama išdava, — kalbėjo ponas Prendergastas. — Ir tai labai blogai, nes ji beprotiškai myli tą vaiką ir kone viską paaukotų, kad tik jį ten išlaikytų.

— Labai blogai, — pakartojo Hugas užversdamas aplanką ir stodamasis nuo kėdės. — Aš jūsų ilgiau nebetrukdysiu, pone Prendergastai, — pridūrė. — Maždaug po pusvalandžio manęs laukia susitikimas mieste. Gal galėčiau jus pavėžėti?

— Jūs labai malonus, pone Baringtonai, bet tikrai nebūtina. Atvažiavau savo automobiliu.

— Kokį automobilį vairuojate? — paklausė Hugas imdamas portfelį ir eidamas durų link.

— „Morris Oxford“, — atsakė Prendergastas skubiai kišdamas kažkokius popierius į sakvojažą ir eidamas paskui Hugą iš kabineto.

— Daugeliui patinka šis automobilis. Girdėjau, jis labai patikimas; kaip ir jūs, pone Prendergastai. — Abu vyriškiai nusijuokė leisdamiesi laiptais. — Prasti ponios Klifton popieriai, — pratarė Hugas, kai jiedu išėjo iš biuro pastato. — Kita vertus, net nežinau, ar pritariu moterų dalyvavimui versle. Juk įprastai taip nebūna.

— Sutinku, — atsakė Prendergastas, kai abu vyriškiai sustojo

prie Baringtono automobilio. — Tik sakau, — pridūrė jis, — jūs ir taip labai daug padarėte dėl tos vargšės moters.

— Malonu girdėti, Prendergastai, — tarstelėjo Hugas. — Bet, nepaisant visko, būčiau dėkingas, jei mano įsikišimas taip ir liktų tik tarp mūsų.

— Žinoma, pone, — atsakė Prendergastas, kai jiedu spaudė vienas kitam rankas, — galite manimi pasikliauti.

— Ir toliau bendraukime, bičiuli, — tarė Hugas lipdamas į automobilį. — Neabejoju, kad man ir vėl prireiks banko paslaugų.

Prendergastas nusišypsojo.

Važiuodamas į miestą Hugas ir vėl susimąstė apie Meisę Klifton. Jis sudavė jai tokį smūgį, po kurio ji vargu ar atsigaus, tačiau dabar jis jai rengia tikrą nokautą.

Hugas važiavo į Bristolį svarstydamas, ką ji šiuo metu veikia. Gal pasisodinusi sūnų jam aiškina, kodėl pasibaigus vasaros semestrui šis turės išeiti iš Bristolio mokyklos. Ar ji nors menkiausią akimirką buvo pagalvojusi, kad Haris galėtų tęsti mokslus, tarsi nieko nė nebūtų nutikę? Hugas nutarė negvildenti šios temos su Džailzu tol, kol pats berniukas jam nepraneš liūdnos žinios, kad jo bičiulis Haris negrįš į Bristolio mokyklos šeštąją klasę.

Nors nuo minties apie tai, kad jo sūnui tenka mokytis Bristolio klasikinėje mokykloje, ir dabar imdavo kunkuliuoti pykčiu, Hugas nei Elžbietai, nei tėvui neprasitarė apie tikrąją priežastį, kodėl Džailzui nepavyko gauti vietos Itone.

Pravažiavęs pro katedrą jis riedėjo automobiliu palei Koledžo parką, o paskui įsuko pro „Royal“ viešbučio vartus. Iki susitikimo dar buvo likusios kelios minutės, bet jis neabejojo, kad valdytojas nevers jo laukti. Hugas žengė pro sukamąsias duris ir nužingsniavo vestibiuliu; jam nereikėjo aiškinti, kur pono Framptono kabinetas.

Vos Hugui įžengus į kabinetą, valdytojo sekretorė pašoko iš savo vietos.

— Pranešiu ponui Framptonui, kad atėjote.

Ji ir kone bėgte nuskuodė į gretimą kabinetą. Po minutėlės pasirodė ir valdytojas.

— Labai malonu jus matyti, pone Baringtonai, — kreipėsi jis, kviesdamas Hugą į savo kabinetą. — Tikiuosi, judu su ponia Barington gyvuojate puikiai.

Hugas linktelėjo ir atsisėdo priešais viešbučio valdytoją, bet rankos jam nepaspaudė.

— Kai pareiškėte norą su manimi susitikti, leidau sau peržvelgti kasmetinių jūsų kompanijos pietų užsakymą, — kalbėjo Framptonas. — Dalyvaus daugiau kaip trys šimtai svečių, gerai supratau?

— Manęs nedomina, kiek bus svečių. Ne todėl pas jus atėjau, Framptonai. Norėčiau aptarti vieną privatų klausimą, kuris man tikrai labai nemalonus.

— Man labai gaila, jei kas negerai, — atsakė Framptonas išsitempdamas kaip styga.

— Ketvirtadienio vakarą šiame viešbutyje buvo apsistojęs vienas iš mūsų direktorių ir kitą dieną jis man pranešė tai, apie ką jaučiu pareigą pasakyti ir jums.

— Taip, žinoma, — pratarė Framptonas trindamas į kelnes prakaituojančius delnus. — Mes tikrai mažiausiai norime pykdyti vienus iš brangiausių savo klientų.

— Džiaugiuosi tai girdėdamas, — kalbėjo Hugas. — Minėtasis džentelmenas užsiregistravo tada, kai restoranas jau buvo uždarytas, ir nuėjo į „Palmių kiemelį“ tikėdamasis gauti šio to užkąsti.

— Šią paslaugą įsteigiau aš pats, — pratarė Framptonas leisdamas sau nervingai nusišypsoti.

— Jis pateikė užsakymą jaunai poniai, kuri ten dirbo, — tęsė Hugas nepaisydamas pasakytos pastabos.

— Taip, tai mūsų ponia Klifton.

— Nenutuokiu, kas tada dirbo, — pasakė Hugas. — Tačiau kol ji jam ruošė puodelį kavos su sumuštiniais, į „Palmių kiemelį“ atėjo kitas džentelmenas, kažko užsisakė ir paklausė, ar užsakymas ne-

galėtų būti nuneštas jam į numerį. Mano draugas atsimena tik tiek, kad tas žmogus kalbėjo su lengvu airišku akcentu. Tada mano draugas pasirašė sąskaitą ir nuėjo į savo kambarį miegoti. Kitą rytą jis atsikėlė anksti, nes norėjo papusryčiauti ir prieš tarybos susirinkimą peržvelgti dokumentus. Išėjęs iš savo kambario jis pamatė tą pačią moterį, tebevilkinčią viešbučio uniformą, išeinančią iš trys šimtai septyniasdešimt pirmojo kambario. Ji nuėjo iki koridoriaus galo, išlipo pro langą ir dingo pro avarinį išėjimą.

— Pone, aš priblokštas. Aš...

— Minėtasis tarybos narys pareikalavo, kad per kitą vizitą į Bristolį būtų apgyvendintas kitame viešbutyje. Framptonai, nenoriu pasirodyti per daug skrupulingas, bet į „Royal“ viešbutį visada mielai veždavausi žmoną ir vaikus.

— Galiu jus patikinti, pone Baringtonai, kad jūsų minėtasis asmuo nedelsiant bus atleistas ir negaus mano rekomendacijos. Ir dar norėčiau pridurti, jog esu labai dėkingas, kad man šitai pranešėte.

Hugas atsistojo.

— Aš, savaime suprantama, nenorėčiau, kad būtų minima mano pavardė ar kompanijos vardas, jei išties nuspręsite, jog minėtą ponią būtina atleisti iš darbo.

— Neabejokite mano diskretiškumu, — atsakė Framptonas.

Hugas pirmą kartą nusišypsojo.

— Jei kalbėtume apie linksmesnius dalykus, norėčiau pasakyti, kad mes labai laukiame kasmetinių pietų, kurie, neabejoju, ir vėl bus aukščiausios klasės, kaip pas jus įprasta. Kitais metais švęsime kompanijos šimtmetį; neabejoju, mano tėvas panorės iškelti visas bures, — abu vyriškiai kiek per garsiai nusijuokė.

— Galite mumis pasikliauti, pone Baringtonai, — lydėdamas iš kabineto savo klientą kalbėjo Framptonas.

— Ir dar vienas dalykas, Framptonai, — pasakė Hugas, jiedviem žingsniuojant vestibiuliu. — Norėčiau, kad nieko apie tai nepasakotumėte ponui Valteriui. Į tokius dalykus mano tėvas gali pasižiūrėti

kiek senamadiškai, todėl, manyčiau, bus geriau, jei viskas liks tik tarp mūsų.

— Neabejotinai sutinku, pone Baringtonai. Galiu jus patikinti, kad šį klausimą išspręsiu pats asmeniškai.

Vėl žengdamas pro sukamąsias duris Hugas nesiliovė svarstęs, kiek valandų Mičelui teko praleisti „Royal" viešbutyje, kad gautų tokią neįkainojamą informaciją.

Jis vėl įšoko į automobilį, įjungė variklį ir tęsė kelionę namo. Tebegalvojo apie Meisę Klifton, kai pajuto kažką tapšnojant per petį. Akimirką jį buvo užvaldžiusi akla panika — atsigręžęs pamatė, kas sėdi galinėje sėdynėje. Net pamanė, jog ji kažkaip sužinojo apie jo susitikimą su Framptonu.

— Ko tu nori? — griežtai paklausė nelėtindamas greičio, baimindamasis, kad niekas nepamatytų jų kartu.

Klausydamasis jos reikalavimų stebėjosi, iš kur Meisė taip gerai viską žino. Jai baigus, jis noriai sutiko su jos sąlygomis — žinojo, kad taip galės lengviausiai išprašyti ją iš automobilio.

Ponia Klifton šalia jo, ant keleivio sėdynės, padėjo ploną rudą voką.

— Lauksiu iš tavęs žinių, — pasakė.

Hugas įsikišo voką į vidinę kišenę. Jis sumažino greitį tik įvažiavęs į neapšviestą alėją, bet nesustojo tol, kol neįsitikino, kad jų niekas nemato. Iššoko iš automobilio ir atlapojo galines dureles. Išvydęs jos žvilgsnį suprato, jog ji jautėsi pasiekusi daugiau nei numatytą tikslą.

Hugas leido jai pasimėgauti triumfo akimirka, o tada čiupo už pečių ir taip papurtė, tarsi mėgintų nukrėsti nuo obels atkakliai besilaikantį obuolį. Kai jai nebeliko abejonių, kas nutiks, jei dar kartą sumanys līsti jam į akis, Hugas iš visų jėgų skėlė moteriai per veidą. Ji krito ant žemės ir susirietusi į kamuolį nesiliovė drebėjusi. Hugas svarstė, ar nevertėtų spirti jai į pilvą, bet nenorėjo rizikuoti būti pamatytas kokio praeivio. Ilgai nemąstęs jis nuvažiavo.

Senasis Džekas Taras

1925—1936

27

Malonią ketvirtadienio popietę Šiaurės Transvalyje aš nužudžiau vienuolika žmonių, ir dėkinga tauta mane apdovanojo Viktorijos kryžiumi už tarnybą pašaukus pareigai. Nuo tada ramiai nemiegojau nė vienos nakties.

Jei savo tėvynėje būčiau užmušęs anglą, teisėjas būtų mane nubaudęs pakabinimu ant sausos šakos iki mirties. Tačiau aš buvau pasmerktas gyvenimo kalėjimui, nes ir dabar kasdien regiu tų vienuolikos vargšų jaunų žmonių veidus, tarsi niekada nenudylančius monetose iškaltus atvaizdus. Dažnai pagalvodavau apie savižudybę, tačiau tai — bailių kelias.

The Times išspausdintame padėkos rašte buvo teigiama, jog savo veiksmais išgelbėjau dviejų karininkų, penkių puskarininkių ir septyniolikos eilinių Karališkojo Glosteršyro pulko karių gyvybes. Vienas iš tų karininkų — leitenantas Valteris Baringtonas — man padėjo ištverti tame gyvenimo kalėjime išlaikant nors lašą orumo.

Praėjus kelioms savaitėms po tų įvykių, buvau išplukdytas į Angliją, o po kelių mėnesių — iškilmingai atleistas iš tarnybos dėl to, kas dabar būtų vadinama nerviniu išsekimu. Šešis mėnesius praleidęs kariuomenės ligoninėje, buvau grąžintas į pasaulį. Pasikeičiau pavardę, vengiau savo gimtojo Velso Somersete, atvykau į Bristolį. Kitaip nei sūnus palaidūnas, nepanorau įveikti dar kelių mylių ir nukakti į kitą grafystę, kur būčiau galėjęs mėgautis tėvo namų ramybe.

Dieną klajodavau po Bristolio gatves, rausdavausi po šiukšliadėžes ieškodamas maisto likučių, o naktį mano miegamuoju tapdavo parkas, poilsio vieta — suoliukas, antklode — laikraštis; rytą mane žadindavo pragydęs paukštukas, skelbiantis naują aušrą. Kai būdavo per šalta ar labai šlapia, eidavau į geležinkelio stoties laukiamąją salę, kur miegodavau po suolu ir atsikeldavau dar prieš pajudant pirmam rytiniam traukiniui. Kai naktys tapo ilgesnės, pradėjau lankytis Gelbėjimosi armijos, labdaringos religinės organizacijos Džordžo Mažojojo gatvėje, namuose, kur gerosios ponios mane pamaitindavo atriekusios storą duonos riekę ir įpylusios liesos sriubos, prieš man užmiegant ant arklio ašutais kimšto čiužinio, po vieninteле antklode. Prabanga.

Slinko metai, ir aš vyliausi, kad mano buvę ginklo draugai ir broliai karininkai laikys mane mirusiu. Visai nenorėjau, kad jie sužinotų mane pasirinkus šį gyvenimo kalėjimą kaip nuosprendį. Gal viskas taip ir būtų likę, jei vidury kelio staiga nebūtų sustojęs stabdžiais cypiantis rolsroisas. Atsilapojo galinės durelės, ir iššoko žmogus, kurio nebuvau matęs metų metus.

— Kapitone Tarantai! — sušuko jis eidamas prie manęs.

Nusigręžiau vildamasis, jog jis pamanys suklydęs. Tačiau labai gerai prisiminiau, kad Valteris Baringtonas — ne iš tų, kuriuos vargina abejonės savimi. Jis čiupo mane už pečių ir kurį laiką spoksojo, o paskui pratarė:

— Ar gali taip būti, mielas bičiuli?

Kuo labiau stengiausi jį įtikinti, kad man jo pagalbos nereikia, tuo aršiau jis baudėsi būti mano gelbėtoju. Galiausiai pasidaviau, bet tik po to, kai jis sutiko su mano pateiktomis sąlygomis.

Iš pradžių jis meldė mane gyventi su juo ir jo žmona dvare, tačiau aš buvau per ilgai išgyvenęs be stogo virš galvos, kad toks komfortas man nebūtų atrodęs lyg našta. Jis man net siūlė vietą jo vardo laivininkystės kompanijos taryboje.

— Ir kuo gi aš tau galėčiau būti naudingas? — klausiau.

— Džekai, vien tavo buvimas mus visus įkvėptų.

Aš jam padėkojau, bet paaiškinau, jog dar nebaigiau atlikti bausmės už vienuolikos žmonių nužudymą. Tačiau jis nepasidavė.

Galiausiai sutikau dirbti dokuose naktiniu sargu už tris svarus per savaitę ir suteiktą būstą — nebenaudojamą prabangų traukinio vagoną, kuris man tapo kalėjimo kamera. Turbūt taip ir būčiau atlikinėjęs šią bausmę iki mirties, jei nebūčiau susipažinęs su ponaičiu Hariu Kliftonu.

Jau po daugelio metų Haris tvirtins, kad aš sudėliojau visą jo gyvenimą. Bet iš tikrųjų jis išgelbėjo manąjį.

Kai pirmą kartą pamačiau Harį, berniukui buvo ne daugiau nei ketveri ar penkeri. „Užeik, vyruti“, — šūktelėjau jam, kai pastebėjau jį keliais šliaužiantį vagono link. Bet jis akimirksniu pašoko ir nubėgo.

Kitą šeštadienį jis išdrįso pažvelgti pro langą. Aš ir vėl pamėginau: „Kodėl neužeini, mano berniuk? Aš juk neįkąsiu“, — pasakiau jį patikindamas. Šįkart jis pasinaudojo mano pasiūlymu ir pravėrė duris, bet, mums persimetus keliais žodeliais, ir vėl pabėgo. Nejau aš pasirodžiau toks baisus?

Dar kitą šeštadienį jis ne tik pravėrė duris, bet ir stovėjo prasižergęs tarpduryje bei įžūliai į mane spoksojo. Plepėjome ilgiau nei valandą apie viską — pradedant Bristolio komanda ir baigiant apmąstymais, kodėl gyvatės keičia odą ir kas pastatė Kliftono kabantį tiltą, o tada jis pasakė: „Man jau reikia eiti, pone Tarai, mama manęs laukia arbatai.“ Tąkart nuėjo neskubėdamas ir kelis kartus atsigręžė.

Po to karto Haris pas mane ateidavo kiekvieną šeštadienį, iki pradėjo lankyti Merivudo pradinę mokyklą, o jau tada svečiuodavosi kone kiekvieną rytą. Man prireikė laiko, kol įtikinau berniuką, kad reikia lankyti mokyklą, išmokti skaityti ir rašyti. Atvirai kalbant, man nė to nebūtų pavykę padaryti, jei nebūtų padėjusi panelė Mon-

dei, ponas Holkombas ir atkaklioji Hario motina. Prireikė sunkiai įveikiamos komandos, kad Haris Kliftonas suprastų, kokių gebėjimų turįs, o kad mums pasisekė, supratau tada, kai jis vėl pradėjo pas mane lankytis tik šeštadienio rytais, nes rengėsi stoti į Šv. Bedos mokyklą pelnęs choristo stipendiją.

Hariui pradėjus mokytis naujoje mokykloje, nė nesitikėjau jo išvysti iki Kalėdų atostogų. Tačiau, didžiai mano nuostabai, jau pirmo rudens semestro penktadienio vakarą, prieš vienuoliktą, pamačiau jį stovintį prie vagono durų.

Jis man papasakojo pabėgęs iš Šv. Bedos, nes budintysis mokinys — trauk mane devynios, jei prisiminsiu to niekšo vardą — iš jo tyčiojosi ir ieškojo visokiausių priekabių; Haris ketino pabėgti — išplaukti į jūrą. Jeigu būtų išplaukęs, manau, galiausiai būtų tapęs admirolu. Laimei, berniukas paklausė mano patarimo ir grįžo į mokyklą kitą rytą, prieš pat pusryčius.

Kadangi jis visada ateidavo į dokus su Stenu Tankoku, aš tik po kiek laiko supratau, kad Haris — Arturo Kliftono vaikas. Kartą jis manęs paklausė, ar pažinojau jo tėvą, atsakiau, jog pažinojau — jis buvo geras, doras žmogus ir puikiai pasirodė kare. Paskui Haris pasidomėjo, ar žinau, kaip jis žuvo. Atsakiau, kad nežinau. Tai ir buvo vienintelis kartas, kai berniukui pamelavau. Negalėjau nepaisyti jo motinos norų.

Kai keitėsi pamaina, stovėjau prieplaukoje. Niekas į mane nė nepažvelgė, sakytum manęs ten nė nebūtų buvę; žinojau, jog kai kurie apskritai manė, kad manęs *išvis* nėra. Nieko nedariau, kad išsklaidyčiau tokią nuomonę, nes taip galėjau vykdyti sau pasiskirtą nuosprendį anonimiškai.

Arturas Kliftonas buvo geras brigadininkas, vienas iš geriausiųjų; jis labai rimtai žvelgė į darbą, visai kitaip nei geriausias jo

bičiulis Stenas Tankokas, kurio pirmasis uostas, po darbo grįžtant namo, visada būdavo užeiga „Prisiryk ir prisisprok“. Aišku, jei jam apskritai pavykdavo grįžti namo.

Stebėjau Kliftoną, kai jis dingo „Klevo lapo“ korpuse, norėdamas paskutinį kartą viską apžiūrėti prieš atvykstant suvirintojams, ketinantiems užsandarinti dvigubą dugną. Turbūt visus išblaškė pamainos darbo pabaigą skelbianti kurtinanti sirena; viena pamaina nueina, kita ateina, norėdami baigti darbą iki pamainos pabaigos ir pelnyti premiją, suvirintojai turėjo kibti į darbus nedelsdami. Niekas nė akimirką nesusimąstė, ar Kliftonas išlipo iš laivo apačios; aš irgi nesusimąsčiau.

Mes visi manėme, kad jis tikrai išgirdo sireną ir kartu su šimtais dokininkų grūdosi pro vartus keliaudamas namo. Kitaip nei svainis, Kliftonas retai kada užsukdavo smuklėn išgerti pintos alaus; jis mieliau iškart grįždavo į Varyklos gatvę, kad pabūtų su žmona ir vaiku. Tais laikais nepažinojau nei jo žmonos, nei vaiko; gal niekada nė nebūčiau pažinęs, jei tą vakarą Arturas Kliftonas būtų grįžęs namo.

Kai išgirdau visa gerkle rėkiantį Steną Tankoką, antra pamaina plušėjo išsijuosusi. Mačiau, kaip jis rodė į laivo korpusą. Bet vyriausiasis brigadininkas Haskinsas nustūmė jį šalin kaip kokią įkyrią vapsvą.

Supratęs, kad iš Haskinso — jokios naudos, Tankokas nusileido trapu ir puolė bėgti prieplauka Baringtono namo link. Suvokęs, kur Tankokas skuodžia, Haskinsas pasileido iš paskos ir buvo bepasivejąs, bet Stenas spėjo įpulti pro sukamąsias duris į laivininkystės kompanijos biurų pastatą.

Nustebau po kelių minučių pamatęs vėl atskuodžiantį Tankoką ir dar labiau apstulbau išvydęs, kad nuo jo neatsilieka Haskinsas ir generalinis direktorius. Negalėjau įsivaizduoti, kas būtų galėję įtikinti poną Hugą išeiti iš savo kabineto po tokio trumpo pokalbio su Stenu Tankoku.

Priežastį išsiaiškinau netrukus, nes vos atvykęs į doką ponas Hugas paliepė visiems pamainos darbininkams padėti įrankius, nutraukti darbą ir nutilti kaip Karo aukų atminimo dieną. Ir tikrai vos po minutės Haskinsas liepė jiems grįžti prie darbų.

Tada man ir šovė į galvą, kad Arturas Kliftonas vis dar gali būti apatiniame laivo dugne. Tikriausiai nerastum tokio kietaširdžio, galinčio nueiti sau, jei nors akimirką jam būtų sukirbėjusi mintis, jog kažkas gali būti gyvas įkalintas plieniniame paties sumeistrautame kape.

Kai suvirintojai vėl ėmėsi darbo, ponas Hugas dar kartą pasikalbėjo su Tankoku, o paskui šis greitu žingsniu išmynė pro laivų statyklos vartus ir dingo iš akių. Atsisukau norėdamas pažiūrėti, ar Haskinsas vėl nepuls jam iš paskos, bet jį, kaip kokį galeros irkluotojų šeimininką, neabejotinai labiau domino galimybė išspausti iš savo žmonių devintą prakaitą ir taip kompensuoti sugaištą laiką. Po minutėlės ponas Hugas nusileido trapu, įsėdo į savo automobilį ir nuvažiavo atgal į Baringtono biurus.

Jau vėliau pažvelgęs pro vagono langą pamačiau vėl pro vartus įpuolantį Tankoką ir bėgantį link Baringtono kompanijos pastato. Šįkart jis iš ten išėjo mažiausiai po pusvalandžio, bet jau nebebuvo nupiltas raudonio ir nebeatrodė putojantis pykčiu; jis buvo daug ramesnis. Pamaniau, kad Stenas rado Kliftoną ir tiesiog atėjo apie tai pranešti ponui Hugui.

Pažvelgiau į pono Hugo kabinetą ir pamačiau jį stovintį prie lango, žiūrintį į Tankoką, žingsniuojantį iš kiemo. Ponas Hugas nepasitraukė nuo lango, kol Stenas nedingo jam iš akių. Po kelių minučių Baringtonas išėjo iš pastato, sėdo į automobilį ir išvažiavo.

Būčiau išmetęs visa tai iš galvos, jei rytą Arturas Kliftonas būtų užsiregistravęs su kitais darbininkais, bet jis neužsiregistravo; jis daugiau niekada nebepasirodė.

Kitą rytą vagone mane aplankė detektyvas inspektorius Bleikmoras. Dažnai gali nuspėti žmogaus charakterį pagal jo elgiasį su sau arti-

mais žmonėmis. Bleikmoras buvo vienas iš tų retų žmonių, kurie mato gerokai toliau savo nosies.

— Sakote, jog matėte, kaip vakar vakare, tarp septintos ir pusės aštuntos, Stenlis Tankokas išėjo iš Baringtono kompanijos pastato.

— Taip, mačiau, — patvirtinau.

— Ar jums pasirodė, kad jis skuba, kad yra sunerimęs, o gal mėgino išsmukti nepastebėtas?

— Atvirkščiai, — atsakiau. — Prisimenu, tada pamaniau, jog jis atrodo stebėtinai atsipūtęs, turint galvoje atitinkamai susiklosčiusias aplinkybes.

— Atitinkamai susiklosčiusias aplinkybes? — pakartojo Bleikmoras.

— Vos prieš valandą jis kėlė triukšmą, kad jo draugas Arturas Kliftonas užspeistas „Klevo lapo“ dugne, kad jie nieko nedaro ir jo negelbėja.

Bleikmoras užsirašė į bloknotą mano žodžius.

— Ar numanote, kur po to nutikimo nuėjo Tankokas?

— Ne, — atsakiau. — Paskutinį kartą jį mačiau einantį pro vartus, apsikabinusį vieną iš savo draugužių.

— Dėkoju, pone, — ištarė detektyvas inspektorius. — Jūs man labai padėjote.

Į mane jau labai seniai niekas nesikreipė „pone“.

— Jeigu jums būtų patogu, gal norėtumėte ateiti į nuovadą ir raštu išdėstyti savo pareiškimą?

— Mieliau neičiau, inspektoriau, — pasakiau. — Dėl asmeninių priežasčių. Bet mielai viską surašysiu, kad jūs galėtumėte pasiimti mano pareiškimą bet kuriuo jums tinkamu metu.

— Jūs labai malonus, pone.

Detektyvas inspektorius prasegė portfelį, išėmė pareiškimo dokumento formą ir padavė man. Paskui nukėlė skrybėlę ir pasakė:

— Dėkoju, pone. Aš jus susirasiu.

Bet aš jo daugiau niekada nemačiau.

Po šešių savaičių Stenas Tankokas buvo nuteistas trejiems metams už vagystę; ponas Hugas toje byloje buvo ir kaltintojas, ir pagrindinis liudytojas. Dalyvavau visuose teismo posėdžiuose; man neliko jokių abejonių, kuris iš jų kaltas.

28

— Pasistenk nepamiršti, kad išgelbėjai man gyvybę.

— Pastaruosius dvidešimt šešerius metus mėginu tai pamiršti, — priminė jam Senasis Džekas.

— Tačiau tu išgelbėjai dar dvidešimt keturių tautiečių, savo kovų draugų, gyvybes. Šiame mieste esi didvyris, bet, atrodo, šito nė nežinai. Todėl norėčiau tavęs paklausti, Džekai, kiek dar ketini save kankinti?

— Kol nebematysiu tų vienuolikos, kuriuos nužudžiau; kol nebematysiu jų taip aiškiai, kaip kad dabar matau tave.

— Tačiau tu tik atlikai savo pareigą, — protestavo seras Valteris.

— Tada ir man taip atrodė, — sutiko Džekas.

— Tai kas pasikeitė?

— Jei galėčiau atsakyti į šį klausimą, dabar apie tai nesikalbėtume.

— Tu ir dabar gali daug kuo būti naudingas savo tautiečiams. Na, pavyzdžiui, kad ir jaunajam savo draugui. Sakai, jis ir toliau praleidžia pamokas, bet ar nemanai, kad tavęs, kaip Karališkojo Glosteršyro pulko kapitono Džeko Taranto, Viktorijos kryžiaus kavalieriaus, jis dar labiau klausytų ir dar labiau tave gerbtų?

— Bet taip pat jis galėtų ir vėl pabėgti, — atsakė Džekas. — Kad ir kaip būtų, jaunajam Hariui Kliftonui esu parengęs kai ką kita.

— Kliftonas, Kliftonas... — kartojo seras Valteris. — Kodėl ta pavardė man tokia girdėta?

— Hario tėvas buvo uždarytas apatiniame „Klevo lapo“ dugne, ir niekas neatėjo jo...

— Ne tai girdėjau, — pasikeitusiu balsu atsakė seras Valteris. — Man buvo pasakyta, kad Kliftonas paliko žmoną, nes ji buvo... kaip čia gražiau pasakius... laisvo elgesio moteris.

— Vadinasi, tau melavo, — pasakė Džekas, — nes galiu patvirtinti, kad ponia Klifton — žavi, protinga moteris, ir tas laimingasis, kuris ją vedė, niekada nebūtų panorėjęs jos palikti.

Seras Valteris atrodė nuoširdžiai sutrikęs; jis prabilo tik ilgokai patylėjęs.

— Bet tu, savaime suprantama, netiki tomis pasakomis apie laivo dugne užspeistą Kliftoną? — tyliai paklausė.

— Deja, Valteri, tikiu. Matai, buvau to nutikimo liudininkas.

— Tai kodėl tada nieko apie tai nesakei?

— Sakiau. Kai kitą dieną mane apklausė detektyvas inspektorius Bleikmoras, papasakojau jam viską, ką mačiau; jo paprašytas parašiau pareiškimą.

— Tai kodėl tavo pareiškimas nebuvo pateiktas kaip įrodymas Tankoko teisme? — paklausė seras Valteris.

— Nes Bleikmoro daugiau niekada nebemačiau. O kai nuėjau į policijos nuovadą, man pasakė, kad jis tos bylos nebetiria, o bylą perėmęs žmogus atsisako su manimi susitikti.

— Aš pats pasirūpinau, kad Bleikmoras būtų nušalintas nuo bylos, — dėstė seras Valteris. — Tas nelabasis drįso apkaltinti Hugą patį davus Tankokui pinigų, idant Kliftono klausimas nebūtų gvildenamas toliau. — Senasis Džekas tylėjo. — Daugiau apie tai nebekalbėkime, — pasakė seras Valteris. — Žinau, kad mano sūnus toli gražu nėra tobulas, bet atsisakau patikėti...

— O gal tu tik nenori tikėti, — pataisė jį Senasis Džekas.

— Džekai, kieno pusę tu palaikai?

— Teisybę. Kai susipažinome, ir tu laikeisi tokios pozicijos.

— Ir dabar laikausi, — atsakė seras Valteris. Jis kiek patylėjo prieš pridurdamas: — Džekai, noriu, kad man pažadėtum. Jeigu kada nors ką nors išsiaiškinsi apie Hugą, kas, tavo manymu, galėtų pakenkti visos šeimos reputacijai, nedelsdamas man pasakyk.

— Duodu žodį.

— O aš duodu žodį, senasis mano bičiuli, kad nedelsdamas atiduosiu Hugą policijai, jei tik sužinosiu, kad jis pažeidė įstatymą.

— Tikėkimės, kad nieko nenutiks ir tokia būtinybė niekada neiškils, — pasakė Senasis Džekas.

— Tikiuosi, senasis bičiuli. Pasikalbėkime apie malonesnius dalykus. Gal šiuo metu tau ko nors reikia? Galėčiau...

— Gal turi nebereikalingų senų drabužių?

Seras Valteris pakėlė antakį.

— Gal galėčiau paklausti?..

— Ne, negalėtum, — atsakė Senasis Džekas. — Turiu aplankyti vieną tokį poną; man reikia būti tinkamai apsirengusiam.

Per daugelį metų Senasis Džekas taip sulyso, kad sero Valterio drabužiai ant jo karojo kaip pluoštas linų nuo verpstės; kadangi jis buvo keliais coliais aukštesnis už senąjį savo bičiulį, reikėjo atlenkti kelnių klešnių atvartus, bet ir atlenkus kelnės vos siekė kulkšnis. Tačiau Senasis Džekas nujautė, kad tvido kostiumas, languoti marškiniai ir dryžuotas kaklaraištis pasitarnaus numatytam tikslui — tiks ypatingajam susitikimui.

Kai po daugelio metų Džekas pirmą kartą išėjo iš laivų statyklos, keli pažįstami veidai atsigręžė geriau įsižiūrėti į šauniai apsirengusį nepažįstamąjį.

Ketvirtą valandą suskambus mokyklos skambučiui, Senasis Džekas pasitraukė į šešėlį; pro Merivudo pradžios mokyklos vartus, tarsi paleisti iš kalėjimo, pasipylė triukšmingi padūkę berniūkščiai.

Ponia Klifton ten laukė jau dešimt minučių; pamatęs mamą Haris nenorom leido jai paimti jį už rankos. Velniškai graži moteris, mąstė Senasis Džekas žiūrėdamas, kaip jiedu nueina — Haris kaip visada pasišokinėdamas, be paliovos tarškėdamas, trykšdamas energija kaip garvežys.

Džekas palaukė, kol jie dings jam iš akių, tada perėjo skersai kelio ir nužingsniavo į mokyklos kiemą. Jeigu jis būtų vilkėjęs senais drabužiais, būtų buvęs sustabdytas kokio nors administracijos žmogaus nė nespėjęs prieiti mokyklos durų. Jis nužvelgė koridorių ir pamatė ateinantį mokytoją.

— Atleiskite, kad trukdau, — pratarė Senasis Džekas, — bet ieškau pono Holkombo.

— Trečios durys kairėje, bičiuli, — atsakė žmogus, rodydamas į vienas koridoriaus duris.

Sustojęs prie pono Holkombo klasės durų, Senasis Džekas tyliai pabeldė.

— Užeikite.

Klasėje Džekas pamatė jauną vyriškį; ilga juoda jo mantija buvo nubalinta kreidos dulkių; vyriškis sėdėjo prie stalo, priešais tuščių suolų eiles, ir taisė sąsiuvinius.

— Atleiskite, kad trukdau, — pratarė Senasis Džekas. — Ieškau pono Holkombo.

— Tada jums nė nebereikia ieškoti, — padėdamas parkerį atsakė mokytojas.

— Mano pavardė Taras, — žengdamas į klasę prisistatė Džekas, — bet draugai mane vadina Džeku.

Holkombo veidas nušvito.

— Numanau, kad jūs ir esate tas žmogus, kurį kone kiekvieną rytą lanko Haris Kliftonas.

— Deja, taip, — sutiko Senasis Džekas. — Atsiprašau.

— Nereikia atsiprašinėti, — pasakė Holkombas. — Labai norėčiau, kad tas berniukas manęs klausytų taip, kaip klauso jūsų.

— Todėl ir atėjau pas jus, pone Holkombai. Esu įsitikinęs, kad Haris — išskirtinis vaikas, ir jam turi būti suteiktos visos įmanomos galimybės talentams skleistis.

—Tikrai su jumis sutinku, — atsakė Holkombas. — Įtariu, jis turi dar vieną talentą, apie kurį net jūs nežinote.

— Koks tai galėtų būti talentas?

— Jo balsas angeliškas.

— Haris — ne angelas, — šyptelėjo Džekas.

— Sutinku, bet gali paaiškėti, jog tai ir bus geriausia proga palaužti jo gynybą.

— Ką tuo norite pasakyti? — paklausė Senasis.

— Gali būti, kad jį pavyks atvilioti į Šventojo Gimimo bažnyčios chorą. Jeigu jūs galėtumėte jį įtikinti, kad verta mokykloje lankytis dažniau, žinau, jog galėčiau jį išmokyti skaityti ir rašyti.

— Kodėl šitai taip svarbu, jei kalbame apie bažnyčios chorą?

— Šventojo Gimimo bažnyčios chore privaloma mokėti skaityti ir rašyti, o panelė Mondei, choro vadovė, atsisako daryti išimtis.

— Vadinasi, man telieka užtikrinti, kad berniukas lankytų jūsų pamokas, taip? — paklausė Senasis Džekas.

— Galėtumėte padaryti dar daugiau. Kai neateina į mokyklą, ir pats galėtumėte jį mokyti.

— Bet aš nesu pakankamai kvalifikuotas ką nors mokyti.

— Hariui Kliftonui kvalifikacija nedaro jokio įspūdžio, o mes abu žinome, kad jis jūsų klauso. Gal galėtume dirbti kaip komanda?

— Bet jei Haris išsiaiškintų, ką sumanėme, nė vienas jo daugiau niekada nebematytume.

— Kaip puikiai jūs jį pažįstate, — atsidusęs pasakė mokytojas. — Mums tereikia pasistengti, kad mūsų sumanymo jis taip ir nesužinotų.

— Tai bus rimtas iššūkis, — pratarė Senasis Džekas, — bet aš mielai jį priimsiu.

— Dėkoju, pone, — pasakė ponas Holkombas. Kiek patylėjęs pridūrė: — Įdomu, ar man būtų galima paspausti jums ranką. — Senasis Džekas labai nustebo, kai mokytojas ištiesė jam delną. Džekas šiltai jį paspaudė. — Norėčiau pasakyti, kad man didelė garbė su jumis susipažinti, kapitone Tarantai.

Senasis Džekas nustėro iš siaubo.

— Kaip jums pavyko...

— Mano tėvas turi jūsų nuotrauką, kuri dar ir dabar kabo ant mūsų kambario sienos.

— Bet kodėl? — nesuprato Džekas.

— Jūs išgelbėjote jam gyvybę, pone.

Kelias kitas savaites Hario vizitai pas Senąjį Džeką tapo retesni, ir galiausiai jie susitiko šeštadienio rytą. Džekas suprato, kad ponui Holkombui turbūt pavyko įgyvendinti planą, nes Haris paklausė, ar sekmadienį Senasis Džekas galėtų ateiti į Šventojo Kristaus Gimimo bažnyčią paklausyti, kaip jis gieda.

Sekmadienio rytą Senasis atsikėlė anksti, nuėjo į asmeninį sero Valterio tualeto kambarį Baringtono biuro penktame aukšte, nusiprausė po dušu (pasinaudojo visai nauju išradimu) ir net nusiskuto barzdą, o tada apsivilko kitą sero atiduotą kostiumą.

Prieš pat mišias atėjęs į Šventojo Gimimo bažnyčią jis smuko į suolą paskutinėje eilėje ir atsisėdo pačiame gale. Trečioje eilėje pastebėjo sėdinčią ponią Klifton; tikriausiai ji sėdėjo tarp motinos ir tėvo. O panelę Mondei būtų pažinęs ir iš tūkstančio parapijiečių.

Kalbėdamas apie Hario balsą ponas Holkombas nieko nepagražino. Senasis Džekas nebuvo girdėjęs geriau giedant nuo pat Velso katedros laikų. Kai tik berniukas prasižiojo giedoti „Vesk mane, Viešpatie“, Džekui neliko abejonių, kad jo protežė turi išskirtinį talentą.

Kunigui Vatsui suteikus paskutinį palaiminimą, Džekas spruko iš bažnyčios ir skubiai grįžo į dokus. Jam teks palaukti iki kito šeštadienio, kol galės pasakyti berniukui, kaip labai jam patiko jo giedojimas.

Grįždamas į dokus Senasis prisiminė sero Valterio priekaištą: „Jei liautumeisi pats save laikęs auka, Hariui galėtum duoti daug daugiau." Jis ilgokai galvojo apie šiuos sero Valterio žodžius, bet dar nebuvo pasirengęs nusimesti kaltės pančių. Tačiau jis pažinojo žmogų, galintį pakeisti Hario gyvenimą, žmogų, kuris buvo su juo tą baisią dieną ir su kuriuo jis nesikalbėjo daugiau nei dvidešimt penkerius metus; žmogų, kuris mokytojavo Redklifo Švč. Marijos bažnyčiai choristus rengiančioje mokykloje. Gaila, bet Merivudo pradžios mokykla negalėjo siūlyti kandidatų kasmetinei choristo stipendijai gauti, vadinasi, Harį teks nukreipti tinkama linkme.

Senasis nerimavo tik dėl to, kad leitenantas Frobišeris gali jo neprisiminti.

29

Džekas laukė, kol Hugas išeis iš Baringtono kompanijos pastato, bet panelės Pots kabinete šviesa galiausiai užgeso tik po gero pusvalandžio.

Džekas išlipo iš vagono ir neskubėdamas patraukė į Baringtono biurus žinodamas, kad turi vos pusvalandį, nes paskui pradės rinktis valytojos. Jis smuko į tamsų pastatą ir užlipo laiptais į penktą aukštą; seras Valteris jau dvidešimt penkerius metus į tai žvelgė pro pirštus, todėl Senasis Džekas ir tamsoje, kaip katinas, gebėjo rasti kelią iki durų su užrašu „Generalinis direktorius".

Jis atsisėdo prie Hugo stalo; užsidegė šviesą; jei kas ir pastebės degančią šviesą, tiesiog pamanys, kad panelė Pots užtruko darbe.

Vedė pirštu telefono knygos puslapiu, kol galiausiai rado: „Šv.: Andriaus, Bartolomėjaus, Beatričės, Bedos“.

Senasis Džekas pirmą kartą gyvenime pakėlė telefono ragelį net gerai nežinodamas, ką daryti toliau. Ragelyje pasigirdo balsas:

— Prašau pasakyti numerį.

— TEM 8612, — pratarė Džekas, tebelaikydamas smilių prie parašyto numerio.

— Dėkoju, pone.

Laukdamas ėmė vis labiau nerimauti. Ką jis pasakys, jei atsilieps kas nors kitas? Tiesiog padės ragelį. Išsitraukė iš kišenės skiautę popieriaus, ją išlankstė ir pasidėjo ant stalo priešais. Paskui išgirdo skambučio signalą, sausą trakštelėjimą ir vyro balsą:

— Frobišerio namai.

— Ar čia Noelis Frobišeris? — paklausė Senasis Džekas, prisimindamas tradiciją visus Šv. Bedos mokyklos bendrabučius pavadinti tuometinio bendrabučio viršininko pavarde. Jis pažvelgė į panosėje padėtą lapelį; kiekviena eilutė buvo kruopščiai parengta ir daugybę kartų surepetuota.

— Aš klausau, — pasakė Frobišeris, aiškiai nustebintas nepažįstamo balso, besikreipiančio į jį krikšto vardu. Tyla užtruko. — Ar dar kas nors kalba? — truputį suirzęs paklausė Frobišeris.

— Taip, kalba kapitonas Džekas Tarantas.

Dabar tyla užtruko dar ilgiau, kol Frobišeris galiausiai pratarė:

— Labas vakaras, pone.

— Atsiprašau, bičiuli, kad taip vėlai skambinu, bet noriu tavo patarimo.

— Visai nevėlai, pone. Man didelė garbė su jumis kalbėtis po tiek metų.

— Džiugu girdėti. Pasistengsiu ilgai negaišinti laiko, bet man reikia išsiaiškinti, ar Šventojo Bedo mokykla vis dar siunčia Redklifo Švenčiausios Marijos bažnyčiai diskantus chorui?

— Tikrai siunčiame, pone. Nepaisant daugybės pokyčių šiuolaikiniame pasaulyje, ši tradicija nesikeičia.

— Mano laikais mokykla kasmet suteikdavo choristo stipendiją išskirtiniu talentu pasižyminčiam diskantui.

— Ir dabar taip, pone. Tiesą sakant, per artimiausias kelias savaites svarstysime kandidatūras stipendijai gauti.

— Paraiškas gali siųsti bet kuri grafystės mokykla?

— Taip, bet kuri mokykla, galinti pasiūlyti talentingą diskantą. Bet mokyklinės tų vaikų žinios taip pat turi būti solidžios.

— Na, jei taip, — dėstė Senasis Džekas, — norėčiau jūsų svarstymui pasiūlyti vieną kandidatą.

— Žinoma, pone. Kokioje mokykloje berniukas mokosi dabar?

— Merivudo pradinėje.

Dar viena tylos valandėlė.

— Turiu pripažinti, kad tai bus pirmas kartas, kai sulauksime kandidato iš šios mokyklos. Gal kartais žinote tos mokyklos muzikos mokytojo pavardę?

— Toje mokykloje muzikos mokytojo nėra, bet reikėtų pasikalbėti su berniuko mokytoju ponu Holkombu, kuris supažindintų su jo choro vadove.

— Gal galėčiau sužinoti berniuko pavardę? — pasidomėjo Frobišeris.

— Haris Kliftonas. Jeigu nori paklausyti, kaip jis gieda, siūlau šį sekmadienį apsilankyti rytinėse Šventojo Gimimo bažnyčios pamaldose.

— Ar ir jūs ten būsite, pone?

— Ne, — atsakė Senasis Džekas.

— Kaip galėčiau su jumis susisiekti išgirdęs berniuko giedojimą?

— Tau ir nereikės susisiekti, — pareiškė Džekas ir padėjo ragelį.

Kai sulankstė lapelį ir vėl įsidėjo jį kišenėn, būtų galėjęs prisiekti, kad išgirdo kiemo žvyru gurgždančius žingsnius. Senasis greitai užgesino šviesą ir spruko iš pono Hugo kabineto į koridorių.

Jis išgirdo, kaip atsidaro durys, kaip laiptuose aidi balsai. Džekui mažiausiai reikėjo, kad kas nors jį aptiktų penktame aukšte, kur buvo leidžiama lankytis tik kompanijos administracijai ir panelei Pots. Jis nenorėjo trikdyti sero Valterio.

Senasis Džekas spėriai pasileido laiptais žemyn. Nulipęs iki trečio aukšto, pamatė jo link artėjančią ponią Netls su šluota vienoje rankoje ir kibiru kitoje; drauge su ja ėjo nepažįstama moteris.

— Gerą vakarą, ponia Netls, — pasisveikino Džekas. — Man nuskilo puikus vakaras prieplaukai apžiūrėti.

— Labas, Senasis Džekai, — pro jį pražingsniuodama atsakė ponia Netls.

Pasukęs už kampo jis sustojo ir įsiklausė ištempęs ausis.

— Tai — Senasis Džekas, — išgirdo ponios Netls žodžius. — Vadinamasis naktinis sargas. Visai kvanktelėjęs, bet nepavojingas. Jeigu jį sutiksi, nekreipk dėmesio...

Senasis Džekas sukikeno klausydamasis, kaip kartu su jos žingsniais tolsta ir balsas.

Žingsniuodamas į savąjį vagoną jis svarstė, kiek laiko praeis, kol Haris paklaus jo patarimo, ar verta pretenduoti į Šv. Bedos skiriamą choristo stipendiją.

30

Haris pabeldė į vagono duris, įėjo vidun ir atsisėdo priešais Senąjį Džeką pirmoje klasėje.

Per visą semestrą Šv. Bedos mokykloje Haris galėdavo lankyti Džeką tik šeštadienio rytais. O šis jam atsilygindavo savo apsilankymais rytinėse pamaldose Redklifo Švč. Marijos bažnyčioje, kur sėdėdamas galiniame suole stebėdavo, kaip ponas Frobišeris ir ponas Holkombas plačiai šypsosi didžiuodamiesi jo protežė.

Per mokyklines atostogas Džekas niekada tiksliai nežinodavo, kada Haris pasirodys, nes traukinio vagonas jam buvo kaip antri namai. Prasidėjus naujam semestrui ir Hariui grįžus į mokyklą, Senasis ilgėdavosi berniuko draugijos. Jis buvo sujaudintas, kai ponia Klifton jį prilygino tėvui, kurio Haris niekada neturėjo. Tiesą sakant, jam Haris irgi buvo lyg sūnus, kurio visada trośko.

— Anksti baigei nešioti laikraščius? — paklausė Senasis Džekas trindamas akis ir mirkčiodamas, kai tą šeštadienio rytą Haris įžengė į vagoną.

— Ne, tik jūs per ilgai snaudėte, senasis pone, — atsakė Haris, duodamas jam vakarykštį *Times* numerį.

— Sulig kiekviena diena daraisi vis įžūlesnis, jaunuoli, — šyptelėjęs pratarė Džekas. — Na, kaip sekasi darbas?

— Gerai. Manau, man pavyks pakankamai sutaupyti, kad nupirkčiau mamai laikrodį.

— Protinga dovana, turint omenyje naująjį tavo mamos darbą. Bet ar tau užteks tų pinigų?

— Jau turiu sutaupęs keturis šilingus, — atsakė Haris. — Manau, baigiantis atostogoms turėsiu apie šešis.

— Ar jau išsirinkai laikrodį?

— Taip. Jis yra pono Dikinso vitrinoje, bet ilgai ten neužsigulės, — šyptelėjęs atsakė Haris.

Dikinsas. Tos pavardės Džekas niekada nepamirš.

— Kiek jis kainuoja? — paklausė.

— Nenutuokiu, — atsakė Haris. — Nė neklausiu pono Dikinso tol, kol nereikės grįžti į mokyklą.

Senasis nenumanė, kaip pasakyti berniukui, kad už šešis šilingus laikrodžio nenupirksi, todėl jis pakeitė temą.

— Tikiuosi, laikraščių išnešiotojo darbas tavęs neatitraukia nuo mokslų. Tau turbūt nereikia priminti, kad egzaminai artėja sulig kiekviena diena.

— Jūs baisesnis ir už Frobą, — atsakė Haris, — bet būsite patenkintas sužinojęs, kad kiekvieną rytą mudu su Dikinsu po dvi valandas praleidžiame bibliotekoje, o paskui beveik kasdien po pietų — dar po dvi.

— *Beveik* kasdien?

— Na, mudu su Džailzu kartais nueiname į kiną, o kadangi kitą savaitę Glosteršyras žaidžia prieš Jorkšyrą, galėsime pažiūrėti, kaip smūgiuoja Herbertas Satklifas.

— Ilgėsiesi Džailzo, kai jis pradės mokytis Itone.

— Jis vis dar stengiasi prikalbinti tėvą, kad leistų jam mokytis Bristolio klasikinėje mokykloje su manimi ir Dikinsu.

— Su manimi ir Dikinsu, — pakartojo Senasis Džekas. — Tik žinok, jeigu jau ponas Hugas ką nors sumanė, jį perkalbėti — tikrai ne Džailzo jėgoms.

— Ponui Baringtonui aš nepatinku, — pasakė Haris, nustebindamas Senąjį Džeką.

— Kodėl taip sakai?

— Jis su manimi elgiasi kitaip nei su kitais Šventojo Bedos berniukais. Tarsi būčiau per prastas draugauti su jo sūnumi.

— Su šia problema tau teks susidurti visą gyvenimą, Hari. Anglai — didžiausi snobai pasaulyje, ir dažniausiai jie elgiasi snobiškai be jokios priežasties. Iš patirties galiu pasakyti — kuo mažiau talento, tuo daugiau snobizmo. Tik taip vadinamosios aukštesnės klasės gali tikėtis išgyventi. Žinok, mano berniuk, jiems nerūpi tokie iškilėliai kaip tu, nekviesti besiveržiantys į jų klubą.

— Bet jūs su manimi taip nesielgiate, — pratarė Haris.

— Todėl, kad nesu iš aukštesnės klasės, — juokdamasis atsakė Senasis Džekas.

— Gal ir nesate, bet mano mama sakė, kad jūs — aukščiausios klasės, — kalbėjo Haris, — todėl ir aš noriu toks būti.

Senajam buvo nesmagu, kad jis negali atskleisti Hariui tikro-

sios priežasties, dėl kurios ponas Hugas visada taip atsainiai į jį žiūri. Kartais jis gailėdavosi, kad netinkamu metu pasipainiojo netinkamoje vietoje ir galėjo paliudyti, kas iš tikrųjų nutiko tą dieną, kai mirė berniuko tėvas.

— Ar ir vėl užmigote, senasis pone? — paklausė Haris. — Juk negaliu kiaurą dieną su jumis plepėtis. Pažadėjau mamai su ja susitikti Klarkso parduotuvėje Plačiojoje gatvėje, nes ji nori man nupirkti naujus batus. Tik nesuprantu, kuo blogi tie, kuriuos turiu.

— Tavo mama — ypatinga moteris, — pareiškė Senasis Džekas.

— Todėl ir ketinu nupirkti jai laikrodį, — atsakė Haris.

Jam žengiant į parduotuvę sutilindžiavo virš durų pakabintas varpelis. Senasis Džekas vylėsi, kad praėjo pakankamai laiko, ir eilinis Dikinsas tikrai jo neprisimins.

— Labas rytas, pone. Kuo galėčiau padėti?

Senasis Džekas akimirksniu pažino poną Dikinsą; kitaip ir negalėjo būti. Jis nusišypsojo, priėjo prie vitrinos ir įsižiūrėjo į du laikrodžius viršutinėje lentynėlėje.

— Tik norėjau sužinoti, kiek kainuoja šis „Ingersoll".

— Vyriškas ar moteriškas modelis, pone? — išeidamas iš už prekystalio paklausė ponas Dikinsas.

— Moteriškas, — atsakė Džekas.

Dikinsas viena ranka atrakino vitriną, nieko nesakydamas išėmė laikroduką, pažvelgė į etiketę ir pasakė:

— Šešiolika šilingų, pone.

— Gerai, — ištarė Senasis ir padėjo ant prekystalio dešimties šilingų banknotą. Ponas Dikinsas dabar atrodė dar labiau sutrikęs. — Pone Dikinsai, kai Haris Kliftonas jūsų paklaus, kiek kainuoja tas laikrodis, prašau jam pasakyti, kad jo kaina — šeši šilingai, nes tiek jis bus sutaupęs baigdamas pas jus dirbti; žinau, kad tą laikrodį jis nori padovanoti mamai.

— Jūs turbūt esate Senasis Džekas, — pasakė Dikinsas. — Jis būtų taip sujaudintas, kad jūs...

— Bet jūs jokiu būdu jam neprasitarsite, — žvelgdamas ponui Dikinsui į akis, kalbėjo Džekas. — Noriu, kad jis manytų, jog laikrodis kainuoja šešis šilingus.

— Suprantu, — atsakė ponas Dikinsas, grąžindamas laikroduką į senąją vietą vitrinoje.

— O kiek kainuoja vyriškas laikrodis?

— Svarą.

— Gal leistumėte jums sumokėti dar dešimt šilingų kaip užstatą, o paskui visą mėnesį kas savaitę įmokėti po pusę kronos, kol sumokėsiu visą sumą?

— Aš sutikčiau, pone. Bet gal pirmiausia norėtumėte tą laikrodį pasimatuoti?

— Ne, dėkoju, — atsakė Džekas. — Laikrodis ne man. Ketinu jį padovanoti Hariui, kai jis laimės stipendiją mokytis Bristolio klasikinėje mokykloje.

— Ir aš mąsčiau apie tokią dovaną, — atsakė ponas Dikinsas, — jei mano sūnui Aldžiui pasiseks ir jis taip pat laimės stipendiją.

— Tada jums derėtų nedelsiant užsakyti dar vieną laikrodį, nes Haris man sakė, kad jūsų sūnus tikrai laimės.

Ponas Dikinsas nusijuokė ir įdėmiau pažvelgė į pašnekovą.

— Ar mes nesame anksčiau kur nors susitikę, pone?

— Nemanyčiau, — atsakė Senasis Džekas ir išėjo iš parduotuvės daugiau netaręs nė žodžio.

31

Jei Mahometas neina prie kalno... Senasis Džekas nusišypsojo pats sau, atsistojęs pasisveikino su ponu Holkombu ir pasiūlė jam sėstis.

— Gal neprieštarausite siūlymui vagone-restorane išgerti puodelį arbatos? — paklausė Senasis Džekas. — Ponia Klifton buvo labai maloni ir atnešė man pakelį visai neblogos „Earl Grey“.

— Ne, pone, dėkoju, — atsakė Holkombas. — Ką tik papusryčiavau.

— Vadinasi, berniukui nepavyko gauti stipendijos, — pratarė Senasis Džekas numanydamas, kad mokytojas atėjo pranešti šios žinios.

— Jis susimovė, kaip sako pats Haris. Nors yra septynioliktas iš trijų šimtų ir sulaukė siūlymo nuo rugsėjo mokytis su pačiais geriausiais.

— Bet ar jis galės priimti tą siūlymą? Jo motinos pečius užguls papildoma finansinė našta.

— Jeigu nebus netikėtumų, jai turėtų pavykti finansuoti Hario mokslus dar penkerius metus.

— Bet Hariui vis tiek neteks dienpinigių smulkioms išlaidoms, kurios kitiems berniukams atrodo savaime suprantamos.

— Galbūt, tačiau man pavyko padengti keletą smulkių sumų iš viso sąrašo, todėl jis galės pasirinkti bent dvi iš trijų užklasinių veiklų, kurių taip nori.

— Pamėginsiu atspėti, — pasakė Senasis Džekas. — Jis pasirinko chorą, teatro klubą ir?..

— Meno mylėtojus, — baigė sakinį Holkombas. — Panelė Mondei ir panelė Tilė pažadėjo apmokėti visas būsimas choro keliones, aš dengiu teatro klubo išlaidas, o...

— Vadinasi, man lieka meno mylėtojai. Tai — naujoji jo aistra. Kalbėdamasis su Hariu dar galiu šį tą pasakyti apie Rembrantą ir Vermėjerį, net apie tą naujoką vaikiną Matisą. Dabar jis mėgina mane sudominti tokiu ispanu Pikaso, bet man pačiam jis nėra artimas.

— Niekada nesu apie tokį girdėjęs, — prisipažino Holkombas.

— Abejoju, ar kada išgirsite, — pasakė Džekas, — tik neprasitarkite Hariui, kad taip sakiau.

Jis paėmė nedidelę skardinę dėžutę, ją atidarė, išėmė tris banknotus ir beveik visas monetas, kiek ten buvo.

— Ne ne, — pratarė Holkombas, — ne dėl to pas jus atėjau. Tiesą sakant, dar šiandien popiet ketinau aplankyti poną Kradiką; neabejoju, kad jis...

— Manau, jums teks pripažinti, kad aš aplenkiau poną Kradiką, — duodamas pinigus pasakė Senasis Džekas.

— Jūs labai dosnus.

— Pinigai — ne į balą, — kalbėjo Džekas, — nors mano indėlis ir labai menkas. Mano tėvas liktų patenkintas, — pridūrė kiek pamąstęs.

— Jūsų tėvas? — pakartojo Holkombas.

— Jis — Velso katedros kanauninkas.

— Nežinojau, — atsakė Holkombas. — Gerai nors tiek, kad kartkartėmis galite jį aplankyti.

— Deja, ne. Gaila, bet esu naujųjų laikų sūnus paklydėlis, — atsakė Senasis Džekas. Nenorėdamas toliau tęsti šios temos jis pasakė: — Na, jaunuoli, dėstykite, kodėl norėjote su manimi susitikti.

— Neprisimenu, kada į mane buvo kreiptasi „jaunuoli“.

— Būkite dėkingas už tai, kad vis dėlto kažkas kreipiasi, — atsakė Senasis Džekas.

Holkombas nusijuokė.

— Turiu porą bilietų į mokyklos spektaklį „Julijus Cezaris“. Kadangi vaidins ir Haris, pamaniau, gal norėsite kartu su manimi nueiti į premjerą.

— Žinau, kad jis dalyvavo peržiūroje. Kokį vaidmenį gavo?

— Jis vaidina Ciną, — atsakė Holkombas.

— Vadinasi, jį pažinsime iš eisenos.

Holkombas žemai nusilenkė.

— Ar turėčiau suprasti, kad einate kartu?

— Deja, ne, — kilstelėdamas ranką pasakė Džekas. — Nepapras-

tai miela, kad prisiminėte ir mane, Holkombai, bet aš dar nepasirengęs tikram pasirodymui, nors tebūčiau vienas iš žiūrovų.

Senasis Džekas apgailestavo, kad nematė mokyklos spektaklyje vaidinančio Hario ir turėjo tenkintis berniuko pasakojimu apie tai, kaip pasisekė suvaidinti. Kai kitais metais Holkombas vėl jam pasiūlė nueiti pažiūrėti spektaklio, nes Hario vaidmenys darėsi vis rimtesni, Džekas kone pasidavė, bet svajonę pavertė realybe tik dar kitais metais, kai Haris vaidino elfą „Vasarvidžio nakties sapne".

Nors vis dar baiminosi didelės minios, Senasis Džekas nutarė laikytis mokyklos salės gale, kur niekas jo nematys ir, reikia tikėtis, neatpažins.

Baringtono biurų penkto aukšto tualeto kambaryje jis skutosi barzdą, kai pastebėjo kažkieno paliktą vietinio laikraščio skiautę su rėkiančia antrašte. *Tilės arbatinė sudegė iki pamatų. Įtariamas padegimas.* Pamačius nuotrauką po antrašte, jam pasidarė bloga; šaligatvyje stovėjo savų darbuotojų apsupta ponia Klifton ir žiūrėjo į arbatinės nuodėgulius. *Visą straipsnį skaitykite 11-ame puslapyje.* Senasis Džekas pakluso nurodymui, bet vienuolikto puslapio nerado.

Jis greitai išėjo iš prausyklos, tikėdamasis rasti trūkstamą puslapį ant panelės Pots darbo stalo, ir nenustebo pamatęs, kad jos stalas tuščias, o šiukšliadėžėje irgi nieko nėra. Senasis Džekas nedrąsiai pravėrė generalinio direktoriaus kabineto duris, pažvelgė vidun ir pamatė ant pono Hugo stalo paskleistą trūkstamą puslapį. Atsisėdo ant odinės kėdės aukštu atlošu ir pradėjo skaityti.

Pirma mintis, šovusi Džekui į galvą perskaičius laikraštį, buvo dvejonė, ar Hariui reikės išeiti iš mokyklos.

Straipsnyje buvo rašoma, jog, nepaisant draudimo kompanijos išmokėtos sumos, poniai Klifton grės bankrotas. Žurnalistas pasakojo, kad Bristolio ir Vakarų Anglijos kompanijos atstovas aiškiai

pareiškė: jie nemokėsiantys nė sudilusio skatiko, kol policija neapklaus visų bylos įtariamųjų ir neišaiškins kaltininko. Ar begali ši vargšė moteris sulaukti dar blogesnių žinių, svarstė Senasis Džekas.

Žurnalistas apdairiai nepaminėjo Meisės vardo, bet Džekui nekilo abejonių, kodėl jos nuotrauka publikuota pirmame laikraščio puslapyje. Jis toliau skaitė straipsnį. Kai sužinojo, kad bylą tiria detektyvas inspektorius Bleikmoras, Džekui sukirbo viltis. Tas ponas ilgai netrukęs išsiaiškins, kad ponia Klifton savo rankomis viską sukūrė, vadinasi, niekaip negalėjo imti ir sudeginti.

Vėl padėjęs ant pono Hugo stalo laikraštį jis pastebėjo laišką. Nebūtų kreipęs į jį dėmesio, juk tai — ne jo reikalas, jei nebūtų pamatęs užrašytos ponios Klifton pavardės.

Senasis Džekas pradėjo skaityti laišką ir negalėjo patikėti, kad Hugas Baringtonas pervedė penkis šimtus svarų, kuriuos gavusi ponia Klifton galėjo įsigyti Tilės arbatinę. Kodėl jis norėjo padėti Meisei? — svarstė Džekas. Ar gali būti, kad jį graužė sąžinė dėl jos vyro mirties? O gal jam buvo gėda, kad pasiuntė į kalėjimą nekaltą žmogų už nusikaltimą, kurio šis nepadarė? Juk tikrai, vos tik Tankokas buvo paleistas, Hugas grąžino jį į senąją darbo vietą. Senasis Džekas ėmė svarstyti — gal tikrai vertėtų išteisinti Hugą neatsiradus pakankamai įkalčių? Jis prisiminė sero Valterio žodžius: „Žinai, ne toks jau jis blogas."

Džekas dar kartą perskaitė laišką. Jį atsiuntė ponas Prendergastas, „National Provincial" banko valdytojas; jis rašė, jog paspaudė draudimo kompaniją įvykdyti sutartyje numatytus įsipareigojimus ir kompensuoti poniai Klifton pinigais už visą prarastą turtą, kurio vertė — šeši šimtai svarų. Prendergastas pabrėžė, jog ponia Klifton nekalta, ir detektyvas inspektorius Bleikmoras ką tik informavo banką, kad įtariamųjų sąraše jos nebėra.

Paskutinėje laiško pastraipoje Prendergastas siūlė jiedviem su Baringtonu susitikti artimiausiu metu ir viską sutvarkyti iki galo,

kad ponia Klifton galėtų gauti visą jai priklausančią sumą. Ant stalo stovinčiam nedideliam laikrodžiui suskambėjus septynis kartus, Senasis Džekas pakėlė akis.

Jis užgesino šviesą, išbėgo į koridorių ir pasileido laiptais. Nenorėjo pavėluoti į Hario spektaklį.

32

Tą vakarą grįžęs namo Senasis Džekas paėmė paskaityti savaitės pradžioje Hario atneštą *The Times*. Jo nedomino pirmame puslapyje spausdinamos reklamos, nes jam nereikėjo naujo katiliuko, petnešų ar naujo „Vėtrų kalno“ leidimo.

Atvertęs kitą puslapį pamatė karaliaus Edvardo VIII nuotrauką — karalius mėgavosi poilsiu jachtoje Viduržemio jūroje. Šalia jo stovėjo amerikietė pavarde ponia Simpson. Straipsnis buvo parašytas nevengiant keliaprasmių žodžių, bet net ir didžiausiam gerbėjui būtų sunku pritarti jaunojo karaliaus troškimui vesti išsiskyrusią moterį. Senajam Džekui irgi buvo liūdna, nes jis žavėjosi Edvardu — ypač po jo praėjusių metų apsilankymo Velso kasyklose, kur jį taip labai paveikė prasta tenykščių darbininkų padėtis. Bet, kaip sakydavo senoji jo auklė, negirk dienos be vakaro.

Paskui Džekas kiek užtruko skaitydamas straipsnį apie tarifų reformos įstatymo projektą, kuris ką tik buvo antrą kartą apsvarstytas parlamente, nepaisant kiršintojo Vinstono Čerčilio pareiškimo, jog įstatymas — „nei žuvis, nei mėsa“, ir niekam iš jo nebus naudos, įskaitant ir vyriausybę, atėjus rinkimų metui. Senasis Džekas su nekantrumu laukė, kol galės išgirsti tikrą sero Valterio nuomonę šiuo klausimu.

Atvertęs kitą puslapį sužinojo, kad Britanijos transliuotojų korporacija pirmą kartą transliavo televizijos laidą iš studijos Long

Akro gatvėje. Šito jis dar niekaip neįstengė suvokti. Kaip vaizdas gali būti perduotas tiesiai į namus? Jis net radijo neturėjo ir tikrai visai nenorėjo įsigyti televizoriaus.

Skaitė sporto puslapius, pamatė elegantiškai apsirengusio Fredo Perio nuotrauką po antrašte „Triskart Vimbldono čempionas ketina laimėti *American Open*“. Teniso naujienas apžvelgiantis korespondentas rašė, jog gali būti, kad užsieniečiai varžovai Forest Hilse dėvės šortus; Senasis Džekas ir su šiuo faktu negalėjo susitaikyti.

Kaip visada, skaitydamas *The Times*, nekrologus Senasis pasiliko pabaigai. Jau buvo tokio amžiaus, kai mirdavo už jį jaunesni žmonės — ir ne tik karuose.

Atvertęs paskutinį puslapį Džekas išblyško; jį apėmė neapsakomas liūdnumas. Neskubėdamas perskaitė kunigui Tomui Aleksandrui Tarantui, Velso katedros kanauninkui, skirtą nekrologą; antraštėje jis buvo minimas kaip dievobaimingas žmogus. Baigęs skaityti savo tėvo nekrologą Senasis Džekas susigėdo.

— Septyni svarai ir keturi šilingai — pakartojo Džekas. — Bet maniau, kad iš Bristolio ir Vakarų Anglijos draudimo kompanijos gavote čekį šešiems šimtams svarų, „visą sutartyje numatytą sumą“, jei tiksliai cituoju.

— Tiek ir gavau, — atsakė Meisė. — Bet kai grąžinau pirminę paskolą, procentų procentus ir sumokėjau banko mokesčius, man liko septyni svarai ir keturi šilingai.

— Koks aš naivus. Tik pamanykite, akimirką — tiesa, tik menką akimirką — pamaniau, kad Baringtonas stengiasi padėti.

— Jūs nė pusės tiek nesate naivus, kiek naivi aš, — atsakė Meisė. — Jeigu tik būčiau žinojusi, kad čia įsivėlęs ir tas žmogus, niekada nebūčiau nė penso iš jo paėmusi, o kad jau paėmiau, viską ir praradau. Net darbą viešbutyje.

— Bet kodėl? — nesuprato Džekas. — Ponas Framptonas nuolat kartoja, kad esate nepakeičiama.

— Na, atrodo, dabar taip nėra. Kai paklausiau, kodėl mane atleido, jis nenurodė jokios priežasties, tik pasakė, jog sulaukė nusiskundimų iš „patikimo šaltinio“. Negali būti tokio sutapimo, kad buvau atleista jau kitą dieną po to, kai „patikimas šaltinis“ buvo užsukęs į „Royal“ viešbutį pasikalbėti su valdytoju.

— Ar matėte, kaip Baringtonas eina į viešbutį?

— Ne, nemačiau, bet mačiau išeinantį. Nepamirškite, kad laukdama slėpiausi ant galinės jo automobilio sėdynės.

— Taip, žinoma. Kas nutiko, kai pasikalbėjote su juo apie Harį?

— Kol sėdėjome automobilyje, — pasakojo Meisė, — jis beveik pripažino, kad yra kaltas dėl Arturo mirties.

— Po tiek metų galiausiai prisiėmė kaltę? — negalėjo patikėti Senasis Džekas.

— Ne visai taip, — atsakė Meisė. — Sakyčiau, jam tiesiog išsprūdo, bet kai ant priekinės sėdynės padėjau voką su kito semestro sąskaita už mokslą, įsidėjo jį į kišenę ir pažadėjo pažiūrėti, kaip būtų galima padėti.

— Ir jūs patikėjote?

— Visiškai, — prisipažino Meisė, — nes sustabdęs automobilį jis net išlipo atidaryti man durelių. Bet vos tik išlipau, jis parbloškė mane ant žemės, suplėšė sąskaitą ir nuvažiavo.

— Ar todėl jūsų akis pamušta?

Meisė palinksėjo.

— Jis dar pagrasė uždaryti mane į psichikos ligonių prieglaudą, jeigu man kartais šautų mintis kalbėtis su jo žmona.

— Paistalai, — atsakė Senasis Džekas, — nes net ir jis to nesugebėtų.

— Gal jūs ir teisus, — kalbėjo Meisė, — bet vis tiek nenorėčiau rizikuoti.

— Tačiau jei pasakytumėte poniai Barington, kad dėl Arturo mirties kaltas jos vyras, — dėstė Senasis Džekas, — jam tereikės jai paaiškinti, jog esate Steno Tankoko sesuo, o ji iškart išmes viską iš galvos.

— Galbūt, — atsakė Meisė. — Tačiau ji neišmestų iš galvos mano žodžių, jei pasakyčiau, kad jos vyras gali būti Hario tėvas...

Senasis Džekas nuščiuvo, stengdamasis suvokti Meisės žodžius.

— Aš ne tik naivus, — galiausiai pralemeno jis, — bet dar ir kvailas kaip bato aulas. Hugui Baringtonui būtų visai nesvarbu, ar jo žmona tiki, ar netiki, kad jis kaltas dėl jūsų vyro mirties. Didžiausia jo baimė — kad tik Haris nesužinotų, jog jis gali būti jo tėvas...

— Bet aš niekada Hariui to nesakyčiau, — tarė Meisė. — Mažiausiai noriu, kad jis visą gyvenimą svarstytų, kas yra tikrasis jo tėvas.

— Ir Baringtonas viliasi, kad nesakysite. Palaužęs jus, jis trūks plyš stengsis sugniuždyti ir Harį.

— Bet kodėl? — nesuprato Meisė. — Haris niekada jam nėra padaręs nieko bloga.

— Aišku, kad nėra, bet jei Hariui pavyktų įrodyti, kad jis yra vyriausias Hugo Baringtono sūnus, jis galėtų paveldėti ne tik titulą, bet ir visa kita, o Džailzui netektų nieko.

Dabar jau Meisė prarado žadą.

— Na, dabar, kai atskleidėme tikrąją priežastį, kodėl Baringtonas taip stengiasi išmesti Harį iš mokyklos, gal man tikrai atėjo laikas aplankyti serą Valterį ir iškloti keletą nemalonių tiesų apie jo sūnų.

— Ne, prašau, nedarykite to, — meldė Meisė.

— Kodėl ne? Tai gali būti vienintelis šansas išlaikyti Harį Bristolio klasikinėje mokykloje.

— Galbūt, bet tada mano brolis Stenas garantuotai bus išmestas iš darbo; Dievas žino, ką dar tasai Baringtonas gali iškrėsti.

Senasis Džekas kurį laiką nieko nesakė. Paskui pratarė:

— Jeigu neleisite atskleisti serui Valteriui visos tiesos, man teks panirti į srutas, kuriose Hugas Baringtonas jau seniai murkdosi.

33

— Ko tu nori? — nesuprato panelė Pots abejodama, ar tikrai gerai išgirdo.

— Asmeniškai susitikti su ponu Hugu, — atsakė Senasis Džekas.

— Gal man bus leista paklausti, koks galėtų būti to susitikimo tikslas? — paklausė ji nė nesistengdama slėpti sarkastiškų gaidelių.

— Jo sūnaus ateitis.

— Palauk minutėlę. Išsiaiškinsiu, ar ponas Baringtonas nori tave matyti.

Panelė Pots tyliai pabeldė į generalinio direktoriaus duris ir dingo jo kabinete. Po minutėlės ji grįžo akivaizdžiai nustebusi.

— Ponas Baringtonas gali pasikalbėti dabar, — pasakė ji prilaikydama duris.

Pro ją praeidamas Senasis Džekas nesusilaikė neišsišiepęs. Už stalo sėdintis Hugas Baringtonas pakėlė akis. Jis nepasiūlė Senajam sėstis, nė neketino paspausti jam rankos.

— Įdomu, kuo galėtų jus dominti Džailzo ateitis? — paklausė Baringtonas.

— Niekuo, — sutiko Džekas. — Mane domina kito jūsų sūnaus ateitis.

— Apie ką, po velnių, kalbat? — kiek per garsiai paklausė Baringtonas.

— Jeigu nebūtumėte supratęs, apie ką kalbėsiuosi, nebūtumėte sutikęs manęs įsileisti, — įžūliai atsakė Džekas.

Baringtonas išbalo kaip drobė. Senasis Džekas net pamanė, kad jis tuoj nualps.

— Ko iš manęs norite? — galiausiai paklausė.

— Visą gyvenimą buvote prekiautojas. Turiu šį tą, ką galbūt norėtumėte nupirkti.

— Ir kas tai galėtų būti?

— Kitą dieną po to, kai paslaptingai dingo Arturas Kliftonas, o Stenas Tankokas buvo suimtas už nusikaltimą, kurio nepadarė, detektyvas inspektorius Bleikmoras manęs paprašė užrašyti viską, ką tą vakarą mačiau. Kadangi jūs nušalinote Bleikmorą nuo bylos, tą pareiškimą tebeturiu. Nujaučiu, kad papuolęs į netinkamas rankas šis dokumentas taptų labai įdomiu skaitiniu.

— Manau, pats suprantate, jog tai — šantažas, — spjovė Baringtonas. — O už šantažą labai ilgam galite sėsti į kalėjimą.

— Kai kam galėtų pasirodyti, kad tokio dokumento paviešinimas — kiekvieno pilietinė pareiga.

— Kaip manote, kas galėtų susidomėti tokiais senio kliedesiais? Tik jau ne spauda; mano advokatai mokės jiems išaiškinti už šmeižtą baudžiančius įstatymus. Kadangi byla baigta jau prieš daugelį metų, nemanau, kad vyriausiasis konsteblis negailėtų vargo ir išlaidų ją atnaujinti, remdamasis, geriausiu atveju, ekscentriko, o blogiausiu — bepročio žodžiais. Taigi norėčiau paklausti, su kuo dar ketinate pasidalyti tais absurdiškais įtarimais?

— Su jūsų tėvu, — pamelavo Džekas; antra vertus, Baringtonas juk nežinojo apie jo pažadą Meisei.

Baringtonas susmuko kėdėje; jis labai gerai žinojo, kokia tėvui svarbi Senojo Džeko nuomonė, nors niekada nesuprato kodėl.

— Kiek norite už tą dokumentą?

— Tris šimtus svarų.

— Tai apiplėšimas vidury baltos dienos!

— Tai nei daugiau, nei mažiau, negu reikia sumokėti už Hario Kliftono kitų dvejų metų mokslą Bristolio klasikinėje mokykloje ir šiokioms tokioms smulkioms išlaidoms.

— Kodėl man pačiam nesumokėjus visų mokesčių kiekvieno semestro pradžioje, kaip kad moku už savo sūnų?

— Nes liausitės mokėjęs už vieną savo sūnų, kai tik mano pareiškimas atsidurs jūsų rankose.

— Jums teks paimti grynaisiais, — pasakė Baringtonas, imdamas iš kišenės raktelį.

— Ne, ačiū, — atsakė Senasis Džekas. — Gerai prisimenu, kas nutiko Stenui Tankokui, kai davėte jam trisdešimt sidabrinių. Visai nenoriu trejų metų kalėjimo už nusikaltimą, kurio nepadariau.

— Norėdamas išrašyti čekį tokiai didelei sumai, turiu paskambinti į banką.

— Labai prašom, — tarstelėjo Džekas ir pamojo ranka į telefoną ant Baringtono stalo.

Minutėlę padvejojęs Hugas pakėlė ragelį. Jis laukė, kol ragelyje pasigirs balsas.

— TEM 3731, — pasakė.

Vėl palaukė, kol išgirdo atsiliepiantį kitą balsą.

— Klausau?

— Čia jūs, Prendergastai?

— Ne, pone, — atsakė balsas.

— Gerai. Jūs ir esate tas žmogus, su kuriuo norėjau pasikalbėti. Po valandos pas jus ateis toks ponas Taras ir atneš čekį trims šimtams svarų, kuriuos reikės išmokėti Bristolio municipalinei labdaros organizacijai. Gal galėtumėte pasirūpinti, kad tas reikalas būtų kuo greičiau sutvarkytas, o paskui iškart man paskambinti?

— Jei norite, kad paskambinčiau, patvirtinkite pasakydamas „tikrai taip“, ir po poros minučių jums atskambinsiu, — kalbėjo balsas.

— Tikrai taip, — atsakė Hugas ir padėjo ragelį.

Jis atidarė rašomojo stalo stalčių, išėmė čekių knygelę, parašė *Įmoka Bristolio municipalinei labdaros organizacijai*, o kitoje eilutėje — *Trys šimtai svarų*. Tada pasirašė čekį ir padavė Senajam Džekui, kuris atidžiai viską apžiūrėjo ir linktelėjo.

— Tik įdėsiu į voką, — tarė Baringtonas.

Jis paspaudė po stalu esantį mygtuką. Senasis Džekas pažvelgė į panelę Pots, kai ši įėjo į kabinetą.

— Klausau, pone?

— Ponas Taras eina į banką, — pasakė Baringtonas kišdamas į voką čekį.

Jis užklijavo voką, adresavo jį ponui Prendergastui, didžiosiomis raidėmis užrašė: PRIVATU. Tada padavė Senajam Džekui.

— Ačiū, — padėkojo Džekas. — Vos grįžęs dokumentą pristatysiu asmeniškai jums.

Baringtonas palinksėjo; tada suskambo telefonas. Jis palaukė, kol iš kabineto išeis Senasis Džekas, ir atsiliepė.

Senasis Džekas nusprendė važiuoti į Bristolį tramvajumi, nes tokia ypatinga proga buvo verta papildomų išlaidų. Po dvidešimties minučių įėjęs į banką jis pasakė registratūroje sėdinčiam jaunuoliui, jog turi laišką ponui Prendergastui. Neatrodė, kad registratoriui ši pavardė būtų dariusi įspūdį, kol Džekas nepridūrė:

— Laiškas nuo pono Hugo Baringtono.

Jaunuolis nedelsdamas pakilo iš savo darbo vietos ir nuvedė Džeką per visą banko salę ir ilgą koridorių, iki pat valdytojo kabineto. Jis pabeldė į duris, jas atidarė ir pranešė:

— Šis ponas atnešė laišką nuo pono Baringtono, pone.

Prendergastas pašoko nuo darbo stalo, paspaudė Senajam ranką ir pasiūlė sėstis kitoje stalo pusėje. Džekas padavė Prendergastui voką sakydamas:

— Ponas Baringtonas prašė perduoti šį laišką jums asmeniškai.

— Taip, žinoma, — atsakė Prendergastas, kai iškart atpažino labiausiai vertinamo banko kliento rašyseną. Jis atplėšė voką ir išėmė čekį. Minutėlę į jį žvelgė, o paskui pratarė:

— Turbūt čia įsivėlė kokia nors klaida.

— Jokios klaidos nėra, — atsakė Senasis Džekas. — Ponas Baringtonas norėtų, kad visa suma būtų išmokėta Bristolio municipa-

linei labdaros organizacijai kiek įmanoma greičiau; vos prieš pusvalandį jis jums apie tai pranešė telefonu.

— Bet šįryt su ponu Baringtonu nesikalbėjau, — tarė Prendergastas, grąžindamas čekį Senajam Džekui.

Džekas žiūrėjo į tuščią čekį, negalėdamas patikėti savo akimis. Po kelių akimirkų jis suprato, kad Baringtonas turbūt pakeitė čekius, kai į kabinetą įėjo panelė Pots. Jis sugalvojo genialiai — voką adresavo ponui Prendergastui ir pabrėžė, jog tai privatu — taip užtikrino, kad voko niekas kitas neatplėš, tik pats banko valdytojas. Bet Senasis niekaip neįstengė perprasti vienos paslapties — kas su Baringtonu kalbėjo telefonu?

Džekas išskubėjo iš kabineto netaręs Prendergastui nė žodžio. Jis perėjo banko salę ir išbėgo į gatvę. Į dokus važiuojančio tramvajaus jam teko palaukti vos kelias minutes. Įžengęs pro prieplaukos vartus Senasis Džekas suprato, kad užtruko ne ilgiau kaip valandą.

Prie jo artinosi žmogus, kurio Džekas nepažinojo. Jis atrodė panašus į kariškį ir lengvai šlubčiojo; Senasis svarstė, ar tik jis nebus sužeistas per Didįjį karą.

Senasis Džekas greitai su juo prasilenkė ir nuskubėjo per prieplauką. Jam palengvėjo, kai pamatė, kad vagono durys uždarytos, o jas atidaręs dar labiau apsidžiaugė, nes viskas tebebuvo kaip jo ir palikta. Parklupęs pakėlė kilimo kampą, bet policijai rašytas pareiškimas buvo dingęs. Detektyvas inspektorius Bleikmoras būtų konstatavęs, kad ši vagystė — profesionalo darbas.

34

Senasis Džekas atsisėdo penktoje suolų eilėje vildamasis, kad niekas jo nepažins. Katedra buvo tokia pilna, kad neradę sėdimųjų vietų žmonės įsitaisė šoninėse koplyčiose, stovėjo tarpueiliuose ir grūdosi šventyklos gale.

Bato ir Velso vyskupas sunkė Džekui ašaras, kalbėdamas apie jo tėvo neabejotiną tikėjimą Dievu, apie tai, kaip po ankstyvos žmonos mirties kanauninkas atsidavė tarnystei bendruomenei.

— O tos tarnystės įrodymas, — kalbėjo vyskupas iškėlęs rankas ir rodydamas į susirinkusiuosius, — ir galėtų būti ši daugybė čia susirinkusių skirtingos socialinės padėties ir skirtingų profesijų žmonių, atėjusių jo pagerbti.

— Ir nors šiam žmogui tuštybė buvo svetima, jis negalėjo nuslėpti pasididžiavimo savo sūnumi Džeku, kurio pasiaukojama narsa, drąsa ir ryžtas paaukoti savo gyvenimą Pietų Afrikoje, Būrų kare, išgelbėjo tiek daug bendražygių ir pelnė jam Viktorijos kryžių. — Jis nutilo, nužvelgė penktą eilę ir pasakė: — Labai džiaugiuosi, šiandieną jį matydamas tarp kitų tikinčiųjų.

Keli žmonės ėmė dairytis žmogaus, kurio niekada nebuvo matę. Susigėdęs Džekas panarino galvą.

Pasibaigus mišioms, daugelis tikinčiųjų priėjo prie kapitono Taranto pasakyti, kaip labai žavėjosi jo tėvu. Iš jų lūpų liejosi žodžiai „atsidavimas“, „pasiaukojimas“, „dosnumas“, „meilė“.

Džekas didžiavosi esąs savo tėvo sūnus, bet kartu ir gėdijosi, kad buvo išbraukęs tėvą iš savo gyvenimo, kaip ir daugelį bendražygių bičiulių.

Išeidamas pamatė prie vartų stovintį pažįstamą pagyvenusį poną, akivaizdžiai lūkuriuojantį, matyt, norintį pasikalbėti. Vyriškis žengė žingsnį ir nukėlė skrybėlę.

— Kapitone Tarantai? — autoritetingu balsu užkalbino Senąjį Džeką.

Džekas pasisveikino.

— Taip, pone.

— Esu Edvinas Trentas. Turėjau garbės būti jūsų tėvo advokatu ir, tikiuosi, vienu iš artimiausių ir seniausių jo bičiulių.

Džekas šiltai paspaudė jam ranką.

— Gerai jus prisimenu, pone. Jūs išmokėte mane pamėgti Trolopą* ir pelnyti taškų žaidžiant kriketą.

— Malonu, kad prisimenate, — sukikeno Trentas. — Gal galėčiau jus palydėti iki stoties?

— Taip, pone, žinoma.

— Kaip žinote, — dėstė Trentas, jiems žingsniuojant miesto link, — jūsų tėvas devynerius metus buvo šios katedros kanauninkas. Jūs taip pat žinote, kad jam nerūpėjo žemiški turtai, kad net ir tuo menkučiu gėriu, kurį turėjo, dalijosi su vargingesniais už save. Jeigu jį būtų siūloma paskelbti šventuoju, jis tikrai taptų vargšų bastūnų globėju.

Senasis Džekas nusišypsojo. Jis prisiminė, kaip vieną rytą jam teko išeiti į mokyklą be pusryčių, nes koridoriuje miegojo trys valkatos, pasak motinos, „išėdę juos iš namų".

— Taigi, kai bus skaitomas jo testamentas, — tęsė Trentas, — paaiškės, jog, į šį pasaulį atėjęs nieko neturėdamas, jis ir išėjo be nieko, jei neskaičiuotume tūkstančio draugų, kurie jam buvo didžiausia vertybė. Prieš mirdamas jis man patikėjo vieną užduotį, jei dalyvausite laidotuvėse; prašė jums perduoti paskutinį jo rašytą laišką, — iš vidinės palto kišenės jis išsitraukė voką ir padavė Senajam Džekui, paskui dar kartą kilstelėjo skrybėlę ir pasakė: — Įvykdžiau jo prašymą ir didžiuojuosi dar kartą pamatęs jo sūnų.

— Labai jums dėkingas, pone. Tik gaila, kad jam teko kreiptis į mane laišku, — Džekas irgi nukėlė skrybėlę, ir abu vyriškiai išsiskyrė.

Džekas nusprendė perskaityti tėvo laišką sėdėdamas traukinyje; jis pradėjo kelionę atgal į Bristolį. Pilkų dūmų debesyje garvežiui pajudėjus iš stoties, Džekas įsitaisė trečios klasės vagone. Prisiminė, kaip vaikystėje nuolat klausinėdavo tėvo, kodėl šis visada keliauja trečia klase, ir sulaukė atsakymo: „Todėl, kad ketvirtos klasės nėra." Ironiška, bet jau trisdešimt metų Džekas gyvena pirmoje klasėje.

* *Anthony Trollope* (1815—1882) — anglų rašytojas.

Jis neskubėdamas atplėšė voką ir net ištraukęs laišką laikė jį sulankstytą, galvodamas apie tėvą. Joks sūnus negalėtų tikėtis dar geresnio mokytojo ar bičiulio. Atsigręžęs ir peržvelgęs savo gyvenimą jis suprato, kad visi jo veiksmai, nuomonės ar sprendimai tebuvo blanki tėvo gyvenimo imitacija.

Galiausiai, kai išlankstė laišką, pamatė pažįstamą ryškų kaligrafišką braižą, juodu rašalu išvingiuotas raides, jį užplūdo dar viena prisiminimų banga. Jis pradėjo skaityti.

Velso katedra
Velsas, Somersetas
1936-ųjų rugpjūčio 26-oji

Mylimiausias sūnau,

jei buvai toks geras ir dalyvavai mano laidotuvėse, dabar turbūt skaitai šį laišką. Leisk man pradėti padėka, kad buvai kartu su kitais parapijiečiais.

Džekas pakėlė galvą ir pažvelgė į pro šalį bėgantį kraštovaizdį. Jis vėl pasijuto kaltas, kad taip egoistiškai, taip neapdairiai elgėsi su savo tėvu, o dabar jau per vėlu prašyti atleidimo. Jis skaitė toliau.

Kai tau buvo įteiktas Viktorijos kryžius, jaučiausi esąs pats išdidžiausias tėvas visoje Anglijoje, o tau skirtas padėkos raštas ir dabar kabo virš mano darbo stalo. Bet slenkant metams manoji laimė pavirto į sielvartą, ir vis klausinėjau Viešpaties, ką padariau, kad buvau nubaustas ne tik brangiosios tavo motinos, bet ir tavo, vienintelio savo vaiko, netektimi.

Numanau, kad nuo pasaulio protu ir širdimi nusigręžei turėdamas kilnų tikslą, bet gaila, kad tos

priežasties nepapasakojai ir man. Tačiau jei jau skaitai šį laišką, gal sutiksi išpildyti vieną mano norą.

Džekas išsiėmė iš viršutinės kišenės nosinę ir nusišluostė akis, kad galėtų skaityti toliau.

Dievas tau suteikė nuostabią vadovavimo dovaną ir gebėjimą įkvėpti bendražygius, todėl meldžiu tave neatgulti į kapus nujaučiant, jog, atėjus laikui stoti prieš savo Kūrėją, tau teks pripažinti, kad, kaip rašoma Mato evangelijos 25 skirsnyje, 14—30 eilutėse, palaidojai vienintelį Jo suteiktą talentą.

Geriau pasinaudok šiuo talentu savo bendražygių labui, kad, atėjus laikui ir tiems bičiuliams susirinkus į tavo laidotuves, Viktorijos kryžius nebūtų vienintelis dalykas, kurį jie prisimintų išgirdę Džeko Taranto pavardę.

Tavo mylintis tėvas

— Ar tau viskas gerai, branguti? — paklausė iš kitos vagono pusės atėjusi ir šalia Senojo Džeko prisėdusi moteris.

— Taip, ačiū, — atsakė jis ašarotu veidu. — Šiandieną mane paleido iš kalėjimo.

Džailzas Baringtonas

1936—1938

35

Kai pirmą semestro dieną pamačiau pro mokyklos vartus įeinantį Harį, be galo apsidžiaugiau. Vasaros atostogas praleidau mūsų viloje Toskanoje, taigi nebuvau Bristolyje, kai iki pamatų buvo sudeginta Tilės arbatinė; nieko apie tai nežinojau, kol paskutinį savaitgalį prieš semestrą negrįžau į Angliją. Norėjau, kad Haris kartu su mumis vyktų į Italiją, bet mano tėvas apie tai nenorėjo nė girdėti.

Nebuvau sutikęs tokio žmogaus, kuriam Haris nepatiktų, išskyrus mano tėvą – jis mūsų namuose neleisdavo net jo vardo ištarti. Kartą paklausiau mamos, ar ji negalėtų paaiškinti, kodėl jis taip elgiasi, bet, atrodo, ji žinojo ne daugiau už mane.

Aš savo senio per daug nespaudžiau klausimais, nes ir pats paskutiniu metu neblizgėjau: manęs vos neišmetė iš Šv. Bedos už vagiliavimą, — Aukščiausiasis težino, kaip tėčiui pavyko viską sutvarkyti, — o ilgai netrukęs jį nuvyliau antrąkart, kai man nepavyko įstoti į Itoną. Ir tąkart nebuvau visai nekaltas. Grįžęs po egzamino pasakiau tėčiui, kad stengiausi iš visų jėgų; ir nemelavau. Na, beveik nemelavau. Būčiau kuo puikiausiai susitvarkęs, jei mano bendrininkas būtų laikęs liežuvį už dantų. Na, bent jau pasimokiau – jei tariesi su kvailiu, nenustebk, jei jis iškrės kvailystę.

Mano bendrininkas — Bridporto grafo sūnus Persis. Jam buvo iškilusi dar didesnė dilema nei man, nes Itone mokėsi jau septynios Bridportų kartos; atrodė, jaunasis Persis gali nutraukti šią puikią tradiciją.

Itonas, žinia, moka nusižengti taisyklėms, jei kalba pasisuka apie aristokratijos atstovus; kartais leidžiama peržengti slenkstį kokiam kvaileliui, todėl sumanęs mažą gudrybę pasirinkau Persį. Taip nutariau išgirdęs Frobo pasakymą kitam mokytojui: „Jei Bridportas būtų nors šiek tiek sumanesnis, galėtume jį vadinti puspročiu“; taigi supratau, jog bendrininko toli ieškoti nereikia.

Persio troškimas patekti į Itoną buvo toks stiprus, koks stiprus buvo mano nenoras, ir šitai man pasirodė kaip puiki proga mums abiem pasiekti savus tikslus.

Savo plano neatskleidžiau nei Hariui, nei Dikinsui. Haris neabejotinai būtų nepritaręs, jo moralinės nuostatos tikrai nepriekaištingos, o Dikinsas nebūtų suvokęs, kaip galima norėti neišlaikyti egzamino.

Dieną prieš egzaminą tėvas mane nuvežė į Itoną prašmatniu naujutėlaičiu „Bugatti“, kuris galėjo išvystyti šimto mylių per valandą greitį; beje, kai įsukome į greitkelį, šitai ir buvo įrodyta. Pernakvojome „Svano herbo“ viešbutyje — tame pačiame, kuriame prieš dvidešimt metų, laukdamas stojamojo egzamino, nakvojo ir tėvas. Per pietus tėtis man labai aiškiai pasakė, kaip labai nori, kad mokyčiausi Itone, ir paskutinę minutę ketinau atsisakyti savojo plano, bet jau buvau davęs žodį Persiui Bridportui ir negalėjau jo nuvilti.

Mudu su Persiu buvome sukirtę rankomis dar Šv. Bedos mokykloje — susitarėme egzamino salėje registratoriui pasakyti sukeistas vienas kito pavardes. Man visai patiko kreipinys „milorde“, nesvarbu, kad tas malonumas truks vos kelias valandas.

Egzamino užduotys nebuvo tokios sunkios kaip prieš dvi savaites stojant į Bristolio mokyklą; jaučiausi padaręs daugiau nei pakankamai, kad rugsėjį Persis grįžtų į Itoną. Kita vertus, egzaminas buvo sunkus tiek, kad jausčiausi ramus: jo šviesybė milordas manęs nenuvils.

Kai atidavėme užduočių lapus ir susigrąžinome savo tapatybes,

mudu su tėčiu nuvykome į Vindszorą gerti arbatos. Jo paklaustas, kaip sekėsi, atsakiau, jog padariau viską, ką galėjau. Jis atrodė patenkintas, mačiau, kad jį varžanti įtampa slūgsta, todėl ėmiau jaustis kaltas. Kelionė atgal į Bristolį manęs nedžiugino; dar prasčiau pasijutau grįžęs namo ir iš mamos išgirdęs tą patį klausimą.

Po dešimties dienų iš Itono gavau laišką: *Man labai gaila, tačiau turiu jus informuoti*... Man pavyko surinkti tik 32 procentus. Persis pelnė 56 procentus, ir jam buvo pasiūlyta vieta rudens semestrą; šitai labai pradžiugino jo tėvą ir didžiai nustebino šiuo faktu niekaip negalintį patikėti Frobą.

Viskas būtų pasibaigę puikiai, jei Persis nebūtų prasižiojęs draugui, kokiu būdu pateko į Itoną. Jo draugas papasakojo kitam draugui, o tasai — dar kitam, kuris viską išpliurpė Persio tėvui. Bridporto grafas buvo garbingas žmogus ir nedelsdamas apie tai informavo Itono direktorių. Viskas baigėsi tuo, kad Persis buvo išmestas nė nespėjęs ten įkelti kojos. Jei į šį reikalą asmeniškai nebūtų įsikišęs Frobas, Bristolio klasikinėje mokykloje mane būtų galėjęs ištikti toks pats likimas.

Mano tėvas stengėsi įtikinti Itono direktorių, kad viskas susipainiojo tik dėl perrašinėtojo klaidos — kadangi išlaikęs egzaminą iš tikrųjų surinkau 56 procentus, turėčiau būti priimtas į Bridporto vietą. Šios logikos buvo atsisakyta grįžtamuoju paštu, nes Itonui nereikėjo naujo kriketo paviljono. O aš, kaip pridera, pirmą semestro dieną atvykau į Bristolio klasikinę mokyklą.

Pirmaisiais metais atgavau reputaciją, kai „Koltams" pelniau tris šimtus taškų ir sezono pabaigoje buvau apdovanotas ženkleliu. Haris spektaklyje „Daug triukšmo dėl nieko" suvaidino Uršulę, o Dikinsas buvo Dikinsas, todėl niekas nenustebo, kai jam buvo įteiktas geriausio mokinio apdovanojimas.

Antraisiais mokslo metais jau geriau supratau, jog Hario mama

patiria finansinių sunkumų — pastebėjau Harį avint batus neužrištais raišteliais; jis prisipažino, kad batai jam spaudžia, nes yra per ankšti.

Kai likus kelioms savaitėms iki šeštųjų mokslo metų pradžios sudegė Tilės arbatinė, mane nustebino žinia, jog Haris galbūt negalės toliau mokytis. Svarsčiau, ar nevertėtų prašyti tėvo pagalbos, bet mama pasakė, kad taip tik veltui švaistyčiau laiką. Štai kodėl taip apsidžiaugiau pirmą semestro dieną jį pamatęs žengiantį pro mokyklos vartus.

Jo mama gavo naują darbą „Royal" viešbutyje, dabar ji dirba naktimis, ir tas darbas pasirodė esąs gerokai pelningesnis, nei ji iš pradžių manė, — visa tai jis man papasakojo.

Per kitas vasaros atostogas vėl norėčiau pasikviesti Harį kartu su mano šeima vykti į Toskaną, bet žinau, kad tėvas nesileis į kalbas. Bet kadangi Meno mylėtojų draugija, kurios sekretoriumi paskirtas Haris, ketina keliauti į Romą, sutarėme ten ir susitikti, nors tai reiškė, jog man teks aplankyti Borgezės galeriją.

Nors gyvename tarsi mažame burbule į vakarus nutolusioje šalyje, neįmanoma nežinoti, kas dedasi žemyne.

Atrodė, kad nacių iškilimas Vokietijoje ir fašistai Italijoje visai nejaudino eilinio anglo, šeštadieniais vietinėje aludėje vis dar besimėgaujančio pinta sidro ir sumuštiniu, arba, mano atveju, popietėmis žalioje kaimo vejoje žaidžiančio kriketą. Ši palaiminga būsena galėjo tęstis metų metus, nes nebuvo įmanoma net pagalvoti apie dar vieną karą su Vokietija. Mūsų tėvai kariavo tam, kad daugiau karų nebūtų, tačiau dabar tai, apie ką nebuvo galima kalbėti, sukosi ant kiekvieno liežuvio.

Haris man labai aiškiai pasakė, jog paskelbus karą jis nestotų į universitetą, bet nedelsdamas eitų į kariuomenę, kaip prieš dvi-

dešimt metų pasielgė jo tėvas ir dėdė. Mano tėvo, kaip pats sakė, į kariuomenę nepaėmė, nes jis, deja, buvo daltonikas, ir vyresnybė manė, kad jis labiau pasitarnaus šaliai savo poste — ir toliau vaidindamas svarbų vaidmenį dokuose. Nors aš pats niekada dorai nesupratau, koks tasai svarbus vaidmuo.

Paskutinius metus besimokydami Bristolio mokykloje mudu su Hariu nutarėme pretenduoti į Oksfordą; Dikinsui jau buvo pasiūlyta stipendija Baliolo koledže. Aš norėjau mokytis Hauso koledže, bet stojamųjų konsultantas man labai mandagiai pareiškė, kad šis koledžas retai kada priima klasikines mokyklas baigusius vaikinus, todėl galiausiai pasirinkau Breisnousą, kurį Bertis Vusteris* buvo apibūdinęs kaip koledžą, kuriame „nereikia ieškoti smegenų".

Kadangi Breisnousas garsėjo kriketo žaidėjais, o būdamas Bristolio mokyklos komandos kapitonas paskutiniaisiais metais buvau laimėjęs tris šimtus taškų (taip pat dalyvavau privilegijuotų mokyklų žaidynėse ir ten pelniau šimtuką), nujaučiau, kad galiu būti priimtas. Tiesą sakant, mano mokytojas daktaras Pagetas sakė, jog kai ateisiu į apklausą, man turbūt bus mestas kriketo kamuoliukas. Jei jį sugausiu, pasiūlys vietą. Jei sugausiu viena ranka — skirs stipendiją. Tokios prielaidos kėlė abejonių. Vis dėlto turiu pripažinti, jog gurkšnojant su koledžo rektoriumi jis manęs daugiau klausinėjo apie Hatoną nei apie Horacijų.

Per pastaruosius dvejus metus mokykloje patyrėme ir pakilimų, ir nuosmukių: Berlyno olimpinėse žaidynėse, Hitlerio panosėje, Džesis Ovensas laimėjo keturis aukso medalius, ir tai išties buvo pakilimas, o Edvardo VIII sosto atsižadėjimas, kad galėtų vesti išsiskyrusią amerikietę, — neabejotinas nuosmukis.

Rodėsi, kad visa tauta susiskaldė svarstydama, ar karaliui de-

* Anglų rašytojo P. G. Vudhauzo (*P. G. Wodehouse*) komiksų romanų personažas.

rėtų atsisakyti sosto; susiskaldėme ir mudu su Hariu. Aš niekaip negalėjau suprasti, kaip žmogus, gimęs būti karaliumi, galėtų panorėti paaukoti sostą dėl galimybės vesti išsiskyrusią moterį. Haris daug geriau įsijautė į sudėtingą karaliaus situaciją ir sakė, jog negalėsime įsivaizduoti, ką tas vargšas žmogus dabar jaučia, kol patys neįsimylėsime. Nekreipiau į jo paistalus dėmesio, kol nenukeliavome į Romą; ta kelionė pakeitė mūsų abiejų gyvenimus.

36

Gal Džailzas ir įsivaizdavo, kad paskutines dienas Šv. Bedos mokykloje labai daug dirbo, bet per pastaruosius dvejus mokslo metus Bristolio mokykloje jiedu su Hariu arė taip, kaip anksčiau ardavo tik Dikinsas.

Daktaras Pagetas, jų šeštos klasės mokytojas, labai aiškiai pasakė, kad tikėdamiesi vietos Oksforde ar Kembridže jie turi pamiršti visas kitas veiklas, nes kiekvieną laisvesnę minutę privalės skirti rengimuisi stojamiesiems egzaminams.

Paskutiniais metais Džailzas vylėsi tapti mokyklos Pirmojo vienuoliktuko kapitonu, o Haris nekantravo suvaidinti pagrindinį vaidmenį mokyklos spektaklyje. Tai išgirdęs daktaras Pagetas nustebintas pakėlė antakius, nors tais metais stojant į Oksfordą buvo privaloma perskaityti „Romeo ir Džuljetą“.

— Kartoju, nė nemanykite imtis dar ko nors, — griežtai pasakė jis.

Haris nenorom išėjo iš choro, vadinasi, mokslams pelnė dar du laisvus vakarus per savaitę. Vis dėlto buvo dar viena veikla, nuo kurios negalėjo išsisukti joks mokinys: kiekvieną antradienį ir ketvirtadienį, ketvirtą valandą, visi berniukai turėjo tvarkingai apsivilkti pilnas uniformas ir išsirikiuoti pratybų aikštelėje, pasirengę kadetų jungtinių pajėgų apžiūrai.

— Negalime leisti Hitlerio jaunimui įsivaizduoti, kad Vokietijai pametus protą ir antrą kartą mums paskelbus karą nebūsime pasirengę, — baubė pulko viršila.

Kaskart buvusiam pulko viršilai Robertsui tariant šiuos žodžius mokinių gretas nukrėsdavo šiurpuliukai — sulig kiekviena diena jiems vis labiau aiškėjo, kad teks tarnauti jaunesniaisiais karininkais ir kovoti svetimos šalies mūšio lauke, o ne universitete pradėti bakalauro studijas.

Haris dėjosi į širdį kiekvieną viršilos žodį ir greitai buvo paaukštintas. Džailzas ne taip rimtai žvelgė į tuos žodžius, nes žinojo, kad jei bus pašauktas, galės kaip ir tėvas lengvai išsisukti dėl savo daltonizmo; jam nereikės akis į akį susidurti su priešu.

Dikinsas menkai domėjosi šiuo procesu ir savo poziciją aiškino sunkiai atremiamu argumentu:

— Tau nereikia mokėti ardyti šautuvo, jei kovoji žvalgyboje.

Baigiantis ilgiems vasaros vakarams, jie visi buvo pasirengę atostogoms, po kurių prasidės paskutiniai mokslo metai, o šių pabaigoje teks vėl susitikti su egzaminuotojais. Pasibaigus semestrui, visi trys vaikinai per savaitę išsiskirstė vasaros atostogų — Džailzas su šeima išvyko į vilą Toskanoje, Haris su mokyklos Meno mylėtojų draugija — į Romą, o Dikinsas įsikalino Centrinėje Bristolio bibliotekoje, vengė bendrauti su bet kokia būtybe ir išliko abejingas faktui, kad jam jau pasiūlyta vieta Oksforde.

Bėgant metams Džailzas suprato, kad savo norą per atostogas susitikti su Hariu turi nuslėpti nuo tėvo, nes antraip net ir geriausios katės ir pelės žaidimo schemos bus nieko vertos. O kad įgyvendintų savo sumanymus, į suktus žaidimus jis dažnai įtraukdavo ir seserį, kuri, prieš sutikdama bendradarbiauti, nepraleisdavo progos pareikšti savo reikalavimų.

— Jei šįvakar per pietus tu pradėsi pirma, aš pratęsiu, — išdėstęs jai naujausią planą, pasakė Džailzas.

— Sena dainelė, sakyčiau, — su panieka atkirto Ema.

Šeimai suvalgius pirmąjį patiekalą, Ema nekaltai paklausė motinos, ar kitą dieną šioji negalėtų jos nuvežti į Borgezės vilą, nes dailės mokytoja primygtinai rekomendavo toje galerijoje apsilankyti. Nors ji gerai žinanti, kad mama turi kitokių sumanymų.

— Man labai gaila, mieloji, — atsakė ji, — bet tavo tėtis ir aš rytoj Arece ketiname pietauti su Hendersonais. Jie mielai kviečia ir tave.

— Bet į Romą tave galėtų nuvežti ir Džailzas, — įsiterpė kitame stalo gale sėdintis tėvas.

— Ar tikrai reikia? — paklausė Džailzas, nors ir pats ketino pateikti tokį patį pasiūlymą.

— Taip, tikrai, — griežtai atsakė tėvas.

— Tėti, bet kokia prasmė? Vos tik ten nuvažiuosime, iškart teks apsisukti ir grįžti. Vargu ar verta.

— Nereikės skubėti, jei apsistosite „Plaza" viešbutyje. Rytą jiems paskambinsiu ir užsakysiu du kambarius.

— Ar tikrai manai, kad jie jau pakankamai suaugę tokiai kelionei? — kiek sunerimusi paklausė ponia Barington.

— Po kelių savaičių Džailzui sukanka aštuoniolika. Metas jam suaugti ir imtis atsakomybės.

Džailzas panarino galvą, tarsi romiai su viskuo susitaikydamas.

Kitą rytą taksi nugabeno juodu su Ema į vietinę stotį, ir jie spėjo į ankstyvąjį rytinį traukinį, vykstantį į Romą.

— Tik gerai pasirūpink sese, — jiems išeinant iš vilos pasakė tėvas.

— Pasirūpinsiu, — atsakė Džailzas prieš pajudant automobiliui.

Emai įėjus į vagoną, keli vyriškiai pašoko ir pasiūlė jai sėstis, o Džailzas visą kelią prastovėjo. Atvykę į Romą jie sėdo į taksi ir nuvažiavo į *Via del Corso*; įsikūrė viešbutyje, tuomet išsiruošė į Borgezės

galeriją. Džailzą stebino tokia daugybė ne vyresnių už jį jaunuolių, vilkinčių uniformomis; beveik ant kiekvieno stulpo ar kolonos buvo priklijuotas plakatas su Musolinio atvaizdu.

Išlipę iš taksi jie nužingsniavo per sodus, prasilenkdami su dar daugiau uniformuotų žmonių ir praeidami pro dar daugiau *Il Duce* plakatų, kol galiausiai pasiekė Borgezės rūmus.

Haris buvo rašęs Džailzui, kad dešimtą valandą prasidės jų ekskursija po galeriją. Džailzas pažvelgė į laikrodį; buvo kelios minutės po vienuoliktos; duos Dievas, ekskursija greitai baigsis. Jis nupirko du bilietus, vieną bilietą padavė Emai, užlipo galerijos laiptais ir patraukė ieškoti mokyklos grupės. Ema neskubėdama apžiūrinėjo Berninio skulptūras, kurių daugiausia ir buvo pirmose keturiose salėse; o ji ir neturėjo kur skubėti. Džailzas ėjo iš galerijos į galeriją, kol galiausiai pamatė būrelį jaunuolių, apsivilkusių tamsraudoniais švarkais ir juodomis flanelinėmis kelnėmis, susispietusių prie nedidelio portreto, vaizduojančio pagyvenusį žmogų su kreminės spalvos šilko sutana ir mitra ant galvos.

— Štai kur jie, — pratarė Džailzas, bet Emos niekur nesimatė.

Pamiršęs seserį jis prisiartino prie dėmesingojo būrelio. Tačiau tą pačią akimirką, kai išvydo ją, Džailzas pamiršo, dėl ko atvyko į Romą.

— Karavadžas buvo paprašytas nutapyti šį popiežiaus Pauliaus V portretą 1605-aisiais, — su nežymiu akcentu pasakojo ji. — Pamatysite, kad portretas nebaigtas, nes dailininkas turėjo sprukti iš Romos.

— Kodėl, panele? — paklausė berniukas pirmoje eilėje, ateityje neabejotinai užimsiantis Dikinso vietą.

— Nes įsitraukė į girtų peštynes ir nužudė žmogų.

— Ar jį suėmė? — paklausė tas pats berniukas.

— Ne, — atsakė ekskursijos vadovė. — Karavadžas visada suspėdavo iškeliauti į kitą miestą, ir teisingumo vykdytojai nespėdavo jo sučiupti, bet galiausiai Šventasis Tėvas nutarė jam dovanoti.

— Kodėl? — toliau klausinėjo berniukas.

— Nes norėjo, kad Karavadžas įvykdytų dar kelis jo užsakymus. Kai kurie iš jų yra tarp kitų septyniolikos darbų, kuriuos šiandien galima pamatyti Romoje.

Tuo metu Haris pamatė Džailzą, susižavėjimo kupinomis akimis spoksantį paveikslo pusėn. Jis atsiskyrė nuo būrelio ir patraukė prie bičiulio.

— Ar seniai čia stovi? — paklausė.

— Taip seniai, kad spėjau įsimylėti, — atsakė Džailzas tebežiūrėdamas į ekskursijos vadovę.

Haris nusijuokė supratęs, kad Džailzas stebeilija visai ne į paveikslą, o į elegantišką, savimi pasitikinčią jauną moterį, besikalbančią su berniukais.

— Man atrodo, ji ne iš tavo amžiaus grupės. Įtariu, net ir ne tos kainų kategorijos.

— Nebijau rizikuoti, — atsakė Džailzas, kai vadovė nusivedė būrelį į kitą salę.

Džailzas klusniai nusekė iš paskos ir atsistojo taip, kad gerai ją matytų; kiti vaikinai apžiūrinėjo Kanovos sukurtą Paulinos Borgezės skulptūrą, „turbūt didingiausią visų laikų skulptūrą“, tariant vadovės žodžiais. Džailzas neketino su ja ginčytis.

— Tuo ir baigsime ekskursiją, — pareiškė ji. — Bet, jei jums kils kokių nors klausimų, dar kelias minutes pabūsiu; klauskite nedvejodami.

Džailzas nedvejojo.

Haris smagiai žiūrėjo, kaip jo bičiulis eina prie jaunosios italės ir ją užkalbina, tarsi jiedu būtų seni draugai. Net mažasis berniukas iš pirmos eilės nedrįso jo nutraukti. Po kelių minučių Džailzas grįžo pas Harį prisiklijavęs plačiausią šypseną.

— Ji sutiko šįvakar su manimi papietauti.

— Aš tavim netikiu, — pasakė Haris.

— Bet yra viena bėda, — pridūrė Džailzas, nepaisydamas Hario nutaisyto nepatiklaus žvilgsnio.

— Gal net ne viena, numanau.

— ... kurią galima įveikti su tavo pagalba.

— Tau reikia palydovo, jeigu imtų sprūsti iš rankų vadelės.

— Ne, kvaily. Noriu, kad paglobotum mano seserį, kol Katerina mane supažindins su naktiniu Romos gyvenimu.

— Nė nemanyk, — atsakė Haris. — Į Romą atvykau ne tam, kad būčiau tavo sesės auklė.

— Bet juk tu — geriausias mano draugas, — meldė Džailzas. — Jei tu man nepadėsi, į ką dar galėčiau gręžtis?

— Kodėl tau nepamėginus paprašyti Paulinos Borgezės? Vargu ar ji susiplanavusi šį vakarą.

— Tau tereikės nuvesti ją papietauti ir pasistengti, kad dešimtą jau gulėtų lovoje.

— Atleisk, kad primenu, Džailzai, bet maniau, jog į Romą atvažiuosi papietauti su manimi.

— Jei nuimsi ją nuo mano galvos, duosiu tau tūkstantį lirų. O rytą galėsime papusryčiauti mano viešbutyje.

— Manęs taip lengvai nepapirksi.

— Ir dar, — metė kozirį Džailzas, — duosiu tau savo įrašą, kur Karuzas dainuoja „Bohemoje“.

Atsigręžęs Haris pamatė šalia stovinčią jauną merginą.

— Beje, — pratarė Džailzas, — tai mano sesuo Ema.

— Sveika, — pasisveikino Haris. Vėl atsisukęs į Džailzą jis pratarė: — Sutarėm.

Kitą rytą Haris atėjo į Džailzo viešbutį pusryčiauti; bičiulis jį pasitiko nutaisęs tokią pačią įžūlią šypseną, kokia jo veide šviečia surinkus šimtą taškų kriketo varžybose.

— Na, kaip Katerina? — paklausė Haris, visai nenorėdamas išgirsti atsakymo.

— Aršiau pačių aršiausių mano svajonių.

Haris jau rengėsi jį paklausinėti išsamiau, kai prie staliuko išdygo padavėjas.

— *Cappuccino, per favore**, — užsakė jis, o paskui paklausė: — Kaip toli ji tave lydėjo?

— Visą kelią, — atsakė Džailzas.

Haris net išsižiojo, bet nieko dora nepralemeno.

— Ar tu...

— Ką aš?

— Ar tu... — Haris pamėgino dar kartą.

— Na?

— Matei ją nuogą?

— Taip, žinoma.

— Visą kūną?

— Tai aišku, — atsakė Džailzas, kai Hariui buvo padėtas puodelis kavos.

— Ar jos apačia tokia pat graži kaip ir viršus?

— Viskas gražu. Tikrai sakau, visai viskas.

— Ar lietei jos krūtis?

— Tiesą sakant, laižiau spenelius, — atsigėręs kavos tarė Džailzas.

— Ką darei?

— Ką girdėjai.

— Bet tu, na, ar tu...

— Taip.

— Kiek kartų?

— Pamečiau skaičių, — atsakė Džailzas. — Ji buvo nepasotinama. Septynis, gal aštuonis. Ji man neleido miegoti. Dabar ten tebebūčiau, jei dešimtą valandą jai nereikėtų eiti į Vatikano muziejų skaityti paskaitos dar vienai gaujai vaikigalių.

* Prašome kapučino (*it.*).

— O kas, jei ji pastos? — rūpinosi Haris.

— Hari, nebūk toks naivus. Pasistenk prisiminti, kad ji — italė. — Po dar vieno gurkšnio kavos jis paklausė: — Na, kaip elgėsi mano sesuo?

— Maistas buvo puikus, o tu man skolingas Karuzo įrašą.

— Nejau taip blogai? Na, ne visiems lemta laimėti.

Nė vienas iš jų nepastebėjo į restoranėlį įėjusios Emos, kol ji neatsistojo prie pat staliuko. Haris pašoko ir pasiūlė jai savo vietą.

— Atsiprašau, kad tave palikau, — pasakė jis, — bet dešimtą turiu būti Vatikano muziejuje.

— Perduok Katerinai linkėjimų! — sušuko Džailzas, kai Haris kone bėgte išbėgo iš restoranėlio.

Džailzas palaukė, kol Haris išeis, ir paklausė sesers:

— Na, kaip sekėsi vakar vakare?

— Galėjo būti ir blogiau, — atsakė ji imdama bandelę. — Kiek per rimtas, tiesa?

— Tau reikėtų pamatyti Dikinsą...

Ema nusijuokė.

— Na, bent jau maistas buvo geras. Tik nepamiršk, kad tavo gramofonas nuo šiol priklauso man.

37

Jau vėliau Džailzas tą vakarą prisiminė kaip įsimintiniausią gyvenime dėl atitinkamų nemalonių priežasčių.

Kasmetinis spektaklis — vienas iš svarbiausių Bristolio mokyklos renginių, nes ir pats Bristolis didžiuojasi senomis teatro tradicijomis, o 1937-ieji turėjo įrodyti šių tradicijų brandą.

Bristolio mokykla, kaip ir daugelis kitų šalies mokyklų, statė spektaklį pagal vieną iš tais metais pasiūlytų Šekspyro pjesių. Buvo

galima rinktis arba „Romeo ir Džiuljetą“, arba „Vasarvidžio nakties sapną“. Daktaras Pagetas pasirinko tragediją, o ne komediją, nes turėjo parinkęs Romeo ir neturėjo Botomo.

Pirmą kartą mokyklos istorijoje į aktorių atranką buvo pakviestos mergaitės iš kitame miesto krašte esančios *Red Maids'* mergaičių mokyklos, bet prieš tai net kelis kartus buvo kalbėtasi su mokyklos direktore panele Veb ir ši primygtinai reikalavo numatyti griežtas taisykles, kurios padarytų įspūdį pensiono vyriausiajai.

Spektaklis turėjo būti vaidinamas tris vakarus iš eilės, paskutinę semestro savaitę. Kaip visada, bilietai šeštadienio vakarui buvo parduoti greičiausiai, nes buvę mokiniai ir aktorių tėvai norėjo pamatyti baigiamąjį spektaklį.

Sunerimęs Džailzas stovėjo fojė, kas minutę žvilgčiodamas į laikrodį ir nekantriai laukdamas, kada atvyks jo tėvai ir jaunesnioji sesuo. Jis vylėsi, kad Haris ir vėl gerai suvaidins ir jo tėvas galiausiai jį pripažins.

Bristol Evening World kritikas Hario vaidybą apibūdino kaip „brandžią ne pagal metus“, bet daugiausia pagyrų teko Džiuljetai — kritikas sakėsi net Stratforde nematęs jautriau suvaidintos mirties scenos.

Džailzas paspaudė ranką į fojė įžengusiam ponui Frobišeriui. Senasis mokytojas jį supažindino su savo svečiu — ponu Holkombu, o tada jiedu nuėjo į salę, ketindami susirasti savo vietas.

Kai salėje pasirodė kapitonas Tarantas, nužingsniavo viduriniu tarpueiliu ir atsisėdo pirmoje eilėje, nuvilnijo kuždesių banga. Neseniai jis buvo paskirtas mokyklos valdytoju, ir šis paskyrimas susilaukė didžiulio visuotinio pritarimo. Pasilenkęs persimesti keliais žodeliais su valdytojų pirmininku, jis pamatė vos už kelių eilių sėdinčią Meisę Klifton. Tarantas šiltai jai nusišypsojo, bet nepažino šalia jos sėdinčio vyriškio. Dar vienas siurprizas jo laukė programėlėje, aktorių sąraše.

Paskutiniai į salę įžengė direktorius ir ponia Barton. Jie atsisėdo pirmoje eilėje, šalia sero Baringtono ir kapitono Taranto.

Sulig kiekviena minute Džailzas vis labiau nervinosi. Jis jau ėmė abejoti, ar tėvai spės ateiti iki pakylant uždangai.

— Labai atsiprašau, Džailzai, — pasakė galiausiai pasirodžiusi mama. — Tai aš kalta; praradau laiko nuovoką, — pridūrė kartu su Violeta skubėdama į salę.

Tėvas ėjo atsilikęs per jardą; išvydęs sūnų, jis pakėlė antakius. Džailzas jam nebuvo iš anksto davęs programėlės, nes norėjo padaryti siurprizą, bet su mama buvo pasikalbėjęs ir pranešęs visas naujienas; mama, kaip ir Džailzas, vylėsi, kad jos vyras pagaliau ims elgtis su Hariu kaip su šeimos draugu, o ne kaip su kokiu svetimu.

Uždanga pakilo praėjus vos kelioms akimirkoms po to, kai Baringtonai susėdo; sausakimšoje salėje nuščiuvo nekantriai laukiantys žiūrovai.

Kai vos tik Haris pasirodė scenoje, Džailzas dirstelėjo į tėvą. Nepamatęs jokios aiškios jo reakcijos, sūnus pirmą kartą per visą vakarą atsikvėpė. Tačiau ši ramybė truko tik iki pokylio scenos, kai Romeo, taip pat ir Hugas, pirmą kartą išvydo Džiuljetą.

Šalia Baringtonų sėdintys žmonės ėmė piktintis vis nerimstančiu žiūrovu, kuris blaškė jų dėmesį garsiais šnabždesiais ir reikalavimais parodyti programėlę. Jie dar labiau pasipiktino, kai po Romeo klausimo: „Ar tik ji — ne Kapulečio dukra?“ — Hugas Baringtonas atsistojo ir suskato spraustis per visą eilę išėjimo link, mindydamas žmonėms kojas. Paskui jis nužingsniavo viduriniu tarpueiliu, išėjo pro sukamąsias duris ir dingo vakaro tamsoje. Romeo prireikė laiko atgauti savitvardai.

Seras Valteris stengėsi apsimesti, jog neva nepastebi, kas dedasi jam už nugaros, ir nors kapitonas Tarantas raukė kaktą, seras Valteris nė akimirką nenuleido nuo scenos akių. Kažkur jam už nugaros ponia Klifton irgi nepaisė ūmaus Baringtono išėjimo ir susikaupusi klausėsi kiekvieno dviejų jaunų įsimylėjėlių žodelio.

Per pertrauką Džailzas nuėjo ieškoti tėvo, bet niekur jo nerado. Apžiūrėjo automobilių aikštelę, tačiau „Bugatti“ nebuvo nė kvapo. Grįžęs į fojė pamatė pasilenkusį ir kažką mamai į ausį šnabždantį senelį.

— Ar Hugas visai išprotėjo? — paklausė seras Valteris.

— Ne, jis pakankamai sveikas, — atsakė Elžbieta, nė nemėgindama slėpti pykčio.

— Tai ką, dėl Dievo, jis sau mano?

— Nenutuokiu.

— Ar šitai gali būti kaip nors susiję su Kliftonų berniuku?

Ji būtų atsakiusi, jei prie jų nebūtų priėjęs Džekas Tarantas.

— Jūsų dukra neįtikėtinai talentinga, Elžbieta, — pasakė jis pabučiavęs jai ranką, — taip pat ji paveldėjo visą jūsų grožį.

— O jūs — senas pataikūnas, Džekai, — atsakė ji ir pridūrė: — Turbūt nepažįstate mano sūnaus Džailzo.

— Gerą vakarą, pone, — pasisveikino Džailzas. — Man didelė garbė su jumis susipažinti. Norėčiau jus pasveikinti gavus naujas pareigas.

— Ačiū, jaunuoli, — atsakė Tarantas. — O kaip tau patiko bičiulio vaidinimas?

— Vaidino puikiai, bet ar žinojote...

— Labas vakaras, ponia Barington.

— Labas vakaras, direktoriau.

— Man teko stotis į ilgą eilę šalia tų, kurie norėtų...

Džailzas matė, kaip kapitonas Tarantas paskubėjo pasitraukti ir nuėjo prie Hario motinos; jaunasis Baringtonas nesuprato, kaip jie gali būti pažįstami.

— Miela jus matyti, kapitone Tarantai.

— Ir jus, ponia Klifton; kaip nuostabiai šįvakar atrodote. Jei Keris Grantas būtų žinojęs, kad Bristolyje gyvena tokia gražuolė, niekada nebūtų mūsų palikęs ir iškeliavęs į Holivudą, — paskui jis

ėmė kalbėti tyliau. — Ar numanėte, kad Ema Barington gali vaidinti Džiuljetą?

— Ne, Haris man apie tai neužsiminė, — atsakė Meisė. — Kita vertus, o kodėl jam būtų reikėję tai minėti?

— Tikėkimės, scenoje jų rodoma meilė tėra gera vaidyba, nes jeigu jų jausmai tikri, galime sulaukti dar didesnių bėdų. — Jis apsižvalgė norėdamas įsitikinti, ar niekas nesiklauso jų pokalbio. — Numanau, kad Hariui dar nieko nesakėte?

— Nė žodeliu neprasitariau. Sprendžiant iš nemandagaus Baringtono elgesio, jam šitai irgi buvo netikėta.

— Labas vakaras, kapitone Tarantai, — pasisveikino panelė Mondei, paliesdama Džekui ranką. Šalia jos stovėjo panelė Tilė. — Kaip miela, kad atvykote iš Londono pasižiūrėti savojo protežė.

— Mieloji mano panele Mondei, — atsakė Tarantas, — Haris taip pat ir jūsų protežė; jis labai apsidžiaugs, kad pasižiūrėti jo vaidybos atvykote net iš Kornvalio.

Panelė Mondei plačiai nusišypsojo; pasigirdo skambutis, kviečiantis žiūrovus grįžti į savo vietas.

Visiems vėl susėdus, pakilo uždanga, prasidėjo antras veiksmas, nors šeštoje eilėje akis badė viena tuščia vieta. Mirties scena privertė ašaroti tuos, kurie viešai niekada nebuvo išspaudę nė ašarėlės, o panelė Mondei nebuvo taip verkusi nuo tada, kai pradėjo keistis Hario balsas.

Nusileidus uždangai, visi žiūrovai atsistojo kaip vienas. Prie scenos krašto rankomis susikibusius Harį su Ema užgriuvo aplodismentų audra; sveikinimo šūksnius laidė net ir tie suaugę vyrai, kurie retai kada reikšdavo jausmus.

Jiedviem atsigręžus vienam į kitą ir nusilenkus, ponia Barington nusišypsojo ir išraudo.

— Gerasis Dieve, jie nevaidino, — pasakė ji pakankamai garsiai, kad išgirstų Džailzas.

Ta pati mintis šmėstelėjo ir Meisei Klifton, ir Džekui Tarantui, aktoriams nė neišėjus nusilenkti paskutinį kartą.

Ponia Barington, Džailzas ir Violeta nuėjo į užkulisius ieškoti Romeo ir Džiuljetos, o šie tebebuvo susikibę už rankų, kol kiti grūdosi norėdami juos pamaloninti komplimentais.

— Šauniai vaidinai, — pasakė Džailzas, plekšnodamas bičiuliui per nugarą.

— Neblogai, — sutiko Haris, — bet Ema vaidino stebuklingai.

— Tai kada visa tai nutiko? — sušnabždėjo Džailzas.

— Viskas prasidėjo Romoje, — prisipažino Haris šelmiškai šypsodamasis.

— Kai pagalvoji, paaukojau Karuzo įrašą, ką jau kalbėti apie gramofoną, tam, kad jus suvesčiau.

— Taip pat užmokėjai už pirmojo mūsų pasimatymo pietus.

— Kur tėtis? — paklausė dairydamasi Ema.

Violeta jau rengėsi pasakyti seseriai, kas nutiko, kai pasirodė kapitonas Tarantas.

— Sveikinu, mano berniuk, — pasakė jis. — Buvai žavingas.

— Ačiū, pone, — atsakė Haris, — bet nemanau, kad jau susipažinote su tikrąja vakaro žvaigžde.

— Ne, tačiau noriu jus patikinti, jaunoji panele, jog būdamas keturiasdešimčia metų jaunesnis pašalinčiau visus savo konkurentus.

— Mano atžvilgiu jūs neturite jokių konkurentų. Haris nuolat man pasakoja, kiek daug esate dėl jo padaręs.

— Visa tai — lazda su dviem galais, — atsakė Džekas; Haris pamatė mamą ir ją apsikabino.

— Aš taip tavimi didžiuojuosi, — tarė Meisė.

— Ačiū, mama. Bet leisk man tave supažindinti su Ema Barington. — Haris apkabino Emą per liemenį.

— Dabar suprantu, kodėl jūsų sūnus toks gražus. — Ema paspausdė Hario mamai ranką. — Norėčiau jus supažindinti su savo mama, — pridūrė.

Apie šį susitikimą Meisė galvojo daugybę metų, tačiau toks scenarijus jai niekada nebuvo šovęs į galvą. Ji baimingai ištiesė Elžbietai Barington ranką, bet buvo pasveikinta labai šilta šypsena. Iškart paaiškėjo, kad šiai poniai nežinomas joks galimas jų ryšys.

— O čia — ponas Atkinsas, — Meisė pristatė žmogų, kuris per spektaklį sėdėjo šalia jos.

Haris dar niekada nebuvo matęs pono Atkinso. Žvelgdamas į mamos kailinius svarstė, ar ponas Atkinsas ir yra toji priežastis, dėl kurios jis dabar turi tris poras batų.

Haris jau rengėsi kažką pasakyti ponui Atkinsui, kai jį nutraukė daktaras Pagetas, nekantraujantis vaikiną supažindinti su profesoriumi Henriu Vaildu. Haris akimirksniu prisiminė šią pavardę.

— Girdėjau, kad Oksforde norite studijuoti anglų literatūrą, — pratarė Vaildas.

— Tik tokiu atveju, jei studijuočiau pas jus, pone.

Oksfordo Mertono koledžo anglų kalbos ir literatūros profesorius nežymiai linktelėjo.

— Jūs buvote žavinga, jaunoji panele.

— Ačiū, pone, — padėkojo Ema. — Ir aš viliuosi, kad galėsiu pas jus mokytis, — pridūrė. — Padaviau paraišką kitų metų studijoms Somervilyje.

Džekas Tarantas pažvelgė į Meisę Klifton ir negalėjo nepastebėti jos akyse pasirodžiusio tikro siaubo.

— Seneli, — pratarė Džailzas, kai prie jų priėjo kompanijos valdytojų pirmininkas. — Man atrodo, tavęs dar nesupažindinau su savo bičiuliu Hariu Kliftonu.

Seras Valteris šiltai paspaudė Hariui ranką, o paskui apsikabino anūkę.

— Senukas jumis labai didžiuojasi, — pasakė.

Džekui ir Meisei buvo iki skausmo aišku, kad šie abu „po nelaiminga žvaigžde gimę įsimylėjėliai“ nė nenutuokia apie jų laukiančias bėdas.



Seras Valteris paliepė savo vairuotojui nuvežti ponią Barington ir vaikus į dvarą. Nors Ema triumfavo, jos motina nė nesistengė slėpti jausmų, automobiliui riedant slėnio link. Jiems įvažiavus pro vartus ir pasukus namų link, Džailzas pastebėjo, kad svetainėje dar dega šviesa.

Kai vairuotojas juos išleido, Elžbieta paliepė Džailzui, Emai ir Violetai eiti miegoti tokiu balsu, kokio dar nė vienas iš jų nebuvo girdėjęs metų metus, o tada nužingsniavo į svetainę. Džailzas su Ema nenorom užkopė plačiais laiptais, bet, vos tik mama dingo jiems iš akių, atsisėdo ant viršutinio laipto; Violeta klusniai nuėjo į savo kambarį. Džailzas net ėmė svarstyti, ar mama tyčia paliko praviras duris.

Elžbietai įėjus į kambarį, jos vyras nesivargino atsistoti. Ant stalelio šalia jo žmona pamatė pusiau nugertą viskio butelį ir taurę.

— Neabejoju, kad gali kaip nors paaiškinti nedovanotiną savo elgesį.

— Neprivalau tau aiškinti savo veiksmų.

— Emai tik šiaip taip pavyko atsigauti po baisaus šio vakaro tavo poelgio.

Baringtonas įsipylė dar vieną taurelę viskio ir išgėrė mauką.

— Jau pasirūpinau, kad Ema kuo greičiau išeitų iš *Red Maids'* mokyklos. Kitą semestrą ji mokysis mokykloje, kuri bus pakankamai toli; taip garantuosime, kad ji daugiau niekada nebematytų to vaikino.

Ant laiptų sėdinti Ema apsipylė ašaromis. Džailzas ją apsikabino.

— Ką tau Haris Kliftonas padarė, kad taip gėdingai su juo elgiesi?

— Ne tavo reikalas.

— Aišku, kad mano, — stengdamasi išlikti rami kalbėjo Elžbieta. — Kalbame apie tavo dukters ir tavo sūnaus artimiausią bičiulį.

Jeigu Ema pamilo Harį, — o man atrodo, kad taip ir yra — nė nežinočiau, ar ji dar galėtų kur nors rasti šaunesnį ir doresnį vaikiną, kuriam norėtų atiduoti savo širdį.

— Haris Kliftonas — šliundros sūnus. Todėl jos vyras ją ir paliko. Kartoju: Emai niekas neleis bendrauti su tuo benkartu.

— Einu miegoti, kol nepraradau savitvardos, — pasakė Elžbieta. — Nė nemanyk, kad tokios būsenos galėsi gultis šalia manęs.

— Nė nemanau gultis šalia tavęs nei tokios, nei kitokios būsenos, — atsakė Baringtonas pildamasis dar vieną taurelę. — Kiek prisimenu, miegamajame man niekada nesi suteikusi jokio malonumo.

Ema pašoko ir nubėgusi į savo miegamąjį užsirakino duris. Džailzas nė nekrustelėjo.

— Akivaizdu, kad tu girtas, — tarė Elžbieta. — Apie tai pakalbėsime rytą, kai išsiblaivysi.

— Rytą nebus apie ką kalbėtis, — suvebleno Baringtonas, kai žmona išėjo iš kambario.

Po minutėlės jo galva nusviro ant pagalvės, ir jis pradėjo knarkti.

Kai kitą rytą prieš pat aštuntą svetainėje Dženkinsas atitraukė užuolaidas, visai nenustebo pamatęs pučiantį į akį fotelyje susmukusį šeimininką, tebevilkintį vakarinį švarką.

Nuo ryto saulės Baringtonas nubudo. Sumirksėjęs jis pažvelgė į liokajų, paskui dirstelėjo į laikrodį.

— Maždaug po valandos atvažiuos automobilis paimti panelės Emos; Dženkinsai, pasirūpink, kad ji būtų susidėjusi daiktus ir pasirengusi.

— Panelės Emos nėra, pone.

— Ką? O kur ji? — mėgindamas atsistoti klausinėjo Baringtonas; susverdėjęs jis vėl krito į krėslą.

— Nenutuokiu, pone. Ji ir ponia Barington išėjo iš namų tuoj po vidurnakčio.

38

— Kaip manai, kur jos išvyko? — paklausė Haris, kai Džailzas jam papasakojo, kas nutiko jiems grįžus į dvarą.

— Nenumanau, — atsakė Džailzas. — Kai jos išėjo iš namų, miegojau. Iš Dženkinso išgavau tik tiek, kad tuoj po vidurnakčio taksi jos išvažiavo į stotį.

— Sakai, kai vakar grįžote namo, tavo tėvas buvo girtas?

— Kaip dūmas; kai rytą nusileidau pusryčiauti, jis dar nebuvo išsiblaivęs. Šaukė ir rėkė ant kiekvieno jam pasipainiojusio. Net mėgino mane dėl visko kaltinti. Tada ir nusprendžiau išvažiuoti ir pabūti pas senelius.

— Kaip manai, ar tavo senelis žino, kur jos?

— Nemanau, kad žino, nors kai papasakojau, kas atsitiko, neatrodė labai nustebęs. Močiutė sakė, kad galėsiu pas juos gyventi tiek, kiek norėsiu.

— Turbūt Bristolyje jų nėra, — pasakė Haris, — jei taksi jos nuvažiavo į stotį.

— Dabar jos gali būti bet kur, — sutiko Džailzas.

Kurį laiką jiedu abu tylėjo, kol neprakalbo Haris.

— Gal jos jūsų viloje, Toskanoje?

— Nemanyčiau. Tėtis pirmiausia apie tai ir pagalvotų, todėl ten jos ilgai saugios nebūtų.

— Vadinasi, jos turėtų būti ten, kur tavo tėvui nešautų į galvą ieškoti. — Vaikinai vėl nutilo, o paskui Haris tęsė: — Žinau žmogų, kuris galėtų žinoti, kur jos.

— Kas tas žmogus?

— Senasis Džekas, — atsakė Haris, vis dar neprisiverčiantis jo vadinti kapitonu Tarantu. — Žinau, kad jis su tavo mama susidraugavo; ji tikrai juo pasitiki.

— Ar žinai, kur jis dabar galėtų būti?

— Tai žino visi, kas skaito *The Times*, — su panieka atsakė Haris.

Džailzas bakstelėjo bičiuliui į ranką.

— Tai kur jis, visažini?

— Jis dabar savo kabinete Londone. Jei gerai prisimenu, Soho aikštėje.

— Visada norėjau rasti priežastį vienai dienai ištrūkti į Londoną, — kalbėjo Džailzas. — Tik gaila, kad namuose palikau visus pinigus.

— Ne bėda, — atsakė Haris. — Dabar pinigų turiu kaip šieno. Tasai Atkinsas man davė penkis svarus — pasakė, kad juos turėčiau išleisti knygoms.

— Nesirūpink, galiu sugalvoti ir atsarginį planą.

— Kokį? — viltingai paklausė Haris.

— Galim pasėdėti ir palaukti, kol Ema tau parašys.

Dabar jau Hariui atėjo eilė bakstelėti bičiuliui.

— Puiku, — pasakė. — Bet geriau eikim, kol dar niekas nesuuodė mūsų ketinimų.

— Nesu pratęs keliauti trečia klase, — pasakė Džailzas, kai traukinys pajudėjo iš *Temple Meads* stoties.

— Geriau jau pratinkis, kol už viską moku aš, — atsakė Haris.

— Na, Hari, papasakok, ką dabar veikia tavo bičiulis kapitonas Tarantas. Žinau, kad vyriausybė jį paskyrė Piliečių perkėlimo skyriaus direktoriumi; skamba labai įspūdingai, bet tiksliai nežinau, ką jis iš tikrųjų veikia.

— Kuo jį paskyrė, tą jis ir dirba, — kalbėjo Haris. — Jis atsakingas už būsto paieškas pabėgėliams, ypač toms šeimoms, kurios bėgo nuo nacistinės Vokietijos tironijos. Jis sako, jog tęsia tėvo darbą.

— Puikumėlis tasai tavo bičiulis kapitonas Tarantas.

— Tu dar nė pusės apie jį nežinai, — pasakė Haris.

— Prašau parodyti bilietus.

Beveik visą kelionę vaikinai mėgino išsiaiškinti, kur galėtų būti Ema ir ponia Barington, bet, kai traukinys sustojo Padingtono stotyje, jie dar nebuvo padarę jokių konkrečių išvadų.

Metro Haris su Džailzu nuvažiavo į Lesterio aikštę, išėjo į dienos šviesą ir pasileido ieškoti Soho aikštės. Jiems keliaujant Vest Endu Džailzas taip susižavėjo ryškiai šviečiančiais neoniniais žibintais ir niekada jam nematytų prekių prikrautomis vitrinomis, kad Hariui kartkartėmis tekdavo priminti, ko jie atvyko į Londoną.

Atėję į Soho aikštę negalėjo nepastebėti nenutrūkstančio susitaršiusių, apdriskusių vyrų, moterų ir vaikų srauto; panarinę galvas žmonės tai įeidavo, tai išeidavo pro kitoje aikštės pusėje stūksančio didžiulio pastato duris.

Du jaunuoliai, apsivilkę trumpais švarkeliais, mūvintys pilkomis flanelinėmis kelnėmis ir pasirišę kaklaraiščius, prie tos aplinkos keistai nederėjo; jie įėjo į didįjį pastatą ir nužingsniavo dirsčiodami į rodykles, kurios nuvedė į trečią aukštą. Keli pabėgėliai pasitraukė ir juos praleido, turbūt pamanę, kad jie čia atvyko spręsti kokių nors valdiškų klausimų.

Džailzas ir Haris atsistojo prie direktoriaus kabineto, ilgos eilės gale; taip jie būtų galėję prastovėti kiaurą dieną, jei išėjusi sekretorė nebūtų jų pastebėjusi. Ji priėjo tiesiai prie Hario ir paklausė, ar jis atvyko aplankyti kapitono Taranto.

— Taip, — atsakė Haris. — Jis — senas mano bičiulis.

— Žinau, — pratarė moteris. — Iškart jus pažinau.

— Kaip? — nesuprato Haris.

— Ant stalo jis turi jūsų nuotrauką, — atsakė ji. — Eikite paskui mane. Kapitonas Tarantas apsidžiaugs jus pamatęs.

Kai pamatė į kabinetą įeinančius du berniukus, Senojo Džeko veidas nušvito — jam reikėtų liautis apie juos galvojus kaip apie berniukus; dabar jie — jauni vyrukai.

— Kaip gera judu matyti, — pasakė pašokdamas iš už stalo ir juos sveikindamas. — Nuo ko bėgate šįkart? — paklausė šypsodamasis.

— Nuo mano tėvo, — tyliai atsakė Džailzas.

Senasis Džekas perėjo kambarį, uždarė duris ir pasodino abu jaunuolius ant nepatogios sofos. Prisitraukęs kėdę jis įdėmiai klausėsi, kaip jie klojo viską, kas nutiko po vakar vakaro, po jų susitikimo spektaklyje.

— Aš, aišku, mačiau, kaip tavo tėvas eina iš salės, — kalbėjo Džekas, — bet man niekada nebūtų šovę į galvą, kad jis galėtų taip siaubingai pasielgti su tavo mama ir seseria.

— Ar numanote, kur jos dabar galėtų būti, pone? — paklausė Džailzas.

— Ne. Bet, jei reikėtų atspėti, sakyčiau, jos apsistojo pas tavo senelį.

— Ne, pone, rytą buvau pas senelį; net jis nežino, kur jiedvi yra.

— Nepasakiau, pas kurį senelį, — atsakė Džekas.

— Pas lordą Harvį? — klausinėjo Haris.

— Galėčiau lažintis, — atsakė Džekas. — Su juo jos jaustųsi saugios ir ramios; jos žinotų, kad Baringtonui tektų labai gerai pagalvoti, prieš vykstant jų parsivežti.

— Bet, kiek žinau, senelis turi mažiausiai tris namus, — kalbėjo Džailzas. — Net nežinočiau, kur reikėtų pradėti ieškoti.

— Koks aš kvailys, — pratarė Haris. — Gerai žinau, kur jis.

— Tikrai? — nustebo Džailzas. — Kur?

— Savo grafystės dvare, Škotijoje.

— Kalbi taip, tarsi gerai žinotum, — pasakė Džekas.

— Taip kalbu, nes praėjusią savaitę jis parašė Emai laiškelį, kuriame aiškino, kodėl negali ateiti pažiūrėti mokyklos spektaklio. Rodos, jis kasmet gruodį ir sausį praleidžia Škotijoje. Bet, prakeikimas, nelabai prisimenu adreso.

— Malgelrio pilis, netoli Malgelrio, Aukštikalnėse, — pasakė Džailzas.

— Labai įspūdinga, — pratarė Džekas.

— Nelabai, pone. Tiesiog jau daugelį metų antrąją Kalėdų dieną mama man liepia rašyti padėkos laiškus visiems giminaičiams. Bet, kadangi niekada nesu buvęs Škotijoje, nenutuokiu, kur ta pilis yra.

Senasis Džekas atsistojo ir nuo lentynos už stalo paėmė didelį atlasą. Abėcėlinėje rodyklėje susirado Malgelrį, pravertė kelis puslapius ir padėjo knygą ant stalo priešais Džailzą. Pirštu vesdamas nuo Londono iki Škotijos jis pasakė:

— Jums teks per naktį traukiniu važiuoti į Edinburgą, o paskui, persėdus į vietinį traukinį, keliauti į Malgelrį.

— Nemanau, kad tokiai kelionei mums dar liko pinigų, — pažvelgęs į piniginę pratarė Haris.

— Vadinasi, man teks judviem duoti geležinkelio kuponus, taip? — pratarė Džekas.

Jis atidarė stalčių, išėmė storą tamsiai geltoną bloknotą ir išplėšė du puslapius — dokumento formas. Jas užpildęs pasirašė ir uždėjo antspaudą.

— Kad ir kaip būtų, — pridūrė, — jūs tikrai esate niekam nepriklausantys pabėgėliai, ieškantys namų.

— Ačiū, pone, — dėkojo Džailzas.

— Ir dar vienas — paskutinis — patarimas, — pasakė Senasis Džekas stodamasis iš už stalo. — Hugas Baringtonas ne iš tų, kuriems patinka, kai jiems priešinamasi; nors tikrai esu įsitikinęs, kad jis nepadarys nieko, kas supykdytų lordą Harvį, šitai nebūtinai turi būti taikoma tau, Hari. Todėl pasisaugok, iki atsidursi Malgelrio pilyje. Jei kada pamatysi šlubčiojantį žmogų, — pridūrė, — būk labai apdairus, saugokis jo. Jis dirba Džailzo tėvui. Jis gudrus ir išradingas, o svarbiausia — ištikimas tik savo samdytojui ir niekam kitam.

39

Džailzas ir Haris vėl buvo nuvesti į trečios klasės vagoną, bet jiedu buvo taip pavargę, kad nepaisydami visą naktį varstomų vagono durų, bėgiais bildančių ratų ir vienodomis laiko atkarpomis pasigirstančių traukinio švilpukų miegojo kuo geriausiai.

Kai kelios minutės prieš šeštą traukinys įriedėjo į Niukaslą, Džailzas krūptelėjęs nubudo. Jis pažvelgė pro langą ir buvo pasveikintas blausios, pilkos dienos ir ištisų gretų kareivių, laukiančių, kol galės įlipti į traukinį. Seržantas atidavė pagarbą leitenantui, kuris neatrodė vyresnis už Džailzą, ir paklausė: „Leidžiama lipti į traukinį, pone?“ Jaunasis vyriškis taip pat atidavė pagarbą ir minkštesniu balsu atsakė: „Lipkite, seržante“; kareiviai pradėjo plūsti į traukinį.

Visur tvyranti karo grėsmė ir klausimas, ar juodviem su Hariu teks užsivilkti uniformą taip ir neišnaudojus progos patekti į Oksfordą, Džailzui nuolat nedavė ramybės. Jo dėdė Nikolas, kurio jis niekada nepažinojo, buvo toks pats karininkas kaip ir tas jaunuolis perone; jis vadovavo būriui ir buvo nukautas Ipre. Džailzas svarstė, kaip vadintųsi mūšio laukai, vėliau kasmet pagerbiami aguonų puokštėmis, jeigu kiltų dar vienas Didysis karas, baigsiantis visus karus.

Jo mintys išsiblaškė vagono lange pamačius šmėstelint šešėlį. Džailzas atsisuko, bet silueto jau nebebuvo. Ar kapitono Taranto įspėjimai įaudrino jo vaizduotę, ar tai — tik sutapimas?

Džailzas pažvelgė į Harį, kuris vis dar saldžiai miegojo, nors, kita vertus, jis turbūt nebuvo miegojęs jau dvi naktis iš eilės. Traukiniui atvykus į Beriką prie Tvido, Džailzas pamatė pro jų kupė praeinantį tą patį žmogų. Vos dirstelėjęs jis dingo; ne, tai — ne sutapimas. Ar jis tikrina, kurioje stotyje jiedu išlips?

Haris pagaliau nubudo, pamirksėjo ir pasirąžė.

— Labai išalkau, — pasakė.

Džailzas pasilenkęs sušnabždėjo:

— Man atrodo, traukinyje yra žmogus, kuris mus seka.

— Kodėl taip manai? — staiga visai išsibudinęs paklausė Haris.

— Vis tas pats žmogus per dažnai vaikšto pro mūsų kupė.

— Prašau parodyti bilietus!

Džailzas ir Haris parodė kontrolieriui kuponus.

— Kiek laiko traukinys stovi kiekvienoje stotyje? — paklausė Džailzas, kai kontrolierius pažymėjo kuponus.

— Na, viskas priklauso nuo to, ar į konkrečią stotį atvykstame laiku, ar ne, — kiek nuvargusiu balsu atsakė kontrolierius, — bet kompanijos nuostatuose parašyta, kad nevalia stovėti trumpiau nei keturias minutes.

— Kokia kita stotis? — paklausė Džailzas.

— Danbaras. Ten turėtume atvykti maždaug po trisdešimties minučių. Bet jūs turite kuponus iki Malgelrio, — pridūrė kontrolierius, prieš išeidamas į kitą kupė.

— Apie ką čia kalbėjai? — nesuprato Haris.

— Mėginu išsiaiškinti, ar mus tikrai seka, — atsakė Džailzas, — beje, vykdant mano planą reikės ir tavo pagalbos.

— Koks vaidmuo man teks šįkart? — sėdėdamas ant sėdynės kraštelio paklausė Haris.

— Aišku, kad ne Romeo. Kai traukinys sustos Danbare, noriu, kad išliptum, o aš stebėsiu, ar tavęs niekas neseka. Kai tik atsidursi perone, kuo greičiau eik prie bilietų tikrinimo užkardos, tada apsigręžk, eik į laukiamąją salę ir nusipirk puodelį arbatos. Nepamiršk, turi tik keturias minutes ir privalai spėti grįžti, kol traukinys nepajudėjo. Kad ir ką darytum, nesigręžiok, nes tada jis supras, kad jį pastebėjom.

— Bet jei mus kas nors seka, jis tikrai labiau domėsis tavimi, o ne manimi.

— Nemanau, tikrai ne, jei kapitonas Tarantas teisus, nes nujaučiu, kad tavo draugas žino daugiau nei sakosi žinąs.

— Šitai manęs, savaime suprantama, neguodžia, — atsakė Haris.

Po pusvalandžio traukinys truktelėjęs sustojo Danbaro stotyje. Haris atidarė vagono duris, išlipo, išėjo į peroną ir patraukė prie išėjimo.

Džailzas tik akies krašteliu spėjo pamatyti paskui Harį nuskubantį vyriškį.

— Pričiupau, — tarė sau Džailzas, tada atsilošė ir užsimerkė neabejodamas, jog supratęs, kad Haris išlipo tik nusipirkti arbatos, vyriškis mes akį ir į jį — mat norės įsitikinti, ar jis tebesėdi traukinyje.

Kai Haris grįžo į kupė nusipirkęs šokoladuką, Džailzas atsimerkė.

— Na, — paklausė Haris, — ar ką nors pamatei?

— Tikrai taip. Tiesą sakant, jis jau grįžta į traukinį.

— Kaip jis atrodo? — klausinėjo Haris stengdamasis nuslėpti jaudulį.

— Mačiau tik akimirką, bet, sakyčiau, jam kokie keturiasdešimt, jis kiek aukštesnis nei šešių pėdų, gerai apsirengęs, apsikirpęs ežiuku. Negali nepastebėti šlubčiojimo.

— Vadinasi, Šerlokai, dabar jau žinome, su kuo susidūrėme; o kas toliau?

— Pirma, Vatsonai, svarbu nepamiršti, kad turime kelis privalumus.

— Nepasakyčiau nė vieno, — atrėmė Haris.

— Na, pirmiausia, žinome, jog esame sekami, bet jis nežino, kad žinome. Taip pat žinome, kur vykstame, o jis, savaime suprantama, nežino. Taip pat esame miklūs, daugiau nei perpus už jį jaunesni. Kadangi jis šlubas, nebus labai greitas.

— Visai neblogai mąstai, — atsakė Haris.

— Man įgimta visada įžvelgti savo pranašumus, — kalbėjo Džailzas. — Aš — visai kaip tėvas.

Kai traukinys sustojo Edinburgo Vaverlio stotyje, Džailzas tuziną kartų peržvelgė drauge su Hariu sumanytą planą. Jie išlipo iš vagono ir neskubėdami patraukė peronu prie bilietų tikrinimo užkardos.

— Tik nesumanyk gręžiotis, — duodamas patikrinti kuponą pasakė Džailzas ir nuėjo prie taksi laukiančių žmonių būrelio.

— Į „Royal“ viešbutį, — pasakė Džailzas taksistui. — Gal galėtumėte mus įspėti, jei iš paskos važiuos ir kitas taksi automobilis? — pridūrė jis prieš atsisėsdamas į galą šalia Hario.

— Gerai, — pratarė taksistas, pajudėjo iš taksi eilutės ir įsuko į gatvę.

— Iš kur žinai, kad Edinburge yra „Royal“ viešbutis? — paklausė Haris.

— Toks viešbutis yra kiekviename mieste.

Po kelių minučių taksistas pasakė:

— Gerai nematau, bet man atrodo, kad įkandin mūsų, visai nedaug atsilikdamas, važiuoja kitas taksi.

— Gerai, — atsakė Džailzas. — Kiek kainuos nuvažiuoti iki „Royal“ viešbučio?

— Du šilingus, pone.

— Duosiu keturis, jei sugebėsite nuo to taksi pasprukti.

Vairuotojas tuoj pat spustelėjo greičio pedalą; abu keleiviai prisiplojo prie sėdynės atlošo. Džailzas akimirksniu atsigavo ir pro galinį langą pamatė, kad iš paskos važiuojantis taksi irgi padidino greitį. Jie išlošė šešiasdešimt ar septyniasdešimt jardų, bet Džailzas suprato, kad ilgai tokiu pranašumu nesidžiaugs.

— Vairuotojau, artimiausiu metu pasukite kairėn ir tada minutėlę sumažinkite greitį. Kai mes iššoksime, jūs ir toliau važiuokite į „Royal“ viešbutį ir nesustokite, kol jo neprivažiuosite.

Vairuotojas ištiesė ranką. Haris įdėjo jam į delną du florinus.

— Kai iššoksiu, — kalbėjo Džailzas, — šok paskui mane, o paskui daryk tą patį, ką darysiu aš.

Haris linktelėjo.

Taksi pasuko už kampo, akimirką sumažino greitį, tada Džailzas atidarė dureles. Jis šoko ant šaligatvio, pargriuvo, greitai atsistojo, mikliai nėrė į artimiausią parduotuvę ir ten iškart parpuolė ant grindų. Haris nedelsdamas šoko iš paskos, užtrenkė dureles ir, vos spėjus taksi automobiliui dingti už kampo, jau gulėjo ant grindų šalia savo draugo.

— Kuo galėčiau padėti, ponai? — paklausė rankomis į šonus įsisprendusi pardavėja, žvelgdama į du ant grindų sukniubusius jaunus vyrukus.

— Jūs jau padėjote, — atsakė Džailzas stodamasis ir šiltai jai nusišypsodamas.

Jis pasivalė drabužius, padėkojo ir netaręs nė žodžio išėjo iš parduotuvės. Haris atsistojęs atsidūrė tiesiai prieš manekenę liaunu liemeniu, aptemptą tik korsetu. Jis skaisčiai nuraudo, išbėgo iš parduotuvės ir pasivijo draugą.

— Nemanau, kad tasai šlubis nakčiai apsistos „Royal" viešbutyje, — pasakė Džailzas, — todėl geriau nedelskime.

— Pritariu, — tarė Haris, kol Džailzas stabdė kitą taksi. — Į Vaverlio stotį, — pasakė jis, prieš įsitaisydamas gale.

— Kur viso to išmokai? — paklausė susižavėjęs Haris, kai jie riedėjo atgal į stotį.

— Matai, Hari, jei nori žinoti, kaip keliauti po Škotiją, kai tave persekioja klastingas priešas, turi mažiau skaityti Džozefo Konrado ir truputį daugiau — Džono Bačano.

Kelionė į Malgelrį buvo kur kas ilgesnė ir ne tokia jaudinanti kaip kelionė į Edinburgą, ir dabar jau tikrai šlubio niekur nebuvo nė kvapo. Kai garvežys pagaliau atitempė keturis vagonus ir du keleivius į mažą stotelę, saulė jau buvo pasislėpusi už aukščiausio kalno. Jiedviem išlipus iš paskutinio tą dieną traukinio, stoties viršininkas stovėjo prie išėjimo ir norėjo patikrinti jų bilietus.

— Ar galime tikėtis nusičiupti taksi? — padavęs kuponus paklausė Džailzas.

— Ne, pone, — atsakė stoties viršininkas. — Apie šeštą Džokas eina namo gerti arbatos; jo nebus gerą valandą.

Džailzas ilgokai mąstė, ar verta stoties viršininkui aiškinti Džoko veiksmų logiką, o paskui paklausė:

— Tada gal būsite toks malonus ir mums patarsite, kaip nusigauti iki Malgelrio pilies?

— Jums teks eiti pėsčiomis, — paslaugiai atsakė stoties viršininkas.

— O į kurią pusę eiti? — stengdamasis nerodyti susierzinimo klausinėjo Džailzas.

— Kokias tris mylias štai į tą pusę, — atsakė vyriškis, rodydamas į kalną. — Nepraeisite nepastebėję.

„Į tą pusę" ir buvo vienintelė „tiksli" stoties viršininko informacija, nes po daugiau nei valandos žygio aplinkui tvyrojo gūdi tamsa ir niekur nesimatė jokios pilies.

Džailzas jau nerimavo, kad pirmąją naktį aukštumose jiems teks miegoti laukuose, avių bandos draugijoje, bet galiausiai Haris sušuko:

— Štai kur ji!

Džailzas pažvelgė pro balzganą rūką ir, nors neišvydo pilies kontūrų, apsidžiaugė pamatęs kelių langų skleidžiamą mirgančią šviesą. Jie stūmėsi pirmyn, kol priėjo masyvius kaltinės geležies vartus; vartai nebuvo užrakinti. Jiems žingsniuojant ilga alėja Džailzas girdėjo lojant, bet nematė jokių šunų. Maždaug dar už mylios jie priėjo per griovį nutiestą tiltą, o kitoje griovio pusėje — sunkias ąžuolines duris, kurios neatrodė laukiančios nepažįstamų svečių.

— Leisk kalbėti man, — pasakė Džailzas, kai jiedu vargais negalais įveikė tiltą ir sustojo prie durų.

Džailzas tris kartus pabeldė kumščiu, ir po kelių akimirkų du-

rys atsidarė, o už jų stovėjo milžinas, apsivilkęs kiltu, tamsiu švarku, baltais marškiniais ir pasirišęs baltą varlytę.

Vyriausiasis ekonomas nužvelgė prieš jį stovinčius išvargusius, susitaršiusius atklydėlius.

— Gerą vakarą, ponaiti Džailzai, — pasisveikino jis, nors Džailzas net akyse nebuvo šio žmogaus matęs. — Lordas jūsų laukė; jam būtų malonu, jei kartu su juo pavakarieniautumėte.

40

Džailzas ir Haris Kliftonas pakeliui į Malgelrį
TŠK
Turėtų atvykti apie šeštą
TŠK

Lordas Harvis padavė Džailzui telegramą ir sukikeno.

— Atsiuntė bendras mūsų draugas kapitonas Tarantas. Tik suklydo laiką.

— Visą kelią nuo stoties turėjome eiti pėsti, — protestavo Džailzas, nutaikęs progą tarp kąsnių.

— Taip, svarsčiau, ar atvykus paskutiniam traukiniui nereikėtų pasiųsti jums automobilio, — atsakė lordas Harvis, — bet kas geriau sužadins apetitą, jei ne gaivinančios Škotijos aukštumos.

Haris nusišypsojo. Jiems atėjus vakarieniauti jis, galima sakyti, dar nebuvo prataręs nė žodžio; kadangi Ema buvo pasodinta kitame stalo gale, jam teko tenkintis kartkartėmis mestais ilgesingais žvilgsniais svarstant, ar jiems teks pabūti vieniems dviem.

Pirmasis patiekalas — tiršta škotiška sriuba, kurią Haris kiek per greitai baigė valgyti, bet kai Džailzui buvo įpilta antra lėkštė, jis taip pat sutiko pakartoti. Haris būtų paprašęs ir trečios lėkštės, jei

visi kiti nebūtų priversti tęsti mandagaus pokalbio ir laukti, kol jis su Džailzu baigs sriubą ir bus galima atnešti antrąjį patiekalą.

— Jums nebereikia nerimauti dėl to, kad kiti spėlios, kur dingote, — pasakė lordas Harvis, — nes aš jau išsiunčiau telegramas serui Valteriui ir poniai Klifton ir juos patikinau, kad abu esate saugūs ir gerai laikotės. Tik nesivarginau rašyti tavo tėvui, Džailzai, — pridūrė ir daugiau šios temos nebeplėtojo.

Džailzas pažvelgė į mamą ir pamatė, kaip ji kiečiau sučiaupia lūpas.

Po kelių akimirkų atsilapojo valgomojo durys ir įžengė keli livrėjomis apsivilkę tarnai; jie mikliai surinko sriubos lėkštes. Paskui įžengė dar trys tarnai, nešini sidabro padėklais su, kaip Hariui pasirodė, šešiais mažais viščiukais.

— Tikiuosi, tau patiks kurapkos, ponaiti Kliftonai, — pratarė lordas Harvis, pirmasis žmogus, kuris į jį kreipėsi „ponaiti“, kai Hariui buvo patiektas paukštis. — Pats šįryt nušoviau.

Haris nesumetė, ką derėtų atsakyti. Jis žiūrėjo, kaip Džailzas ima peilį su šakute, kaip smulkiais gabalėliais pjausto paukštieną, atgaivindamas pirmos vakarienės Šv. Bedos mokykloje prisiminimus. Kai kitų lėkštės jau buvo tuščios, Haris sėdėjo teprarijęs kokius tris kąsnelius; jis svarstė, kokio amžiaus turėtų sulaukti, kad išdrįstų pasakyti: „Ne, ačiū, mieliau suvalgyčiau dar vieną lėkštę sriubos.“

Reikalai kiek pasitaisė, kai vidury stalo buvo padėta didžiulė įvairiausių vaisių lėkštė; kai kurių vaisių Haris nė nebuvo matęs. Jis norėjo paklausti šeimininkų tų vaisių pavadinimų ir sužinoti, kokiose šalyse jie auga, bet prisiminė pirmą matytą bananą ir tada padarytą didelę klaidą. Todėl pasitenkino kartodamas Džailzo judesius, atidžiai stebėdamas, kurį vaisių jis lupa, kurį pjausto, o kurį tiesiog ima ir drąsiai kanda.

Hariui baigus valgyti, priėjo tarnas ir padėjo šalia jo lėkštės dubenėlį su vandeniu. Haris jau buvo beimąs dubenėlį atsigerti, kai

pamatė, kad ledi Harvi į savo dubenį murkteli pirštus, o po kelių akimirkų tarnas jai paduoda drobinę servetėlę rankoms nusišluostyti. Haris irgi pamerkė pirštus į vandenį; tarsi mostelėjus burtų lazdele, iškart atsirado ir servetėlė.

Po vakarienės moterys nuėjo į svetainę. Haris irgi norėjo eiti kartu, kad pagaliau galėtų pasišnekučiuoti su Ema ir jai papasakoti, kas nutiko nuo tada, kai ji nusinuodijo. Bet vos jai išėjus iš kambario lordas Harvis vėl atsisėdo; liokajaus padėjėjui tai buvo ženklas pasiūlyti jo šviesybei cigarą; kitas tarnas jam įpylė didelį stiklą konjako.

Nurijęs gurkšnelį lordas linktelėjo, ir Džailzui su Hariu taip pat buvo atneštos taurės. Liokajus uždarė cigarų dėžutę ir įpylė vaikinams brendžio.

— Na, — pratarė lordas Harvis, išleidęs du ar tris prabangaus dūmo kamuolius. — Ar gerai supratau, kad judu ketinate studijuoti Oksforde?

— Dėl Hario galima lažintis, — atsakė Džailzas, — bet man per vasarą reikės surinkti porą šimtukų ir dar, pageidautina, pelnyti šimtuką „Lord“ stadione; gal tada egzaminuotojai praleis pro akis mano trūkumus.

— Džailzas labai kuklus, pone, — pasakė Haris. — Jis turi tokias pačias galimybes sulaukti kvietimo studijuoti kaip ir aš. Kad ir kaip būtų, jis — ne tik kriketo kapitonas; jis — visos mokyklos seniūnas.

— Na, jei jums pasiseks, galiu patikinti, kad jūsų laukia treji laimingiausi metai visame gyvenime. Jeigu tik *Herr Hitler* nebus toks kvailas ir nereikalaus pakartoti praūžusio karo, veltui tikėdamasis pakeisti ankstesnį rezultatą.

Visi trys vyriškiai pakėlė taures; Haris pirmą kartą paragavo brendžio. Skonis jam nepatiko; Haris svarstė, ar būtų nemandagu, jei jis gėrimo nebaigtų, bet jam į pagalbą suskubo lordas Harvis.

— Gal mums jau metas eiti pas ponias, — ištuštinęs taurę pasakė jis.

Lordas užgesino cigarą, atsistojo ir išėjo iš valgomojo nelaukdamas, kol kas nors jam pritars ar paprieštaraus. Abu jaunuoliai nusekė koridoriumi iš paskos ir įžengė į svetainę.

Lordas Harvis atsisėdo šalia Elžbietos, Džailzas pamerkė Hariui akį ir prisiartino prie močiutės. Haris atsisėdo ant sofos šalia Emos.

— Kaip miela, Hari, kad sukorei tokį kelią ir atvažiavai, — palietusi jam ranką pasakė Ema.

— Man labai gaila dėl to, kas nutiko po spektaklio. Viliuosi, ne aš buvau pagrindinė visų bėdų priežastis.

— Ir kaipgi galėtum būti dėl to kaltas, Hari? Niekada nieko nesi padaręs, dėl ko mano tėvas būtų galėjęs taip su mama kalbėtis.

— Bet jokia paslaptis, kad tavo tėvas mano, jog mums nederėtų būti kartu; net scenoje.

— Pakalbėkime apie tai rytoj rytą, — sušnabždėjo Ema. — Galėsime ilgam išeiti į kalnus pasivaikščioti vieni patys; mus girdės tik aukštumose besiganantys gyvuliukai.

— Labai to lauksiu, — atsakė Haris.

Jis labai norėjo paimti ją už rankos, bet jų pusėn nuolat žvilgčiojo per daug akių.

— Judu, vaikinai, turėtumėte būti labai pavargę po tokios sunkios kelionės, — pratarė ledi Harvi. — Jums derėtų eiti miegoti, o rytoj susitiksime per pusryčius.

Haris nenorėjo eiti miegoti; jam norėjosi likti su Ema ir pamėginti išsiaiškinti, ar ji sužinojo, kodėl jos tėvas taip priešinasi jų draugystei. Tačiau Džailzas nedelsdamas atsistojo, pabučiavo į skruostą močiutę ir mamą, pasakė „labanakt" ir išėjo, nepalikdamas Hariui jokio kito pasirinkimo, kaip tik sekti iš paskos. Pasilenkęs Haris pabučiavo Emą į skruostą, padėkojo šeimininkams už nuostabų vakarą ir išėjo iš kambario paskui draugą.

Eidamas koridoriumi Haris sustojo pasigrožėti paveikslu, kuriame dailininkas Peplo buvo pavaizdavęs vazą su vaisiais, ir tada

iš svetainės išpuolė Ema, apsikabino jo kaklą ir švelniai pabučiavo į lūpas.

Džailzas ir toliau lipo laiptais dėdamasis nieko nematąs, o Haris nenuleido akių nuo svetainės durų. Išgirdusi, kad durys atsidaro, Ema pasitraukė.

— Labanaktis, labanaktis, išsiskyrimas — liūdesys saldus, — sušnabždėjo ji.

— Linkėsiu tau labos nakties, kol rytas vėl nubus, — atsakė Haris.

— Kur judu susiruošėte? — paklausė Elžbieta Barington, po pusryčių išėjusi iš valgomojo.

— Ketiname įkopti į Kouveno uolą, — atsakė Ema. — Mūsų nelaukite, nes gali būti, kad niekada nebepasimatysime.

Emos mama nusijuokė.

— Tik šiltai apsirenkite, nes aukštumose peršąla net avys. — Ji palaukė, kol Haris uždarys duris, o tada pridūrė: — Džailzai, senelis nori, kad dešimtą ateitum į jo kabinetą.

Mamos žodžiai nuskambėjo ne kaip prašymas, o kaip paliepimas.

— Gerai, mama, — atsakė jis prieš pažvelgdamas pro langą ir įsižiūrėdamas, kaip Haris su Ema žingsniuoja taku Kouveno uolos link.

Jiems nutolus vos per kelis jardus, Ema paėmė Harį už rankos. Kai porelė pasuko už kampo ir dingo už tankiai suaugusių pušų, Džailzas nusišypsojo.

Vestibiulyje pradėjo mušti laikrodis, ir Džailzas pasileido koridoriumi, kad iki dešimto dūžio būtiniausiai atsidurtų senelio kabinete. Vos jam įžengus į kambarį, seneliai ir mama liovėsi kalbėję. Akivaizdu, kad jie jo laukė.

— Sėskis, mielas berniuk, — paragino senelis.

— Ačiū, sere, — atsakė Džailzas ir atsisėdo ant kėdės tarp mamos ir močiutės.

— Manyčiau, visa tai būtų tiksliausia pavadinti posėdžiu iškilusiai problemai spręsti, — pratarė lordas Harvis, sėdėdamas odiniame krėsle aukštu atlošu, tarsi kreiptųsi į kokios nors tarybos narius. — Pamėginsiu visiems išdėstyti, kaip kas yra, o tada nuspręsime, kokių turėtume imtis veiksmų.

Džailzas jautėsi pamalonintas, kad senelis jį laiko visateisiu šeimos tarybos nariu.

— Vakar vakare skambinau serui Valteriui. Jis buvo taip pat pasibaisėjęs Hugo elgesiu spektaklio metu, kaip ir aš, kai Elžbieta man viską papasakojo, be to, man dar teko jam išdėstyti, kas nutiko, kai ji grįžo į dvarą.

Džailzo mama panarino galvą, bet tėvo nepertraukė.

— Aš jam savo ruožtu papasakojau, kad ilgai kalbėjausi su dukra, ir, mūsų manymu, yra tik du sprendimai.

Džailzas atsilošė kėdėje, bet atsipalaiduoti jam nepavyko.

— Labai aiškiai pasakiau Valteriui, jog jei Elžbieta svarstys galimybę grįžti į dvarą, Hugas turės laikytis kelių sąlygų. Pirmiausia jis privalės labai aiškiai atsiprašyti už pasibaisėtiną savo elgesį.

Džailzo močiutė linkčiojo pritardama.

— Antra — jis niekada, kartoju, niekada nesiūlys Emai mesti mokyklos, o ateityje kiek įmanydamas palaikys jos pastangas pelnyti vietą Oksforde. Dievas mato, jaunam žmogui šiandien itin sunku baigti aukštąjį mokslą, o moterims to padaryti beveik neįmanoma. Trečiasis, svarbiausias, reikalavimas, kurio tikrai tvirtai laikysiuosi — jis privalės mums visiems paaiškinti, kodėl taip pasibaisėtinai elgiasi su Hariu Kliftonu. Įtariu, šitai turėtų būti kažkaip susiję su Hario dėdės vagyste iš Hugo kabineto. Tėvo nuodėmės — vienas dalykas, bet dėdės... Nenoriu tikėti, kad jis nepritaria Kliftono bendravimui su jo vaikais tik todėl, kaip pats nuolat tvirtina Elžbietai, kad Hario tėvas buvo dokininkas, o motina — padavėja. Gal Hugas pamiršo, kad mano tėvas pripuolamai dirbdavo vyno prekeivių fir-

mos kontoroje, o jo senelis metė mokyklą būdamas dvylikos ir dirbo dokuose, kaip ir jaunojo Kliftono tėvas; jeigu kas pamiršo, galiu priminti, jog aš — pirmasis lordas Harvis visoje giminėje, ir titulas menkai ką gali pakeisti.

Džailzas norėjo pasveikinti senelį džiaugsmingais šūksniais.

— Tikriausiai visi pastebėjome, — tęsė lordas Harvis, — ką Ema ir Haris vienas kitam jaučia, ir tai nenuostabu, nes jiedu abu — išskirtiniai jauni žmonės. Jei bėgant laikui jų jausmai sužydės, mudu su Viktorija būsime patys laimingiausi pasaulyje. Beje, Valteris šiuo klausimu man visiškai pritaria.

Džailzas nusišypsojo. Jam patiko mintis, jog Haris gali tapti jų šeimos nariu, nors ir nemanė, kad tėvas kada nors galėtų su tuo susitaikyti.

— Pasakiau Valteriui, — tęsė senelis, — kad jei Hugas negebės su šiomis sąlygomis susitaikyti, Elžbietai nieko kita neliks, kaip tik nedelsiant pradėti skyrybų procesą. Man taip pat teks išeiti iš Baringtono kompanijos tarybos ir viešai paskelbti apie tokį mano poelgį nulėmusias priežastis.

Šitai Džailzą nuliūdino, nes jis žinojo, kad nė vienoje jų giminės šeimoje dar niekada nėra buvę jokių skyrybų.

— Valteris mielai sutiko po kelių dienų man paskambinti, kai bus viską su sūnumi aptaręs; jis iškart mane patikino, jog Hugas jau pažadėjo nebegerti; dar sakė, kad Hugas nuoširdžiai gailisi. Norėčiau baigti visiems primindamas: visa tai — šeimos reikalai, todėl jokiu būdu šių klausimų nederėtų aptarinėti su pašaliniais. Tikėkimės, šitai — tik nemalonus incidentas, kuris bus greitai užmirštas.

Kitą rytą paskambino Džailzo tėvas ir pareiškė norįs pasikalbėti su sūnumi. Jis uoliai atsiprašinėjo Džailzo, kad jį kaltino tuo, dėl ko pats buvo kaltas. Meldė sūnų padaryti viską, kas įmanoma, kad įtikintų motiną ir Emą grįžti į Glosteršyrą ir kad Kalėdas jie visi

atšvęstų dvare. Jis, kaip ir jo uošvis, vylėsi, jog šis incidentas bus greitai pamirštas. Apie Harį Kliftoną neužsiminė.

41

Kai jie išlipo iš traukinio *Temple Meads* stotyje, Džailzas su mama laukė automobilyje, kol Ema atsisveikins su Hariu.

— Jie devynias dienas buvo kartu, — pasakė Džailzas. — Nejau pamiršo, kad rytoj ir vėl pasimatys?

— O gal ir poryt, — pridūrė Džailzo motina. — Tik nepamiršk — kad ir kaip neįtikėtinai tai skambėtų dabar, vieną dieną šitaip gali nutikti ir tau.

Galiausiai Ema atėjo, bet automobiliui pajudėjus ji vis žiūrėjo pro galinį langą ir nesiliovė mojavusi, kol Haris dingo iš akių.

Džailzas nekantravo grįžti namo ir pagaliau išsiaiškinti, ką Haris galėjo padaryti, kad visus tuos metus jo tėvas taip žiauriai su juo elgėsi. Juk tikrai negali būti nieko blogiau, kaip vogti iš saldumynų krautuvėlės ar tyčia susikirsti per egzaminus. Jis apsvarstė tuzinus galimybių, bet nė viena iš jų jam nepasirodė tinkama. Dabar vylėsi, jog galbūt pagaliau sužinos tiesą. Džailzas pažvelgė į motiną. Nors ji retai rodydavo emocijas, jiems artėjant prie slėnio vis labiau jaudinosi.

Automobiliui sustojus prie namų, Džailzo tėvas jau stovėjo ant viršutinio laiptelio laukdamas, kol galės juos pasveikinti; Dženkinso niekur nesimatė. Jis iškart atsiprašė Elžbietos, paskui — vaikų, o tada pasakė, kaip labai jų visų pasiilgo.

— Svetainėje jau paruošta arbata, — kalbėjo jis. — Kai tik būsite pasirengę, prašyčiau pas mane ateiti.

Džailzas nusileido pirmas; nejaukiai jausdamasis jis atsisėdo ant kėdės priešais tėvą. Jiems belaukiant ateinančios motinos ir

Emos, tėvas tepaklausė, kaip jam patiko Škotija, ir paaiškino, jog auklė išsivežė Violetą į Bristolį pirkti mokyklinės uniformos. Apie Harį nė neužsiminė. Kai po kelių minučių į kambarį įėjo motina ir sesuo, tėvas akimirksniu atsistojo. Visiems susėdus, jis į puodelius įpylė arbatos. Akivaizdu, Hugas nenorėjo, kad tarnai girdėtų jo pasakojimą.

Kai visi įsitaisė, Džailzo tėvas atsisėdo ant kėdės kraštelio ir maloniu balsu prakalbo:

— Leiskite pradėti prisipažinimu, jog mano elgesys tą vakarą, kurį visi vadina didžiojo Emos triumfo vakaru, buvo išties nepriimtinas. Kad tavo tėvo nebuvo nusileidžiant uždangai, labai blogai, Ema, — kalbėjo jis žvelgdamas dukrai tiesiai į akis, — bet mano elgesys su tavo motina tą vakarą jums grįžus namo yra nedovanotinas; suprantu, jog turi praeiti laiko, kol tokia gili žaizda užgis.

Hugas Baringtonas parėmė galvą rankomis, ir Džailzas pastebėjo tėvą drebant. Galiausiai jis aprimo.

— Jūs visi savo ruožtu norite sužinoti, kodėl visus tuos metus taip netinkamai elgiausi su Hariu Kliftonu. Taip, tiesa, negaliu pakęsti jo draugijos, bet dėl to esu kaltas tik aš. Kai sužinosite tikrąją priežastį, gal pradėsite suprasti, gal net mane užjausite.

Džailzas pažvelgė į motiną, kuri sėdėjo ant kėdės lyg suakmenėjusi. Trūko žodžių apsakyti, kaip ji jautėsi.

— Prieš daugelį metų, — tęsė Baringtonas, — kai tapau kompanijos generaliniu direktoriumi, įtikinau tarybą imtis laivų statybos darbų, nors tėvas į šį sumanymą žiūrėjo atsargiai. Su Kanados kompanija pasirašiau sutartį, kuria pasižadėjau pastatyti prekinį laivą, pavadintą „Klevo lapas“. Galiausiai šis sumanymas ne tik atnešė kompanijai didžiulių finansinių nuostolių, bet ir man baigėsi asmenine katastrofa, po kurios niekada iki galo taip ir neatsigavau ir abejoju, ar kada nors atsigausiu. Leiskite viską paaiškinti.

Vieną popietę į mano kabinetą įsiveržė dokininkas, kuris tvirtino, kad „Klevo lapo“ dugne liko užspeistas darbininkas, jo bičiulis;

jis sakė, jog jei neduosiu įsakymo išlaužti korpusą, jis mirs. Savaime suprantama, nedelsdamas nuėjau į prieplauką, ir brigadininkas mane patikino, jog šioje istorijoje nėra nė lašo tiesos. Tačiau liepiau vyrams padėti įrankius ir paklausyti, ar nesigirdi iš laivo korpuso sklindančių kokių nors garsų. Ilgokai palaukiau, tačiau nieko neišgirdęs liepiau jiems grįžti prie darbų, nes jau ir taip keliomis savaitėmis vėlavome ir atsilikome nuo darbų grafiko.

Maniau, tasai dokininkas jau kitą rytą užsiregistruos atėjęs į darbą. Bet jis nepasirodė nei kitą dieną, nei dar kada nors. Nuo tada galima jo mirtis graužia man sąžinę.

Jis patylėjo, pakėlė galvą ir pasakė:

— To žmogaus pavardė — Arturas Kliftonas, o Haris — vienturtis jo sūnus.

Ema pratrūko raudoti.

— Norėčiau, kad įsivaizduotumėte, jeigu tik, aišku, galite, ką patyriau pamatęs tą jaunuolį; ką jis pajus, jei kada nors sužinos, kad galiu būti kaltas dėl jo tėvo mirties. Hario Kliftono artima bičiulystė su Džailzu ir Hario meilė mano dukrai — tarsi senovės graikų tragedija.

Jis vėl užsidengė veidą delnais ir kurį laiką tylėjo. Pagaliau pakėlęs galvą pasakė:

— Jeigu norite ko nors manęs paklausti, pasistengsiu atsakyti.

Džailzas palaukė, kol pirma prabils mama.

— Ar per tave nekaltas žmogus sėdo į kalėjimą už nusikaltimą, kurio nepadarė? — tyliai paklausė Elžbieta.

— Ne, brangioji, — atsakė Baringtonas. — Tikiuosi, tu mane pakankamai gerai pažįsti, kad suprastum, jog negalėčiau taip pasielgti. Stenas Tankokas buvo paprastas vagišius, kuris įsilaužė į mano kabinetą ir mane apiplėšė. Tik dėl to, kad jis buvo Arturo Kliftono svainis, priėmiau jį atgal į darbą tą pačią dieną, kai tik buvo paleistas iš kalėjimo.

Elžbieta pirmą kartą nusišypsojo.

— Tėti, gal galėčiau ir aš paklausti, — pratarė Džailzas.

— Taip, žinoma.

— Ar tu prašei, kad kas nors mudu su Hariu sektų, kai keliavome į Škotiją?

— Taip, Džailzai, prašiau. Labai norėjau išsiaiškinti, kur yra tavo mama ir Ema, kad galėčiau jų atsiprašyti už tokį nedorą savo elgesį. Prašau, pasistenk man atleisti.

Visi atsigręžė į Emą, kuri dar nebuvo pratarusi nė žodžio. Jai prabilus, jos žodžiai visus nustebino.

— Turėsi papasakoti Hariui viską, ką pasakojai mums, — šnabždėjo ji, — ir jei jis panorės tau atleisti, privalėsi jį priimti į mūsų šeimą.

— Mielai priimsiu jį į mūsų šeimą, brangioji, ir suprasiu, jeigu jis apskritai nebenorės su manimi kalbėtis. Bet negaliu jam papasakoti visos tiesos apie tai, kas nutiko jo tėvui.

— Kodėl negali? — neatlyžo Ema.

— Nes Hario motina labai aiškiai pasakė, jog nenori, kad jis kada nors sužinotų, kaip iš tikrųjų mirė jo tėvas, nes dar vaikystėje įtikėjo, kad jo tėvas — kare žuvęs drąsuolis. Iki pat šios akimirkos laikiausi pažado niekam nepasakoti, kas nutiko tą baisią dieną.

Elžbieta Barington atsistojo, priėjo prie savo vyro ir švelniai jį pabučiavo. Baringtonas neišlaikęs pradėjo kūkčioti. Po minutėlės Džailzas priėjo prie tėvų ir apsikabino tėvą per pečius.

Ema nė nekrustelėjo.

42

— Ar tavo mama visada buvo tokia graži? — paklausė Džailzas. — O gal tik aš darausi suaugęs?

— Net nežinau, — atsakė Haris. — Galiu pasakyti tik tiek, kad *tavo* mama visada labai elegantiška.

— Kad ir kaip mylėčiau tą žavią būtybę, ji, palyginti su tavo

mama, atrodo tarsi iš priešistorinių laikų, — pasakė Džailzas, kai vienoje rankoje laikydama skėtį, o kitoje — rankinę Elžbieta Barington pasuko jų pusėn.

Džailzas, kaip ir visi kiti berniukai, su siaubu laukė, kaip apsirengusi pasirodys jo mama. Jei kalbėtume apie skrybėlaites, čia situacija buvo baisesnė nei Askote — visos motinos ir dukros stengėsi viena kitą aplenkti.

Haris įdėmiau pažvelgė į savo motiną, besišnekučiuojančią su ponu Pagetu. Jis turėjo pripažinti, kad jo mama labiau traukia žmonių dėmesį nei kitos, ir šitai jį šiek tiek trikdė. Tačiau Haris džiaugėsi, kad jos nebeslegia finansinių sunkumų našta, ir nujautė, jog su tuo kažkaip susijęs motinai iš dešinės stovintis vyriškis.

Kad ir kaip Haris jautėsi dėkingas ponui Atkinsui, jis nesuko sau galvos svarstydamas, ar jis taps jo patėviu. Gal ponas Baringtonas kažkada tikrai per daug uoliai saugojo savo dukrą, bet Haris negalėtų paneigti, jog taip pat uoliai saugo savo motiną.

Visai neseniai ji jam sakė, jog ponas Framptonas taip patenkintas jos darbu viešbutyje, kad dabar jai patikėjo naktinės pamainos prižiūrėtojos pareigas ir dar kartą pakėlė atlyginimą. Ir Hariui jau nereikėjo laukti, kol kelnės pasidarys per trumpos, kad būtų nupirktos naujos. Tačiau net ir pats Haris nustebo, kai mama nieko nepasakė išgirdusi, kiek kainuos jo ir Meno mylėtojų draugijos kelionė į Romą.

— Kaip miela tave matyti tokią džiugią dieną, Hari, — pratarė ponia Barington. — Jei gerai prisimenu, tu pelnei du apdovanojimus. Labai gaila, kad nėra Emos ir ji negali pasidžiaugti tavo pelnyta šlove; panelė Veb pareiškė, jog mergaitės nė negali tikėtis būti išleistos iš mokyklos tik dėl to, kad kažkam išaušo apdovanojimų diena, ir visai nesvarbu, kad jos brolis — mokyklos seniūnas.

Prie jų priėjo ir ponas Baringtonas; Džailzas atidžiai stebėjo tėvą, kai šis spaudė Hariui ranką. Tėvo elgesys su Hariu tebebuvo

šaltas, nors niekas negalėtų paneigti, kad jis labai stengėsi šitai nuslėpti.

— Tai kada tikiesi sulaukti naujienų iš Oksfordo, Hari? — paklausė Baringtonas.

— Manau, kitą savaitę, pone.

— Esu tikras, kad tau bus pasiūlyta vieta, o Džailzui, numanau, vilčių nedaug.

— Nepamirškite, jog jis irgi džiaugėsi šlovės akimirkomis, — pasakė Haris.

— Neprisimenu, — atsakė ponia Barington.

— Manau, Haris turi omenyje šimtuką, kurį pelniau „Lord's" stadione, mama.

— Kad ir kaip tai būtų žavu, niekaip nesuprantu, kaip tas šimtukas tau galėtų padėti patekti į Oksfordą, — kalbėjo Džailzo tėvas.

— Šiaip aš su tavimi sutikčiau, tėti, — atsakė Džailzas, — jei ne faktas, kad per tas rungtynes istorijos profesorius sėdėjo šalia Oksfordo kriketo klubo prezidento.

Pasigirdusį juoką prigesino varpų gausmas. Vaikinai suskato eiti į didžiąją salę, paskui juos, už kelių žingsnių, klusniai sekė tėvai.

Džailzas ir Haris atsisėdo tarp mokyklos vyresniųjų ir pelniusiųjų apdovanojimus, kurie buvo įsitaisę pirmose trijose eilėse.

— Ar prisimeni pirmą mokslo metų dieną Šventojo Bedos mokykloje? — paklausė Haris. — Tada visi sėdėjome pirmoje eilėje mirtinai bijodami daktaro Oukšoto.

— Niekada nebijojau Šoto, — atsakė Džailzas.

— Taigi; tikrai nebijojai, — sutiko Haris.

— Bet aš prisimenu, kaip pirmą rytą susirinkome pusryčiauti ir tu išlaižei košės dubenėlį.

— O aš prisimenu, kaip prisiekei daugiau niekada apie tai neužsiminti, — sušnabždėjo Haris.

— Ir dabar pažadu daugiau neužsiminti, — atsakė Džailzas neš-

nibždėdamas. – Kuo vardu buvo tas baisus chuliganas, kuris tau sudavė pirmą vakarą?

– Fišeris, – atsakė Haris. – Ir jis man sudavė antrą vakarą.

– Įdomu, ką jis veikia dabar?

– Turbūt vadovauja jaunųjų nacių stovyklai.

– Vadinasi, turime priežastį eiti kariauti, – pasakė Džailzas, kai visi salėje atsistojo pasveikinti mokyklos vadovybės pirmininko ir jo tarybos.

Vorelė dailiai apsirengusių vyriškių iš lėto žengė tarp eilių iki scenos. Paskutinis į savo vietą atsisėdo direktorius ponas Bartonas, bet tik tada, kai garbingoje vietoje, pirmoje eilėje, pasodino garbės svečią.

Kai visi nurimo, prieš perskaitydamas kasmetinę mokyklos ataskaitą, direktorius atsistojo pasveikinti tėvų ir svečių. Savo kalbą jis pradėjo paminėdamas, kad 1938-ieji – ypatingi metai, ir dvidešimt minučių plėtojo šią temą, smulkiai pasakodamas apie akademinius ir sportinius mokyklos laimėjimus. Baigęs kalbėti pakvietė tarti žodį didžiai gerbiamą parlamento narį, Bristolio universiteto garbės rektorių, Epingo parlamentarą Vinstoną Čerčilį, kuris ir turėjo įteikti apdovanojimus.

Ponas Čerčilis neskubėdamas pakilo iš vietos ir prieš pradėdamas kurį laiką žvelgė į susirinkusią auditoriją.

– Kai kurie garbės svečiai savo kalbas pradeda sakydami, kad mokydamiesi mokykloje niekada nebuvo pelnę jokių apdovanojimų; tiesą sakant, dažniausiai jie būdavo paskutiniai klasės mokiniai. Aš taip teigti negaliu – nors tikrai niekada nesu pelnęs apdovanojimo, niekada nebuvau paskutinis; buvau priešpaskutinis, – berniukai ūžė ir juokėsi, mokytojai šypsojosi. Tik Dikinsas liko ramus.

Nutilus juokui, Čerčilio žvilgsnis tapo rūstesnis.

– Šiandien mūsų tauta vėl atsidūrusi svarbių istorinių įvykių akivaizdoje, kai Britanijos žmonės dar kartą gali būti paprašyti nuspręsti laisvo pasaulio likimą. Daugelis jūsų, susirinkusių šioje pui-

kioje salėje... — jis nuleido balsą, visą dėmesį sutelkė į prieš jį keliose eilėse sėdinčius vaikinus ir nė kartelio nedirstelėjo jų tėvų pusėn. — Išgyvenusieji Didįjį karą niekada nepamirš tragiškų netekčių, kurias patyrė mūsų tauta, ir to karo padarinių ištisai žmonių kartai. Iš dvidešimt mano klasės berniukų Harou mokykloje, išėjusių į frontą, tik trys sulaukė galimybės balsuoti. Viliuosi, jog tam, kuris tokią kalbą sakys po dvidešimties metų, nebereikės minėti per Pirmąjį pasaulinį karą taip barbariškai veltui prarastų gyvybių. Išreikšdamas šią vienintelę viltį linkiu jums ilgo, laimingo ir sėkmingo gyvenimo.

Džailzas vienas iš pirmųjų pašoko ir stovėdamas ovacijomis palydėjo į savo vietą grįžtantį garbės svečią. Jis jautė, jog jei Britanija neturės kito pasirinkimo, kaip tik stoti į karą, šis žmogus turėtų perimti Nevilio Čemberleno pareigas ir tapti ministru pirmininku. Kai po kelių minučių vėl visi buvo savo vietose, direktorius pakvietė poną Čerčilį įteikti apdovanojimus.

Džailzas ir Haris linksmai sušuko, kai ponas Bartonas ne tik paskelbė Dikinsą metų mokslinčiumi, bet dar ir pridūrė:

— Šįryt iš Oksfordo Baliolo koledžo direktoriaus gavau telegramą, kurioje pranešama, kad Dikinsui paskirta pati svarbiausia stipendija. Turiu pridurti, — tęsė ponas Bartonas, — kad Dikinsas — pirmasis vaikinas per visą keturių šimtų metų mokyklos istoriją, pasiekęs tokių aukštumų.

Džailzas ir Haris iškart pašoko ant kojų, kai link scenos neskubėdamas pasuko išstypęs šešių pėdų ir dviejų colių jaunuolis su akiniais, apsivilkęs švarką, kuris atrodė taip, tarsi niekada nė nebūtų nukabintas nuo pakabos. Ponas Dikinsas norėjo šokti iš vietos ir nufotografuoti sūnų, apdovanojamą pono Čerčilio, bet taip ir nenufotografavo, nes baiminosi, kad kiti nepradėtų į jį šnairuoti.

Haris taip pat sulaukė šiltų sveikinimų, kai buvo apdovanotas už anglų filologijos pasiekimus ir pelnė mokyklos skaitovo prizą. Direktorius pridūrė:

— Niekas iš mūsų nepamirš, kaip jis suvaidino Romeo. Tikėkimės, kitą savaitę Haris bus tarp sulaukusiųjų telegramos, siūlančios vietą Oksforde.

Kai ponas Čerčilis įteikė Hariui apdovanojimą, sušnabždėjo:

— Niekada nesimokiau universitete. Gaila. Tikėkimės, sulauksite telegramos, Kliftonai. Sėkmės.

— Dėkoju, pone, — atsakė Haris.

Tačiau garsiausi sveikinimo šūksniai buvo taupomi Džailzui Baringtonui, kai jis buvo apdovanotas direktoriaus prizu už mokyklos seniūno darbą ir kriketo komandos kapitono laimėjimus. Garbės svečio nuostabai, mokyklos vadovybės pirmininkas pašoko iš vietos ir paspaudė Džailzui ranką, šiam dar nepriėjus prie pono Čerčilio.

— Tai mano anūkas, pone, — didžiuodamasis paaiškino seras Valteris.

Čerčilis nusišypsojo, suėmė Džailzo delną ir žvelgdamas jam į akis ištarė:

— Tarnaukite savo šaliai taip pat atsidavęs, kaip kad tarnaujate mokyklai.

Tą akimirką Džailzas labai gerai suprato, kaip pasielgtų Britanijai stojus į karą.

Pasibaigus ceremonijai, vaikinai, jų tėvai ir mokytojai vieningai pakilo sugiedoti *Carmen Bristoliense.*

Sit clarior, sit dignior, quotquot labuntur menses:
Sit primus nobis hic decor, Sumus Bristolienses.

Nuskambėjus paskutinėms gaidoms, direktorius nulydėjo nuo scenos garbės svečią ir savo kolegas ir išvedė juos iš didžiosios salės į popiečio saulę. Po kelių akimirkų visi kiti irgi suplūdo į pievelę kartu su jais gerti arbatos. Trys vaikinai susilaukė ypač daug norinčiųjų palinkėti jiems sėkmės, o tarp linkinčiųjų buvo ir pulkelis kitų vaikinų sesių, manančių, kad Džailzas „tiesiog žavus“.

— Tai pati įspūdingiausia diena mano gyvenime, — apkabindama Harį pasakė jo mama.

— Suprantu, kaip jaučiatės, ponia Klifton, — pasakė Senasis Džekas, spausdamas Hariui ranką. — Tik gaila, kad panelė Mondei nesulaukė šios dienos; neabejoju, kad ši diena jai būtų buvusi laimingiausia gyvenime.

Ponas Holkombas stovėjo nuošaliau ir kantriai laukė, kol taip pat galės pasveikinti Harį. Haris jį supažindino su kapitonu Tarantu, nes visai nenutuokė, kad jiedu — seni draugai.

Kai baigė groti orkestrėlis, kai išsiskirstė karaliai ir kapitonai, Džailzas, Haris ir Dikinsas vieni patys sėdėjo ant žolės, prisimindami prabėgusias dienas; jie — jau nebe mokiniai.

43

Ketvirtadienio popietę jaunesnis mokinys atnešė į Hario kambarį telegramą. Džailzas ir Dikinsas kantriai laukė, kol jis atplėš laišką, bet Haris padavė mažą rudą voką Džailzui.

— Ir vėl visą atsakomybę suverti kitam, — plėšdamas voką kalbėjo draugas.

Perskaitęs laišką, jis negalėjo nuslėpti nuostabos.

— Tau nepavyko, — ištiktas šoko pratarė Džailzas. Haris vėl krito į kėdę. — Nepavyko pelnyti stipendijos. Tačiau, — pridūrė jis garsiai skaitydamas telegramą: — *Mes džiaugiamės galėdami jums pasiūlyti vardinę stipendiją Breisnouso koledže Oksforde. Nuoširdžiai sveikiname. Kitas smulkmenas sužinosite artimiausiomis dienomis. W. T. S. Stalibrasas, direktorius.* Neblogai, bet akivaizdu, kad būsi ne su Dikinsu.

— O kur patekai tu? — paklausė Haris ir iškart pasigailėjo.

— Jis gavo vieną humanitarinių mokslų stipendiją, vieną vardinę stipendiją...

— Padidintą... — patikslino Dikinsas.

— Ir vieną kvietimą studijuoti be stipendijos, — nepaisydamas bičiulio pastabos, vardijo Džailzas. — Neblogai skamba.

Tądien telegramos buvo įteiktos dar vienuolikai laimingųjų Bristolio klasikinės mokyklos pretendentų, tačiau Džailzui Baringtonui adresuota telegrama neatėjo.

— Tau reikėtų pranešti mamai, — pasakė Džailzas, kai jie ėjo į salę vakarieniauti. — Ji turbūt visą savaitę nemiegojo nerimaudama.

Haris pažvelgė į laikrodį.

— Per vėlu. Ji jau išėjo į darbą. Niekaip negalėsiu jai pranešti iki rytojaus ryto.

— Kodėl mums nenuėjus į viešbutį ir jos nenustebinus? — pasiūlė Džailzas.

— Negaliu. Ji sako, kad nevalia jos trukdyti darbo metu; nemanau, kad man būtų padaryta kokia nors išimtis, nesvarbu, kad turime tokią naujieną, — džiugiai mojuodamas telegrama kalbėjo Haris.

— Bet ar tau neatrodo, kad ji turi teisę žinoti? — neatlyžo Džailzas. Kad ir kaip būtų, ji viską paaukojo, kad tik to pasiektum. Atvirai kalbant, jei man būtų pasiūlyta vieta Oksforde, sutrukdyčiau mamą, net jei ji bendrautų su Motinų sąjungos labdarėmis. Sutinki su manimi, Dikinsai?

Dikinsas nusiėmė akinius ir ėmė juos blizginti nosinaite; šis jo veiksmas — gilaus susimąstymo ženklas.

— Paklausčiau Pageto nuomonės, ir jei jis neprieštarautų...

— Gera mintis, — sutiko Džailzas. — Eime pas Pagį.

— Dikinsai, eini su mumis? — paklausė Haris, bet tada pastebėjo, kad jo akiniai vėl ant nosies galiuko, o tai reiškė, kad bičiulis jau klajoja kitame pasaulyje.

— Nuoširdžiai sveikinu, — pasakė daktaras Pagetas, perskaitęs telegramą. — Turiu pasakyti, kad tu to nusipelnei.

— Dėkoju, pone, — atsakė Haris. — Įdomu, ar man būtų galima nueiti į „Royal“ viešbutį ir pranešti mamai naujienas?

— Neturiu priežasčių tavęs neišleisti, Kliftonai.

— Ar galiu eiti su juo? — nekaltai paklausė Džailzas.

Pagetas sudvejojo.

— Taip, Baringtonai, gali. Tik būdami viešbutyje nesumanykite gerti ar rūkyti.

— Negalėsime išgerti nė taurės šampano, pone?

— Ne, Baringtonai, nė taurės sidro, — griežtai atsakė Pagetas.

Išėję pro mokyklos vartus du jaunuoliai sutiko žibintininką, pasistiebusį ant dviračio, ištiesusį ranką ir degantį gatvės žibintą. Jie paplepėjo apie vasaros atostogas, per kurias Haris pirmą kartą su Džailzo šeima keliaus į Toskaną, ir susitarė, jog reikės grįžti, kad spėtų pamatyti, kaip jų grafystės aikštelėje australai žaidžia su Glosteršyru. Paskui aptarė karo galimybę ar, Hario žodžiais tariant, tikimybę — juk visiems išdalintos dujokaukės. Tačiau nė vienas iš jų nepradėjo pokalbio kita tema, kuri sukosi jų mintyse — ar rugsėjį Džailzas mokysis Oksforde su Hariu ir Dikinsu?

Jiems priėjus prie viešbučio, Haris vėl ėmė dvejoti, ar verta trukdyti dirbančią mamą, bet Džailzas jau buvo prasmukęs pro sukamąsias duris ir laukė jo viešbučio fojė.

— Užtruksime vos porą minučių, — pasakė Džailzas, kai Haris prie jo priėjo. — Tik pranešk jai gerą žinią, ir galėsime iškart grįžti į mokyklą.

Haris linktelėjo.

Džailzas paklausė durininko, kur yra „Palmių kiemelis“, ir durininkas jiems parodė salę vestibiulio gale, į kurią buvo galima patekti užlipus laipteliais. Užkopęs šešiais laipteliais Džailzas priėjo prie staliuko ir nuleidęs balsą paklausė registratorės:

— Gal galėtume persimesti keliais žodeliais su ponia Klifton?

— Ponia Klifton? — pakartojo mergina. — Ar ji pas mus apsistojusi?

Ji nuvedė pirštu per užsiregistravusių svečių pavardžių sąrašą.

— Ne, ji čia dirba, — paaiškino Džailzas.

— Aa, aš naujokė, — atsakė mergina, — bet tuoj paklausiu padavėjų. Jos turėtų žinoti.

— Dėkoju.

Haris laukė ant apatinio laiptelio, žvilgsniu ieškodamas motinos.

— Heti, — paklausė registratorė praeinančios padavėjos, — ar čia dirba ponia Klifton?

— Ne, jau nebedirba, — iškart pasigirdo atsakymas. — Ji išėjo prieš porą metų. Nuo tada visai nieko apie ją negirdėjau.

— Turbūt čia kokia nors klaida, — pasakė Haris, peršokęs tuos kelis laiptelius ir atsidūręs šalia draugo.

— Ar numanote, kur galėtume ją rasti? — vis dar tyliai kalbėdamas paklausė Džailzas.

— Ne, — atsakė Heti. — Bet galėtumėte pasikalbėti su Dougu, budinčiu durininku. Jis čia dirba nuo amžių amžinųjų.

— Ačiū. Turi būti koks nors paprastas paaiškinimas, — pasakė Džailzas, — bet jei tu nebenori...

— Ne, išsiaiškinkim, ar Dougas žino, kur ji.

Džailzas iš lėto priėjo prie durininko stalelio, duodamas Hariui laiko persigalvoti, bet jis nepasakė nė žodelio.

— Ar jūs — Dougas? — paklausė Džailzas išblukusiu mėlynu surdutu su jau nebeblizgančiomis sagomis vilkinčio žmogaus.

— Taip, ponaiti, — atsakė šis. — Kuo galiu padėti?

— Ieškome ponios Klifton.

— Meisė čia nebedirba, ponaiti. Ji išėjo mažiausiai prieš porą metų.

— Ar žinote, kur ji dirba dabar?

— Nenumanau, ponaiti.

Baringtonas išsitraukė piniginę, išėmė pusę kronos ir padėjo ant stalelio. Durininkas kurį laiką žvelgė į pinigėlį, o paskui vėl prabilo:

— Gali būti, kad ją rasite Edžio naktiniame klube.

— Edžio Atkinso? — paklausė Haris.

— Manau, jūs teisus, ponaiti.

— Na, tada man aišku, — atsakė Haris. — O kur tasai Edžio naktinis klubas yra?

— Velso Gūbrio gatvėje, ponaiti, — atsakė durininkas, dėdamasis į kišenę pusę kronos.

Haris išėjo iš viešbučio netaręs nė žodžio ir šoko į jau laukiantį taksi. Džailzas įsitaisė šalia jo.

— Ar nemanai, kad mums derėtų grįžti į mokyklą? — pažvelgęs į laikrodį paklausė Baringtonas. — Mamai galėsi pranešti ir rytą.

Haris papurtė galvą.

— Juk pats sakei, kad sutrukdytum mamai, net jei ji kalbėtųsi su Motinų sąjungos labdarėmis, — priminė jam Haris. — Vairuotojau, prašau į Velso Gūbrio gatvę, Edžio naktinį klubą, — tvirtai pasakė.

Per visą trumpą kelionę Haris tylėjo. Kai automobilis įsuko į tamsią alėją ir sustojo prie Edžio klubo, jis išlipo ir nužingsniavo prie įėjimo.

Haris garsiai pabeldė į duris. Duryse prasivėrė langelis, ir į du jaunuolius pažvelgė pora akių.

— Įėjimas — po penkis šilingus iš kiekvieno, — pareiškė akių savininko balsas.

Džailzas įbruko pro plyšelį dešimties šilingų banknotą. Durys iškart atsivėrė.

Abu vaikinai nusileido menkai apšviestais laiptais į rūsį. Džailzas pirmas ją pamatė ir skubiai apsigręžė norėdamas išeiti, bet buvo per vėlu. Haris stovėjo kaip įkirstas ir stebeilijo į eilę merginų, sutūpusių ant baro kėdžių; vienos šnekučiavosi su vyriškiais, kitos sėdėjo pačios sau. Viena iš jų, vilkinti permatomą baltą palaidinę, seginti trumpą juodą odinį sijoną ir mūvinti juodomis kojinėmis priėjo prie jų ir paklausė:

— Gal galėčiau kuo padėti, džentelmenai?

Haris nekreipė į ją dėmesio. Jo žvilgsnis įsmigo į moterį gale baro, kuri įdėmiai klausėsi pagyvenusio vyriškio, uždėjusio jai ant šlaunų rankas. Mergina atsigręžė pažiūrėti, į ką jis taip spokso.

— Auksas ir pelenuose žiba, tai jau tikrai, — pratarė ji. — Beje, Meisė moka būti išranki; ir dar turiu tave įspėti, kad ji atsieina nepigiai.

Haris apsigręžė ir užlėkė laiptais, atlapojo duris ir išpuolė į gatvę; Džailzas jį išsivijo. Jau gatvėje Haris parklupo ant šaligatvio ir pradėjo vemti. Atsiklaupęs Džailzas apkabino bičiulį, mėgindamas jį paguosti.

Kitoje gatvės pusėje šešėliuose stovėjęs žmogus nušlubčiojo sau.

Ema Barington

1932—1939

44

Niekada nepamiršiu tos akimirkos, kai jį pamačiau pirmą kartą.

Jis atvyko į dvarą arbatėlės, švęsti mano brolio dvyliktojo gimtadienio. Buvo toks tylus ir santūrus, kad net susimąsčiau, kaip gali būti geriausias Džailzo draugas. Kitas berniukas, Dikinsas, buvo išties keistas. Jis nesiliovė valgęs ir per visą popietę beveik nepratarė nė žodžio.

O Haris kalbėjo minkštu, švelniu balsu, kurio norėjosi klausytis ir klausytis. Gimtadienio šventė vyko sklandžiai, kol į kambarį neįpuolė mano tėvas, o tada jis irgi beveik nekalbėjo. Nežinojau, kad mano tėvas gali taip atsainiai elgtis su žmonėmis, ir niekaip nesupratau, kodėl jis taip elgiasi su visiškai nepažįstamu berniuku. Tačiau dar sunkiau buvo paaiškinama tėtės reakcija jam paklausus, kada Hario gimtadienis. Kaip toks nekaltas klausimas gali sukelti tokią audringą reakciją? Po akimirkos tėvas atsistojo ir išėjo iš kambario, net neatsisveikinęs su Džailzu ir jo svečiais. Mačiau, kad mamą trikdė jo elgesys, nors ji įsipylė dar vieną puodelį arbatos ir dėjosi nieko nepastebinti.

Po kelių minučių mano brolis su abiem savo draugais išvažiavo į mokyklą. Prieš išvažiuodamas jis atsigręžė į mane ir nusišypsojo, bet, kaip ir mama, dėjausi to nepastebinti. Tačiau užsidarius lauko durims stovėjau prie svetainės lango ir žiūrėjau, kaip automobilis tolsta keliu ir galiausiai dingsta iš akių. Man pasirodė, kad jis žiūri pro galinį langą, bet negalėjau tvirtai pasakyti, jog taip ir buvo.

Kai jie išvažiavo, mama nuėjo į tėvo kabinetą; girdėjau, kaip jie kalbasi garsiau nei visada; beje, pastaruoju metu toks jų tonas darėsi vis labiau įprastas. Išėjusi iš kabineto mama man nusišypsojo, tarsi nieko neįprasta nebūtų nutikę.

— Koks Džailzo geriausio bičiulio vardas? — paklausiau.

— Haris Kliftonas, — atsakė ji.

Kitą kartą Harį Kliftoną pamačiau per adventą, mišiose, Redklifo Švč. Marijos bažnyčioje. Jis giedojo „O, mažasis Betliejaus miesteli", ir geriausia mano draugė Džesika Breitvait man priekaištavo, kad jo klausydamasi svaigstu taip, lyg jis būtų garsusis dainininkas Bingas Krosbis. Nesivarginau jai prieštaraudama. Mačiau, kaip po mišių jis šnekučiuojasi su Džailzu; norėjau jį pasveikinti, bet tėtis labai skubėjo namo. Kai išėjome, mačiau, kaip jo mokytoja šiltai jį apkabina.

Buvau Redklifo Švč. Marijos bažnyčioje ir tą vakarą, kai jam dingo balsas, bet tada dar nesupratau, kodėl tiek daug galvų atsigręžė ir kai kurie tikintieji ėmė šnabždėtis. Žinau tik tiek, kad po to karto nebegirdėjau jo giedančio.

Kai pirmą mokslo metų dieną Džailzas buvo vežamas į klasikinę mokyklą, labai prašiau mamos pasiimti ir mane, bet tik todėl, kad norėjau pamatyti Harį. Tačiau tėtis apie tai nenorėjo nė girdėti; nepaisydami mano ašarų, jie paliko mane stovinčią ant viršutinio laiptelio su jaunesniąja seseria Violeta. Žinau, tėtis pyko, kad Džailzui nebuvo pasiūlyta vieta Itone; kaip tai nutiko, aš ir dabar nesuprantu, nes egzaminą išlaikė daugybė už Džailzą žioplesnių berniukų. Mamai nelabai rūpėjo, kokią mokyklą jis lankys, o aš džiaugiausi, kad brolis mokysis Bristolio mokykloje, nes tai reiškė, jog aš ir vėl kada nors galėsiu pamatyti Harį.

Tiesą sakant, per trejus metus jį mačiau daugiau nei tuziną kartų, bet jis nė vieno kartelio neatsiminė, kol nesusitikome Romoje.

Tą vasarą, kai Džailzas pasivėdėjo mane atokiau ir pasakė, kad nori paprašyti patarimo, mes su šeima viešėjome savo viloje Toskanoje. Jis taip darydavo tik tada, kai ko nors iš manęs norėdavo. Bet tąkart paaiškėjo, jog mūsų norai sutampa.

— Na, ko iš manęs tikiesi šį kartą? — paklausiau.

— Man reikia dingsties rytoj nuvykti į Romą, — atsakė jis, — nes turiu susitikti su Hariu.

— Kokiu Hariu? — dėdamasi abejinga paklausiau.

— Su Hariu Kliftonu, kvailiuke. Jis kartu su kitais mūsų mokyklos mokiniais vieši Romoje; pažadėjau jam ištrūkti ir dieną pabūti su juo, — Džailzui nereikėjo aiškinti, kodėl tėtis nesutiktų jo išleisti. — Tau tereikia paklausti mamos, — tęsė jis, — ar ji galėtų vienai dienai vykti su tavimi į Romą.

— Bet jai reikės sužinoti, kodėl noriu važiuoti į Romą.

— Pasakyk, kad visada norėjai apsilankyti Borgezės rūmuose.

— Kodėl Borgezės rūmuose?

— Todėl, kad rytoj rytą, dešimtą valandą, Haris ten ir bus.

— Bet jeigu mama sutiks su manimi važiuoti? Tada tavo planai žlugs.

— Nesutiks. Rytoj jie Arece pietauja pas Hendersonus, todėl aš pasisiūlysiu pabūti tavo palydovu.

— O ką aš už tai gausiu mainais? — paklausiau, nes nenorėjau, kad Džailzas suprastų, kaip man knieti pamatyti Harį.

— Atiduosiu gramofoną, — pažadėjo.

— Visam laikui ar tik paskolinsi?

Brolis kurį laiką tylėjo.

— Visam laikui — nenorom pasakė.

— Tai duok dabar, — pareikalavau, — nes kitaip tau nieko neišeis.

Nustebau, bet jis gramofoną atidavė.

Dar labiau nustebau, kai kitą dieną mama pasidavė jo gudrybei. Džailzui net nereikėjo siūlytis būti mano palydovu; tėtis pats

pareikalavo, kad jis mane palydėtų. Melagis mano brolis dėjosi protestuojąs, bet galiausiai pasidavė.

Kitą rytą atsikėliau anksti ir ilgokai svarsčiau, ką apsivilkti. Nenorėdama sukelti mamos įtarumo, turėjau rengtis konservatyviai, bet, kita vertus, norėjau, kad Haris mane pastebėtų.

Kai įlipome į Romos traukinį, sprukau į tualetą, apsimoviau mamos šilkines kojines ir lengvai pasidažiau lūpas, kad Džailzas nepastebėtų.

Kai užsiregistravome viešbutyje, brolis norėjo kuo greičiau eiti į Borgezės rūmus. Ir aš taip pat.

Kai per sodus keliavome rūmų link, į mane atsigręžė kareivis. Taip nutiko pirmą kartą; pajutau, kaip raustu.

Kai tik įžengėme į galeriją, Džailzas puolė ieškoti Hario. Aš atsilikau apsimesdama, kad mane labai domina paveikslai ir skulptūros. Turėjau jį pakerėti.

Kai galiausiai juos susiradau, pamačiau, kad Haris šnekučiuojasi su broliu, nors Džailzas net neslėpė, kad jo nesiklauso, nes aiškiai buvo pakerėtas gidės. Jei brolis būtų manęs paklausęs, būčiau pasakiusi, kad jis neturi jokių šansų. Tačiau vyresni broliai retai kada klauso sesių, kai kalba ima suktis apie moteris; būčiau jam patarusi pagirti jos batelius, kurių tikrai jai pavydėjau. Vyrai mano, kad italai garsėja tik talentu kurti gražius automobilius. Išimtis iš šios taisyklės – kapitonas Tarantas, gerai žinantis, kaip elgtis su moterimi. Mano brolis galėjo daug iš jo pasimokyti. Džailzas į mane žvelgė tiesiog kaip į netašytą mažą sesutę, nors, tiesą sakant, gal jis ir nežinojo, ką reiškia žodis „netašyta“.

Nutaikiusi progą prie jų priėjau ir laukiau, kol Džailzas mus supažindins. Įsivaizduokite mano nuostabą, kai Haris tą vakarą mane pakvietė kartu papietauti. Tada mąsčiau tik apie tai, kad nepasiėmiau tinkamos vakarinės suknelės. Per pietus supratau, jog brolis

sumokėjo Hariui tūkstantį lirų už tai, kad atrištų jam rankas, bet jis atsisakinėjo tol, kol Džailzas sutiko skirtis su Karuzo įrašais. Pasakiau Hariui, jog dabar jis turi plokšteles, o aš gavau gramofoną. Bet jis nesuprato.

Kai pakeliui į viešbutį ėjome per gatvę, jis pirmą kartą paėmė mane už rankos, o kai užlipome ant šaligatvio, aš jo rankos nepaleidau. Supratau, kad Haris pirmą kartą savo delne laiko merginos ranką, nes jis labai nervinosi ir prakaitavo.

Stengiausi, kad mudviem atėjus į mano viešbutį Hariui būtų visai paprasta mane pabučiuoti, bet jis tik paspaudė man ranką ir palinkėjo labos nakties, tarsi būtume seni bičiuliai. Užsiminiau, jog gal galėtume kada susitikti grįžę į Bristolį. Šįkart jis atsakė jau aiškiau ir net pasiūlė kitam pasimatymui pačią romantiškiausią vietą — centrinę miesto biblioteką. Paaiškino, kad ten Džailzas mūsų niekada nerastų. Aš mielai sutikau.

Haris išėjo truputį po dešimtos, ir aš patraukiau į savo kambarį. Po kelių minučių išgirdau, kaip miegamojo duris rakina Džailzas. Negalėjau nenusišypsoti. Jo vakaras su Katerina tikrai nebuvo vertas Karuzo plokštelių ir gramofono.

Kai po poros savaičių į slėnį grįžo visa mūsų šeima, ant prieškambario stalelio manęs laukė trys laiškai; ant visų vokų buvo užrašyta ta pačia rašysena. Jeigu tėvas juos ir pamatė, nieko nesakė.

Kitą mėnesį mudu su Hariu miesto bibliotekoje praleidome daug laimingų valandų nieko niekam nė neįtariant, nes jis rado kambarėlį, kuriame niekas, net Dikinsas, negalėjo mūsų aptikti.

Kai prasidėjo semestras ir mes nebegalėjome taip dažnai matytis, greitai supratau, kaip labai Hario ilgiuosi. Rašėme vienas kitam kas antrą dieną ir savaitgaliais stengdavomės nors kelias valandas pabūti kartu. Taip viskas ir būtų galėję tęstis, jei ne atsitiktinis daktaro Pageto įsikišimas.

Vieną šeštadienio rytą Karvardino kavinėje mums gurkšnojant kavą, dabar jau išdrąsėjęs Haris man pasakė, kad jų anglų kalbos ir literatūros mokytojas įtikino panelę Veb leisti mergaitėms dalyvauti šiųmečiame Bristolio mokyklos spektaklyje. Iki peržiūros, kuri turėjo vykti po trijų savaičių, visą Džiuljetos vaidmenį mokėjau atmintinai. Vargšas nekaltas daktaras Pagetas negalėjo patikėti savo sėkme.

Repeticijos reiškė ne tik tai, kad po tris popietes per savaitę galėjome būti kartu, bet dar ir tai, kad mums buvo leista vaidinti jaunus įsimylėjėlius. Kai pirmą kartą pakilo uždanga, vaidinti mums nebereikėjo.

Pirmi du spektakliai praėjo taip gerai, jog negalėjau sulaukti, kada mano tėvai ateis pažiūrėti baigiamojo pasirodymo; nesakiau tėvui, kad vaidinu Džiuljetą, nes norėjau jį nustebinti. Vos pirmą kartą išėjus į sceną mane išblaškė kažkoks iš salės einantis žiūrovas. Tačiau daktaras Pagetas net kelis kartus buvo mums sakęs niekada nesidairyti į žiūrovus, nes šitai išsklaido visą sukurtą atmosferą, todėl nenumaniau, kas taip viešai išėjo. Meldžiau, kad tik nebūtų išėjęs mano tėvas, bet kai po spektaklio jis nepasirodė užkulisiuose, supratau, kad mano malda nebuvo išklausyta. Pasijutau dar blogiau įsitikinusi, jog toks jo protrūkis buvo nukreiptas prieš Harį, nors vis dar nesupratau kodėl.

Kai tą vakarą grįžome namo, mudu su Džailzu sėdėjome ant laiptų ir klausėmės, kaip mūsų tėvai vėl pykstasi. Tik šįkart viskas buvo kitaip, nes dar niekada nebuvau girdėjusi, kad tėvas mamai būtų toks negeras. Kai ilgiau tverti nebegalėjau, nuėjau į savo kambarį ir užsirakinau.

Gulėjau parkritusi ant lovos ir galvojau apie Harį, kai išgirdau tyliai beldžiantis į duris. Kai jas atidariau, mama nė nesistengė slėpti ašarotų akių ir paliepė man susikrauti mažąjį lagaminą, nes ilgai netrukusios išvyksime. Taksi mus nuvežė į stotį; atvykome pačiu laiku, kad spėtume į pieną gabenantį traukinį, vykstantį į Londoną.

Kelionės metu parašiau Hariui, kad jis žinotų, kas atsitiko ir kur galėtų mane rasti. Išsiunčiau laišką įmetusi jį į pašto dėžutę Karaliaus kryžkelės geležinkelio stotyje, prieš mums persėdant į Edinburgo traukinį.

Įsivaizduokite, kaip nustebau, kai kitą vakarą Haris su mano broliu atvyko į Malgelrio pilį ir netgi suspėjo vakarienei. Škotijoje drauge praleidome devynias neįtikėtinai šaunias dienas. Tikrai nenorėjau grįžti į slėnį, nors tėvas paskambino ir nuoširdžiai atsiprašė už savo elgesį spektaklio vakarą.

Tačiau žinojau, kad galiausiai turėsime važiuoti namo. Per vieną iš ilgų rytinių pasivaikščiojimų pažadėjau Hariui pasistengti išsiaiškinti priežastį, kodėl mano tėvas jam toks priešiškas.

Kai grįžome į dvarą, tėtis buvo stebėtinai taikus. Jis stengėsi paaiškinti, kodėl metų metus taip negražiai elgėsi su Hariu; mama, Džailzas ir aš, rodos, supratome jo paaiškinimą. Bet aš nebuvau įsitikinusi, kad jis mums papasakojo viską.

Tas vakaras man buvo sunkesnis dar ir todėl, kad jis uždraudė man pasakoti Hariui apie jo tėvo mirtį, nes jo motina primygtinai reikalavo išsaugoti šią šeimos paslaptį. Nujaučiau, jog ponia Klifton žinojo tikrąją priežastį, kodėl tėvas nepritaria mano ir Hario bendravimui, nors norėjau jiems abiem pasakyti, kad niekas mums nesutrukdys būti kartu. Vis dėlto viskas baigėsi taip, kaip niekada nė nebūčiau pamaniusi.

Aš taip pat kaip ir Haris nekantravau sužinoti, ar jam pasiūlyta vieta Oksforde; susitarėme susitikti prie bibliotekos rytą, jam gavus telegramą su rezultatais.

Tą penktadienio rytą kelias minutes pavėlavau; pamačiusi jį sėdintį ant viršutinio laiptelio, rankomis pasirėmusį galvą, supratau, kad jam turbūt nepasisekė.

45

Vos Išvydęs Emą Haris pašoko ir ją apsikabino Jis ir toliau prie jos glaudėsi, nors anksčiau dar niekada viešai taip nesielgė, ir toks jo elgesys patvirtino Emos nuojautas, kad jis atėjo su bloga žinia.

Netaręs nė žodžio Haris paėmė ją už rankos, nusivedė į biblioteką, nulipo kartu su ja suktais mediniais laiptais, perėjo siaurą koridorių plytų sienomis, kol atsidūrė prie durų su užrašu „Seni spaudiniai". Dirstelėjo vidun norėdamas įsitikinti, ar niekas nerado jų slėptuvės.

Jiedu susėdo prie nedidelio stalo vienas priešais kitą, kur pastaraisiais metais tiek daug valandų buvo praleidę besimokydami. Haris drebėjo, bet ne nuo šalčio belangiame kambaryje su pasieniais nustatytomis lentynomis, nukrautomis apdulkėjusiomis knygomis odiniais viršeliais, atrodančiomis taip, tarsi metų metais niekas nebūtų jų atvertęs. Bėgant laikui šios knygos išties pavirs tikromis senienomis.

Haris prabilo ne iš karto.

— Kaip manai, ar yra kas nors, ką galėčiau tau pasakyti ar padaryti, kad liautumeisi mane mylėjusi?

— Ne, mielasis, tikrai nėra nieko, kas mane sulaikytų.

— Išsiaiškinau, kodėl tavo tėvas toks griežtas mūsų atžvilgiu.

— Aš jau žinau, — kiek palenkdama galvą atsakė Ema. — Patikėk, man nėra jokio skirtumo.

— Bet kaip galėjai sužinoti? — nesuprato Haris.

— Tėtis viską papasakojo tą pačią dieną, kai grįžome iš Škotijos, tik mus prisaikdino niekam neprasitarti.

— Jis jums pasakė, kad mano mama — prostitutė?

Ema sėdėjo priblokšta. Jai prireikė laiko žadui atgauti.

— Ne, jis to nesakė, — karštai paprieštaravo Ema. — Ir kaip galima taip baisiai kalbėti?

— Nes tai tiesa. Mano mama jau dvejus metus nedirba „Royal“ viešbutyje, nors maniau, kad dirba. Dabar ji darbuojasi Edžio naktiniame klube.

— Bet tai nereiškia, kad ji — prostitutė, — pasakė Ema.

— Prie baro sėdintis vyriškis, vienoje rankoje laikęs viskio taurę, o kitą ranką uždėjęs jai ant šlaunies, tikrai nesitikėjo tik paprasto pokalbio.

Ema pasilenkė per stalą ir švelniai paglostė Hariui skruostą.

— Man labai gaila, mielasis, — pratarė, — tačiau dėl to mano jausmai tau nesikeičia ir niekada nepasikeis.

Haris išspaudė šypsenėlę, o Ema tylėjo suprasdama, kad po kelių akimirkų jis jai pateiks neišvengiamą klausimą.

— Ar ne šią paslaptį tavo tėvas paprašė saugoti? — staiga vėl surimtėjęs paklausė Haris. — Ką jis tau sakė?

Dabar jau atėjo Emos eilė paremti galvą rankomis — neliko kito pasirinkimo, kaip tik iškloti visą tiesą. Kaip ir motinai, jai prastai sekėsi veidmainiauti.

— Ką jis tau pasakė? — jau griežčiau pakartojo Haris.

Stengdamasi susitvardyti Ema įsikibo į stalo kraštą. Galiausiai sutelkė visas jėgas ir pažvelgė Hariui į akis. Nors jis sėdėjo vos už kelių pėdų, jai atrodė baisiai tolimas.

— Noriu tavęs paklausti to paties, ko klausei manęs, — pratarė Ema. — Ar yra kas nors, ką galėčiau pasakyti ar padaryti, kad liautumeisi mane mylėjęs?

Haris pasilenkė ir paėmė jos delną.

— Aišku, kad ne, — atsakė.

— Tavo tėvas nežuvo kare, — švelniai kalbėjo ji. — Ir gali būti, kad dėl jo mirties kaltas mano tėvas.

Ji stipriai suspaudė Hariui delną ir išklojo viską, ką grįžus iš Škotijos jiems papasakojo tėvas.

Haris sėdėjo lyg apsvaigęs ir negalėjo išspausti nė žodžio. Jis pamėgino atsistoti, bet jam linko kojos — kaip boksininkui, gavusiam vienu smūgiu per daug; Haris vėl krito į kėdę.

— Žinojau, kad mano tėvas negalėjo žūti kare, — tyliai kalbėjo Haris. — Tačiau ir dabar niekaip nesuprantu, kodėl mama man nepasakė tiesos.

— O dabar jau žinai visą tiesą, — stengdamasi sulaikyti ašaras pratarė Ema. — Suprasčiau, jei panorėtum nutraukti mūsų draugystę po to, ką tavo šeimai padarė mano tėvas.

— Juk tu nekalta, — atsakė Haris, — bet jam niekada neatleisiu.

Kiek patylėjęs jis pridūrė:

— Be to, negalėsiu pažvelgti jam į akis, kai jis sužinos tiesą apie mano motiną.

— O jam ir nereikia to žinoti, — pasakė Ema vėl imdama Hariui už rankos. — Tai bus mūsų paslaptis.

— Dabar jau nebebus, — atsakė Haris.

— Kodėl ne?

— Todėl, kad Džailzas matė tą žmogų, kuris sekė mus keliaujančius į Edinburgą; jis stovėjo tarpuvartėje, priešais Edžio naktinį klubą.

— Vadinasi, parsidavinėja mano tėvas, o ne tavo mama, — pareiškė Ema, — nes jis ne tik mums pamelavo dar kartą, bet ir toliau nesilaiko duoto žodžio.

— Kaip suprasti?

— Jis pažadėjo Džailzui, kad tas žmogus daugiau niekada jo neseks.

— To žmogaus tavo brolis nedomina, — atsakė Haris. — Man atrodo, jis seka mano mamą.

— Bet kodėl?

— Jeigu jam pavyktų įrodyti, kaip mano motina užsidirba pragyvenimui, jis, kaip jam atrodo, galėtų įtikinti tave mane mesti.

— Kaip menkai jis pažįsta savo dukrą, — kalbėjo Ema, — nes dabar aš dar geriau suprantu, kad mūsų niekas neišskirs. Ir jau tikrai jis nepakeis mano nuomonės — dabar dar labiau žaviuosi tavo mama nei žavėjausi anksčiau.

— Kaip gali taip kalbėti? — nesuprato Haris.

— Ji dirba padavėja, kad išlaikytų šeimą, paskui įsigyja Tilės arbatinę, o kai arbatinė sudega iki pamatų, apkaltinama padegimu, bet ir toliau žengia pirmyn aukštai iškėlusi galvą, žinodama, kad yra nekalta. Ji susiranda kitą darbą „Royal" viešbutyje, o kai ją atleidžia, vis tiek nepasiduoda. Ji gauna čekį šešiems šimtams svarų ir kurį laiką mano, kad visos problemos išspręstos, bet sužino, kad iš tikrųjų neturi nė skatiko, nors pinigų labai reikia, kad tu ir toliau galėtum lankyti mokyklą. Puolusi į neviltį ji imasi...

— Bet aš nebūčiau norėjęs, kad ji...

— Ji kuo puikiausiai tai žinojo, Hari, bet vis tiek nujautė, kad taip aukotis verta.

Ir vėl abu ilgokai tylėjo.

— O, Dieve, — pratarė Haris. — Kaip galėjau taip blogai apie ją galvoti. — Jis pakėlė akis į Emą. — Norėčiau, kad kai ką dėl manęs padarytum.

— Padarysiu bet ką.

— Gal galėtum nueiti pas mano mamą? Surask bet kokią dingstį, tik pasistenk išsiaiškinti, ar ji vakar matė mane toje siaubingoje vietoje.

— Kaip sužinosiu, jei ji nepanorės apie tai kalbėti?

— Suprasi, — tyliai atsakė Haris.

— Bet jei tavo mama bus tave pastebėjusi, turbūt paklaus, ką ten veikei.

— Aš jos ieškojau.

— Kodėl?

— Norėjau pasakyti, kad man pasiūlė vietą Oksforde.

Ema atsisėdo į galinės eilės suolą Šventojo Kristaus Gimimo bažnyčioje ir laukė, kol baigsis mišios. Matė trečioje eilėje šalia senos ponios sėdinčią ponią Klifton. Kai tą rytą jiedu buvo susitikę, Haris atrodė jau kiek mažiau įsitempęs. Jis labai aiškiai pasakė, ką nori sužinoti, o ji pažadėjo neperžengti ribų. Jiedu kelis kartus buvo surepetavę visus galimus scenarijus, kol viskas buvo išgryninta iki žodelio.

Kai vyresnysis kunigas suteikė palaiminimą, Ema išėjo iš suolo ir laukė, kol ponia Klifton ją pamatys. Išvydusi Emą Meisė neįstengė nuslėpti nuostabos, bet nustebusį žvilgsnį tuojau pat pakeitė maloni šypsena. Ji greitai prisiartino prie Emos ir supažindino ją su senąja ponia.

— Mama, tai — Ema Barington; ji — Hario draugė.

Senoji ponia plačiai nusišypsojo Emai.

— Yra didžiulis skirtumas tarp draugės ir mylimosios. O kaip vadinti tave? — paklausė.

Ponia Klifton nusijuokė, tačiau Emai buvo aišku, kad jai taip pat knieti išgirsti atsakymą.

— Aš — jo mylimoji, — išdidžiai atsakė Ema.

Senoji vėl plačiai išsišiepė, bet Meisė nenusišypsojo.

— Na, tai puiku, ką? — pasakė Hario močiutė ir pridūrė: — Negaliu visą dieną taip stovėti ir plepėti. Turiu ruošti pietus.

Ji jau žengė kelis žingsnius, bet paskui atsigręžė ir paklausė:

— Gal norėtum papietauti kartu su mumis, jaunoji panele?

Šį klausimą Haris buvo numatęs, todėl buvo parengęs jai atsakymą.

— Jūs labai maloni, — atsakė Ema, — bet manęs laukia tėvai.

— Suprantama, — atsakė senoji. — Visada privalu gerbti tėvų norus. Pasimatysime vėliau, Meise.

— Gal galėčiau paėjėti su jumis, ponia Klifton? — joms išėjus iš bažnyčios, paklausė Ema.

— Taip, mieloji, žinoma.

— Haris prašė su jumis susitikti, nes numanė jūsų norą sužinoti, kad jam pasiūlyta vieta Oksforde.

— Oo, kokios puikios naujienos. — Meisė apsikabino Emą, tačiau staiga ją paleido ir paklausė: — Bet kodėl jis pats neatėjo man pasakyti?

Ir vėl tereikėjo pakartoti parengtą atsakymą.

— Jį paliko po pamokų, — atsakė Ema vildamasi, kad nepersistengia vaidindama. — Dabar jam tenka perrašinėti ištisas Šelio pastraipas. Deja, dėl to kaltas mano brolis. Matote, išgirdęs šią žinią jis slapta atsinešė į mokyklą butelį šampano, ir vakar vakare jie buvo sučiupti jo kambaryje bešvenčiantys.

— Ar šitai taip jau blogai? — su šypsena paklausė Meisė.

— Daktaras Pagetas mano, kad blogai. Haris nežmoniškai apgailestauja.

Meisė taip garsiai nusikvatojo, jog Emai neliko abejonių — ji nė nenumano, kad jos sūnus vakar vakare lankėsi naktiniame klube. Ji norėjo paklausti dar kai ko, kas ją trikdė, bet Haris labai aiškiai nurodė: „Jeigu mano mama nenori žinoti, kaip mirė tėvas, tegu nežino."

— Labai gaila, kad negali likti pietų, — pratarė Meisė, — nes aš norėjau tau kai ką pasakyti. Na, gal kitą kartą.

46

Visą kitą savaitę Haris laukė, kol sprogs dar viena bomba. Kai sprogo, jis netvėrė džiaugsmu.

Paskutinę semestro dieną Džailzas gavo telegramą, kurioje

buvo rašoma, kad jam siūloma vieta Oksfordo Breisnouso koledže studijuoti istoriją.

— Jis pateko vos per plauką, — pasakė daktaras Pagetas, perduodamas žinią direktoriui.

Po dviejų mėnesių vienas humanitarinių mokslų stipendijos laimėtojas, vienas vardinės stipendijos savininkas ir vienas studentas be stipendijos skirtingomis transporto priemonėmis atvyko į senąjį universitetinį miestą pradėti trejų metų aukštųjų studijų.

Haris įsirašė į dramos mėgėjų draugiją ir karininkų mokymo korpusą, Džailzas — į studentų klubą ir kriketo klubą, o Dikinsas įsikūrė Bodlio bibliotekos glūdumose ir kaip kurmis retai tepasirodydavo žemės paviršiuje. Kita vertus, jis jau buvo apsisprendęs Oksforde nugyventi visą jam skirtą gyvenimą.

Haris nebuvo toks tikras, kaip nugyvens likusį gyvenimą, o ministras pirmininkas ir toliau skraidžiojo į Vokietiją ir atgal, kol galiausiai nusileido Hestono oro uoste šypsodamasis, mojuodamas lapeliu ir kalbėdamas žmonėms tai, ką jie norėjo girdėti. Haris neabejojo, kad Britanija stovi ant karo slenksčio. Kai Ema paklausė, kodėl jis taip įsitikinęs, Haris atsakė:

— Ar neatkreipei dėmesio į tai, kad ponas Hitleris nesivargina ir pas mus nevažinėja? O mes elgiamės kaip įkyrūs gerbėjai, todėl galiausiai būsime atstumti.

Ema nekreipė dėmesio į jo nuomonę, bet, antra vertus, kaip ir ponui Čemberlenui jai nesinorėjo tikėti, kad Haris gali būti teisus.

Ema rašydavo Hariui du, kartais ir tris kartus per savaitę, nors įtemptai dirbo rengdamasi stojamiesiems egzaminams į Oksfordą.

Kai Haris grįžo į Bristolį Kalėdų atostogų, jiedu kaip įmanydami ilgiau stengėsi būti kartu, nors Haris labai saugojosi nepasipainioti ponui Baringtonui.

Ema atsisakė kartu su šeima vykti atostogauti į Toskaną; ji neslėpė nuo tėvo, kad jai mieliau likti su Hariu.

Artėjant stojamajam egzaminui, Senųjų spaudinių skyriuje Emos praleistas valandų skaičius būtų padaręs įspūdį net Dikinsui, o Haris nutarė, kad Ema ketina apstulbinti egzaminuotojus, kaip prieš metus apstulbino atsiskyrėlis jo bičiulis. Kai tokiomis nuojautomis jis pasidalijo su Ema, ji jam priminė, jog Oksforde vienai studentei merginai tenka dvidešimt studentų vaikinų.

— Visada galima stoti į Kembridžą, — kvailai pasiūlė Džailzas.

— Kur situacija dar labiau atsiduoda pelėsiais, — atsakė Ema. — Jie vis dar nesuteikia mokslo laipsnių moterims.

Ema labiausiai baiminosi ne dėl to, kad negaus vietos Oksforde, bet kad atsiradus galimybei studijuoti bus paskelbtas karas ir Haris išvyks į frontą už amžinosios Anglijos sienų. Visą gyvenimą jai buvo primenamas Didysis karas — kasdien akyse šmėžuodavo daugybė moterų, tebevilkinčių juodai ir tebegedinčių iš fronto taip ir negrįžusių vyrų, mylimųjų, brolių ir sūnų; dabar jau niekas to karo nebevadino karu, kuris padarė galą visiems kitiems karams.

Ji meldė Harį, jei būtų paskelbtas karas, neiti kariauti savanoriu, bent jau palaukti, kol jaunuoliai bus pašaukti. Bet kai Hitleris įžygiavo į Čekoslovakiją ir aneksavo Sudetus, Haris tvirtai žinojo, kad karas su Vokietija neišvengiamas ir kad užsivilks uniformą jau kitą dieną, kai tik jis bus paskelbtas.

Kai baigiantis pirmiems mokslo metams Haris pakvietė Emą į gegužinį pokylį, ji nutarė nebekalbėti apie karo grėsmę. Ema nutarė ir dar kai ką.

Pokylio rytą Ema atvyko į Oksfordą ir apsistojo „Randolph“ viešbutyje. Haris visą dieną ją vedžiojo po Somervilio koledžą, Eš-

molo muziejų ir Bodlio biblioteką; neabejojo, kad po kelių mėnesių jo mylimoji pradės studijas ir mokysis su juo.

Ema grįžo į viešbutį ir dar turėjo gražaus laiko pasiruošti pokyliui. Haris buvo pažadėjęs jos atvažiuoti aštuntą.

Jis įžengė pro viešbučio duris keliomis minutėmis anksčiau nei sutartą valandą. Vilkėjo madingu tamsiai mėlynu vakariniu švarku, kurį jam padovanojo mama devynioliktojo gimtadienio proga. Haris paskambino į Emos numerį iš registratūros, kad jau atėjo ir jos palauks viešbučio fojė.

— Tuoj nusileisiu, — pažadėjo Ema.

Slinko minutės, Haris žingsniavo po fojė svarstydamas, ką ji turėjo galvoje sakydama „tuoj“. Bet Džailzas jau daugybę kartų jam buvo minėjęs, kad pasakymų laikui apibrėžti Ema išmoko iš mamos.

Ir tada jis išvydo ją laiptų viršuje. Haris stovėjo kaip įkirstas, kol Ema iš lėto leidosi laiptais; turkio spalvos šilko suknelė be petnešėlių išryškino grakščią jos figūrą. Visi jauni vyrukai fojė būtų mielai pasikeitę su Hariu vietomis.

— Ohoo, — tepratarė Haris, kai ji nulipo. — Kam bereikia Vivjenos Li? Beje, man labai patinka tavo bateliai.

Ema pajuto, kad pirmoji plano dalis įgyvendinta puikiai.

Jiedu išėjo iš viešbučio ir susikibę už parankių nuėjo Redklifo aikštės link. Jiems įėjus pro Hario koledžo vartus už Bodlio bibliotekos pastato ėmė leistis saulė. Niekas, tą vakarą atėjęs į Breisnousą, negalvojo, kad po kelių savaičių Britanija stos į karą, kad daugiau nei pusė šią naktį prašokusių jaunuolių niekada nebaigs universiteto.

Tačiau tokios mintys buvo be galo tolimos linksmoms jaunoms poroms, šokusioms pagal Koulo Porterio ir Džeromo Kerno muziką. Kol keli šimtai studentų ir jų svečių tuštino šampano butelių dėžes ir naikino kalnus rūkytos lašišos, Haris neišleido Emos iš akių, baimindamasis, kad koks nors netašytas tipas nemėgintų jos pavogti.

Džailzas išgėrė kiek per daug šampano ir suvalgė gerokai per daug austrių; visą vakarą jis šokdino vis naujas merginas.

Antrą valandą ryto Bilio Kotono šokių muzikos ansamblis sugrojo paskutinį valsą. Supdamiesi orkestro ritmu Haris ir Ema prigludo vienas prie kito.

Kai dirigentas pagaliau pakėlė batutą ketindamas sugroti nacionalinį himną, Ema negalėjo nepastebėti, kaip visi vaikinai — blaivesni ir girtesni — atsistojo ir pasitempė giedodami „Dieve, saugok karalių".

Haris ir Ema neskubėdami grįžo į „Randolph" viešbutį plepėdami apie nereikšmingus dalykus, nenorėdami, kad vakaras baigtųsi.

— Na, gerai nors tiek, kad po dviejų savaičių grįši laikyti stojamojo egzamino, — pasakė Haris, kai jiedu užlipo viešbučio laiptais. — Man neteks ilgai laukti, kol vėl tave pamatysiu.

— Teisybė, — sutiko Ema, — tik nebus laiko pramogoms, kol nebaigsiu paskutinio darbo. Bet kai viskas bus padaryta, galėsim kartu praleisti likusį savaitgalį.

Haris jau norėjo ją pabučiuoti ir palinkėti geros nakties, kai ji sušnabždėjo:

— Gal norėtum užeiti į mano kambarį? Turiu tau dovaną. Nenoriu, kad pamanytum, jog užmiršau tavo gimtadienį.

Haris atrodė nustebęs, beje, kaip ir durininkas, žiūrėdamas į susikibusią už rankų jauną porą, lipančią laiptais. Kai jiedu priėjo Emos kambarį, ji nervingai grabaliojo raktą, kol galiausiai atidarė duris.

— Aš tik minutėlei, — pratarė ji ir dingo vonios kambaryje.

Haris atsisėdo ant vienintelės kambaryje kėdės ir pamėgino sugalvoti, ko labiausiai norėtų gimtadienio proga. Prasivėrus vonios kambario durims, Ema stovėjo prieblandoje. Vietoj elegantiškos suknelės be petnešėlių ji buvo apsivyniojusi viešbučio rankšluosčiu.

Emai lėtai artėjant, Haris girdėjo, kaip daužosi jo širdis.

— Mielasis, man atrodo, tu per daug apsirengęs, — pratarė Ema nuvilkdama jam švarką ir numesdama ant grindų.

Paskui ji atrišo varlytę, atsagstė marškinius; viskas krito šalia švarko. Ten pat nukeliavo abu batai ir kojinės, o tada ji neskubėdama nutraukė jam kelnes. Ema jau rengėsi pašalinti paskutinę kliūtį, bet Haris paėmė ją ant rankų ir nunešė per miegamąjį.

Kai jis negrabiai klestelėjo Emą ant lovos, rankšluostis nukrito ant grindų. Grįžusi iš Romos Ema dažnai įsivaizduodavo šią akimirką ir manė, kad pirmą kartą mėgindama pasimylėti jausis nejaukiai ir nepatogiai. Bet Haris buvo švelnus ir dėmesingas, nors aiškiai nervinosi ne mažiau už ją. Jiems pasimylėjus, Ema gulėjo Hario glėbyje ir nenorėjo užmigti.

— Ar tau patiko gimtadienio dovana? — paklausė.

— Taip, patiko, — atsakė Haris. — Bet, tikiuosi, nereikės laukti visų metų, kol galėsiu išvynioti ir kitą tokią pačią. Prisiminiau, kad ir aš turiu tau dovaną.

— Bet mano gimtadienis ne šiandien.

— Tai — ne gimtadienio dovana.

Haris šoko iš lovos, pakėlė nuo grindų kelnes ir ėmė raustis kišenėse, kol rado mažą odinę dėžutę. Jis grįžo prie lovos, priklaupė ant vieno kelio ir pratarė:

— Ema, mieloji, ar tekėsi už manęs?

— Taip klūpodamas labai kvailai atrodai, — suraukusi kaktą pasakė Ema. — Grįžk į lovą, kol mirtinai nesušalai.

— Negrįšiu, kol neatsakysi į mano klausimą.

— Hari, nekvailiok. Nusprendžiau, kad mes susituoksime jau tądien, kai atvykai į dvarą švęsti dvyliktojo Džailzo gimtadienio.

Maudamas Emai žiedą ant didžiojo kairės rankos piršto Haris prapliupo juoktis.

— Atsiprašau, kad deimantas toks mažytis, — pasakė.

— Jis didžiulis, aukščiausios klasės, — pasakė Ema, kai Haris grįžo į lovą. — Kadangi, kaip matau, viską puikiai suorganizavai, — erzino ji Harį, — kokią datą išrinkai mūsų jungtuvėms?

— Šeštadienį, liepos dvidešimt devintą, trečią valandą.

— Kodėl tada?

— Tai paskutinė semestro diena, o kai išeisiu, negalėsime pasinaudoti universiteto bažnyčia.

Ema atsisėdo, čiupo nuo naktinio stalelio bloknotą su pieštuku ir suskato rašyti.

— Ką čia darai? — paklausė Haris.

— Mėginu sudaryti svečių sąrašą. Jei turime tik septynias savaites...

— Šitai gali ir palaukti, — tarė Haris vėl ją apkabindamas. — Jaučiu, kad artėja dar vienas gimtadienis.

— Ji per jauna galvoti apie vestuves, — pasakė Emos tėvas, tarsi jos nė nebūtų kambaryje.

— Jai tiek pat metų, kiek buvo man, kai pasipiršai, — priminė Elžbieta.

— Bet tu neketinai laikyti svarbiausio savo gyvenime egzamino likus dviem savaitėms iki vestuvių.

— Todėl ir prisiėmiau visą atsakomybę, — kalbėjo Elžbieta. — Emai nereikės niekuo rūpintis, kol neišlaikys egzaminų.

— Tikrai būtų daug geriau keliems mėnesiams atidėti vestuves. Beje, o kam taip skubėti?

— Kokia gera mintis, tėti, — pirmą kartą prabilo Ema. — Gal galėtume paprašyti pono Hitlerio, kad jis keliems mėnesiams atidėtų karą, nes tavo dukra nori ištekėti.

— O ką apie visa tai mano ponia Klifton? — nepaisydamas dukters pastabos, paklausė Emos tėvas.

— O kaip ji galėtų nesidžiaugti tokiomis naujienomis? — į klausimą klausimu atsakė Elžbieta.

Jis nieko neatsakė.

Po dešimties dienų *The Times* buvo išspausdintas skelbimas apie būsimas Emos Greisės Barington ir Haroldo Arturo Kliftono vestuves. Kitą sekmadienį Švč. Marijos bažnyčioje kunigas Staileris iš sakyklos paskelbė pirmuosius užsakus, o dar per savaitę buvo išsiųsta daugiau nei trys šimtai kvietimų. Niekas nenustebo, kai Haris paprašė Džailzo būti vyriausiuoju pabroliu; kiti numatyti pabroliai — kapitonas Tarantas ir Dikinsas.

Tačiau Harį pribloškė Senojo Džeko laiškas, kuriame jis rašė atsisakąs malonaus kvietimo, nes, atitinkamai susiklosčius aplinkybėms, negali išeiti iš darbo. Haris jam atrašydamas meldė gerai viską apgalvoti ir bent jau pasistengti dalyvauti vestuvėse, jeigu numano, kad negalės būti pabroliu. Sulaukęs Senojo Džeko atsakymo Haris dar labiau sutriko: „Nujaučiu, kad dalyvaudamas sukelčiau sumaištį.“

— Apie ką jis kalba? — nesuprato Haris. — Juk tikrai žino, kad mums būtų didžiulė garbė, jeigu jis atvažiuotų.

— Jis kone toks pat negeras kaip mano tėvas, — atsakė Ema. — Atsisako vesti mane prie altoriaus ir sako, kad net gerai nežino, ar apskritai dalyvaus vestuvėse.

— Bet tu man sakei, kad jis pažadėjo ateityje būti prielankesnis.

— Taip, tačiau viskas pasikeitė tą akimirką, kai tėvas išgirdo apie mūsų sužadėtuves.

— Negaliu apsimetinėti ir sakyti, kad išgirdusi šią naujieną mano mama irgi labai apsidžiaugė, — prisipažino Haris.

Ema nesimatė su Hariu, kol neatvyko į Oksfordą laikyti egzaminų, o ir atvykusi susitiko tik tada, kai baigė paskutinį rašto darbą. Išėjusi iš egzaminų salės ji pamatė sužadėtinį sėdintį ant viršutinio laiptelio ir laukiantį; vienoje rankoje jis laikė šampano butelį, o kitoje — dvi taures.

— Na, kaip manai, ar gerai pasisekė? — paklausė Haris pildamas šampaną.

— Nežinau, — atsiduso Ema, iš egzaminų salės plūstant tuzinams merginų. — Nesupratau, kam ryžausi, kol nepamačiau viso to būrio.

— Na, gerai nors tiek, kad turėsi kaip prasiblaškyti laukdama rezultatų.

— Liko tik trys savaitės, — priminė jam Ema. — Laiko daugiau nei pakankamai, kad spėtum persigalvoti.

— Jei nelaimėsi stipendijos, gali būti, kad persigalvosiu. Juk negaliu sau leisti rodytis viešumoje su studente, kuriai nepaskyrė stipendijos.

— O jei aš vis dėlto laimėsiu stipendiją, gali būti, kad irgi persigalvosiu ir susirasiu kitą stipendininką.

— Dikinsas vis dar laisvas, — pasakė Haris, sklidinai pripylęs Emos taurę.

— Tada jau bus per vėlu.

— Kodėl?

— Todėl, kad rezultatus turi paskelbti mūsų vestuvių rytą.

Beveik visą savaitgalį Ema ir Haris praleido mažame viešbučio kambarėlyje; kai nesimylėdavo, jie be perstojo tarėsi dėl vestuvių šventės. Sekmadienio vakarą Ema padarė vieną išvadą.

— Mano mama — nepakartojama, — pasakė ji, — nors apie tėvą to nepasakyčiau.

— Kaip manai, gal jis dalyvaus vestuvėse?

— O, taip. Mama įkalbėjo dalyvauti, bet jis ir toliau atsisako vesti mane prie altoriaus. Kokios naujausios žinios iš Senojo Džeko padangės?

— Į paskutinį mano laišką jis net neatsakė, — pasiguodė Haris.

47

— Ar priaugai svorio, mieloji? — paklausė Emos motina, dukters vestuvinės suknelės nugaroje mėgindama užsegti paskutinį kabliuką.

— Nemanau, — atsakė Ema, kritiškai save nužvelgdama didžiuliame veidrodyje.

— Stulbinamai gražu, — toks buvo Elžbietos verdiktas, kai ji pasitraukė tolėliau, norėdama pasigrožėti nuotakos drabužiu.

Jiedvi kelis kartus vyko į Londoną pas madam Renė, nedidelio madingo salonėlio savininkę Meiferyje, globojamą karalienių Marijos ir Elžbietos, matuotis suknelės. Madam Renė asmeniškai dalyvavo visuose primatavimuose; suknelės apykaklaitę ir sijono kraštą puošiantys siuvinėti Viktorijos laikų nėriniai, dvelkiantys senove, gana natūraliai derėjo prie šilkinio korsažo ir tais metais itin madingo ampyro stiliaus platėjančio sijono — naujo silueto. Madam Renė jas patikino, kad mažutė pieno spalvos lašo formos skrybėlaitė kitais metais bus ypač mėgstamas madingų moterų aksesuaras. Emos tėvas vienintelę pastabą pasakė tik pamatęs sąskaitą.

Elžbieta Barington pažvelgė į laikrodį. Be devyniolikos trečia.

— Nėra ko skubėti, — tarė ji Emai, kai į duris kažkas pabeldė.

Ji gerai prisiminė ant durų rankenos pakabinusi lentelę su užrašu „Netrukdyti“ ir pasakiusi vairuotojui anksčiau trečios jų nelaukti. Per vakarykštę repeticiją kelionė nuo viešbučio iki bažnyčios truko septynias minutes. Elžbieta norėjo, kad Ema madingai pavėluotų.

— Leisk jiems kelias minutes palaukti, bet ne tiek, kad imtų nerimauti.

Kažkas pabeldė dar kartą.

— Atidarysiu, — eidama prie durų pasakė Elžbieta.

Jaunas durininkas, pasipuošęs dailia raudona uniforma, padavė jai telegramą — tądien jau vienuoliktą. Elžbieta rengėsi uždaryti duris, kai jis pasakė:

— Ponia, manęs prašė jus informuoti, kad ši telegrama svarbi.

Pirma nustebusiai Elžbietai šovusi mintis — kas galėtų paskutinę minutę pranešti nedalyvausiąs vestuvėse? Ji vylėsi, jog telegramoje nebus pranešama, kad pokylio metu prie svarbiausio stalelio svečiai bus susodinti kitaip nei numatyta. Ji atplėšė telegramą ir perskaitė.

— Kas atsiuntė? — paklausė Ema, dar coliu pakreipdama skrybėlaitę ir svarstydama, ar taip neatrodys kiek nepadoriai.

Elžbieta padavė jai telegramą. Ją perskaičiusi Ema apsipylė ašaromis.

— Daugybė sveikinimų, mieloji, — kalbėjo motina, imdama iš rankinės nosinaitę ir šluostydama dukters ašaras. — Apkabinčiau tave, bet nenoriu suglamžyti suknelės.

Kai Elžbieta nusprendė, kad Ema jau pasirengusi, dar akimirką pastovėjo prie veidrodžio tikrindamasi, kaip guli jos pačios drabužis. Madam Renė buvo pareiškusi: „Svarbią dukters gyvenimo dieną jums negalima jos užgožti, bet ir negalite likti nepastebėta.“ Elžbietai ypač patiko Normano Hartnelo sukurta skrybėlaitė, nors jaunimas jos ir nepavadintų madinga.

— Metas važiuoti, — pranešė ji, dar kartą pažvelgusi į laikrodį.

Ema nusišypsojo, akimis permesdama kelioninius drabužius, kuriais persivilks pasibaigus vestuvių pokyliui, kai jiedu su Hariu vyks į Škotiją medaus mėnesio. Lordas Harvis jiems pasiūlė dvi savaites pagyventi Malgelrio pilyje ir pažadėjo, jog tuo metu nė vienas

šeimos narys nebus prileistas prie pilies arčiau nei per dešimt mylių, o be to, dar svarbiau, kiekvieną vakarą Haris galės prašyti trijų lėkščių škotiškos sriubos ir būti ramus, kad nereikės valgyti kurapkų.

Ema išėjo paskui mamą iš viešbučio kambario ir nužingsniavo koridoriumi. Pasiekusi laiptus pajuto, kaip pakirto kojas. Jai nusileidus laiptais, kiti svečiai pasitraukė, kad niekas nesutrukdytų nuolankiai išeiti.

Durininkas prilaikė viešbučio duris, sero Valterio vairuotojas stovėjo prie galinių rolso durų, kad nuotaka galėtų atsisėsti šalia senelio. Kai Ema atsisėdo kruopščiai taisydamasi suknelę, seras Valteris įsistatė į dešinę akį monoklį ir pareiškė:

— Gražiai atrodai, jaunoji panele. Haris išties bus pats laimingiausias žmogus.

— Ačiū, seneli, — pasakė ji, bučiuodama senelį į skruostą.

Pažvelgusi pro galinį langą pamatė į kitą rolsroisą lipančią mamą; po minutėlės abu automobiliai įsiliejo į bendrą transporto vilkstinę ir pradėjo iškilmingą kelionę Švč. Marijos bažnyčios link.

— Ar tėtis bažnyčioje? — slėpdama nerimą paklausė Ema.

— Atvyko vienas iš pirmųjų, — atsakė senelis. — Manau, dabar jis gailisi perleidęs man privilegiją nuvesti tave prie altoriaus.

— O Haris?

— Dar niekada nesu matęs jo tokio susijaudinusio. Bet Džailzas, rodos, gerai tvarkosi, kaip jam ir pridera. Žinau, jis visą mėnesį rengė vyriausiojo pabrolio kalbą.

— Mums pasisekė, kad geriausias mudviejų bičiulis — tas pats žmogus, — pasakė Ema. — Žinai, seneli, kartą skaičiau, kad vestuvių rytą kiekviena nuotaka ima abejoti.

— Natūralu, mieloji.

— Bet aš dėl Hario niekada neabejojau, — kalbėjo Ema, kai automobilis sustojo prie universiteto bažnyčios. — Žinau, kad kartu nugyvensime visą amžių.

Ji palaukė, kol iš automobilio išlips senelis, tada suėmė suknelės klostes ir taip pat žengė šalia jo ant šaligatvio.

Pribėgusi mama paskutinį kartą nužvelgė Emos suknelę, prieš leisdama jai žengti į bažnyčią. Elžbieta Emai padavė kuklią rausvų rožių puokštelę, o dvi pamergės – jaunesnioji Emos sesuo Violeta ir klasės draugė Džesika – suėmė suknelės šleifą.

– Dabar – tavo eilė, Violeta, – pasakė mama, pasilenkusi lygindama jai suknelę.

– Viliuosi, kad ne, – atsakė Violeta pakankamai garsiai, kad išgirstų mama.

Elžbieta pasitraukė ir linktelėjo. Du zakristijonai pravėrė sunkias duris – vargonininkas gavo ženklą pradėti Mendelsono „Vestuvių maršą", o susirinkusieji – atsistoti ir pasveikinti nuotaką.

Įžengusi į bažnyčią Ema nustebo pamačiusi, kiek daug žmonių atvyko į Oksfordą pasidžiaugti jos laime. Ji lėtai žingsniavo tarp suolų įsikibusi seneliui į parankę; artinantis prie altoriaus besišypsantys žmonės gręžėsi į ją pasižiūrėti.

Dešinėje pusėje ji pamatė poną Frobišerį, stovintį šalia pono Holkombo. Gana drąsia skrybėlaite pasipuošusi panelė Tilė atvyko net iš Kornvalio, o daktaras Pagetas kuo šilčiausiai jai nusišypsojo. Tačiau jos pačios veidas nušvito daugiau nei šypsena, kai išvydo panarinusį galvą kapitoną Tarantą, vilkintį prastai gulintį dieninį fraką. Haris taip apsidžiaugs, kad vis dėlto jis apsisprendė atvykti. Pirmoje eilėje sėdėjo ponia Klifton, kuri akivaizdžiai sugaišo nemažai laiko, kol rinkosi drabužius, nes atrodė išties madingai. Emos lūpomis perbėgo šypsena, bet ji nustebo ir nusivylė, kad būsima anyta jai praeinant nepakėlė akių.

Ir tada ji pamatė Harį, stovintį prie altoriaus per kelis žingsnius nuo jos brolio ir laukiantį nuotakos. Ema žengė tarpueiliu įsikibusi seneliui į parankę, o kitas senelis stovėjo tiesus kaip styga pirmoje

eilėje, šalia jos tėvo, jos manymu, nusiteikusio kiek melancholiškai. Gal jis tikrai gailėjosi sprendimo nevesti jos prie altoriaus.

Kai Ema užlipo keturis laiptelius ir atsistojo šalia būsimo vyro, seras Valteris pasitraukė į šalį. Ema pasilenkė ir sušnabždėjo:

— Aš vos nepersigalvojau. — Haris stengėsi per daug neišsišiepti laukdamas kulminacijos. — Kad ir kaip būtų, šio universiteto stipendininkai negali vesti prastesnių už save.

— Aš taip tavimi didžiuojuosi, mieloji, — atsakė jis. — Nuoširdžiai sveikinu.

Džailzas nusilenkė reikšdamas nuoširdžią pagarbą; susirinkusieji ėmė pakuždomis šią žinią skleisti iš eilės į eilę.

Nutilo muzika, koledžo kapelionas iškėlė rankas ir pratarė:

— *Mielieji, susirinkome Dievo ir visų tikinčiųjų akivaizdoje, kad šventais moterystės saitais sujungtume šį vyrą ir šią moterį...*

Staiga Ema ėmė nervintis. Ji buvo atmintinai išmokusi visus atsakymus, bet dabar nė vieno iš jų neprisiminė.

— *Pirmiausia tai buvo įteisinta tam, kad gimtų vaikai...*

Ema stengėsi susikaupti ir klausytis kapeliono žodžių, bet negalėjo sulaukti, kol galės pasprukti ir liks viena su Hariu. Gal jiems reikėjo jau vakar vakare iškeliauti į Škotiją ir slapta susituokti Gretnagrino bažnyčioje; ji sakė Hariui, jog ten tuoktis būtų daug patogiau, jei jie ketina pagyventi Malgelrio pilyje.

— *Dabar šie abu žmonės žengs į šventą sąjungą. Jei kas nors žino kokią nors priežastį, dėl kurios jie negalėtų teisėtai būti kartu, tepasako dabar arba nutyla amžiams...*

Kapelionas nutilo ir diplomatiškai paliko laiko, prieš ištardamas *Skelbiu jus...*, bet tada aiškiai pasigirdo balsas:

— Aš prieštarauju!

Ema ir Haris atsigręžė norėdami pamatyti, kas ištarė šiuos nelemtus du žodžius.

Kapelionas žvelgė negalėdamas patikėti, akimirką pamanęs,

kad jam pasigirdo, bet visi susirinkusieji ėmė gręžiotis norėdami išsiaiškinti, kas taip netikėtai įsiterpė į ceremoniją. Kapelionui dar niekada nebuvo tekę patirti tokio įvykių posūkio, ir jis beviltiškai stengėsi prisiminti, kaip derėtų elgtis štai taip susiklosčius aplinkybėms.

Ema įsikniaubė Hariui į petį, o Haris dairėsi po bažnyčią, žiūrėdamas į besikalbančius svečius, stengdamasis išsiaiškinti, kas yra šios siaubingos situacijos kaltininkas. Jis manė, jog tai turėtų būti Emos tėvas, bet pažvelgęs į pirmą eilę pamatė, kad išbalęs kaip drobė Hugas Baringtonas irgi stengiasi išsiaiškinti, kas nutraukė ceremoniją.

Kunigui Staileriui teko pakelti balsą, kad būtų išgirstas, vis labiau kylant triukšmui.

— Gal galėtų šioms vedyboms paprieštaravęs žmogus prisistatyti.

Tarpueilin žengė aukštas, tiesus vyras. Visų žvilgsniai smigo į kapitoną Džeką Tarantą, kai jis žengė altoriaus link ir sustojo priešais kapelioną. Ema įsikibo į Harį baimindamasi, kad kas nors jo nuo jos neatplėštų.

— Ar turėčiau suprasti, pone, — kalbėjo kapelionas, — kad, jūsų manymu, ši santuoka negali būti įteisinta?

— Teisybė, pone, — tyliai atsakė Senasis Džekas.

— Tada turiu paprašyti jus, nuotaką, jaunikį ir artimiausius jų šeimos narius eiti su manimi į zakristiją. — Pakeldamas balsą kunigas pridūrė: — Visi susirinkusieji turėtų likti savo vietose, kol apsvarstysiu išsakytą prieštaravimą ir pranešiu savo sprendimą.

Visus pakviestuosius kapelionas nusivedė į zakristiją, paskui juos nusekė Haris ir Ema. Nė vienas iš jų nepratarė nė žodžio, nors susirinkusieji ir toliau dabar jau garsiai šnabždėjosi.

Kai mažutėje zakristijoje susikimšo abi šeimos, kunigas Staileris uždarė duris.

— Kapitone Tarantai, — kreipėsi jis, — turiu jums pasakyti, kad tik man vienam teisėtai pavesta nuspręsti, ar santuokos ceremoniją galima tęsti. Savaime suprantama, negalėsiu priimti jokio sprendimo, kol neišgirsiu jūsų nepritarimo priežasčių.

Prikimštame kambarėlyje buvo ramus tik vienas žmogus — Senasis Džekas.

— Dėkoju, kapelione, — tarė jis. — Pirmiausia turiu jūsų visų, ypač Emos ir Hario, atsiprašyti už įsikišimą. Kelias pastarąsias savaites grūmiausi su savo sąžine, kol galiausiai taip nemaloniai apsisprendžiau. Galėjau pasirinkti paprasčiausią išeitį ir surasti kokią nors priežastį nedalyvauti šiandienos ceremonijoje. Tylėjau iki dabar vildamasis, kad galiausiai nebereikės jokio prieštaravimo. Bet, deja, viskas susiklostė kitaip, nes bėgant metams Hario ir Emos meilė vienas kitam vis stiprėjo, o ne blėso, todėl tylėti ir toliau man tapo nebeįmanoma.

Visus taip prikaustė Senojo Džeko žodžiai, kad tik Elžbieta Barington pastebėjo, kaip jos vyras tyliai smuko pro galines zakristijos duris.

— Ačiū, kapitone Tarantai, — padėkojo kunigas Staileris. — Kadangi priimu jūsų pastabas kaip geranoriškas, turiu žinoti, kuo konkrečiai kaltinate šiuos du jaunus žmones.

— Nekaltinu nei Hario, nei Emos; juos abu labai myliu ir jais žaviuosi; manau, kad jie nieko nežino, kaip ir visi kiti. Ne, aš kaltinu Hugą Baringtoną, kuris daugelį metų žinojo, jog galbūt yra šių abiejų nelaimingų vaikų tėvas.

Visi zakristijoje aiktelėjo, mėgindami suvokti kapitono pareiškimo baisumą. Kapelionas nieko negalėjo pasakyti, kol galiausiai susikaupė ir paklausė:

— Ar čia yra kas nors, kas galėtų patvirtinti arba paneigti kapitono Taranto teiginį?

— To negali būti, — vis dar įsikibusi į Harį pasakė Ema. — Čia kokia nors klaida. Juk mano tėvas tikrai negali...

Tą akimirką visi suprato, kad nuotakos tėvo zakristijoje nebėra. Kapelionas kreipėsi į tyliai kūkčiojančią ponią Klifton.

— Negaliu paneigti kapitono Taranto nuogąstavimų, — pramikčiojo ji ir tęsė toliau ne iš karto. — Prisipažįstu, jog kartą patyriau nuotykį su ponu Baringtonu. — Ji vėl patylėjo. — Bet tik kartelį; deja, tai nutiko likus dviem savaitėms iki mano vestuvių su savo vyru, — ji iš lėto pakėlė galvą, — todėl tikrai nežinau, kas yra Hario tėvas.

— Turiu jums visiems pasakyti, — įsiterpė Senasis Džekas, — kad Hugas Baringtonas ne vieną kartą grasino poniai Klifton reikalaudamas, kad ji niekada niekam neatskleistų šios baisios paslapties.

— Ponia Klifton, gal man būtų leista jūsų paklausti? — švelniai į ją kreipėsi seras Valteris.

Meisė linktelėjo, nors tebebuvo panarinusi galvą.

— Ar velionį jūsų vyrą kamavo daltonizmas?

— Nežinau tokio dalyko, — atsakė ji pakankamai garsiai, kad visi girdėtų.

Seras Valteris atsigręžė į Harį.

— Kiek žinau, tu daltonikas, mano berniuk?

— Taip, sere, — nedvejodamas atsakė Haris. — Kodėl šitai svarbu?

— Todėl kad aš irgi daltonikas, — atsakė seras Valteris. — Kaip mano sūnus ir anūkas. Šis paveldimas bruožas kamuoja jau kelias mūsų giminės kartas.

Haris apkabino Emą.

— Prisiekiu, mieloji, nieko apie tai nežinojau.

— Aišku, kad nežinojai, — pirmą kartą prabilo Elžbieta Barington. — Vienintelis apie tai žinojęs žmogus buvo mano vyras, bet jam nepakako drąsos atvirai prisipažinti. Jeigu jis būtų prisipažinęs, nie-

kada nebūtų nutikę štai taip. Tėve, — kreipėsi ji atsisukusi į lordą Harvį, — gal galiu tavęs paprašyti, kad paaiškintum svečiams, kodėl ceremonija nebus pratęsta.

Lordas Harvis linktelėjo.

— Viską sutvarkysiu, merguželė, — atsakė jis švelniai paliesdamas jai ranką. — Bet ką tu dabar darysi?

— Išsigabensiu savo dukrą kuo toliau nuo šios vietos.

— Nenoriu vykti kuo toliau, — atsakė Ema, — nebent vykčiau su Hariu.

— Deja, tavo tėvas mums nepaliko jokio kito pasirinkimo, — atsakė Elžbieta, atsargiai imdama ją už rankos.

Tačiau Ema ir toliau laikėsi Hario, kol šis sušnabždėjo:

— Labai gaila, bet tavo mama teisi, mieloji. Vis dėlto tavo tėvui niekada nepavyks manęs priversti liautis tave mylėjus; jei ir prireiktų viso gyvenimo, vis tiek įrodysiu, kad jis — ne mano tėvas.

— Gal norėtumėte išeiti pro galines duris, ponia Barington? — pasiūlė kapelionas.

Ema nenorom paleido Harį ir leidosi motinos išvedama.

Kapelionas išvedė jas iš zakristijos, palydėjo siauru koridoriumi iki durų ir nustebo radęs šias neužrakintas.

— Dievas su jumis, mano vaikai, — ištarė prieš jas išleisdamas.

Elžbieta nusivedė dukrą šventoriumi prie laukiančio rolsroiso. Ji nekreipė dėmesio į svečius, išėjusius įkvėpti gryno oro ar surūkyti cigaretės ir dabar jau nė nesistengiančius slėpti smalsumo, kai pamatė į limuzino galą kuo paprasčiausiai lipančias dvi moteris.

Elžbieta atidarė pirmojo rolso dureles ir, vairuotojui nespėjus pamatyti, įgrūdo dukrą į galą. Vairuotojas stovėjo prie didžiųjų bažnyčios durų, nesitikėdamas pamatyti nuotakos ir jaunikio anksčiau nei po pusvalandžio, kai gaudžiantys varpai praneš pasauliui apie pono ir ponios Kliftonų santuoką. Vos išgirdęs užsitrenkiančias dureles, vairuotojas užgesino cigaretę, pribėgo prie automobilio ir mikliai atsidūrė prie vairo.

— Vežkite mus į viešbutį, — paprašė Elžbieta.

Nė viena iš jų nieko nesakė, kol nepasijuto saugios viešbučio kambaryje. Ema krito ant lovos raudodama, o Elžbieta glostė jai plaukus kaip tada, kai ji buvo maža mergaitė.

— Ką man daryti? — verkė Ema. — Juk negaliu staiga liautis mylėjusi Harį.

— Neabejoju, kad niekada ir nesiliausi, — atsakė motina, — bet likimas taip sutvarkė, kad negalėsite būti kartu, kol nebus įrodyta, kas yra Hario tėvas.

Ji ir toliau glostė dukters plaukus ir net pamanė, kad gal ji užmigo, bet Ema tyliai pratarė:

— Ką pasakysiu savo vaikeliui, kai jis paklaus, kas jo tėvas?

Haris Kliftonas

1939—1940

48

Po to, kai Ema ir jos mama išėjo iš bažnyčios, geriausiai prisimenu vieną dalyką — visi buvo labai tylūs ir ramūs. Nekilo isterijos priepuolių, niekas nenualpo, net nesigirdėjo pakeltų balsų. Eiliniam svečiui galėjo būti atleista už nesuvokimą, kiek daug gyvenimų buvo nepagydomai sužeista, gal net sugriauta. Kaip britiška — kęsti sukandus dantis; niekas nenori pripažinti, kad vos per valandą asmeninis gyvenimas sudužo į šipulius. Na, aš tikrai turiu pripažinti, kad manasis sudužo.

Stovėjau stingdančioje tyloje, o visi kiti aktoriai vaidino savo vaidmenis. Senasis Džekas atliko, jo supratimu, savo pareigą — nei daugiau, nei mažiau, nors išblyškęs veidas ir giliai susimetusios raukšlės bylojo priešingai. Jis galėjo pasirinkti paprastą išeitį — atsisakyti kvietimo dalyvauti vestuvėse, bet Viktorijos kryžiaus kavalieriai nesitraukia.

Elžbieta Barington buvo nukalta iš tokio metalo, jog, kaip paaiškėjo išbandžius, prilygo bet kuriam vyrui; ji pasirodė esanti tikra Porcija, deja, taip ir neištekėjusi už Bruto.

Žvalgydamasis po zakristiją ir laukdamas, kol grįš kapelionas, labiausiai liūdėjau dėl sero Valterio, vedusio prie altoriaus anūkę ir, užuot atradusio anūką, praradusio sūnų, kuris, kaip kažkada mane buvo įspėjęs Senasis Džekas, „jau ne tos pačios girios paukštis“, kitoks nei tėvas.

Brangioji mano mama bijojo ką ir sakyti, kai mėginau ją apkabinti ir patikinti, kad tebemyliu kaip anksčiau. Ji neabejotinai manė, kad dėl visko, kas tądien nutiko, kalta ji vienintelė.

O Džailzas... Jis pasirodė kaip tikras vyras, kai jo tėvas iššliaužė iš zakristijos, kad pasislėptų už kokio nors glitaus akmens ir kitiems užkrautų atsakomybę už visus savo veiksmus. Neilgai trukus daugeliui susirinkusiųjų paaiškės, kad tai, kas tądien nutiko, Džailzą sukrėtė taip pat, kaip ir Emą.

Galiausiai — lordas Harvis. Jis mums visiems buvo pavyzdys, kaip reikia elgtis ištikus krizei. Kai grįžo kapelionas ir mums išaiškino teisėtų giminystės ryšių subtilybes, susitarėme, kad lordas Harvis kreipsis į visus laukiančius svečius abiejų šeimų vardu.

— Norėčiau, kad Haris stovėtų man iš dešinės, — kalbėjo jis, — nes nė vienam svečiui neturi likti abejonių — jo pečių neslegia jokia kaltė, kaip mus patikino mano dukra Elžbieta. Ponia Klifton, — jis atsigręžė į mano mamą, — tikiuosi, malonėsite atsistoti man iš kairės. Jūsų drąsa ištikus nelaimei mums visiems — ir ypač vienam iš mūsų — buvo puikus pavyzdys. Tikiuosi, kapitonas Tarantas atsistos šalia Hario — tik kvailiai kaltina pranešusįjį blogą žinią. Šalia jo turėtų stovėti Džailzas. Sere Valteri, gal atsistosi šalia ponios Klifton, o visi kiti šeimos nariai atsistos mums už nugaros. Visiems noriu labai aiškiai pasakyti, — tęsė jis, — kad ištikus šiai tragedijai turiu tik vieną tikslą — užtikrinti, kad niekam iš svečių, šiandien susirinkusių bažnyčioje, nekiltų dvejonių dėl mūsų apsisprendimo aiškinantis susiklosčiusią situaciją, kad niekas niekada nesakytų, jog esame susiskaldę.

Daugiau netaręs nė žodžio jis išsivedė giminaičius iš zakristijos.

Kai šurmuliuojantys svečiai išvydo mus grįžtančius į bažnyčią, lordui Harviui nereikėjo prašyti tylos. Mes visi atsistojome numatyta tvarka ant altoriaus laiptelių, tarsi būtume pozavę šeimos nuotraukai, kuri vėliau bus įklijuota į vestuvių albumą.

— Bičiuliai, jei galiu taip drąsiai į jus kreiptis, — prabilo lordas Harvis. — Dviejų šeimų vardu buvau paprašytas pranešti, jog, deja, mano anūkės Emos Barington ir pono Hario Kliftono jungtuvių nebus nei šiandien, nei kokią kitą dieną. — Šie keli paskutiniai žodžiai žymėjo aiškią baigtį, o aš buvau vienintelis žmogus, vis dar įsitvėręs vilties, kad vieną dieną viskas gali išsispręsti kitaip. — Turiu visų atsiprašyti, — tęsė jis, — gal kas nors patyrė kokių nors nepatogumų, bet mes to tikrai nenorėjome. Baigdamas norėčiau padėkoti, kad šiandien susirinkote, ir palinkėti saugios kelionės namo.

Gerai nežinojau, kas bus toliau; keli svečiai pakilo iš savo vietų ir neskubėdami išėjo iš bažnyčios; po kelių akimirkų žmonės kilo jau ne pavieniui, bet plaukė iš bažnyčios srautu, kol galiausiai likome tik mes, stovintieji ant altoriaus laiptelių.

Lordas Harvis padėkojo kapelionui, šiltai paspaudė ranką man ir kartu su žmona tarpueiliu patraukė iš bažnyčios. Tai buvo paskutinis kartas, kai jį mačiau.

Mama atsigręžė į mane ir pamėgino kažką pasakyti, bet emocijos ją įveikė. Į pagalbą atėjo Senasis Džekas — jis švelniai paėmė ją už parankės ir išsivedė; seras Valteris po savo sparnu priglaudė Violetą ir Džesiką. Tokios dienos niekada gyvenime nenorėtų prisiminti nė viena motina ar pamergė.

Bažnyčioje likome tik mudu su Džailzu. Į bažnyčią jis įžengė kaip vyriausiasis mano pabrolys, o dabar svarstė, ar tikrai yra mano brolis. Būna žmonių, kurie ir juodžiausią valandą lieka šalia, kai kiti nueina; tik rinktinė mažuma ir toliau žengia kartu ir tampa dar artimesnė.

Atsisveikinę su kunigu Staileriu, kuriam, rodos, pritrūko žodžių mėginant pasakyti, kaip labai jis apgailestauja, mudu su Džailzu nusivilkome akmenimis grįstu šventoriaus grindiniu, ketindami grįžti į koledžą. Kopdami mediniais laiptais nepratarėme nė žodžio,

įėjome į mano kambarį, kritome į senus odinius krėslus ir panirome į verksmingą tylą.

Sėdėjome patys vieni lėtai temstant. Pasikeitėme padrikomis frazėmis be jokios tvarkos, be jokios prasmės ar logikos. Pasirodžius pirmiesiems ilgiems šešėliams, tamsos pranašams, dažnai atrišantiems liežuvį, Džailzas man pateikė tokį klausimą, apie kurį nebuvau susimąstęs metų metus.

— Ar prisimeni tą pirmą kartą, kai judu su Dikinsu apsilankėte mūsų dvare?

— Kaip galėčiau pamiršti? Šventei dvyliktąjį gimtadienį, ir tavo tėvas nepanoro paspausti man rankos.

— Ar kada susimąstei kodėl?

— Manau, šiandien tą priežastį išsiaiškinome, — atsakiau stengdamasis kalbėti ne per daug šiurkščiai.

— Ne, neišsiaiškinome, — tyliai atsakė Džailzas. — Šiandien išsiaiškinome tik tiek, jog gali būti, kad Ema — tavo sesuo. Dabar suprantu, kodėl mano tėvas tiek metų slėpė savo trumpą romaną su tavo motina — jam daug daugiau nerimo kėlė mintis, jog tu gali išsiaiškinti esąs jo sūnus.

— Nesuprantu, koks skirtumas, — atsakiau į jį spoksodamas.

— Vadinasi, turi prisiminti vienintelį klausimą, kurį tada tau pateikė mano tėvas.

— Jis paklausė, kada mano gimtadienis.

— Teisybė, o kai sužinojo, kad esi keliomis savaitėmis už mane vyresnis, netaręs nė žodžio išėjo iš kambario. Ir vėliau, kai turėjome grįžti į mokyklą, jis neišėjo iš kabineto atsisveikinti, nors švenčiau gimtadienį. Tik šiandien man paaiškėjo visų jo veiksmų priežastis.

— Kaip po tiek metų toks menkas incidentas tau gali atrodyti reikšmingas? — paklausiau.

— Nes tą akimirką mano tėvas suprato, jog galbūt esi jo pirma-

gimis, ir jam mirus galbūt tu, o ne aš paveldėsi šeimos titulą, verslą ir visas jo sukauptas šio pasaulio gėrybes.

— Bet juk tavo tėvas gali palikti visą savo turtą kam tik nori, ir tikrai nebūsiu vienas iš tų, kuriuos jis pasirinks.

— Norėčiau, kad viskas būtų taip paprasta, — kalbėjo Džailzas, — bet, kaip nuolat primena mano senelis, jo tėvui serui Džošua Baringtonui 1877-aisiais karalienė Viktorija suteikė titulą už tarnybą laivybos pramonėje. Jo valia visi jo titulai, dokumentai ir turtai turi atitekti pirmagimiam gyvam likusiam sūnui; ir taip — iš kartos į kartą.

— Tačiau manęs tikrai nedomina tai, kas yra ne mano, — atsakiau mėgindamas jį įtikinti.

— Net neabejoju, — tarė Džailzas, — bet gali būti, jog neturi jokio kito pasirinkimo, nes, atėjus laikui, teismas pareikalaus, kad užimtum savo vietą — taptum Baringtonų šeimos vyriausiuoju.

Džailzas išėjo tik po vidurnakčio ir ketino važiuoti į Glostershyrą. Jis pažadėjo išsiaiškinti, ar Ema nori su manimi susitikti, nes išsiskyrėme net neatsisveikinę; Džailzas sakė grįšiąs į Oksfordą, kai tik ką nors sužinos.

Nemiegojau visą naktį. Galvoje sukosi tiek daug minčių; akimirką — bet tik vieną akimirką — pamaniau, kad nusižudysiu. Tačiau man neprireikė Senojo Džeko priminimo, kad tokią išeitį pasirenka tik bailiai.

Neišėjau iš kambario tris dienas. Neatsiliepiau išgirdęs tyliai beldžiant į duris. Neatsakinėjau į telefono skambučius. Neatplėšinėjau pro durų apačią brukamų laiškų. Gal ir neapdairiai elgiausi nepaisydamas tų, kurių širdys buvo sklidinos gerumo, bet kartais marios užuojautos gali labiau gniuždyti nei vienatvė.

Džailzas grįžo į Oksfordą ketvirtą dieną. Jam nieko nereikėjo sakyti, kad suprasčiau, jog atvežta žinia man nepadės. Paaiškėjo, kad viskas yra daug blogiau, nei tikėjausi. Ema su mama išvyko į Malgelrio pilį, kur turėjome praleisti medaus mėnesį, per dešimt mylių neprileidžiant jokių giminaičių. Ponia Barington davė nurodymus savo advokatams pradėti skyrybų procesą, tačiau jie negalėjo jos vyrui pateikti jokių dokumentų, nes niekas niekur jo nematė po to, kai jis nepastebėtas išspruko iš zakristijos. Lordas Harvis ir Senasis Džekas išėjo iš Baringtono kompanijos tarybos, bet, gerbdami serą Valterį, viešai nepaskelbė tokio poelgio priežasčių; aišku, liežuvautojai vis tiek turėjo progą pasismaginti. Mano mama išėjo iš Edžio naktinio klubo ir pradėjo dirbti padavėja „Grand Hotel" restorane.

— O kaip Ema? — paklausiau. — Ar tu jos klausei...

— Man nepavyko su ja pasikalbėti, — atsakė Džailzas. — Kai atvažiavau, jiedvi jau buvo išvykusios į Škotiją. Bet ant stalelio koridoriuje ji paliko tau laišką, — kai jis man padavė voką su užrašu pažįstama ranka, man ėmė daužytis širdis. — Jei vėliau norėsi ko nors užkąsti vakarienės, būsiu savo kambaryje.

— Ačiū, — atsakiau bet ką.

Sėdėjau krėsle po langu, žvelgiančiu į kiemą, ir nenorėjau atplėšti laiško, nes jis, gerai žinojau, nesuteiks nė krislo vilties. Galiausiai praplėšiau voką ir išėmiau tris lapus, tvarkingai prirašytus Emos ranka. Net ir tada jos žodžius galėjau perskaityti ne iš karto.

Slėnio dvaras,
Glosteršyras

1939 m. liepos 29 d.

Mano mielasis Hari,
dabar vidurnaktis, sėdžiu miegamajame ir rašau vieninteliam žmogui, kurį mylėjau ir mylėsiu.

Baisią neapykantą tėvui, kuriam niekada neatleisiu, staiga pakeitė ramybė, todėl turiu parašyti šiuos žodžius, kol kartūs kaltinimai vėl neužguls širdies supratus, kaip baisiai tasai išdavikas mus nuskriaudė.

Tik gaila, kad mums nebuvo leista išsiskirti kaip įsimylėjėliams, kad tame sausakimšame kambaryje išsiskyrėme kaip nepažįstami žmonės, likimui nutarus niekada mums neleisti vienas kitam ištarti „kol mirtis mus išskirs“, nors nė neabejoju, kad atgulsiu į kapą temylėjusi vieną vyrą.

Manęs niekada netenkins tik prisiminimai apie tave, kol bus nors menkiausia viltis, kad tavo tėvas — Arturas Kliftonas; neabejok, mielasis, šitai niekada nepasikeis.

Mama įsitikinusi, kad praėjus šiek tiek laiko atsiminimai apie tave ims blėsti kaip vakaro saulė ir galiausiai visai pradings, prieš išauštant naujos dienos aušrai. Nejau ji neatsimena, kaip vestuvių dieną man sakė, kad mūsų meilė vienas kitam yra tokia neįtikimai tyra, paprasta ir reta, jog neabejotinai išlaikys laiko išbandymą; mama prisipažino: tokios meilės man gali tik pavydėti, nes pati tokios laimės niekada nebuvo patyrusi.

Bet kol negaliu būti tavo žmona, mielasis, nusprendžiau, jog turim gyventi atskirai, kol nebus įrodyta, kad teisėtai galime susituokti. Joks kitas vyras negali tikėtis užimti tavo vietos; jei prireiks, liksiu netekėjusi ir tikrai niekada prieš nieką neapsimetinėsiu.

Įdomu, ar išauš tokia diena, kai neieškosiu tavęs šalia, kai galėsiu užmigti nešnabždėdama tavo vardo.

Mielai paaukočiau visą likusį gyvenimą, kad tik galėčiau nugyventi dar vienerius tokius metus, kokius nugyvenome drauge; ir joks Dievo ar žmogaus įstatymas negali to pakeisti. Ir dabar meldžiuosi, kad ateitų tokia diena, kai to paties Dievo ir tų pačių žmonių akivaizdoje galėtume susituokti, mielasis; o kolei kas — visada tavo mylinti žmona visaip kaip, bet ne oficialiai,

Ema

49

Kai Haris pagaliau rado jėgų atplėšti laiškus, kuriais buvo nuklotos grindys, vieną rado atsiųstą iš Londono, rašytą Senojo Džeko sekretorės.

Soho aikštė
Londonas

Trečiadienis, 1939 m. rugpjūčio 2 d.

Gerbiamas pone Kliftonai,

gal ir negausite šio laiško, kol negrįšite po medaus mėnesio Škotijoje, bet man įdomu, ar po vestuvių ceremonijos kapitonas Tarantas liko Oksforde. Pirmadienio rytą jis nepasirodė savo darbo vietoje, niekas niekur jo nematė, todėl norėjau paklausti, ar numanote, kur galėčiau jį rasti.

Laukiu iš jūsų žinių.

Nuoširdžiai — Filisė Vatson

Akivaizdu, kad Senasis Džekas pamiršo pranešti panelei Vatson, jog kelias dienas ketina praleisti Bristolyje, pas serą Valterį — norėjo įrodyti, kad, nepaisant nutrauktos vestuvių ceremonijos ir atsistatydinimo iš Baringtono kompanijos, vis tiek liko geriausias tarybos pirmininko draugas. Neatplėštų laiškų krūvoje neradęs antro panelės Vatson laiško Haris pamanė, kad Senasis Džekas grįžo į Soho aikštę ir dabar sėdi prie savo darbo stalo.

Visą rytą Haris atsakinėjo į laiškus, kurių taip ilgai neatplėšė; tokia daugybė gerų žmonių jam reiškė užuojautą — jie jam priminė, kad jis nekaltas dėl ištikusios nelaimės. Staiga Haris nusprendė kur nors ištrūkti — kur nors, kuo toliau nuo Oksfordo. Jis pakėlė telefono ragelį ir operatorei pasakė, jog norėtų paskambinti į Londoną. Po pusvalandžio ši jam atskambino ir informavo, kad numeris nuolat užimtas. Tada jis pamėgino paskambinti į sero Valterio Baringtono kompaniją, bet ragelio niekas nekėlė. Įpykintas nesėkmės, kad negalėjo pasikalbėti nė su vienu iš jų, Haris nutarė pasinaudoti viena iš Senojo Džeko taisyklių — *pakelk užpakalį ir padaryk ką nors gera.*

Jis čiupo lagaminą, kurį buvo susiruošęs kelionei į Škotiją medaus mėnesio, nuėjo prie durininko langelio ir pasakė išvykstąs į Londoną ir iki pirmos semestro dienos negrįšęs.

— Jei Džailzas Baringtonas manęs teirausis, — pridūrė, — prašau pasakyti, jog išvykau dirbti pas Senąjį Džeką.

— Pas Senąjį Džeką, — pakartojo durininkas, rašydamasis vardą ant popieriaus skiautės.

Traukiniu važiuodamas į Padingtoną Haris perskaitė *The Times* publikuojamus naujausius oficialius pranešimus — Užsienio reikalų ministerijos Londone ir Reicho ministerijos Berlyne susirašinėjimą. Jis buvo bepradedąs manyti, kad ponas Čemberlenas — vienintelis žmogus, vis dar besitikintis išsaugoti taiką. *The Times* prognozavo, kad Britanija stos į karą po kelių dienų ir kad ministras pirmininkas

negali tikėtis likti savo poste, jei vokiečiai nepaklus jo ultimatumui ir įžygiuos į Lenkiją.

Perkūnsvaidis* rašė, jog gali būti sudaryta koalicinė vyriausybė, kuriai vadovaus užsienio reikalų ministras lordas Halifaksas (patikimas žmogus), bet ne pirmasis admiraliteto lordas Vinstonas Čerčilis (neprognozuojamas ir ūmus). Nepaisant akivaizdžios laikraščio antipatijos Čerčiliui, Hariui neatrodė, kad šiuo ypatingu istoriniu momentu Britanijai reikia „patikimo žmogaus"; jo manymu, labiau reikėjo nebijančio chuliganiškai elgtis su chuliganu.

Kai Haris išlipo iš traukinio Padingtono stotyje, jį pasitiko iš visų pusių plūstanti žmonių banga skirtingų spalvų uniformomis. Jis jau buvo apsisprendęs, į kokias pajėgas stos, vos tik bus paskelbtas karas. Kai lipo į autobusą, važiuojantį į Pikadilio žiedą, Hariui šovė baisi mintis — jeigu jį nukautų tarnaujantį savo šaliai, išsispręstų visos Baringtonų šeimos problemos... išskyrus vieną.

Autobusui privažiavus Pikadilį, Haris iššoko ir ėmė irtis pro Vest Endo klounus, praėjo teatrą, prašmatnius restoranus, brangius naktinius klubus, kurie, rodėsi, užsispyrėliškai nepaisė karo grėsmių. Soho aikštės pastato duris varstančių pabėgėlių eilė dabar atrodė dar ilgesnė ir labiau nuskurusi nei tada, kai Haris čia lankėsi pirmą kartą. Jam lipant laiptais į trečią aukštą, keli pabėgėliai vėl pasitraukė į šalį manydami, kad jis čia dirba. Haris vylėsi, jog po valandos taip ir atsitiks.

Užlipęs į trečią aukštą nuėjo tiesiai į panelės Vatson kabinetą. Rado ją pildančią dokumentus, išdavinėjančią geležinkelio kuponus, ieškančią būstų ir nevilties apimtiems žmonėms dalijančią kuklias sumas grynųjų. Kai išvydo Harį, jos veidas nušvito.

— Tik pasakykite, kad su jumis atvyko ir kapitonas Tarantas, — tokie buvo pirmi jos ištarti žodžiai.

* Taip pravardžiuojamas *The Times*.

— Ne, neatvyko. Maniau, jis grįžo į Londoną, todėl ir pats atvažiavau. Pamaniau, gal jums reikėtų pagalbos besidarbuojant.

— Jūs labai malonus, Hari, bet dabar būtumėte naudingiausias, jei surastumėte kapitoną Tarantą. Be jo visas namas tiesiog sprogsta per siūles.

— Kiek žinau, jis viešėjo pas serą Valterį Baringtoną jo namuose Glosteršyre, bent jau prieš dvi savaites buvo ten.

— Mes jo nė akyse nematėme nuo tos dienos, kai išvyko į Oksfordą dalyvauti jūsų vestuvėse, — pasakė panelė Vatson, stengdamasi nuraminti du imigrantus, nė žodelio nemokančius angliškai.

— Ar kas nors skambino jam į namus ir patikrino, ar jo ten nėra? — paklausė Haris.

— Jis neturi telefono, — atsakė panelė Vatson, — o pastarąsias dvi savaites aš net į savo namus nebuvau grįžusi, — pridūrė mostelėdama galva į nusidriekusią eilę, kurios nė galo krašto nesimatė.

— Kodėl man ten nenuėjus ir paskui jums visko nepranešus?

— Tikrai galėtumėt? — paklausė panelė Vatson, kai pravirko dvi mažos mergytės. — Neverkite, viskas bus gerai, — klaupdamasi ir apkabindama mergaites tikino ji.

— Kur jis gyvena? — paklausė Haris.

— Lambeto gatvė, Princo Edvardo rezidencija, dvidešimt trečias numeris. Iki Lambeto nuvažiuosite vienuoliktu autobusu, paskui paklausite, kur eiti. Dėkoju, Hari.

Haris apsisuko ir nuėjo prie laiptų. Čia kažkas negerai, pamanė. Senasis Džekas niekada nebūtų apleidęs savo pareigų, prieš tai nepaaiškinęs panelei Vatson tokio sprendimo priežasčių.

— Pamiršau paklausti, — jam pavymui sušuko panelė Vatson, — kaip praleidote medaus mėnesį?

Haris nusprendė, jog nužingsniavo pakankamai toli, kad jos klausimo galėtų neišgirsti.

Nuėjęs iki Pikadilio žiedo įlipo į dviaukštį autobusą, prikimštą kareivių. Autobusas pravažiavo kariškių knibždantį Vaitholą, toliau riedėjo pro Parlamento aikštę, kur būriai žmonių laukė iš Bendruomenių Rūmų galbūt pasigirsiančios bet kokios informacijos nuotrupų. Autobusas tęsė kelionę Lambeto tiltu; privažiavęs Alberto krantinę Haris išlipo.

Laikraščius pardavinėjantis berniukas, šūkaliojantis *Britanija laukia Hitlerio atsako*, patarė Hariui priėjus antrą gatvę sukti į kairę, o tada, priėjus trečią — į dešinę, o paskui pridūrė:

— Maniau, kiekvienas žino, kur Lambeto gatvė.

Haris pasileido bėgti kaip vejamas ir nesustojo, kol nepribėgo daugiabučio namo, kuris buvo taip apšiuręs, jog jam teliko spėlioti, kokio princo Edvardo vardu jis pavadintas. Pastūmė vos ant vyrių besilaikančias duris ir greitai užlėkė laiptais, mikliai laviruodamas tarp šiukšlių, prisikaupusių per dienų dienas.

Užbėgęs į antrą aukštą jis sustojo prie 23-iojo buto ir garsiai pabeldė į duris, tačiau atsakymo nesulaukė. Pabeldė dar kartą, jau garsiau, bet vis tiek — jokio atsako. Haris nulėkė laiptais paieškoti kokio nors šiame name dirbančio žmogaus ir rūsyje rado senį, susmukusį dar senesnėje nei jis pats kėdėje, rūkantį suktinukę ir sklaidantį *Daily Mirror* puslapius.

— Ar šiomis dienomis matėte kapitoną Tarantą? — griežtai paklausė Haris.

— Nemačiau jau porą savaičių, pone.

Išgirdęs Hario akcentą, žmogus pašoko nuo kėdės ir pasitempė.

— Gal turite visraktį, kuriuo būtų galima atrakinti jo buto duris?

— Turiu, pone, bet man juo leidžiama pasinaudoti tik ištikus avarijai, kritiniu atveju.

— Galiu jus patikinti, jog tai ir yra kritinis atvejis, — pasakė Haris, apsigręžė ir vėl pasileido laiptais aukštyn, nė nelaukęs atsakymo.

Vyriškis nusekė įkandin, nors ir ne taip greitai. Pasivijęs Harį jis atrakino duris. Haris sparčiai perėjo visus kambarius, bet Senojo Džeko niekur nerado. Paskutinės durys, prie kurių priėjo, buvo uždarytos. Haris tyliai pabeldė baimindamasis blogiausia. Neišgirdęs atsakymo, atsargiai pravėrė duris, bet pamatė tik tvarkingai paklotą lovą ir daugiau nieko. Tikriausiai jis vis dar pas serą Valterį, — tokia buvo pirma Hariui į galvą šovusi mintis.

Jis padėkojo durininkui, nusileido laiptais, išėjo į gatvę ir mėgino tvarkingiau surikiuoti mintis. Haris susistabdė pro šalį važiuojantį taksi — nenorėjo gaišti laiko važinėdamas autobusais mieste, kuris jo nepažinojo.

— Į Padingtono stotį. Aš skubu.

— Atrodo, šiandien skuba visi, — pajudėjęs pareiškė vairuotojas.

Po dvidešimties minučių Haris stovėjo šeštajame perone, tačiau į *Temple Meads* keliaujantis traukinys turėjo išvykti tik po penkiasdešimties minučių. Belaukdamas suvalgė sumuštinį ir išgėrė puodelį arbatos („Turime tik su sūriu, pone"), o tada paskambino panelei Vatson ir pranešė, kad Senasis Džekas nebuvo grįžęs namo. Gal taip net negali būti, bet jos balsas Hariui pasirodė dar labiau nuvargęs nei tada, kai su ja atsisveikino.

— Važiuoju į Bristolį, — pasakė jis. — Aš jums paskambinsiu, kai tik jį surasiu.

Traukiniui pajudėjus iš sostinės, riedant smogo nugultomis miesto gatvėmis ir neriant į kaimų gaivą, Haris nusprendė neturįs kito pasirinkimo, kaip tik važiuoti tiesiai į sero Valterio kontorą dokuose, net jei ir tektų susidurti su Hugu Baringtonu. Būtinybė rasti Senąjį Džeką nusvėrė bet kokias dvejones.

Traukiniui atvykus į *Temple Meads* stotį, Haris ir pats žinojo, kokiais dviem autobusais reikia važiuoti toliau, ir jam nereikėjo klausti kelio laikraščius pardavinėjančio berniuko, kuris stovėjo prie kampo ir visa gerkle šaukė: *Britanija laukia Hitlerio atsako*. Toji

pati antraštė, tik šįkart tariama Bristolio akcentu. Po trisdešimties minučių Haris buvo prie laivų įmonės vartų.

— Kuo galiu padėti? — paklausė jo nepažinęs budėtojas.

— Esu susitaręs su seru Valteriu, — atsakė Haris manydamas, kad budėtojui daugiau nekils jokių klausimų.

— Aišku, pone. Ar žinote, kaip nueiti į jo kontorą?

— Taip, dėkoju.

Jis iš lėto nužingsniavo link pastato, į kurį dar niekada nebuvo įkėlęs kojos. Ėmė galvoti apie tai, ką reikės daryti, jei prieš patekdamas į sero Valterio kabinetą akis į akį susidurs su Hugu Baringtonu.

Apsidžiaugė pamatęs, kad tarybos pirmininko rolsroisas paliktas įprastoje vietoje; jam dar labiau palengvėjo, kai niekur nepamatė Hugo Baringtono „Bugatti". Haris jau rengėsi žengti į Baringtonų kompanijos būstinę, bet žvilgsnis užkliudė tolumoje stūksantį vagoną. Ar gali taip būti? Jis pasuko į kitą pusę ir nužingsniavo prie *prabangiojo miegamojo vagono*, kaip sakydavo Senasis Džekas, išlenkęs antrą stiklą viskio.

Priėjęs vagoną Haris tyliai pabeldė į langą, tarsi stovėtų prie prašmatnių namų. Durininkas nepasirodė, todėl jis pravėrė duris ir įlipo vidun. Haris perėjo koridoriumi iki pirmos klasės vagono durų ir išvydo jį sėdintį įprastoje vietoje.

Tai buvo pirmas kartas, kai Haris matė Senąjį Džeką pasipuošusį Viktorijos kryžiumi.

Haris atsisėdo priešais bičiulį ir prisiminė save šioje vietoje sėdintį pirmą kartą. Tada jam turėjo būti kokie penkeri, kojomis jis dar nesiekė grindų. Paskui prisiminė dieną, kai pabėgo iš Šv. Bedos mokyklos ir kai galvotasis senasis džentelmenas jį įtikino grįžti, kad spėtų papusryčiauti. Tada Haris prisiminė, kaip Senasis Džekas atėjo į bažnyčią pasiklausyti jo giedamo solo. Tuomet kaip tik pradėjo keistis jo balsas, bet Senasis Džekas nekreipė į šį faktą dėmesio;

visa tai jam atrodė tik menkutė nesėkmė. Dar vėliau atėjo diena, kai Haris sužinojo, jog nelaimėjo stipendijos mokytis Bristolio klasikinėje mokykloje; ir tai buvo didelė nesėkmė. Nepaisydamas šios nesėkmės Senasis Džekas vis tiek jam padovanojo „Ingersoll" laikrodį, kurį jis ir dabar tebenešioja. Tikriausiai už šį laikrodį paklojo visus turėtus pinigus. Paskutiniais mokslo metais toje mokykloje Senasis Džekas atvyko iš Londono pažiūrėti, kaip jis vaidina Romeo, ir tada Haris pirmą kartą jį supažindino su Ema. Ir jis niekada nepamirš apdovanojimų įteikimo dienos, kai Džekas sėdėjo scenoje kartu su senosios jo mokyklos vadovybe ir stebėjo, kaip Hariui įteikiamas apdovanojimas už geras anglų filologijos studijas.

Ir dabar Haris jau niekada nebegalės jam padėkoti už tokią daugybę kartų įrodytą bičiulystę, už kurią būtų sunku kuo nors atsilyginti. Jis žvelgė į žmogų, kurį mylėjo, į žmogų, kuris, kaip jam atrodė, niekada nenumirs. Taip jiems besėdint pirmos klasės vagone, nusileidus saulei aptemo jaunos jo dienos.

50

Haris stebėjo, kaip į greitosios pagalbos automobilį keliami neštuvai. Prieš automobiliui nuvažiuojant, gydytojas pasakė, jog jį ištiko širdies priepuolis.

Hariui nereikėjo eiti pas serą Valterį pranešti, kad Senasis Džekas mirė, nes nubudęs kitą rytą jis rado šalia sėdintį Baringtono kompanijos pirmininką.

— Jis man sakė, kad daugiau nebeturi dėl ko gyventi, — tokie buvo pirmi sero Valterio ištarti žodžiai. — Mes abu netekome artimo ir brangaus bičiulio.

Hario reakcija nustebino serą Valterį.

— Dabar, kai Senojo Džeko nebėra, ką darysite su jo vagonu?

— Kol esu pirmininkas, niekas negalės prie jo artintis, — atsakė seras Valteris. — Man jis sukelia per daug asmeniškų prisiminimų.

— Ir man, — atsakė Haris. — Vaikystėje čia esu praleidęs daugiau laiko nei namuose.

— Arba klasėje, — kreivai šyptelėjęs pratarė seras Valteris. — Stebėdavau tave pro savo kabineto langą. Galvodavau, jog turi būti labai šaunus vaikas, jei Senasis Džekas tau mielai skiria tiek daug laiko.

Haris nusišypsojo prisiminęs, kaip Senasis Džekas jį įtikinėjo grįžti į mokyklą ir mokytis skaityti ir rašyti.

— Ką dabar darysi, Hari? Grįši į Oksfordą ir mokysies toliau?

— Ne, sere. Manau, kad jau kariausime, kai...

— Sakyčiau, jau šio mėnesio pabaigoje, — spėjo seras Valteris.

— Tada tuoj pat mesiu Oksfordą ir stosiu į karinį laivyną. Jau esu atskleidęs savo planus koledžo vadovui ponui Bainbridžui. Jis mane patikino, jog galėsiu grįžti ir tęsti studijas, kai tik baigsis karas.

— Būdinga Oksfordui, — kalbėjo seras Valteris. — Jie visada toli žiūri į priekį. Ar vyksi į Dartmutą, kad taptum jūrų karininku?

— Ne, sere, aš visą gyvenimą sukiojausi tarp laivų. Šiaip ar taip, Senasis Džekas irgi iš pradžių buvo eilinis karys ir sugebėjo iškilti, tai kodėl aš taip negalėčiau?

— Tikrai, kodėl negalėtum? — sutiko seras Valteris. — Tiesą sakant, tai ir buvo viena iš priežasčių, dėl kurių mes laikėme jį gerokai pranašesniu už mus visus, kartu tarnavusius.

— Net nenumaniau, kad kartu tarnavote.

— O, taip, tarnavau su kapitonu Tarantu Pietų Afrikoje, — pasakojo seras Valteris. — Buvau vienas iš dvidešimt keturių vyrų, kurių gyvybes jis išgelbėjo tą dieną, kai buvo apdovanotas Viktorijos kryžiumi.

— Šitai paaiškina daugybę dalykų, kurių niekada nesupratau, — pasakė Haris.

Tada jis antrą kartą nustebino serą Valterį:

— Sere, ar aš pažįstu ir daugiau išgelbėtųjų?

— Frobą, — atsakė seras Valteris. — Bet tada jis buvo leitenantas Frobišeris. Dar kapralą Holkombą, pono Holkombo tėvą. Ir jaunąjį eilinį Dikinsą.

— Jis — Dikinso tėvas? — paklausė Haris.

— Taip. Jį vadinome Varliumi. Mielas jaunas kareivėlis buvo. Mažai kalbėdavo, bet buvo labai narsus. Tą siaubingą dieną jis neteko rankos.

Abu vyrai nutilo, kiekvienas paskendęs mintyse apie Senąjį Džeką; paskui seras Valteris paklausė:

— Na, mano berniuk, jei nevyksti į Dartmutą, gal galiu paklausti, kaip be niekieno pagalbos ketini laimėti karą?

— Tarnausiu bet kuriame laive, sere, kuris tik mane priims, kol bus kaunamasi su Britanijos priešais.

— Gal ir galėsiu tau padėti.

— Jūs labai malonus, sere, bet noriu tarnauti karo laive, o ne keleiviniame ar krovininiame.

Seras Valteris vėl nusišypsojo.

— Ir tarnausi, mielas berniuk. Nepamiršk, kad mane nuolat informuoja apie kiekvieną į šią prieplauką atplaukiantį ir išplaukiantį laivą, pažįstu daugumą kapitonų. Beje, pažįstu ir daugumos jų tėvus, kai dar jie buvo kapitonai. Kodėl mums nenuėjus į mano kabinetą ir nepatikrinus, kokie laivai turi atplaukti ir išplaukti iš uosto per artimiausias kelias dienas? Mums būtų dar svarbiau išsiaiškinti, ar kas nors iš jų panorėtų tave priimti.

— Labai miela, bet gal galėčiau iš pradžių aplankyti mamą? Gali būti, kad ilgokai neturėsiu progos jos pamatyti.

— Žinoma, suprantama, mano berniuk, — atsakė seras Valteris. — Taigi, kai aplankysi motiną, kodėl tau šiandien popiet neužsukus į mano kabinetą? Turėčiau pakankamai laiko peržvelgti naujausią atvykstančių laivų sąrašą.

– Dėkoju, sere. Ateisiu iškart, kai tik papasakosiu mamai, ką ketinu daryti.

– Kai grįši, pasakyk budėtojui, jog esi susitaręs su pirmininku, tada be vargo praeisi pro apsaugą.

– Dėkoju, sere, – atsakė Haris slėpdamas šypsį.

– Ir perduok šilčiausius linkėjimus savo mielajai mamai. Nuostabi moteris.

Hariui dar labiau paaiškėjo, kodėl seras Valteris buvo artimiausias Senojo Džeko bičiulis.

Haris įžengė į „Grand Hotel", didingą Viktorijos laikų pastatą miesto centre, ir paklausė durininko, kur rasti restoraną. Perėjęs vestibiulį jis nustebo pamatęs prie registratoriaus stalelio nusidriekusią eilutę žmonių, laukiančių, kol jiems bus skirtas staliukas. Haris atsistojo eilutės gale gerai žinodamas, kad mamai niekada nepatikdavo, kai jis darbo metu ateidavo jos aplankyti į Tilės arbatinę arba į „Royal" viešbutį.

Laukdamas Haris dairėsi po restoraną, pilną kleganėių žmonių; nė vienas iš jų neatrodė taip, lyg mąstytų apie gresiantį maisto trūkumą ar apie stojimą į karines pajėgas, jei šalis pradėtų karą. Pro suveriamąsias duris buvo įnešami ir išnešami gausiai nukrauti sidabro padėklai, o virėjo drabužiais apsirengęs vyriškis stumdė vežimėlį nuo staliuko prie staliuko ir pjaustė jautienos kepsnio riekes; paskui jį vaikštantis padėjėjas nešiojo padažinę.

Mamos Haris niekur nematė. Jis net ėmė svarstyti, ar tik Džailzas nebus jam pasakęs to, ką jis norėjo išgirsti, bet staiga ji išpuolė pro suveriamąsias duris ant rankų susikrovusi tris lėkštes. Ji taip mikliai išdėliojo jas klientams, jog šie nė nepastebėjo, kad padavėja buvo priėjusi; tada grįžo į virtuvę. Po minutėlės vėl pasirodė nešina trimis daržovių dubenimis. Kol atsidūrė eilutės priekyje, Haris

suprato, iš ko paveldėjo trykštančią energiją, teigiamas emocijas ir niekada nepripažįstančią pralaimėjimo dvasią. Ar įmanoma kaip nors atsilyginti šiai nuostabiai moteriai už visas jos sudėtas aukas...

— Atleiskite, pone, kad jums teko laukti, — jo mintis pertraukė administratorius, — bet šiuo metu laisvo staliuko nėra. Gal malonėtumėte ateiti po dvidešimties minučių?

Haris jam nepaaiškino, jog stalelio nenori — ir ne tik todėl, kad jo mama — viena iš padavėjų, bet ir dėl to, kad neišgalėtų nusipirkti jokio patiekalo, nebent truputį padažo.

— Ateisiu vėliau, — atsakė mėgindamas nutaisyti nusivylusio kliento balsą. „Po dešimties metų", — pamanė sau; Haris vylėsi, kad galbūt tada mama jau bus administratorė. Iš viešbučio jis išėjo šypsodamasis ir autobusu nuvažiavo į prieplauką.

Sekretorė jį iškart nuvedė į sero Valterio kabinetą; pirmininkas buvo palinkęs virš stalo ir studijavo uosto darbo grafiką, tvarkaraščius ir jūrlapius, kuriais buvo nuklotas visas stalas.

— Sėskis, mielas berniuk, — pakvietė seras Valteris, paskui įsistatė į dešinę akį monoklį ir atidžiai pažvelgė į Harį. — Neturėjau daug laiko pamąstyti apie rytinį mūsų pokalbį, — labai rimtai tęsė jis, — todėl, prieš sugrįždamas prie šio klausimo, noriu įsitikinti, kad apsisprendei teisingai.

— Aš tvirtai apsisprendžiau, — nedvejodamas atsakė Haris.

— Gali būti, bet aš lygiai taip pat tvirtai žinau, kad Džekas tau būtų pataręs grįžti į Oksfordą ir palaukti, kol būsi pašauktas.

— Gal ir būtų pataręs, sere, bet pats tuo patarimu nebūtų pasinaudojęs.

— Kaip puikiai tu jį pažinojai, — pasakė seras Valteris. — Tokių tavo žodžių ir laukiau. O dabar noriu pasakyti, ką išsiaiškinau, — tęsė seras Valteris vėl įsižiūrėdamas į dokumentais nuklotą stalą. —

Turiu gerą žinią: maždaug po mėnesio į Bristolį turi atplaukti Karališkojo laivyno karo laivas „Ryžtas“; jis čia turės papildyti kuro atsargas ir laukti tolesnių nurodymų.

— Po mėnesio? — pakartojo Haris nesistengdamas slėpti apmaudo.

— Kantrybės, berniuk, — atsakė seras Valteris. — „Ryžtą“ pasirinkau todėl, kad to laivo kapitonas — senas mano draugas, ir esu tikras, jog gausi denio jūreivio darbą, kol galėsiu įgyvendinti ir antrą savo sumanymo dalį.

— Bet ar „Ryžto“ kapitonas priims žmogų, neturintį jokios jūreivystės patirties?

— Gal ir ne, bet, jei viskas įeis į savo vėžes, pateksi į „Ryžtą“ jau būdamas senas jūrų vilkas.

Prisiminęs vieną iš pamėgtų Senojo Džeko pamokslų — *suprantu, jog kalbėdamas menkai ko teišmoksiu,* — Haris nutarė liautis pertraukinėti ir klausytis įdėmiau.

— Taigi, — tęsė seras Valteris, — radau tris laivus, kurie per artimiausias dvidešimt keturias valandas turi išplaukti iš Bristolio ir po trijų keturių savaičių sugrįžti; vadinasi, turėsi daugiau nei pakankamai laiko pasiruošti, kad „Ryžte“ galėtum įsidarbinti denio jūreiviu.

Haris norėjo įsiterpti, bet nieko nepasakė.

— Pradėkime nuo mano pirmo pasirinkimo. „Devonietis“ turi plaukti į Kubą su medvilninių suknelių, bulvių ir „Raleigh Lenton“ dviračių kroviniu; po keturių savaičių jis atgabens į Bristolį tabako, cukraus ir bananų. Antras laivas mano galutiniame sąraše — garlaivis „Kanzaso žvaigždė“; tai keleivinis laivas, per pirmąjį rytojaus potvynį jis išplauks į Niujorką. Jungtinių Valstijų vyriausybė pareikalavo pargabenti amerikiečius namo, kol Britanija nepradėjo kariauti su Vokietija. Trečias laivas — tuščias naftos tanklaivis „Prince-

sė Beatričė", plaukiantis į Amsterdamą papildyti kuro atsargų; baigiantis mėnesiui jis grįš į Bristolį su kroviniu. Visi trys kapitonai iki skausmo žino, kad privalo kuo greičiau saugiai grįžti į uostą, nes jei bus paskelbtas karas, du prekybiniai laivai vokiečiams būtų puikus grobis, ir tik „Kanzaso žvaigždė" galės jaustis saugi ir nesibaiminti tykančių vokiškų povandeninių laivų, Atlante taip ir laukiančių nurodymo skandinti viską, kas tik pažymėta raudonos ir mėlynos spalvų vėliava.

— Kokių įgulos narių tiems laivams reikia? — paklausė Haris. — Tiesą sakant, mano gebėjimai riboti.

Seras Valteris vėl pasikuitė tarp paskleistų dokumentų ir ištraukė dar vieną popieriaus lapą.

— „Princesei Beatričei" reikia denio jūreivio, „Kanzaso žvaigždė" ieško žmogaus, galinčio dirbti virtuvėje, o tai reiškia — plovėjo arba padavėjo, na, o „Devoniečiui" reikia kapitono padėjėjo.

— Vadinasi, šį laivą galima išbraukti iš sąrašo.

— Gal tau pasirodys keista, — pasakė seras Valteris, — bet manau, kad labiausiai tiktum būtent į šią vietą. „Devonietyje" dirba trisdešimt septynių žmonių įgula; jie retai kada išplaukia į jūrą be stažuotojo, todėl naujokas laive nieko nenustebins.

— Bet kodėl kapitonas turėtų pasirinkti mane?

— Todėl, kad jam pasakiau, jog esi mano anūkas.

51

Haris prieplauka artėjo prie „Devoniečio". Jis nešėsi nedidelį lagaminėlį, todėl jautėsi kaip mokinukas pirmą mokslo metų dieną. Koks bus mokyklos direktorius? Ar Haris miegos šalia Džailzo, ar šalia Dikinso? Ar jis sutiks Senąjį Džeką? Ar laive bus Fišeris?

Nors seras Valteris siūlėsi jį palydėti į laivą ir supažindinti su kapitonu, Haris nujautė, jog tai nebūtų pats geriausias būdas pelnyti būsimų laivo draugų palankumą.

Jis sustojo ir minutėlę apžiūrinėjo seną laivą, kuriame teks praleisti mėnesį. Seras Valteris jam sakė, kad „Devonietis" pastatytas 1913 metais, kai jūrose vis dar dominavo burlaiviai; motorizuoti krovininiai laivai tada buvo didelė naujovė. Bet dabar, po dvidešimt šešerių metų, laivas neilgai trukus bus nurašytas ir nugabentas į dokų kvartalą, skirtą seniems laivams; ten laivai supjaustomi ir dalimis parduodami metalo laužo supirkėjams.

Seras Valteris užsiminė, kad iki pensijos kapitonui Havensui liko vieneri metai; gali būti, kad savininkai nuspręs jį išmesti kartu su laivu.

„Devoniečio" sutarties dokumentuose buvo nurodyta, kad laivo įgula — trisdešimt septyni žmonės, bet, kaip pasitaiko daugelyje krovininių laivų, tasai skaičius nebuvo tikslus: virėjo ir indų plovėjo, pasamdyto Honkonge, nebebuvo, kaip ir denio jūreivio, besislapstančio nuo teisėsaugos ir nepanorusio grįžti į tėvynę.

Haris neskubėdamas lipo trapu. Atsidūręs ant denio jis nė nekrustelėjo, kol negavo leidimo užeiti. Daugybę metų praleidęs dokuose, kuo puikiausiai išmanė laivo protokolą. Pažvelgė tiltelio link manydamas, kad vyriškis, kurį pamatė, ir turėtų būti kapitonas Havensas. Seras Valteris jam sakė, kad krovininio laivo vyriausiasis asmuo iš tikrųjų vadinamas vyriausiuoju jūrininku, tačiau laive į jį privalu kreiptis „kapitone". Kapitonas Havensas buvo kiek žemesnis nei šešių pėdų ir atrodė veikiau penkiasdešimties nei šešiasdešimties. Jis buvo kresnas, vėjo nugairintu įdegusiu veidu ir tamsia, tvarkingai pakirpta barzda; kadangi buvo pradėjęs plikti, atrodė panašus į Jurgį V.

Pamatęs ant trapo laukiantį Harį, kapitonas davė trumpą nurodymą šalia jo ant tiltelio stovinčiam padėjėjui, tada nusileido į denį.

— Aš — kapitonas Havensas, — guviai pratarė. — O tu tikriausiai — Haris Kliftonas, — jis šiltai paspaudė Hariui ranką. — Sveikas atvykęs į „Devonietį". Gavau puikias rekomendacijas.

— Turėčiau pasakyti, pone, — pradėjo Haris, — kad tai mano pirmas...

— Žinau, — nuleidęs balsą pratarė Havensas, — bet siūlyčiau pasilaikyti šią informaciją sau, jei nenori, kad gyvenimas laive pavirstų pragaru. Kad ir ką darytum, neprasitark, kad mokeisi Oksforde, nes tie vyriokai, — kalbėjo jis rodydamas į denyje dirbančius jūrininkus, — pamanys, jog taip vadinamas koks nors kitas laivas. — Parodysiu kapitono padėjėjo kajutę.

Haris nusekė paskui kapitoną jausdamas, kaip kiekvieną jo judesį stebi tuzinas akių.

— Mano laive yra dar du padėjėjai, — pasakė kapitonas, kai Haris jį prisivijo. — Džimas Patersonas — vyriausiasis mašinistas, didesnę gyvenimo dalį praleidžiantis apačioje, mašinų skyriuje, taigi jį matysi tik tada, kai valgysi, o kartais net ir tada nematysi. Jis jau keturiolika metų su manimi darbuojasi; atvirai sakau, abejoju, ar šitas senas ponas laivas perplauktų Lamanšą — ką jau kalbėti apie Atlantą, — jei jis nuolat taip gražiai jo neįkalbinėtų. Kitas mano padėjėjas Tomas Bradšou yra ant tiltelio. Su juo kartu dirbame tik trejus metus, todėl jam dar negaliu prikabinti jokios etiketės Jis būna pats sau, bet jo mokytojai žinojo, ką daro, nes jis — pasiutusiai geras jūrininkas.

Havensas ėmė leistis žemyn siaurais laiptais, vedančiais į apatinį denį.

— Čia — mano kajutė, — eidamas koridoriumi kalbėjo jis, — o čia — pono Patersono. — Jis sustojo priešais dureles, už kurių galėjo būti kamaraitė šluotoms laikyti. — Štai čia — tavo kajutė.

Atidarė duris, bet šios prasivėrė vos per kelis colius ir atsitrenkė į siaurą medinę lovą.

— Aš į vidų neisiu, nes abu netilpsime. Ant lovos rasi drabužių. Kai persirengsi, ateik pas mane ant tiltelio. Po valandos kelsime bures. Laviravimas iš uosto ir bus pati įdomiausia visos kelionės dalis, kol prisišvartuosime Kuboje.

Haris prasisprаudė pro pusiau praviras duris ir turėjo jas uždaryti, kad kajutėje atsirastų pakankamai vietos persirengti. Apžiūrėjo ant gulto paliktą tvarkingai sulankstytą aprangą — du stori mėlyni megztiniai, dveji balti marškiniai, dvi poros mėlynų kelnių, trys poros mėlynų vilnonių kojinių ir pora brezentinių batų storais guminiais padais. Jis tikrai pasijuto tarsi grįžęs į mokyklą. Visi drabužiai turėjo vieną bendrą savybę — atrodė, kad prieš Harį juos jau buvo dėvėję keli kiti žmonės. Jis greitai persirengė jūrininko drabužiais ir išsikrovė lagaminėlį.

Kadangi kajutėje tebuvo vienas stalčius, pakišo civilinių drabužių pridėtą mažąjį lagaminą po lova — lagaminas ir buvo vienintelis daiktas visoje kajutėje, kuris puikiai pritapo naujojoje vietoje. Haris atidarė duris, prasisprаudė į koridorių ir nuėjo ieškoti laiptų. Radęs laiptus vėl pasirodė ant denio. Jam einant tilteliu į jį susmigo dar kelios poros įtarių akių.

— Pone Kliftonai, — pratarė kapitonas, kai Haris pirmą kartą užlipo ant tiltelio, — tai — Tomas Bradšou, trečiasis šturmanas, kuris išves laivą iš uosto, kai tik gausime uosto vadovybės nurodymus. Beje, pone Bradšou, — kalbėjo Havensas, — viena iš mums patikėtų užduočių per šią kelionę — išmokyti šį pienburnį visko, ką patys žinome, kad po mėnesio, kai grįšime į Bristolį, Britanijos karo laivas „Ryžtas“ jį priimtų kaip seną jūrų vilką.

Gal ponas Bradšou ką nors ir atsakė, bet jo žodžius užgožė suūkusi sirena; per daugelį metų Haris buvo girdėjęs šį garsą milijonus kartų; sirena buvo ženklas, kad du vilkikai jau savo vietose ir laukia, kol galės išlydėti „Devonietį“ iš uosto. Kapitonas kietai prikimšo tabako seną erikos šaknies pypkę, o ponas Bradšou atsiliepė į sirenas

dviem laivo garso signalais — patvirtino, kad „Devonietis“ pasirengęs išplaukti.

— Ruoškis atsišvartuoti, pone Bradšou, — prisidegęs pypkę paliepė kapitonas Havensas.

Ponas Bradšou nuėmė dangtį nuo varinės triūbos, kurios Haris nė nebuvo pastebėjęs.

— Paleisk visus variklius, pone Patersonai, ir iš lėto judam pirmyn. Vilkikai jau vietoj, pasirengę išvesti mus iš uosto, — pridūrė jis kalbėdamas su lengvu amerikietišku akcentu.

— Iš lėto pirmyn, paleidus visus variklius, pone Bradšou, — iš katilinės pasigirdo balsas.

Haris pažvelgė nuo tiltelio žemyn ir stebėjo, kaip laivo įgula vykdo jiems skirtas užduotis. Keturi vyrai — du laivo pirmagalyje ir du laivagalyje — nuo doke įtvirtintų suktuvų suko storus lynus. Dar du vyrai traukė lynus trapu.

— Stebėk locmaną, — papsėdamas pypkę nurodė kapitonas. — Jo pareiga išvesti mus iš uosto į sąsiaurį. Kai jis atliks savo darbą, jo vietą užims ponas Bradšou. Jeigu pasirodys, kad sugebi dirbti, pone Kliftonai, gal po kokių metų tau bus leista užimti locmano vietą, bet tik tada, kai išeisiu į pensiją ir laivui pradės vadovauti ponas Bradšou. — Kadangi ponas Bradšou nė nešyptelėjo, Haris ir toliau tylėjo stebėdamas, kas vyksta aplinkui. — Naktį niekam neleidžiama kišti nagų prie mano panelės, tęsė kapitonas Havensas, — nebent būčiau įsitikinęs, kad su ja nebus elgiamasi nepadoriai. — Bradšou ir dabar nenusišypsojo; kita vertus, gal jis jau iki soties buvo prisiklausęs tokių pastabų.

Haris žavėjosi sklandžiu darbu. „Devonietis“ atsiplėšė nuo prieplaukos ir padedamas dviejų vilkikų lėtai plaukė iš dokų Eivono upe, kol praplaukė pakeliamąjį tiltą.

— Pone Kliftonai, ar žinai, kas pastatė šį tiltą? — išsitraukdamas iš burnos pypkę paklausė kapitonas.

— Isambardas Kingdomas Brunelis, pone, — atsakė Haris.

— O kodėl jis taip ir nepamatė, kaip tas tiltas atidaromas?

— Todėl, kad miesto taryba pritrūko pinigų, ir jis mirė, kol tiltas dar nebuvo baigtas statyti.

Kapitonas susiraukė.

— Dar pasakysi, kad kitas tiltas pavadintas tavo garbei, — pratarė vėl įsikišęs į burną pypkę.

Kapitonas nieko nekalbėjo, kol vilkikai nepriplaukė Bario salos, kur vėl du kartus pratisai sukaukė, atkabino lynus ir pasuko atgal į uostą.

Gal „Devonietis“ ir labai senas, bet Hariui greitai paaiškėjo, kad kapitonas Havensas ir jo įgula puikiai išmano, kaip jį valdyti.

— Imkis savo darbo, pone Bradšou, — paliepė kapitonas, kai ant tiltelio pasirodė dar viena pora akių ir jų savininkas atnešė du puodelius karštos arbatos. — Per šią kelionę ant tiltelio bus trys vyriausieji jūrininkai, Lu, todėl pasistenk, kad ponas Kliftonas irgi gautų puodelį arbatos. — Kinas linktelėjo ir dingo po deniu.

Kai virš horizonto nebesimatė uosto žiburių, bangos vis augo ir augo; laivas siūbavo nuo vieno šono ant kito. Havensas ir Bradšou stovėjo išsiskėtę, tarsi priklijuoti prie denio, o Hariui vis tekdavo į ką nors įsikibti, kad nenugriūtų. Kai kinas pasirodė nešinas trečiu puodeliu arbatos, Haris nusprendė nesiskųsti kapitonui, kad gėrimas šaltas ir kad mama jam į arbatą įdėdavo gabalėlį cukraus.

Kai Haris pasijuto kiek tvirčiau ir kone ėmė džiaugtis šia nauja patirtimi, kapitonas pratarė:

— Šįvakar daugiau nieko ir nenuveiksi, pone Kliftonai. Kodėl tau nenusileidus apačion ir nenusnaudus? Dvidešimt po septintos turi prisistatyti ant tiltelio į rytinį budėjimą.

Haris jau rengėsi protestuoti, bet tada pono Bradšou veide pirmą kartą nušvito šypsena.

— Labanakt, pone, — atsisveikino Haris ir nusileido laipteliais į denį.

Svirdinėdamas jis stūmėsi link siaurųjų laiptelių ir sulig kiekvienu žingsniu jautė, kaip jį stebi dar daugiau akių Vienas balsas pratarė pakankamai garsiai, kad išgirstų ir jis:

— Turbūt jis — keleivis.

— Ne, kapitono padėjėjas, — atsakė antras balsas.

— Koks skirtumas?

Keli vyrai nusijuokė.

Grįžęs į kajutę Haris nusirengė ir atsigulė ant plonyčio medinio gulto. Stengėsi rasti patogią padėtį, kad į šonus ir aukštyn žemyn siūbuojant laivui nenukristų ar neatsitrenktų į sieną. Čia net nebuvo kriauklės, kad galėtų išsivemti viduje, ar liuko išsivemti į jūrą.

Gulėdamas atviromis akimis vėl susimąstė apie Emą. Svarstė, ar ji tebėra Škotijoje, ar grįžo į dvarą, o gal jau apsigyveno Oksforde. Ar Džailzas spėlioja, kur jis? O gal seras Valteris jam pasakė, kad Haris išplaukė į jūrą ir grįžęs į Bristolį pradės darbą „Ryžte"? Ar mama irgi svarstys, kur jis galėtų būti? Gal jam reikėjo sulaužyti auksinę jos taisyklę ir sutrukdyti darbą? Galiausiai ėmė galvoti apie Senąjį Džeką ir staiga pasijuto labai kaltas: suprato, jog nespės grįžti į jo laidotuves.

Haris niekaip negalėjo nutuokti, kad jo laidotuvės įvyks anksčiau nei Senojo Džeko.

52

Harį pažadino keturi varpo dūžiai. Pašokdamas jis trenkėsi galva į lubas, užsimetė drabužius, prasispraudė į koridorių, užlėkė laiptais, perbėgo denį ir laipteliais užskriejo ant tiltelio.

— Atleiskite, pone, kad pavėlavau, turbūt pramiegojau.

— Kai esame vieni patys, nevadink manęs ponu, — pasakė Bradšou. — Aš vardu Tomas. Tiesą sakant, atėjai valanda anksčiau. Kapi-

tonas turbūt tau pamiršo pasakyti, kad į rytinį budėjimą kviečia septyni dūžiai, o keturi — šeštos valandos pamainai. Bet jeigu jau atėjai, kodėl tau neperėmus vairo, kol aš nusičiurkšiu. — Harį ištiko šokas supratus, kad Bradšou nejuokauja. — Vairuok taip, kad kompaso rodyklė visada rodytų į pietvakarius, tada toli nenuplauksi netinkama kryptimi, — pridūrė jis dabar jau ryškesniu amerikietišku akcentu.

Haris suėmė abiem rankomis vairą, įdėmiai įsistebeilijo į mažą juodą strėlytę ir stengėsi, kad laivas ir toliau tiesiai skrostų bangas. Atsigręžęs pasižiūrėti į vandenyje paliktą taką pamatė, kad tiesi linija, kurią Bradšou be vargo sekėsi išlaikyti, dabar panėšėjo į seksualiosios aktorės Mėjos Vest figūros išlinkimus. Nors Bradšou nebuvo vos kelias minutes, Haris kaip niekada nudžiugo pamatęs jį grįžtantį.

Bradšou vėl stojo prie vairo, ir netrukus vandens takas vėl išsitiesino, nors vairininkas darbavosi tik viena ranka.

— Nepamiršk, kad su laivu — kaip su moterimi, — pasakė Bradšou. — Negalima ant jos kartis, reikia švelniai glamonėti. Jei tai pavyks, laivas čiuoš tiesiai. O dabar pamėgink dar kartą, kol jūrlapyje pažymėsiu koordinates, prieš išmušant septyniskart.

Kai po dvidešimt penkių minučių suskambo varpas ir ant tiltelio pasirodė kapitonas, kuris turėjo pakeisti Bradšou, Hario vairuojamo laivo palikta vandens juosta gal ir nebuvo visai tiesi, bet vis tiek ne tokia, kokią būtų palikęs prie vairo stovintis girtas jūreivis

Per pusryčius Haris buvo supažindintas su žmogumi, kuris negalėjo būti niekas kitas, kaip tik vyriausiasis mašinistas.

Iš vaiduokliškos Džimo Patersono veido spalvos buvo galima numanyti, kad didesnę gyvenimo dalį jis praleido po deniu, o iš pilvo — kad likusias dienas leido valgydamas. Kitaip nei Bradšou, jis vis nesiliovė kalbėjęs, ir Hariui greitai paaiškėjo, kad jiedu su kapitonu — seni bičiuliai.

Pasirodė kinas; jis atnešė tris lėkštes, kurios galėjo būti ir švaresnės. Haris nepalietė riebios kiaulienos ir keptų pomidorų ir suvalgė tik skrebutį su obuoliu.

— Pone Kliftonai, kodėl tau šįryt neapsižvalgius po laivą, — pasiūlė kapitonas, kai buvo nuneštos tuščios lėkštės. — Net galėtum nueiti į mašinų skyrių pas poną Patersoną ir sužinoti, kiek minučių gali ten ištverti.

Patersonas pratrūko juoktis, čiupo paskutinius du skrebučius ir pasakė:

— Jei manai, kad šitie apskrudę, palauk, kol kelias minutes pabūsi mano valdose.

Kaip naujuose namuose vienas paliktas katinas Haris vaikštinėjo po denį ir stengėsi susipažinti su naująja savo buveine.

Jis žinojo, kad laivo ilgis — 475 pėdos, plotis — 56 pėdos, kad didžiausias laivo greitis — penkiolika mazgų per valandą, tačiau nenutuokė, kad čia bus tokia daugybė užkaborių ir plyšių, kurie, be jokios abejonės, turi kažkokią paskirtį; gal bėgant laikui jis viską sužinos. Haris taip pat suprato, kad nuo savo tiltelio kapitonas gali akylai stebėti visus denio kampelius, todėl jokiam tinginio pančiui jūreiviui nepavyktų pasislėpti.

Haris nusileido laiptais į vidurinį denį. Laivagalyje buvo kapitono ir jo padėjėjų kajutės, laivo viduryje — virtuvė, o priekyje matėsi didelis atviras plotas, kur kabojo hamakai. Kaip tokiuose gali kas nors miegoti, Haris niekaip nesuprato. Tada jis išvydo pustuzinį jūreivių, turbūt ką tik baigusių budėjimą; jie ramiai kyburiavo ir supdamiesi laivo ritmu ramiai sau miegojo.

Siauri plieniniai laipteliai vedė į apatinį denį, kur buvo saugiai sukrautos medinės dėžės su šimtas keturiasdešimt keturiais „Raleigh“

dviračiais, tūkstančiu medvilninių suknelių ir dviem tonomis bulvių; dėžės nebus atidarytos, kol laivas neprisišvartuos Kuboje.

Galiausiai jis nusileido siauromis kopėčiomis, vedančiomis į katilinę, pono Patersono valdas. Atstūmė sunkų metalinį liuką ir — kaip bibliniai Šadrachas, Mešachas ir Abed Negas — drąsiai žengė į liepsnojančią krosnį. Stovėjo ir žiūrėjo, kaip pustuzinis drūtų, raumeningų vyrų prakaituotomis nugaromis, vilkinčių suodinais marškiniais, į dvi žiojinčias burnas kastuvais meta anglis; tas burnas reikia maitinti daugiau nei keturis kartus per dieną.

Kaip kapitonas Havensas ir sakė, vos po kelių minučių Haris išsvirdinėjo į koridorių ir apsipylęs prakaitu gaudė orą. Kol galutinai atsigavo, prireikė laiko; pagaliau išsiropštė ant denio ir parklupęs ėmė godžiai ryti gaivų orą. Negalėjo atsistebėti, kaip šie vyrai išgyvena tokiomis sąlygomis, kaip jie ištveria po tris dviejų valandų pamainas per dieną, septynias dienas per savaitę.

Atsigavęs Haris patraukė tiltelio link — norėjo paklausti šimto klausimų: pagal kurią Didžiųjų Grįžulo Ratų žvaigždę galima susirasti Šiaurinę, vidutiniškai kiek mazgų per dieną nuplaukia laivas, kiek tonų anglių reikia... Kapitonas mielai atsakinėjo į klausimus ir nė trupučio nesinervino dėl tokio nenumalšinamo šio jaunojo padėjėjo žinių troškulio. Tiesą sakant, Hariui nutilus, kapitonas Havensas net užsiminė ponui Bradšou, jog didžiausią įspūdį jam paliko tai, kad vaikinas nepakartojo nė vieno klausimo.

Per kitas kelias dienas Haris išmoko patikrinti kompaso rodmenis pagal taškinę liniją jūrlapyje, nustatyti vėjo kryptį stebint kirus, vesti laivą šiam patekus tarp dviejų bangų ir išlaikyti pastovų kursą. Baigiantis pirmai savaitei jam buvo leista stoti prie vairo, kai šturmanas eidavo valgyti. Naktimis kapitonas jį mokė žvaigždžių pavadinimų; jis aiškino, jog žvaigždėmis galima visiškai pasitikėti —

kaip kompasu, tačiau prisipažino, kad jo žinios ribojasi šiaurės pusrutulio skliautu, nes „Devonietis“ per visus dvidešimt šešerius jūroje praleistus metus nė karto nebuvo kirtęs pusiaujo.

Po dešimties dienų jūroje kapitonas, galima sakyti, laukė audros — ne tik dėl to, kad tada galbūt pagaliau liautųsi niekada nenutylantys klausimai, bet ir norėdamas pažiūrėti, ar vis dėlto kas nors gali šį jauną vyruką išmušti iš vėžių. Džimas Patersonas jau buvo jį įspėjęs, kad tą rytą ponas Kliftonas katilinėje ištvėrė valandą ir, prieš laivui atplaukiant į Kubą, yra pasiryžęs atidirbti visą pamainą.

— Tau gerai nors tiek, kad apačioje nereikia atsakinėti į nesibaigiančius klausimus, — pareiškė kapitonas.

— Šią savaitę nereikia, — atsakė vyriausiasis mašinistas.

Kapitonas Havensas svarstė, ar ateis toks metas, kai ir jis ko nors išmoks iš savo padėjėjo. Šitai nutiko dvyliktą kelionės dieną, kai Haris baigė pirmąją dviejų valandų pamainą katilinėje.

— Pone, ar žinojote, kad ponas Patersonas kolekcionuoja pašto ženklus? — paklausė Haris.

— Taip, žinojau, — tvirtai atsakė kapitonas.

— O kad jo kolekcijoje dabar yra daugiau nei keturi tūkstančiai ženklų, įskaitant ir pirmąjį neperforuotą Britanijos „Juodąjį pensą“ ir trikampį „Gerosios Vilties kyšulį“?

— Taip, žinojau, — pakartojo kapitonas.

— O kad dabar ši kolekcija verta daugiau nei jo namas Mabltorpe?

— Po velnių, tai tik trobelė, — atsakė kapitonas, stengdamasis nepasiduoti; prieš Hariui pateikiant kitą klausimą, jis pridūrė: — Mane labiau domintų, ar apie Tomą Bradšou sugebėtum sužinoti tiek, kiek iščiulpei iš mano vyriausiojo mašinisto. Nes, atvirai kalbant, Hari, po dvylikos dienų apie tave žinau daugiau nei apie trečiąjį savo šturmaną, su kuriuo dirbu trejus metus; iki šiol tikrai nemaniau, kad amerikiečiai tokie santūrūs.

Kuo daugiau Haris galvojo apie kapitono žodžius, tuo geriau suvokė, kiek menkai težino apie Tomą, nors jiedu ant tiltelio praleido išties nemažai valandų. Jis net nežinojo, ar tas žmogus turi brolių ar seserų, kaip jo tėvas užsidirbo pragyvenimui, kur gyveno jo tėvai, pagaliau, ar jis turėjo merginą. Akcentas išdavė, jog jis — amerikietis, bet Haris nenutuokė, iš kokio miesto kilęs, net nežinojo, iš kokios valstijos.

Nuskambėjo septyni varpo dūžiai.

— Pone Kliftonai, gal stosi prie vairo, — kalbėjo kapitonas, — kol aš su ponu Patersonu ir ponu Bradšou papietausiu? Jei ką nors pastebėsi, nedvejodamas sakyk, — pridūrė eidamas nuo tiltelio, — ypač jei tasai „kažkas“ bus didesnis už mus.

— Gerai, pone, — atsakė Haris patenkintas jam patikėta atsakomybe, nors toji atsakomybė tetruks keturiasdešimt minučių; tiesa, tos keturiasdešimt minučių ilgėjo sulig kiekviena diena.

Kai Haris paklausė, po kelių dienų jie priplauks Kubą, kapitonas Havensas suprato, kad šiam ne pagal metus galvotam jaunuoliui jau atsibodo. Jis buvo bepradedąs užjausti karinio laivo „Ryžtas“ kapitoną, dabar dar nenutuokiantį, kokią kilpą sau neriasi.

Po pietų Haris atsistojo prie vairo, todėl, prieš grįždami ant tiltelio, kiti šturmanai galėjo pasimėgauti viena kita taurele romo. Beje, kai dabar kinas atnešdavo Hariui puodelį arbatos, ji visada būdavo svilinančiai karšta ir su pageidaujamu gabaliuku cukraus.

Vieną vakarą ponas Patersonas prasitarė kapitonui, jog ponui Kliftonui nutarus perimti laivą grįžtant į Bristolį, net nežinotų, kieno pusę palaikyti.

— Džimai, nejau ketini sukurstyti maištą? — paklausė Havensas, pildamas vyriausiajam mašinistui dar vieną taurelę romo.

— Ne, škiperi, bet turiu tave įspėti, kad jaunasis tironas jau pertvarkė katilinės pamainas. Žinau, kieno pusėje bus mano vyrai.

— Vadinasi, mums lieka vienas kelias, — kalbėjo Havensas ir sau įsipildamas romo, — įsakyti flagmano šturmanui nusiųsti "Ryžtui" telegramą ir įspėti, kas jų laukia.

— Bet mes neturime flagmano šturmano, — atsakė Patersonas.

— Vadinasi, vaikiną teks supančioti grandinėmis, — siūlė kapitonas.

— Gera mintis, škiperi. Tik blogai, kad grandinių neturim.

— Labai gaila. Primink, kad paimčiau, kai tik grįšime į Bristolį.

— Rodos, pamiršai, kad vos prisišvartavus Kliftonas pereis į „Ryžtą".

Kapitonas nurijo mauką romo ir pakartojo:

— Labai gaila.

53

Ant tiltelio Haris pasirodė kelios minutės prieš varpui mušant septynis kartus; jis norėjo pakeisti poną Bradšou, kad šis nusileistų pavakarieniauti su kapitonu.

Sulig kiekvienu budėjimu Tomas vis ilgiau ir ilgiau leisdavo jam likti ant tiltelio, o Haris džiaugėsi iliuzija, kad valandą per dieną laivas būna jo rankose.

Jis patikrino kompaso rodyklę ir vairavo kapitono nurodyta kryptimi. Jam net buvo patikėta, prieš baigiant darbą, užpildyti laivo žurnalą.

Vienas pats stovėdamas ant tiltelio, žvelgdamas į pilnatį, ramią jūrą ir prieš akis plytintį tūkstantmylį vandenyną, Haris mintimis nuklydo į Angliją. Jis svarstė, ką šią akimirką veikia Ema.

Ema sėdėjo savo kambaryje, Somervilio koledže, Oksforde, prie radijo, nusistačiusi nacionalinę stotį, norėdama išgirsti, kaip į tautą kreipsis ponas Nevilis Čemberlenas.

Kalba BBC iš Londono. Išgirsite ministro pirmininko pareiškimą.

„Kreipiuosi į jus iš ministrų kabineto Dauning Strite. Šįryt Britanijos ambasadorius Berlyne įteikė Vokietijos vyriausybei paskutinę notą, kurioje teigiama, jog, iki vienuoliktos valandos nesulaukus patvirtinimo, kad jie pasirengę kuo greičiau atšaukti iš Lenkijos savo pulkus, tarp mūsų bus paskelbtas karas. Dabar turiu jums pranešti, kad tokio pažado negauta, vadinasi, ši šalis stoja į karą su Vokietija.

Kadangi „Devoniečio“ radijas netransliavo BBC, laive visi buvo užsiėmę savais reikalais, kaip įprastą dieną.

Haris tebegalvojo apie Emą, kai pro laivo priekį prašvilpė pirmas šūvis. Haris nelabai nutuokė, ką reikėtų daryti. Jis labai nenorėjo trukdyti kapitono per vakarienę, kad nebūtų supeiktas už gaišinamą laiką. Išvydęs antrą salvę Haris galutinai atsipeikėjo ir šįkart nesuabejojo, kas tai. Jis žiūrėjo, kaip ilgas, grakštus švytintis objektas paniro po vandeniu, taikydamas į laivo pirmagalį. Instinktyviai pasuko vairą į dešinę, bet laivas krypo kairėn. Haris buvo sumanęs kitką, tačiau klaida jam suteikė laiko duoti aliarmo signalą, nes objektas pranėrė pro pirmagalį ir nepataikė į laivą per kelis jardus.

Šįkart Haris nedvejojo ir uždėjo delną ant signalo mygtuko; akimirksniu pasigirdo čaižus garsas. Po kelių akimirkų denyje atsirado ponas Bradšou; jis puolė prie tiltelio, o paskui jį – švarką besivelkantis kapitonas.

Iš laivo apačios vienas po kito atskubėjo kiti įgulos nariai ir iškart stojo į savo vietas – jie manė, kad prasideda iš anksto nepaskelbtos priešgaisrinės saugos pratybos.

— Kas nutiko, pone Kliftonai? — ramiai paklausė kapitonas Havensas, užlipęs ant tiltelio.

— Manau, kad mačiau torpedą, pone, bet kadangi dar niekada nesu jos matęs, negaliu tvirtai pasakyti.

— O gal ten tik delfinas, smaguriaujantis mūsų vakarienės likučiais? — paklausė kapitonas.

— Ne, pone, ne delfinas.

— Ir aš niekada nesu matęs torpedos, — stodamas už vairo prisipažino Havensas. — Iš kurios pusės ji atskriejo?

— Iš šiaurės rytų.

— Pone Bradšou, — pratarė kapitonas, — tegu įgula ruošiasi ypatingam atvejui ir man paliepus nuleidžia gelbėjimosi valtis.

— Klausau, pone, — atsakė Bradšou, turėklais nusliuogė ant denio ir iškart ėmė organizuoti įgulą.

— Pone Kliftonai, būk budrus ir vos ką pamatęs man pasakyk.

Haris čiupo žiūronus ir iš lėto ėmė žvalgyti vandenyną. Tuo pačiu metu kapitonas subaubė per garsiakalbį:

— Visu greičiu atgal, pone Patersonai, visu greičiu atgal ir lauk tolesnių nurodymų.

— Klausau, pone, — atsiliepė nustebęs vyriausiasis mašinistas, tokio įsakymo negirdėjęs nuo 1918-ųjų.

— Dar viena, — pranešė Haris. — Iš šiaurės rytų, skrieja tiesiai į mus.

— Matau, — atsakė kapitonas.

Jis pasuko vairą į kairę, ir torpeda nepataikė — nukrito vos už kelių pėdų. Suprato, kad dar kartą toks manevras neišgelbės.

— Tu teisus, pone Kliftonai. Tai — ne delfinas, — abejingai pratarė Havensas. Paskui tyliai pridūrė:

— Turbūt stojome į karą. Priešas turi torpedų, o aš — tik šimtą keturiasdešimt keturis „Raleigh“ dviračius, kelis maišus bulvių ir kelias medvilnines sukneles.

Haris ir toliau budriai stebėjo vandenis. Kapitonas buvo toks ramus, kad Haris beveik nejuto pavojaus

— Ketvirta lekia tiesiai į mus, pone, — pasakė. — Ir vėl iš šiaurės rytų.

Havensas dar kartą ryžtingai atliko manevrą, tik šįkart senasis laivas taip greitai nepakluso ir neišvengė neprašyto svečio — torpeda smigo į pirmagalį. Po kelių minučių ponas Patersonas pranešė, jog žemiau vaterlinijos kilo gaisras ir paprastomis žarnomis su putomis jo vyrai niekaip negali užgesinti liepsnų. Kapitonui nereikėjo sakyti, kad jam teks dorotis su beviltiška užduotimi.

— Pone Bradšou, ruoškitės apleisti laivą. Visa įgula — prie gelbėjimosi valčių; laukite nurodymų.

— Klausau, pone, — nuo denio atsiliepė Bradšou.

Havensas suriko per garsiakalbį:

— Pone Patersonai, kuo greičiau kilk pats ir atsivesk savo vyrus; kuo greičiau; bėkit prie gelbėjimosi valčių.

— Bėgam, škiperi.

— Dar viena, pone, — pasakė Haris. — Iš šiaurės vakarų, taikyta į dešinį bortą, ties viduriu.

Kapitonas dar kartą pasuko vairą, bet žinojo, kad šįkart nuo smūgio išsisukti nepavyks. Po sekundės torpeda smigo į laivą, ir šis ėmė svirti į vieną pusę.

— Iš laivo! — suriko Havensas imdamas garsiakalbį. — Iš laivo! — pakartojo kelis kartus prieš atsisukdamas į Harį, kuris vis dar žvalgėsi po vandenyną nenuleisdamas žiūronų.

— Bėk prie artimiausios gelbėjimosi valties, pone Kliftonai, tuoj pat. Nėra prasmės kam nors likti ant tiltelio.

— Klausau, pone, — atsakė Haris.

— Kapitone, — iš mašinų skyriaus pasigirdo balsas. — Ketvirtas triumas užverstas. Aš ir penki mano vyrai esame įstrigę apatiniame denyje.

— Mes jau bėgam, pone Patersonai. Tuoj pat jus išlaisvinsim. Pone Kliftonai, planai pasikeitė. Paskui mane, — kapitonas nulėkė apačion, kojomis beveik neliesdamas laiptelių; Haris nuo jo atsiliko vos per kelis colius.

— Pone Bradšou, — šaukė kapitonas tai panirdamas, tai vėl išnirdamas iš tepalais maitinamų besiplaikstančių liepsnų, jau siekiančių viršutinį denį, — kuo greičiau sodink žmones į gelbėjimosi valtis ir bėkit iš laivo.

— Klausau, pone, — atsakė Bradšou įsitvėręs turėklų.

— Man reikia irklo. Pasirūpink, kad viena paruošta valtis liktų ponui Patersonui ir jo vyrams iš katilinės.

Bradšou čiupo iš vienos gelbėjimosi valties irklą ir sulaukęs kito jūrininko pagalbos perdavė jį kapitonui. Haris ir kapitonas įsitvėrė skirtingų irklo galų ir stūmėsi per denį link ketvirto triumo. Haris stebėjosi, kokia gali būti nauda iš irklo ginantis nuo torpedų, bet dabar buvo ne laikas klausinėti.

Kapitonas brovėsi pirmyn aplenkdamas kiną, kuris suklupęs ir nuleidęs galvą meldėsi savo Dievui.

— Greičiau bėk į gelbėjimosi valtį, kvailas šunsnuki! — suriko Havensas.

Ponas Lu atsistojo drebančiomis kojomis, bet nesijudino. Pro jį praeidamas Haris stumtelėjo kiną trečiojo šturmano pusėn, ir ponas Lu kone krito ponui Bradšou į glėbį.

Kapitonas prisikasė iki ketvirto triumo liuko, plonąjį irklo galą įspraudė į lenktą kablį, pašoko ir visu svoriu užgulė irklo mentį. Haris greitai prie jo pripuolė, ir jie abu įstengė išjudinti masyvią geležinę plokštę; galiausiai atsivėrė maždaug pėdos platumo plyšys.

— Trauk žmones, pone Kliftonai, o aš pasistengsiu, kad liukas neužsidarytų, — pasakė Havensas, kai pro plyšį pasirodė dvi rankos.

Haris paleido irklą, parpuolė ant kelių ir prišliaužė prie atverto liuko. Jam čiupus žmogų už pečių, jį užliejo vandens banga ir užpy-

lė triumą. Haris ištraukė jūrininką iš triumo ir riktelėjo jam bėgti prie valčių. Kitas žmogus buvo mitresnis ir sugebėjo išsiropšti be Hario pagalbos, o trečiąjį buvo apėmusi tokia akla panika, kad jis movė pro plyšį ir trenkė į liuko dangtį galvą; galiausiai nusvirdinėjo paskui draugus. Kiti du mikliai išlindo vienas po kito ir keturpėsti nurėpliojo prie likusios gelbėjimosi valties. Haris laukė, kol pasirodys vyriausiasis mašinistas, tačiau jo nebuvo nė ženklo. Laivas sviro toliau, ir Hariui teko prisiploti prie denio, kad stačia galva neįkristų į triumą.

Jis pažvelgė į tamsą ir pamatė ištiestą ranką. Haris įkišo į ertmę galvą ir kiek įmanydamas labiau pasilenkė — vos laikėsi neįkritęs, — bet niekaip nepasiekė mašinisto pirštų. Ponas Patersonas kelis kartus pašoko, tačiau sulig kiekvienu šuoliu vis sunkiau, nes jį vis labiau sėmė vanduo. Kapitonas Havensas viską matė ir niekaip negalėjo padėti, nes jei būtų paleidęs irklą, liuko dangtis sutraiškytų Harį.

Dabar jau iki kelių vandenyje stovintis Patersonas suriko:

— Dėl Dievo, bėkite judu į gelbėjimosi valtis, kol dar nevėlu!

— Tikrai ne, — atsakė kapitonas. — Pone Kliftonai, leiskis žemyn ir išstumk tą benkartą, o paskui pats išlipk.

Haris nedvejojo. Atsilošęs jis įkišo į liuką kojas ir pirštais įsikibo liuko krašto. Galiausiai atgniaužė pirštus ir krito į tamsą. Tepaluotas stingdantis vanduo sušvelnino kritimą; atgavęs pusiausvyrą įsitvėrė sienos, atsitūpė į vandenį ir pratarė:

— Lipkite man ant pečių, pone; turėtumėte pasiekti liuką.

Vyriausiasis mašinistas jam pakluso, bet užlipęs ir atsitiesęs vis dar nepasiekė denio — trūko kelių colių. Haris iš visų jėgų stiebėsi ir tiesėsi, kad kuo aukščiau kilstelėtų Patersoną ir šis pasiektų liuko kraštą bei įsikibtų į jį pirštais. Dabar į triumą kliokė vanduo — laivas sviro vis labiau ir labiau. Haris pakišo ranką ponui Patersonui po sėdyne ir ėmė stumti kaip sunkumų kilnotojas, kol mašinisto galva iškilo virš denio.

— Miela tave matyti, Džimai, — sukriokė kapitonas, ir toliau užsigulęs visu svoriu spausdamas irklą.

— Ir tave, Arnoldai, — atsakė mašinistas, iš lėto lįsdamas pro liuką.

Tą akimirką į skęstantį laivą pataikė paskutinė torpeda. Irklas lūžo pusiau, ir geležinis dangtis smogė vyriausiajam mašinistui. Tarsi viduramžių budelio kirvis jis vienu smūgiu nukirto jam galvą. Dangtis užsivožė, Patersono kūnas krito į triumą ir pūkštelėjo į vandenį prie pat Hario.

Haris dėkojo Dievui, kad dabar jį apgaubusioje tamsoje nemato pono Patersono. Gerai nors tiek, kad nebeplūsta vanduo, nors kartu tai reiškė, jog išsigelbėti niekaip nepavyks.

„Devoniečiui" pradėjus svirti ant šono Haris numanė, kad kapitonas taip pat turėtų būti užmuštas, nes antraip tikrai belstų į liuką ir stengtųsi rasti kokių nors būdų jį ištraukti. Krisdamas į vandenį Haris galvojo: kaip ironiška, kad jam teks žūti taip pat, kaip tėvui, ir būti palaidotam apatiniame laivo triume. Jis prisiplojo prie sienos, vis dar mėgindamas apgauti mirtį. Laukdamas, kol colis po colio pakils vanduo ir apsems pečius, kaklą, galvą, prieš akis išvydo milijonus veidų. Keistos mintys apninka, kai supranti, kad gyventi liko vos kelios akimirkos.

Gerai nors tiek, kad jo mirtis išspręs daugelio mylėtų žmonių bėdas. Ema bus išlaisvinta iš pažadų atstumti visus būsimus gerbėjus. Serui Valteriui nebereikės nerimauti dėl pareikštos tėvo valios išlygų. Kai ateis laikas, Džailzas paveldės giminės titulą ir visus žemiškus turtus. Net ir Hugas Baringtonas dabar galės atsipūsti, nes jam nebereikės įrodinėti, kad nėra Hario tėvas. Tik brangiausiajai mamai...

Staiga pasigirdo galingas sprogimas. „Devonietis" lūžo perpus, ir po kelių sekundžių abi laivo dalys pakilo kaip piestu atsistojęs arklys; paskui sudaužytas laivas ramiai paniro į vandenyno dugną.

Povandeninio laivo kapitonas stebėjo pro periskopą, kaip „Devonietis“ dingsta tarp bangų ir po savęs palieka daugybę ryškiaspalvių medvilninių suknelių ir jūroje tarp bulvių plūduriuojančius kūnus.

54

— Galite pasakyti, kuo jūs vardu? — Haris žvelgė į slaugę, bet negalėjo pajudinti lūpų. — Girdite mane? — klausinėjo ji. Ir vėl amerikietiškas akcentas.

Haris vargais negalais palinksėjo, ir ji nusišypsojo. Jis išgirdo, kaip atsidaro durys, nors ir nematė, kas įėjo į laivo palatą; slaugė nedelsdama nuo jo pasitraukė, vadinasi, atėjo kas nors iš viršesnių. Nors ir nematė žmonių, girdėjo, ką jie kalba. Haris jautėsi kaip slapukautojas.

— Labas vakaras, slauge Kreiven, — pasigirdo pagyvenusio žmogaus balsas.

— Labas vakaras, daktare Volesai, — atsakė ji.

— Kaip tiedu mūsų pacientai?

— Vienas neabejotinai taisosi. Kitas vis dar be sąmonės.

Bent dviese likome gyvi, pagalvojo Haris. Jam norėjosi surikti iš džiaugsmo, bet, nors lūpos sukrutėjo, žodžiai neišsiveržė.

— Ir vis dar nenumanome, kas jie?

— Ne, bet anksčiau buvo užėjęs kapitonas Parkeris — norėjo pažiūrėti, kaip jie laikosi; kai parodžiau jų uniformų likučius, jis neabejojo, kad jie abu — vadovaujantys jūrininkai.

Hario širdis krūptelėjo nuo minties, kad kapitonas Havensas gali būti gyvas. Jis girdėjo, kaip gydytojas eina prie kitos lovos, tačiau negalėjo pasukti galvos ir pasižiūrėti, kas ten guli. Po kelių akimirkų išgirdo:

— Prakeikimas, labai nustebsiu, jei jis ištvers naktį.

Vadinasi, nepažįstate kapitono Havenso, norėjo jam atsakyti Haris, nes taip lengvai jo nepražudysi.

Gydytojas grįžo prie Hario lovos ir ėmė jį apžiūrinėti. Haris išvydo vidutinio amžiaus vyriškį rimtu, susimąsčiusiu veidu. Jį apžiūrėjęs daktaras Volesas nusigręžė ir sušnabždėjo slaugei:

— Šitas teikia daugiau vilčių, tačiau po to, ką patyrė, šansų išsikapstyti — vis dar kokie penkiasdešimt procentų. Kovok, jaunuoli, — pasakė jis atsisukdamas į Harį, nors ir nebuvo įsitikinęs, kad pacientas jį girdi. — Padarysime viską, kas tik nuo mūsų priklauso, kad liktum gyvas.

Haris norėjo jam padėkoti, bet teįstengė dar kartą vos pastebimai linktelėti; gydytojas nuėjo.

— Jeigu kuris iš jų naktį mirs, — išgirdo gydytoją sušnabždant slaugei, — ar žinote, kokios numatytos procedūros?

— Taip, daktare. Reikia nedelsiant informuoti kapitoną, kūnas turi būti neneštas į morgą.

Haris norėjo paklausti, kiek jo laivo draugų jau ten.

— Ir aš norėčiau būti informuotas, — pridūrė Volesas, — kad ir naktį.

— Žinoma, daktare. Gal galiu paklausti, ką kapitonas nusprendė daryti su tais vargšais, kuriuos ištraukėme iš vandens jau mirusius?

— Jis davė įsakymą palaidoti juos jūroje rytoj, tekant saulei, nes jie visi buvo jūrininkai.

— Kodėl taip anksti?

— Jis tiesiog nenori, kad keleiviai sužinotų, kiek daug gyvybių vakar buvo prarasta, — išeidamas pridūrė daktaras. Haris išgirdo, kaip atsidaro durys. — Labanakt, slauge.

— Labanakt, daktare, — atsakė slaugė; durys užsidarė.

Slaugė Kreiven vėl grįžo prie Hario lovos ir atsisėdo šalia.

— Manęs nedomina jokie šansai, — pratarė ji. — Tu gyvensi.

Haris pažvelgė į slaugę, slepiamą krakmolytos baltos uniformos ir baltos kepuraitės, bet vis tiek negalėjo nepastebėti jos akyse liepsnojančio įsitikinimo.

Kai Haris nubudo kitą kartą, kambaryje buvo tamsu, tik tolimame kampe žibėjo šviesa, turbūt sklindanti iš kitos patalpos. Pirmiausia jis pagalvojo apie kapitoną Havensą, gretimoje lovoje kovojantį dėl gyvybės. Meldėsi, kad kapitonas liktų gyvas ir kad jie kartu galėtų grįžti į Angliją; tada kapitonas galės eiti į pensiją, o Haris stos tarnauti į bet kurį Karališkojo laivyno laivą, kur tik seras Valteris jį įtaisys.

Jo mintys vėl ėmė suktis apie Emą, apie tai, kad jo mirtis būtų išsprendusi tiek daug Baringtonų šeimos problemų, o dabar tos bėdos ir toliau juos persekios.

Haris išgirdo, kaip vėl prasivėrė durys ir į palatą įėjo kažkas, kieno eisenos jis nepažino. Nors įėjusiojo nematė, batų taukšėjimas leido spėti, kad tai vyras, gerai žinantis, ko nori. Kambario gale atsidarė kitos durys; šviesa sušvito ryškiau.

— Labas, Kristina, — pratarė vyriškas balsas.

— Sveikas, Ričardai, — pasigirdo slaugės atsakymas. — Vėluoji, — pratarė ji flirtuodama, o ne pykdama.

— Atleisk, širdele. Ant tiltelio turėjo būti visi vyresnieji, kol pagaliau baigėsi gyvųjų paieška.

Durys užsidarė, šviesa dar kartą priblėso. Haris nenutuokė, kiek laiko praėjo, kol durys atsidarė dar kartą — gal pusvalandis, gal valanda, — ir jis vėl išgirdo balsus.

— Tavo kaklaraištis kreivas, — pasakė slaugė.

— Tai negerai, — atsiliepė vyriškis. — Kas nors gali įspėti, ką mes veikėme. — Ji nusijuokė, jis pasuko prie durų. Staiga sustojo. — Kas šitie du?

— Ponas A ir ponas B. Jie vieninteliai liko gyvi po vakarykštės gelbėjimo operacijos.

„Aš — ponas K“, — norėjo pasakyti Haris, kai jiedu prisiartino prie jo lovos. Haris užsimerkė — stengėsi neišsiduoti, kad klausėsi jų pokalbio. Ji patikrino Hario pulsą.

— Manau, ponas B stiprėja sulig kiekviena valanda. Žinai, negaliu net pagalvoti, kas bus, jei nesugebėsime išgelbėti bent vieno iš jų.

Ji pasitraukė nuo Hario ir nuėjo prie kitos lovos.

Haris atsimerkė ir truputį pasukęs galvą išvydo aukštą jauną vyrą, vilkintį šaunią baltą uniformą su auksiniais antpečiais. Nieko nepasakiusi slaugė Kreiven pratrūko raudoti. Jaunasis vyriškis guosdamas švelniai uždėjo jai ant peties ranką. „Ne, ne, — norėjo surikti Haris, — kapitonas Havensas negali mirti. Mes abu grįžtame į Angliją.“

— Kokios būna procedūros, kai taip nutinka? — gana dalykiškai paklausė jaunasis kapitono padėjėjas.

— Nedelsdama turiu informuoti kapitoną, paskui pažadinti daktarą Volesą. Kai bus pasirašyti visi dokumentai ir gautas leidimas, kūną nugabens į morgą ir paruoš rytojaus laidotuvių apeigoms.

Ne, ne, ne, rėkė Haris, bet niekas jo negirdėjo.

— Meldžiu visų dievų, — kalbėjo slaugė, — kad tik Amerika neįsitrauktų į šį karą.

— Juk taip niekada ir nenutiks, širdele, — atsakė jaunasis kapitono padėjėjas. — Ruzveltas per daug gudrus, kad kištųsi į dar vieną europiečių karą.

— Politikai ir aną kartą taip sakė, — priminė jam Kristina.

— Ei, bet kodėl apie tai pradėjai? — sunerimęs klausė jis.

— Ponas A buvo maždaug tokio pat amžiaus kaip tu, — atsakė slaugė. — Gal namuose jo irgi laukia sužadėtinė.

Haris suprato, jog gretimoje lovoje gulėjo ne kapitonas Havensas, o Tomas Bradšou. Tada jis ir apsisprendė.



Kai Haris vėl nubudo, išgirdo iš kitos patalpos sklindančius balsus. Po kelių akimirkų į palatą įžengė daktaras Volesas ir slaugė Kreiven.

— Juk gali plyšti širdis, — pasakė slaugė.

— Taip, tikrai, malonu nebuvo, — sutiko daktaras. — Dar blogiau, kad jie visi pasitraukė amžinojo poilsio bevardžiai, nors turėčiau sutikti su kapitonu, kad tikras jūreivis ir nori būti taip palaidotas.

— Ar yra kokių nors žinių iš kito laivo? — paklausė slaugė.

— Taip, jiems pasisekė kiek geriau nei mums. Vienuolika žuvusių, bet trys gyvi — kinas ir du anglai.

Haris svarstė, ar gali būti, kad vienas iš tų anglų — kapitonas Havensas.

Gydytojas pasilenkė ir atsegė Hario pižamos švarką. Tada pridėjęs stetoskopą keliose krūtinės vietose atidžiai įsiklausė. Paskui slaugė įkišo jam į burną termometrą.

— Temperatūra gražiai nukrito, — patikrinusi gyvsidabrio stulpelį pasakė slaugė.

— Puiku. Galite pamėginti jam duoti liesos sriubos.

— Taip, žinoma. Ar reikės mano pagalbos kam nors iš keleivių?

— Ne, slauge, dėkoju, svarbiausias jūsų darbas — užtikrinti, kad šitas išgyventų. Pasimatysime po poros valandų.

Kai durys užsidarė, slaugė grįžo prie Hario lovos. Ji atsisėdo ir nusišypsojo.

— Ar matote mane? — paklausė. Haris linktelėjo. — Galite pasakyti, kaip jūs vadinatės?

— Tomas Bradšou, — atsakė jis.

55

— Tomai, — baigęs apžiūrėti Harį pratarė daktaras Volesas, — gal galėtumėte pasakyti, kuo vardu buvo vakar naktį miręs jūsų bičiulis. Norėčiau pranešti jo motinai arba žmonai, jei jis tokią turi.

— Jis buvo vardu Haris Kliftonas, — vos girdimai atsakė Haris. — Jis nebuvo vedęs, bet jo mamą pažįstu gerai. Pats ketinau jai parašyti.

— Jūs labai malonus, — kalbėjo Volesas, — tačiau ir aš norėčiau nusiųsti jai laišką. Ar turite jos adresą?

— Taip, turiu, — atsakė Haris. — Bet būtų geriau, jei tą žinią ji išgirstų pirmiausia iš manęs, o ne iš visai nepažįstamo žmogaus, — svarstė Haris.

— Na, jei jums taip atrodo, — dvejodamas pratarė Volesas.

— Taip, man taip atrodo, — šįkart jau tvirčiau pasakė Haris. — Galėsite išsiųsti mano laišką, kai „Kanzaso žvaigždė" grįš į Bristolį. Na, jei kapitonas vis dar ketina grįžti į Angliją, nes juk dabar kariaujame su Vokietija.

— *Mes* su Vokietija nekariaujame, — atsakė Volesas.

— Na, taip, žinoma, nekariaujame, — skubėjo pasitaisyti Haris. — Tikėkimės, niekada ir nekariausim.

— Sutinku su jumis, — kalbėjo Volesas, — bet „Kanzaso žvaigždės" niekas nesulaikys, ji grįš į Angliją. Ten vis dar likę šimtai įkliuvusių amerikiečių, kurie niekaip kitaip negalės grįžti namo.

— Bet ar plaukti nėra rizikinga? — paklausė Haris. — Ypač turint galvoje tai, kas mums ką tik nutiko.

— Ne, nemanau, — atsakė Volesas. — Vokiečiai mažiausiai norės skandinti amerikiečių keleivinį laivą, nes tada ir mes būtume įtraukti į konfliktą. Tomai, dabar jums siūlyčiau pamiegoti; tikiuosi, rytoj slaugė jau galės išsivesti jus ant denio. Bet iš pradžių galėsite apsukti tik vieną ratuką, — pabrėžė jis.

Haris užsimerkė, bet nė nemanė miegoti, nes susimąstė apie priimtą sprendimą, apie tai, kiek gyvenimų šis sprendimas paveiks. Prisiėmęs Tomo Bradšou tapatybę jis suteikė sau šiek tiek erdvės ateityje. Sužinoję, kad Haris Kliftonas žuvo jūroje, seras Valteris ir visi kiti Baringtonų šeimos nariai bus išlaisvinti nuo visų juos varžančių įpareigojimų, Ema galės pradėti naują gyvenimą. Haris nujautė, jog Senasis Džekas būtų pritaręs tokiam jo sprendimui, nors visos tokio plano pasekmės jam vis dar nebuvo aiškios.

Antra vertus, Tomo Bradšou prisikėlimas neabejotinai sukels naujų bėdų, jam teks nuolat būti budriam. Be to, apie Bradšou jis beveik nieko nežinojo, todėl slaugei Kreiven paklausus apie jo praeitį jam teks arba ką nors prasimanyti, arba keisti pokalbio temą.

Bradšou meistriškai sugebėdavo nusukti kalbą išgirdęs klausimą, į kurį nenorėdavo atsakyti; jis neabejotinai buvo vienišius. Mažiausiai trejus metus, o gal ir daugiau, nebuvo kėlęs kojos į savo šalį, todėl jo šeima niekaip nesužinos apie artėjantį jo sugrįžimą. Kai tik „Kanzaso žvaigždė“ atplauks į Niujorką, Haris ketino grįžti į Angliją pirmu laivo reisu.

Didžiausia jam kilusi dilema — kaip padėti mamai, kad ji be reikalo nesikamuotų dėl tariamos vienturčio sūnaus žūties. Daktaras Volesas žadėjo padėti išspręsti šią problemą ir išsiųsti Meisei laišką, vos tik jie grįš į Angliją. Bet Hariui tą laišką dar reikėjo parašyti.

Jis valandų valandas mintyse dėliojo laiško tekstą, todėl įgavęs tiek jėgų, kad visas mintis galėtų išguldyti ant popieriaus, laišką mokėjo kone atmintinai.

Niujorkas
1939 m. rugsėjo 8 d.

Mylimiausioji mano mama,
padariau viską, kas tik mano valioje, kad šį laišką

gautum anksčiau, nei kas nors tau praneš, kad žuvau jūroje.

Kaip pamatysi iš šio laiško datos, aš nenumiriau, kai „Devonietis" buvo paskandintas rugsėjo 4-ą. Iš tikrųjų mane ištraukė iš vandens amerikiečių laivas, aš tikrai esu gyvas. Tačiau nutiko taip, kad galėjau prisiimti kito žmogaus tapatybę; aš taip ir padariau vildamasis, kad tau ir Baringtonų šeimai atkris daug bėdų, kurių jiems per tiek metų pridariau nė pats nenutuokdamas.

Labai svarbu, kad žinotum, jog mano meilė Emai nė trupučio nepriblėso; toli gražu. Bet nesijaučiu turįs teisę tikėtis, kad ji visą gyvenimą nugyvens tuščiai vildamasi, jog galbūt kada nors, ateityje, galėsiu įrodyti mano tėvą buvus Arturą Kliftoną, o ne Hugą Baringtoną. Taigi dabar ji galės kurti savo ateitį su kuo nors kitu. Pavydžiu tam žmogui.

Artimiausiu metu ketinu grįžti į Angliją. Jei gausi laišką nuo Tomo Bradšou, žinok, kad rašau aš.

Susisieksiu su tavimi, kai tik grįšiu į Angliją, o dabar man telieka melsti, kad saugotum mano paslaptį taip kruopščiai, kaip tiek metų saugojai savąją.

Tavo mylintis sūnus Haris

Jis kelis kartus perskaitė laišką ir įdėjo į voką su užrašu „Griežtai privatu ir konfidencialu". Laišką adresavo poniai Artur Klifton, Varyklos gatvė 27, Bristolis.

Kitą rytą jis padavė laišką daktarui Volesui.

— Kaip manote, ar esate pasirengęs trumpai pasivaikščioti po denį? — paklausė Kristina.

— Žinoma, — atsakė Haris, mėgindamas pavartoti žodį, kurį buvo ištaręs jos vaikinas, nors jam vis dar atrodė nenatūralu pridurti „širdele“.

Ilgas valandas gulėdamas lovoje Haris įdėmiai klausėsi daktaro Voleso, o likęs vienas mėgindavo pakartoti jo akcentą; jis išgirdo, kaip Kristina sakė Ričardui, jog taip kalbama rytinėje pakrantėje. Haris jautėsi dėkingas daktarui Pagetui už tas ilgas valandas mokantis žodžio meno, nors tada manė, kad tos pamokos pravers tik scenoje. Dabar jis ir atsidūrė scenoje. Tačiau vis dar niekaip nesugalvojo, kaip patenkinti nekaltą Kristinos smalsumą — ji nuolat klausinėjo apie jo šeimą ir išsilavinimą.

Jam padėjo Horacijaus Aldžerio ir Torntono Vailderio romanai, vienintelės dvi palatoje kažkieno paliktos knygos. Jas perskaitęs sugalvojo menamą šeimą, kilusią iš Bridžporto, Konektikuto. Toji šeima — nedidelio miestelio banko valdytojas tėvas, dirbantis „Konektikuto kreditams ir taupomiesiems indėliams“, mama, pareiginga namų šeimininkė, kadaise užėmusi antrą vietą kasmet miestelyje vykstančiame grožio konkurse, ir vyresnė sesuo Seli, laimingai ištekėjusi už Džeiko, vietinės metalo dirbinių parduotuvės savininko. Haris nusišypsojo sau prisiminęs daktaro Pageto pastabą, jog turėdamas tokią vaizduotę jis greičiausiai taps rašytoju arba aktoriumi.

Haris atsargiai pastatė ant grindų koją ir padedamas Kristinos iš lėto atsistojo. Užsivilkęs chalatą įsikibo jai į parankę ir netvirtu žingsniu pasuko prie durų, užlipo laiptais ir išėjo į denį.

— Kiek laiko nebuvote namie? — klausinėjo Kristina, kai jie neskubėdami patraukė deniu.

Haris visada stengėsi pasinaudoti kukliomis žiniomis apie Bradšou ir pridurdavo vieną kitą nuotrupą iš išgalvotos šeimos gyvenimo.

— Kiek ilgiau nei trejus metus, — atsakė jis. — Mano šeima niekada nesiskundžia, nes visi žino, kad nuo mažų dienų norėjau išplaukti į jūrą.

— Bet kaip nutiko, kad tarnavote britų laive?

Velniškai geras klausimas, pamanė Haris. Ir labai norėjo žinoti atsakymą. Jis suklupo stengdamasis laimėti laiko, kad sumestų įtikinamą sakinį. Kristina pasilenkė jam padėti.

— Viskas gerai, — pratarė jis, vėl įsikibęs Kristinai į parankę. Tada ėmė be paliovos čiaudėti.

— Gal jau metas grįžti į palatą, — pasiūlė Kristina. — Negalime leisti, kad persišaldytumėte. Juk galėsime čia ateiti rytoj.

— Kaip pasakysite, — atsakė Haris patenkintas, kad ji liovėsi klausinėjusi.

Kai slaugė it vaikelį migdanti motina apkamšė jį antklode, Haris iškart smigo į gilų miegą.

Likus dienai iki „Kanzaso žvaigždei" įplaukiant į Niujorko uostą, denyje Haris apsuko net vienuolika ratų. Nors niekam negalėjo prisipažinti, jis labai jaudinosi žinodamas, kad pirmą kartą pamatys Ameriką.

— Ar iškart vyksite į Bridžportą, kai prisišvartuosime? — jiedviem sukant paskutinį ratą paklausė Kristina. — O gal ketinate apsistoti Niujorke?

— Dar nesugalvojau, — atsakė Haris, nors tikrai daug apie tai mąstė. — Manau, viskas priklausys nuo to, kokiu laiku prisišvartuosime, — pridūrė mėgindamas įspėti, koks bus kitas jos klausimas.

— Tik norėjau pasakyti, kad jei sumanytumėte pernakvoti Ričardo bute Istsaide, būtų puiku.

— Oi, nenorėčiau pridaryti jam vargo.

Kristina nusijuokė.

— Žinote, Tomai, kartais jūs man atrodote labiau panašus į anglą nei į amerikietį.

— Po tiekos metų britų laive galiausiai pasijunti tų anglų sugadintas.

— Ar todėl manėte negalįs su mumis pasidalinti iškilusiomis bėdomis?

Haris staiga sustojo — šįkart jo neišgelbės nei suklupimas, nei čiaudulys.

— Jei iškart būtumėte buvęs atviresnis, būtume mielai jums padėję įveikti visas bėdas. Bet, susiklosčius atitinkamoms aplinkybėms, neturėjome kito pasirinkimo, kaip tik informuoti kapitoną Parkerį ir leisti jam nuspręsti, ką daryti toliau.

Haris krito į artimiausią denyje pastatytą kėdę, bet, Kristinai nė nemėginant jo gelbėti, pripažino, jog pralaimėjo.

— Viskas gerokai sudėtingiau, nei manote, — prakalbo jis. — Bet galiu paaiškinti, kodėl nenorėjau painioti kitų žmonių.

— Nereikia aiškinti, — atsakė Kristina. — Kapitonas jau atėjo mums į pagalbą. Bet jis norėjo paklausti, kaip ketinate dorotis su dar didesne bėda.

Haris panarino galvą.

— Esu pasirengęs atsakyti į visus kapitono klausimus, — pratarė jis kone pajutęs palengvėjimą, kad buvo demaskuotas.

— Kaip ir mes visi, jis norėjo sužinoti, kaip ketinate išlipti iš laivo neturėdamas drabužių ar kelių skatikų sąskaitoje.

Haris nusišypsojo.

— Maniau, niujorkiečiams ir „Kanzaso žvaigždės“ chalatas pasirodys labai madingas.

— Atvirai kalbant, nedaugelis niujorkiečių pastebėtų, jei per Penktąją aveniu pereitumėte vilkėdamas chalatu, — atsakė Kristina. — O pastebėjusieji turbūt pamanytų, kad tokia naujausia mada. Vis dėlto, apsidrausdamas nuo dar kitaip manančių, Ričardas parūpino porą baltų marškinių ir sportinį švarką. Gaila, jis daug už jus aukštesnis, nes būtų galėjęs duoti ir kelnes. Daktaras Volesas gali

duoti porą rudų batų, porą kojinių ir kaklaraištį. Lieka neišspręstas kelnių klausimas, bet kapitonas turi Bermudos šortus, kurie jam nebetinka. — Haris prapliupo juoktis. — Tikimės, neįsižeisite, Tomai, bet mūsų įgulos nariai surengė rinkliavą, — kalbėjo ji duodama Hariui storą voką. — Manau, šios sumos jums pakaks nukeliauti į Konektikutą ir dar šiek tiek liks.

— Kaip man jums atsidėkoti? — paklausė Haris.

— Nereikia dėkoti, Tomai. Mes visi labai džiaugiamės, kad likote gyvas. Tik labai gaila, kad neišgelbėjome jūsų draugo Hario Kliftono. Manau, apsidžiaugsite išgirdęs, kad kapitonas Parkeris paliepė daktarui Volesui savo rankomis išsiųsti jo motinai jūsų rašytą laišką.

56

Tą rytą Haris vienas iš pirmųjų išėjo į denį, likus dviem valandoms iki „Kanzaso žvaigždės" kelionės pabaigos Niujorko uoste. Po keturiasdešimties minučių turėjo patekėti saulė, ir tada jis jau gerai žinos, kaip praleis pirmą dieną Amerikoje.

Jis jau atsisveikino su daktaru Volesu ir pamėgino padėkoti už viską, ką šis jam padarė. Volesas pažadėjo išsiųsti poniai Klifton laišką vos atvykęs į Bristolį ir nenorom sutiko, kad gal ir nebus labai išmintinga ją aplankyti, nes Haris užsiminė, jog ji labai nervinga.

Haris buvo sujaudintas, kai į palatą atėjo kapitonas Parkeris; jis atnešė jam šortus ir palinkėjo sėkmės. Kapitonui grįžus ant tiltelio, Kristina griežtai pasakė:

— Metas į lovą, Tomai. Jei rytoj ketinate keliauti į Konektikutą, jums prireiks daug jėgų.

Tomui Bradšou būtų patikę dienelę kitą pagyventi Manhatane su Ričardu ir Kristina, bet Haris Kliftonas negalėjo sau leisti gaišti laiko, kai Britanija paskelbė karą Vokietijai.

— Kai rytą nubusite, — tęsė Kristina, pasistenkite dar prieš švintant išeiti į keleivių denį; tada, prieš mums įplaukiant į Niujorką, pamatysite saulėtekį. Žinau, Tomai, kad esate tai matęs daugybę kartų, bet mane tas reginys visada jaudina.

— Ir mane, — atsakė Haris.

— O kai prisišvartuosime, kodėl jums nepalaukus, iki mudu su Ričardu baigsime darbą? Galėtume kartu išlipti.

Apsivilkęs kiek didokais Ričardo marškiniais ir sportiniu švarkeliu, kiek per ilgais kapitono šortais, apsimovęs gydytojo kojines ir apsiavęs kiek per ankštus jo batus, Haris nekantravo išlipti į krantą.

Laivo iždininkas pasiuntė Niujorko imigracijos skyriui telegramą, kad laive yra vienu keleiviu daugiau; tasai keleivis — Amerikos pilietis vardu Tomas Bradšou. Departamentas atsakė telegrama, kurioje buvo rašoma, kad ponas Bradšou turėtų susisiekti su kokiu nors imigracijos departamento pareigūnu, ir jie jį pasiims.

Kai Ričardas jį paleis „Grand Central" stotyje, Haris ketino ten kiek pasisukioti ir grįžti į prieplauką, kur buvo sumanęs nedelsdamas susirasti uosto kontorą ir išsiaiškinti, kokie laivai artimiausiu metu plauks į Angliją. Jam buvo nesvarbu, į kokį uostą jie plauks, kad tik neplauktų į Bristolį.

Radęs tinkamą laivą, jame įsidarbins bet kuo. Jam buvo nesvarbu, ar teks dirbti ant tiltelio, ar katilinėje, ar šveisti denius, ar skusti bulves; kad tik greičiau grįžtų į Angliją. Jei paaiškės, kad niekam jokio darbininko nereikia, jis nusipirks pigiausią bilietą ir keliaus namo. Haris jau buvo patikrinęs išsipūtusio balto voko, kurį jam davė Kristina, turinį; pinigų ten buvo daugiau nei pakankamai, kad jis išgalėtų sumokėti už gultą, kuris tikrai nebus mažesnis už „Devoniečio" šluotų kamaraitę.

Hariui buvo liūdna, kai pagalvojo, kad grįžęs į Angliją negalės susitikti su jokiu senu draugu, kad turės būti labai atsargus net ir bendraudamas su motina. Kita vertus, vos išlipęs į krantą jis imsis įgyvendinti vienintelį savo tikslą – stos į kokį nors Didžiosios Britanijos karo laivą ir pradės kovą su karaliaus priešais, nors žinos, kad laivui grįžus į uostą jam teks tame laive ir likti, kaip besislapstančiam nusikaltėliui.

Hario mintis nutraukė mergina. Susižavėjęs žvelgė į ankstyvo ryto miglose prieš jį išnirusią Laisvės statulą. Buvo matęs jos nuotraukų, tačiau šios neperteikė tikrojo paminklo dydžio; statula sveikino „Kanzaso žvaigždės“ svečius, imigrantus ir bičiulius amerikiečius, atvykusius į Jungtines Valstijas.

Laivui toliau plaukiant į uostą, Haris pasilenkė per bortą ir pažvelgęs nusivylė, kad Manhatano dangoraižiai neką aukštesni už kai kuriuos jo matytus pastatus Bristolyje. Bet sulig kiekviena minute jie vis labiau augo, kol galiausiai, rodėsi, smigo į dangų, ir, norėdamas pamatyti pastatų viršūnes, jis turėjo prisidengti nuo saulės akis.

Niujorko uosto vilkikas priplaukė prie „Kanzaso žvaigždės“, ketindamas saugiai nuvesti laivą į jam skirtą vietą septintajame doke. Pamatęs džiūgaujančias minias Haris pirmą kartą ėmė nuogąstauti, nors tasai jaunuolis, šįryt atplaukęs į Niujorką, buvo gerokai vyresnis už ketvirtąjį kapitono padėjėją, išplaukusį iš Bristolio.

– Labas, Tomai. – Haris pašoko, kai Kristina nutraukė jo mintis. – Ar pasirengęs išlipti?

Slaugės uniformą ji buvo pakeitusi į dailią taškuotą suknelę su baltu diržu; Kristina avėjo baltais bateliais; dabar ji nesislėpdama laikė Ričardą už rankos.

– Negaliu sulaukti akimirkos, kai grįšiu namo, – pasakė Haris vildamasis, kad nė vienas iš jų nepastebi jo nerimo.

– Tada eik paskui mus, – pakvietė Ričardas.

Trijulė plačiais laiptais nusileido į apatinį denį, kur keli keleiviai jau veržėsi iš laivo, trokšdami kuo greičiau patekti į dabar jau atsipūtusių giminaičių ir nekantraujančių bičiulių glėbį. Jiems leidžiantis trapu Haris labai apsidžiaugė pamatęs, kiek daug laivu plaukusių keleivių ir įgulos narių nori paspausti jam ranką ir palinkėti sėkmės.

Išėję į prieplauką Haris, Ričardas ir Kristina patraukė imigracijos skyriaus link ir atsistojo į vieną iš keturių ilgų eilių. Haris žvalgėsi į visas puses — norėjo tiek daug visko paklausti, bet tada jie būtų iškart supratę, jog jis Amerikoje — pirmą kartą.

Labiausiai jį pribloškė amerikiečių žmonių odos spalvos įvairovė — tarsi žiūrėtų į skiautinę antklodę. Bristolyje jis tik kartą matė juodaodį ir dabar prisiminė, kaip sustojo į jį pažiūrėti. Senasis Džekas įspėjo, jog taip elgtis negražu ir nedera: „Kaip tu jaustumeisi, jei visi sustotų į tave paspoksoti tik todėl, kad esi baltasis?“ Hario vaizduotę užvaldė triukšmas, bruzdesys, visuotinis šurmulys ir skuba; dabar Bristolis jam atrodė tarsi sustingęs amžių glūdumose.

Jis jau gailėjosi, kad nepriėmė Ričardo pasiūlymo pasilikti pas jį nakvoti ir galbūt dar kelias dienas pabūti mieste, kuris jam atrodė toks jaudinantis nė neišėjus iš uosto.

— Gal aš eisiu pirmas? — pratarė Ričardas, kai jie atsidūrė eilės priekyje. — Tada sėsiu į savo automobilį ir privažiavęs prie terminalo judu paimsiu.

— Puiki mintis, — pasakė Kristina.

— Kitas! — šūktelėjo imigracijos tarnybos pareigūnas.

Ričardas priėjo prie langelio ir padavė pasą, pareigūnas metė žvilgsnį į nuotrauką ir uždėjo antspaudą.

— Sveiki grįžę namo, leitenante Tibetai.

— Kitas!

Haris žengė pirmyn jausdamasis nejaukiai, kad neturi paso,

neturi jokio tapatybę įrodančio dokumento ir dar pasivadinęs svetimu vardu.

— Aš vardu Tomas Bradšou, — tvirtai pratarė jis, nors jautėsi priešingai. — Kiek žinau, „Kanzaso žvaigždės“ iždininkas nusiuntė jums telegramą ir iš anksto įspėjo, kad atvyksiu.

Imigracijos tarnybos pareigūnas atidžiai pažvelgė į Harį, paskui paėmė popieriaus lapą ir ėmė skaityti ilgą pavardžių sąrašą. Galiausiai pažymėjo vieną pavardę varnele, tada nusigręžė ir linktelėjo. Haris pamatė kitoje užtvaros pusėje stovinčius du vyrus vienodais pilkais kostiumais ir pilkomis skrybėlėmis. Vienas iš jų Hariui nusišypsojo.

Pareigūnas pažymėjo antspaudu popieriaus lapą ir padavė Hariui.

— Sveiki sugrįžę, pone Bradšou. Seniai čia bebuvote.

— Tikrai, — sutiko Haris.

— Kitas!

— Aš tavęs palauksiu, — pasakė Haris, kai prie langelio priėjo Kristina.

— Ilgai neužtruksiu, — pažadėjo ji.

Haris praėjo pro užtvarą ir pirmą kartą įkėlė koją į Jungtinių Amerikos Valstijų žemę.

Du pilkais kostiumais vilkintys vyrai žengė jo link. Vienas iš jų pasakė:

— Labas rytas, pone. Ar jūs — Tomas Bradšou?

— Taip, — atsakė Haris.

Vos jam ištarus šiuos žodžius, kitas žmogus jį čiupo ir užlaužė už nugaros rankas; pirmasis uždėjo antrankius. Viskas įvyko taip greitai, kad Haris net neturėjo kada protestuoti.

Iš pažiūros jis atrodė ramus, nes jau buvo spėjęs apsvarstyti prielaidą, jog kažkas išsiaiškino jį esant ne Tomą Bradšou, bet anglą vardu Haris Kliftonas. Jeigu net ir taip, svarstė Haris, blogiausia, ką

jie gali jam padaryti – įteikti deportacijos orderį ir išsiųsti į Britaniją. Kadangi jis ir pats ketino ten grįžti, dabar jiems nesipriešino.

Haris pamatė prie kelkraščio laukiančius du automobilius. Pirmasis – juodas policijos automobilis; galinės durelės buvo praviros, jas prilaikė dar vienas nesišypsantis žmogus pilku kostiumu. Antrasis automobilis – sportinis, raudonos spalvos; ant variklio dangčio šypsodamasis sėdėjo Ričardas.

Pamatęs, kad Tomui dedami antrankiai ir jis kažkur vedamas, Ričardas pašoko ir pasileido bėgti prie jo. Tuo pačiu metu vienas policijos pareigūnas pradėjo skaityti ponui Bradšou jo teises, o kitas ir toliau skaudžiai spaudė Hariui alkūnę.

– Turite teisę tylėti. Viskas, ką dabar pasakysite, teisme gali būti panaudota prieš jus. Turite teisę pasikviesti advokatą.

Staiga Ričardas atsidūrė šalia Hario. Jis pažvelgė į pareigūną ir paklausė:

– Ką, po velnių, sau leidžiate?

– Jei neišgalite pasisamdyti advokato, jis jums bus paskirtas, – tęsė vienas iš pareigūnų, o kitas nekreipė į jį jokio dėmesio. – Ar supratote savo teises, kai buvote su jomis supažindintas?

– Taip, supratau, – ramiai atsakė Haris.

Ričardas aiškiai stebėjosi, kad Tomas atrodo toks ramus, sakytum nė nenustebo, kad jį suėmė. Bet jis vis dar buvo pasiryžęs padaryti viską, ką tik gali, kad padėtų draugui. Ričardas žengė žingsnį pirmyn, pastojo pareigūnui kelią ir griežtai paklausė:

– Pareigūne, kuo kaltinate poną Bradšou?

Vyresnysis detektyvas akimirką padvejojo, o paskui atsakė:

– Pirmojo laipsnio žmogžudyste.

Archer, Jeffrey
Ar49 Tik laikas parodys: [romanas] / Jeffrey Archer; iš anglų kalbos vertė Paulė Budraitė. — Kaunas : Jotema, [2014]. — 400 p.
ISBN 978-9955-13-470-1

Hario Kliftono gyvenimo istorija prasideda 1920 metais žodžiais: „Man sakė, kad tėvas žuvo per karą." Haris, Bristolio dokų kroviko sūnus, kuris niekada nepažinojo tėvo, mano, kad liks dirbti laivų statykloje, bet dėl netikėto savo talento laimi privilegijuotos berniukų mokyklos stipendiją, ir jo gyvenimas amžiams pasikeičia.
Romanas aprėpia 1920–1940 metų laikotarpį, jame nestinga įsimintinų veikėjų, kuriuos *The Times* palygino su „Forsaitų sagos" personažais.

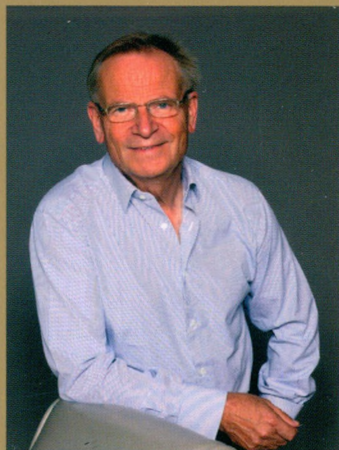
UDK 821.111-31

Jeffrey Archer

TIK LAIKAS PARODYS

Iš anglų kalbos vertė *Paulė Budraitė*
Redaktorius *Jonas Vabuolas*
Viršelio dailininkė *Vilūnė Grigaitė*
Viršelio nuotrauka iš *www.shutterstock.com*
Maketavo *Elvyra Laipanova*

SL 250. 25 sp. l. Užsak. Nr. 14.751
UAB „Jotema", Algirdo g. 54, 50157 Kaunas
Tel. 8 37 337695, el. p.: info@jotema.lt
www.jotema.lt
Spausdino UAB „Spindulio spaustuvė", Vakarinis aplinkkelis 24, 48184 Kaunas



Jeffrey Archer (Džefris Arčeris) studijavo Oksfordo universitete. Penkerius metus dirbo Didžiosios Britanijos Bendruomenių Rūmuose ir dvidešimt dvejus metus – Lordų Rūmuose. Visi jo romanai ir apsakymų rinkiniai – įskaitant „Tik laikas parodys“ (*Only Time Will Tell*), *The Sins of the Father*, *Best Kept Secret* ir *Kane and Abel* – tapo tarptautiniais bestseleriais. Kalbama, kad tarptautinį bestselerį būtų galima sukurti ir iš paties rašytojo gyvenimo.

Šio pripažinimą pelniusio autoriaus knygos spausdinamos 97 šalyse ir 37 kalbomis, o parduotų egzempliorių skaičius tarptautiniu mastu viršija 250 milijonų. Jis vienintelis iš visų rašytojų sugebėjo pirmąją bestselerių sąrašo vietą pasiekti trijose kategorijose: grožinės literatūros (penkiolika kartų), apsakymų (keturis kartus), dokumentinės literatūros (*The Prison Diaries*).

J. Archer vedęs, turi du sūnus, gyvena Londone ir Kembridže.

***The New York Times* Nr. 1 bestselerių autoriaus Jeffrey Archer romanas „Tik laikas parodys" – pirmoji naujos ambicingos serijos „Kliftonų kronikos" knyga, pasakojanti vienos šeimos istoriją, kuri tęsiasi per daugelį kartų, aprėpia abi vandenyno puses ir atskleidžia įvairius žmonių išgyvenimus – nuo širdgėlos ir nevilties kupinų dienų iki triumfo.**

Epinė Hario Kliftono istorija prasideda 1920-aisiais tokiais žodžiais: „Man sakė, kad tėvas žuvo per karą." Haris, Bristolio dokų kroviko sūnus, neprisimena savo tėvo, o gyventi dokuose jį moko dėdė, kuris tikisi, kad baigęs mokyklą sūnėnas prie jo prisidės įsidarbindamas laivų statykloje. Bet dėl netikėto savo talento Haris laimi privilegijuotos berniukų mokyklos stipendiją, ir jo gyvenimas amžiams pasikeičia.

Suaugęs Haris pagaliau išsiaiškina tikrąją tėvo mirties priežastį, tačiau atskleista siaubinga tiesa viso labo pakursto klausimą, kas yra biologinis jo tėvas? Arturas Kliftonas, visą gyvenimą dokuose praleidęs uosto krovikas? O gal jis Pietvakarių Anglijos aukštuomenės atžalos pirmagimis, kilęs iš šeimos, kuriai priklauso laivybos kompanija?

Prasidėjusi darbininkiškuose Anglijos rajonuose ir pasibaigianti Antrojo pasaulinio karo pradžioje Niujorke, Hario kelionė veda į ateities laikus, kurie atgaivins pastarąjį šimtmetį ir atskleis šeimos istoriją, pranokstančią tiek skaitytojų, tiek paties Hario Kliftono vaizduotę.

ISBN 978-9955-13-470-1

9 789955 134701

www.jotema.lt
www.facebook.com/jotema